

Europos
Komisija

Suaugusiųjų Švietimas Ir mokymas

*Daugiau
mokymosi
galimybių*

Eurydice ataskaita

Švietimas ir
mokymas

Suaugusiųjų švietimas ir mokymas Europoje:

daugiau mokymosi
galimybių

Euridikės ataskaita

**Švietimas
ir mokymas**

Šį dokumentą paskelbė ES Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomosios įstaigos (EACEA) švietimo ir jaunimo politikos analizės skyrius.

Nurodydami leidinį, pateikite šią informaciją:

European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. *Suaugusiųjų švietimas ir mokymas Europoje: daugiau mokymosi galimybių*. Euridikės ataskaita. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.

ISBN 978-92-9201-903-7

doi: 10.2797/927975

Šis dokumentas taip pat paskelbtas internete (<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>).

Tekstas baigtas rengti 2015 m. vasario mėn.

© Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga, 2015.

Dauginti galima nurodžius šaltinį.

Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga

Švietimo ir jaunimo politikos analizės skyrius

Avenue du Bourget 1 (BOU2)

B-1049 Brussels

(<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>)

B-1049 Brussels

Tel. +32 2 299 50 58

Faks. +32 2 292 19 71

El. p. eacea-eurydice@ec.europa.eu

Svetainės adresas <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>

TURINYS IR PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS

Turinys

Paveikslėlių sąrašas	5
Pagrindinės išvados	7
Ižanga	15
1 skyrius. Pagrindiniai rodikliai	19
1.1. Žmogiškasis kapitalas Europoje	19
1.2. Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą programose	24
Išvados	29
2 skyrius. Politiniai įsipareigojimai	31
2.1. Pagrindinė politika, skirta suaugusiųjų pagrindiniams gebėjimams ir kvalifikacijai tobulinti	31
2.2. Tarptautiniai suaugusiųjų gebėjimų tyrimai ir jų poveikis politikos raidai	38
Išvados	43
3 skyrius. Pagrindiniai suaugusiųjų ugdymo būdai	45
3.1. Sąvokos. Įvadas	45
3.2. Pagrindinių gebėjimų lavinimo programos	48
3.3. Baigus pagrindinių gebėjimų lavinimo programas: galimybės suaugusiesiems įgyti pripažįstamą kvalifikaciją	63
Išvados	70
4 skyrius. Lankstumas ir perėjimas iš vieno švietimo lygmens į kitą	74
4.1. Dėl ko suaugusiesiems sunku dalyvauti mokymosi programose?	74
4.2. Suaugusiesiems siūlomos nuotolinio mokymosi programos	76
4.3. Modulinį suaugusiųjų mokymosi programų vykdymas ir kreditais pagrįstą kvalifikacijų teikimas	82
4.4. Perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą būdai	87
4.5. Neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimas	91
Išvados	95
5 skyrius. Informavimo veikla ir orientavimo paslaugos	98
5.1. Suaugusiųjų mokymosi skatinimas didinant suvokimą ir informuotumą	98
5.2. Suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose didinimas teikiant prieinamas ir visapusiškas orientavimo paslaugas ir savipagalbos priemones	106
5.3. Vieno langelio principas arba integruotas įvairių mokymosi visą gyvenimą paslaugų teikimas	115
Išvados	117

6 skyrius. Tikslinis finansavimas	120
6.1. Finansavimas – kliūtis mokytis visą gyvenimą	120
6.2. Suaugusiųjų švietimo ir mokymo finansavimo ir bendro finansavimo priemonės	121
6.3. Tikslinio finansavimo ir bendro finansavimo klasifikacija	123
Išvados	133
Literatūra	135
Priedai	141
1 priedas	141
2 priedas	149
Žodynas	153
Šalių kodai	153
Statistiniai kodai	153
Sąvokos	154
Leidinio rengėjai	161

Paveikslėlių sąrašas

1 skyrius. Pagrindiniai rodikliai	19
1.1 pav. Žemesnį nei pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą įgijusių suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus) dalis (%), 2013 metai	20
1.2 pav. Žemesnį nei vidurinį išsilavinimą įgijusių suaugusiųjų dalis pagal amžiaus grupes (%), 2013 metai	21
1.3 pav. Suaugusiųjų (16–65 metų amžiaus), kurių raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai menki, dalis (%), 2012 metai	22
1.4 pav. Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie niekada nėra naudoję kompiuterio ar atlikę tyrimą nurodytų veiksmų, naudodami IKT, dalis (%), 2012 metai	24
1.5 pav. Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo švietimo ir mokymo programose iki tyrimo likus keturioms savaitėms, dalis (%), 2013 metai	25
1.6 pav. Suaugusieji (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo švietimo ir mokymo programose likus 12 mėnesių iki tyrimo (%), 2011 metai	26
1.7 pav. Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo švietimo ir mokymo programose likus 12 mėnesių iki tyrimo, dalis pagal išsilavinimą, užimtumo statusą, profesinę kategoriją, amžių ir migrantų statusą (%), 2011 metai	27
2 skyrius. Politiniai įsipareigojimai	31
2.1 pav. Naujausių politikos dokumentų (patvirtintų nuo 2009 iki 2014 m.), kuriuose sprendžiamas gebėjimų lavinimo ar aukštesnės kvalifikacijos įgijimo galimybių didinimo suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, klausimas, tipai	32
2.2 pav. Europos valstybių dalyvavimas tarptautiniuose suaugusiųjų gebėjimų tyrimuose, 2013 metai	39
3 skyrius. Pagrindiniai suaugusiųjų ugdymo būdai	45
3.1 pav. Pagrindinių gebėjimų lavinimas šviečiant ir mokant suaugusiuosius	48
3.2 pav. Pagrindinių gebėjimų lavinimo programų grupės	49
3.3 pav. Suaugusiesiems skirtos programos, susijusios su pradiniu ugdymu iki pagrindinio ugdymo lygmens baigimo (ISCED 2), 2013–2014 metai	50
3.4 pav. Suaugusiesiems skirtos pagrindinių gebėjimų lavinimo programos ir programų sistemos 2013–2014 metai	54
3.5 pav. Suaugusiųjų vidurinio ugdymo teikėjai 2013–2014 metai	66
3.6 pav. Suaugusiųjų (25–64 m.), kurie vidutinio lygmens kvalifikaciją įgijo jau suaugę (25 metų ar vyresni), dalis, palyginti su visais suaugusiais (25–64 m.), 2013 metai	68
4 skyrius. Lankstumas ir perėjimas iš vieno švietimo lygmens į kitą	74
4.1 pav. Žemą išsilavinimą (ISCED 0–2) turinčių suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus) dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose kliūtys, 2011 metai	75

4.2 pav. Didelės apimties valstybės finansuojamos nuotolinio mokymosi programos suaugusiesiems, 2013–2014 metai	78
4.3 pav. Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo nuotolinio mokymosi (formaliojo ar neformaliojo) veikloje, dalis nuo visų suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), 2011 metai	81
4.4 pav. Modulinės programos, kuriose gali mokytis suaugusieji, iki vidurinio išsilavinimo lygmens (ISCED 3), 2013–2014 metai	83
4.5 pav. Kreditais pagrįstos kvalifikacijos iki vidurinio išsilavinimo lygmens (ISCED 3), kurias gali įgyti suaugusieji, 2013–2014 metai	86
4.6 pav. Pagrindinio išsilavinimo (ISCED 2) įgijimas kaip suaugusiųjų priėmimo į vidurinio ugdymo lygmens (ISCED 3) programas sąlyga, 2013–2014 metai	89
4.7 pav. Alternatyvūs aukštojo išsilavinimo įgijimo būdai, skirti netradiciniams kandidatams, 2013–2014 metai	90
4.8 pav. Duomenų apie neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatų patvirtinimą rinkimas, 2013–2014 metai	94
5 skyrius. Informavimo veikla ir orientavimo paslaugos	98
5.1 pav. Suaugusieji (25–64 metų amžiaus), kurie nedalyvavo švietimo ir mokymo programose ir nurodė, kad dalyvavimas jų nedomina (%), pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą, 2011 metai	101
5.2 pav. Suaugusieji (25–64 metų amžiaus), kurie likus 12 mėnesių iki tyrimo neieškojo informacijos apie mokymosi galimybes (%), pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą, 2011 metai	102
5.3 pav. Suaugusiesiems skirtos suvokimo didinimo ir informavimo kampanijos, 2009–2014 metai	103
5.4 pav. 15 metų amžiaus ir vyresni asmenys, naudojęsi profesinio orientavimo paslaugomis, 2014 metai	108
5.5 pav. Išsamios elektroninės duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie mokymosi galimybes, įskaitant pagrindinių gebėjimų lavinimo programas ir vidutinio lygmens kvalifikaciją (ISCED 3–4) suteikiančias programas, 2013–2014 metai	114
6 skyrius. Tikslinis finansavimas	120
6.1 pav. Suaugusieji (25–64 m. amžiaus), kurie teigė, kad mokymas buvo per brangus arba jie neįstengė už jį sumokėti (%), pagal pasiektą aukščiausią išsilavinimo lygį, 2011 metai	121
6.2 pav. Mokymosi visą gyvenimą finansavimo modeliai	122
6.3 pav. Bendro finansavimo priemonės, kuriomis remiamas suaugusiųjų dalyvavimas švietimo ir mokymo veikloje, 2013–2014 metai	125
6.4 pav. Darbdavių bendro finansavimo priemonės, skatinančios suaugusiųjų dalyvavimą švietimo ir mokymo veikloje, 2013–2014 metai	129

PAGRINDINĖS IŠVADOS

Euridikės ataskaita siekiama apžvelgti suaugusiųjų švietimą ir mokymą Europoje ir pagrįsti sprendimų priėmimą politiniu lygmeniu. Nors skatinamas integruotas požiūris į mokymąsi visą gyvenimą, ataskaitoje pabrėžiama politika ir priemonės, padedančios sudaryti pakankamas galimybes mokytis suaugusiesiems, kurių gebėjimai ir kvalifikacija nevysiškai atitinka dabartinės darbo rinkos ir visuomenės poreikius. Dėl to ataskaitoje laikomasi platesnio požiūrio, apžvelgiamos ir nagrinėjamos įvairios tarpusavyje susijusios sritys.

Ataskaita pradedama nuo bendrųjų suaugusiųjų švietimo ir mokymo rodiklių (1 skyrius), vėliau nagrinėjami aukščiausiųjų valdžios institucijų politiniai įsipareigojimai sudaryti sąlygas mokytis visą gyvenimą pažeidžiamiausioms besimokančių suaugusiųjų grupėms, ypač asmenims, kuriems stinga pagrindinių gebėjimų, kurie turi žemą kvalifikaciją arba jos išvis neturi (2 skyrius). Tuomet apžvelgiamos įvairių valstybių finansuojamos programos ir programų sistemos, kuriomis siekiama suteikti suaugusiesiems galimybes tobulinti gebėjimus ir kvalifikaciją visą gyvenimą (3 skyrius). Ataskaitoje taip pat aptariamas mokymosi lankstumo klausimas ir nagrinėjamos priemonės, kurias taikant suaugusiuosius būtų lengviau grąžinti į švietimo ir mokymo sistemą (4 skyrius). Dar vienas tyrimo elementas – informavimo iniciatyvos ir orientavimo paslaugos (5 skyrius). Galiausiai nagrinėjamos finansinės priemonės, kuriomis būtų galima paskatinti suaugusiųjų dalyvavimą švietimo ir mokymo programose, dėmesį sutelkiant į finansines lengvatas, skirtas grupėms, kurios neaktyviai dalyvauja mokymosi visą gyvenimą programose (6 skyrius).

Ataskaitoje naudojami keli duomenų šaltiniai. Pagrindinis šaltinis – Euridikės nacionalinių padalinių surinkta informacija, kurią papildė įvairių tyrimų ataskaitų duomenys, taip pat duomenys iš tarptautinių organizacijų ataskaitų ir duomenų bazių. Kartu su kokybine informacija daugelyje skyrių pateikiami statistiniai duomenys iš tarptautinių tyrimų.

Remiantis ataskaitos struktūra pateikiamose pagrindinėse išvadose išryškunami svarbiausi klausimai, kuriuos turėtų apsvarstyti politikos formuotojai. Prie kiekvieno teiginio pateikiama nuoroda į atitinkamą ataskaitos dalį su išsamia analize.

Suaugusiųjų švietimas ir mokymas Europoje: apžvalga

Kas ketvirtas suaugęs asmuo Europoje yra įgijęs ne aukštesnį nei pagrindinį išsilavinimą. Situacija įvairiose valstybėse ir amžiaus grupėse labai skiriasi.

- Apie 25 % ES suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), t. y. apie 70 mln. žmonių, nėra įgiję jokio formaliojo aukštesnio nei pagrindinis išsilavinimo. Iš jų beveik 20 mln. suaugusiųjų (6,5 % ES suaugusiųjų) pasitraukė iš švietimo sistemos įgiję tik pradinį išsilavinimą (žr. 1 skyriaus 1.1.1 dalies 1.1 pav.).
- Pietų Europos valstybėse žemo išsilavinimo suaugusiųjų skaičius – didžiausias (žr. 1 skyriaus 1.1.1 dalies 1.1 pav.).
- Vidutinis jaunuolių išsilavinimas gerokai aukštesnis už vyresnių asmenų (žr. 1 skyriaus 1.1.1 dalies 1.2 pav.).

Maždaug kas penktas suaugęs asmuo pasižymi menku raštingumu ir prastais skaičiavimo gebėjimais, o beveik kas trečias turi labai prastus arba išvis neturi IKT naudojimo gebėjimų.

- 17 ES valstybių, kurios dalyvavo pirmame Tarptautinio suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC) etape, vidutiniškai prastai išlavintus raštingumo gebėjimus turėjo 19,9 %, o skaičiavimo – 23,6 % suaugusiųjų (žr. 1 skyriaus 1.1.2 dalies 1.3 pav.).
- Apie 30 % suaugusiųjų ES turi labai prastus arba išvis neturi IKT naudojimo gebėjimų. Be to, beveik pusė suaugusiųjų mano, kad jų IKT naudojimo gebėjimai nevisiškai atitinka dabartinius darbo rinkos reikalavimus (žr. 1 skyriaus 1.1.2 dalies 1.4 pav.).

Suaugusiesiems, kurių švietimo ir mokymo poreikiai didžiausi, suteikiama mažiausiai galimybių mokytis visą gyvenimą.

- Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą programose įvairiose valstybėse labai skiriasi. Šiaurės šalyse dažniausiai registruojamas aukštesnis dalyvavimo lygis (žr. 1 skyriaus 1.1.2 dalies 1.5 ir 1.6 pav.).
- Suaugusiųjų dalyvimą švietimo ir mokymo programose lemia keli veiksniai, ypač įgytas išsilavinimas, užimtumo statusas, profesinė kategorija, amžius ir gebėjimai: suaugusieji, turintys žemą kvalifikaciją arba visai jos neturintys, žemos kvalifikacijos reikalaujančių profesijų atstovai, bedarbiai ir ekonomiškai neaktyvūs asmenys, vyresnio amžiaus ir žemiausią kvalifikaciją turintys asmenys rečiau dalyvauja mokymosi visą gyvenimą programose. Kitaip tariant, suaugusiesiems, kuriems labiausiai reikia švietimo ir mokymo, suteikiama mažiausiai galimybių mokytis visą gyvenimą (žr. 1 skyriaus 1.1.2 dalies 1.7 pav.).

Aukščiausiosios valdžios institucijų politiniai įsipareigojimai

Nors valstybių politinėse darbotvarkėse dažniausiai pabrėžiama būtinybė suteikti galimybes mokytis visą gyvenimą suaugusiesiems, kuriems stinga pagrindinių gebėjimų arba tinkamos kvalifikacijos, jose retai nustatomi konkretūs, aiškiai apibrėžti, siektini tikslai.

- Parama suaugusiesiems, turintiems menkus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, dažniausiai įtraukiama į valstybių politines darbotvarkes kaip švietimo ir mokymo politikos dalis. Šiomis aplinkybėmis keliose valstybėse parengtos strategijos, susijusios konkrečiai su suaugusiųjų raštingumu ir pagrindiniais gebėjimais. Už švietimo sektoriaus ribų centrinės valdžios institucijos teikia aiškią pagalbą vykdydamos ekonomines reformas arba, konkrečiau tariant, į užimtumo strategijas įtraukdamos galimybes įgyti gebėjimų ir kvalifikaciją. Be to, valstybėse ypač didelis dėmesys dažnai skiriamas grupėms, kurių gebėjimų ir kvalifikacijos stoka kelia itin didelį susirūpinimą, pavyzdžiui, bedarbiams, jaunimui, vyresnio amžiaus darbuotojams, imigrantams arba etninėms mažumoms (žr. 2 skyriaus 2.1 dalies 2.1 pav.).
- Nors politikos dokumentuose dažnai aiškiai kalbama apie įvairių pažeidžiamų besimokančių asmenų grupių švietimo ir mokymo skatinimą, retai nustatomi aiškiai apibrėžti siektini tikslai ir uždaviniai. Todėl net kai vertinimo procesai vykdomi, jais nebūtinai sprendžiami svarbiausi klausimai, susiję su menkais suaugusiųjų pagrindiniais gebėjimais ar žema kvalifikacija. Dėl to kyla klausimas, ar valstybių strategijos ir politinės darbotvarkės iš tikrųjų gali pagerinti mokymosi visą gyvenimą galimybes žemos kvalifikacijos asmenims ar kitoms pažeidžiamoms grupėms. Šią sritį vertėtų ištirti išsamiau (žr. 2 skyriaus 2.1 dalį).

Politikoje jau pradėta remtis PIAAC vertinimu, tačiau dar per anksti teigti, kurios priemonės gali būti tiesiogiai susijusios su tyrimo rezultatais.

- Tarptautinio suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC) rezultatai tapo iniciatyvų, kurių imtasi aktyviausiai programoje dalyvaujančiose valstybėse, pagrindu. Duomenis aktyviai nagrinėjo praktiškai visos valstybės, kelios jų skyrė dideles pinigų sumas tolesniems srities tyrimams. Be to, nuo 2013 metų nuorodų į PIAAC rezultatus randama įvairiuose politiniuose dokumentuose, kuriuos patvirtino aukščiausiosios valdžios institucijos (žr. 2 skyriaus 2.2.3 dalį).
- Kai kuriose valstybėse jau įgyvendintos priemonės, kuriose pateikiamos nuorodos į PIAAC tyrimo rezultatus. Vis dėlto dar nenustatytos priemonės, kurias būtų galima tiesiogiai susieti su tyrimo rezultatais. Todėl dar per anksti daryti galutines išvadas dėl PIAAC tyrimo poveikio politikai ir reikia atlikti tolesnį tyrimą (žr. 2 skyriaus 2.2.3 dalį).

Pagrindiniai suaugusiųjų, kuriems stinga pagrindinių gebėjimų ar tinkamos kvalifikacijos, švietimo ir mokymo tipai

Europoje vykdomos labai įvairios švietimo ir mokymo programos, kuriose besimokantys suaugusieji įgyja pagrindinius gebėjimus, tačiau siekiant šią sritį suprasti geriau reikia atlikti išsamesnį tyrimą.

- Yra labai įvairių programų, kuriose lavinami pagrindiniai suaugusiųjų gebėjimai: kai kuriose jų gebėjimai tobulinami, į kitas įtraukiamas įvairaus lygio raštingumo, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimų lavinimas. Be to, pagrindiniai gebėjimai gali būti lavinami įvairioje aplinkoje, pavyzdžiui, švietimo ir mokymo įstaigose, darbo vietoje ir bendruomenėje (žr. 3 skyriaus 3.2 dalies 3.1 ir 3.2 pav.).
- Beveik visose valstybėse vykdomos programos brandaus amžiaus besimokantiems asmenims, susijusios su pirminio švietimo sistema iki pagrindinio ugdymo lygmens. Jose daugiausiai dėmesio skiriama funkciniam gebėjimų lygmeniui įvairiose srityse, įskaitant skaitymą, rašymą, skaičiavimą ir IKT naudojimą, o kartais ir profesinius gebėjimus. Kai kuriose valstybėse tokių programų pagrindą sudaro mokybiniai dalykai, dėl to besimokantieji gali rinktis trumpesnius konkrečios mokymo programos srities kursus (pvz., IKT naudojimo, kalbos ir t. t.) (žr. 3 skyriaus 3.2.1 dalies 3.3 pav.).
- Maždaug pusėje visų Europos valstybių sukurtos specialios programos arba veikia programų sistemos, kuriose lavinami pagrindiniai gebėjimai: nuo programų, kurių vykdytojai, turinys ir standartai aiškiai apibrėžti, iki programų, kurios patenka į aiškiai apibrėžtą bendrą sistemą, tačiau visi šie elementai nustatomi vietos lygmeniu. Atkreiptinas dėmesys, kad specialios pagrindinių gebėjimų lavinimo programos nebūtinai yra neformaliosios – kai kurių valstybių kvalifikacijų sandaroje ir struktūroje jos pripažįstamos (žr. 3 skyriaus 3.2.2 dalies 3.4 pav.).
- Yra daug programų, kuriose pagrindiniai gebėjimai lavinami netiesiogiai. Tai parengiamosios programos, didinančios besimokančiųjų motyvaciją studijuoti ir lavinti gebėjimus, kurių reikia norint mokytis formaliąją kvalifikaciją suteikiančiose programose; darbo vietoje vykdomos programos ir programos, kurios patenka į aktyvios darbo rinkos politikos sistemą; liberaliojo (arba populiarinio) suaugusiųjų švietimo programos ir galiausiai neformaliojo mokymosi ir savišvietos takoskyros programos, pvz., šeimos raštingumo programos (žr. 3 skyriaus 3.2.3 dalį).

- Tyrimai rodo, kad siekiant padaryti didelę pagrindinių gebėjimų lavinimo pažangą reikia mažiausiai 100 mokymo valandų. Juose taip pat pažymima, kad pagrindinių gebėjimų lavinimo programų veiksmingumą reikėtų vertinti per ilgesnį laikotarpį, nes besimokantys suaugusieji, ypač tie, kuriems kyla sunkumų dėl pagrindinių gebėjimų, nėra linkę mokytis nuosekliai arba be pertraukų. Tai reiškia, kad didesnis nubyrimo rodiklis raštingumo ir pagrindinių gebėjimų programose nėra laikytinas programos nesėkme. Iš tiesų trumpų kursų arba net dalies kursų lankymas gali tapti svarbiu suaugusiojo, kuris grįžta į švietimo ir mokymo sistemą, mokymosi pasiekimu (žr. 3 skyriaus 3.2.4 dalį).

Visose valstybėse suaugusiesiems suteikiamos galimybės įgyti pripažįstamą kvalifikaciją, tačiau suaugusiųjų, kurie įgyja vidutinio lygmens kvalifikaciją vėlesniame gyvenimo etape, dalis įvairiose valstybėse skiriasi.

- Daugelyje Europos valstybių investuojama į profesinės kvalifikacijos sistemų, kuriomis sudaromos sąlygos mokytis suaugusiesiems, anksčiau neturėjusiems galimybių mokytis formaliai, plėtrą. Tai laikytina pirmais žingsniais aukštesnių kvalifikacijų link (žr. 3 skyriaus 3.3.1 dalį).
- Valstybėse taikomi įvairūs būdai, kuriais besimokantys suaugusieji įgyja bendrąjį arba profesinį vidurinį išsilavinimą: kai kuriose įdiegta savarankiška programų sistema, apibrėžiama kaip vidurinis suaugusiųjų ugdymas, kitose veikia suaugusiesiems skirta sistema, apimanti kelis kvalifikacijų lygmenis. Ir priešingai – yra daug valstybių, kurių įprastinėje vidurinio ugdymo ir mokymo sistemoje suaugusiesiems siūlomos vidurinio ugdymo programos (žr. 3 skyriaus 3.3.2 dalį).
- Vidutiniškai 3,6 % suaugusiųjų Europoje vidurinį išsilavinimą įgijo jau būdami suaugę (t. y. 25 metų amžiaus ir vyresni). Tačiau šis rodiklis įvairiose valstybėse labai skiriasi ir svyruoja nuo maždaug 12 iki mažiau kaip 1 % (žr. 3 skyriaus 3.3.2 dalies 3.6 pav.).

Lankstumas ir perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą būdai

Siekiant mažinti suaugusiųjų mokymosi kliūtis, reikia tokių programų vykdymo būdų, kurie padėtų įveikti laiko apribojimus, tačiau net kai tokie būdai naudojami, turima mažai įrodymų, kad žemos kvalifikacijos suaugusieji geba jais tinkamai pasinaudoti.

- Kliūtys, trukdančios suaugusiesiems dalyvauti mokymosi programose, dažnai kyla dėl laiko apribojimų, susijusių su pareigomis šeimai arba darbo grafiku, tačiau taip pat svarbus veiksnys – būtinųjų gebėjimų stoka (pvz., netenkinami priėmimo kriterijai) (žr. 4 skyriaus 4.1 dalies 4.1 pav.).
- Daugelyje Europos valstybių suaugusiesiems, kurių kvalifikacija žema arba kurie jos visai neturi, siūlomos bent kelios modulinės programos ir daug valstybių pastaruoju metu šioje srityje padaryta pažanga (žr. 4 skyriaus 4.3.1 dalies 4.4 pav.).
- Programos, kuriose suteikiami kreditai, dažniausiai vykdomos aukštesiose mokyklose. Tik maždaug pusėje visų Europos valstybių jos vykdomos žemesniuose švietimo lygmenyse. Apskritai kuo žemesnis švietimo lygmuo, tuo mažiau vykdoma programų, kuriose suteikiami kreditai. Kreditai nesuteikiami beveik nė vienoje pagrindinių gebėjimų lavinimo programoje – tai reiškia, kad žmonės, kurių išsilavinimas žemas, iš šios priemonės gauna mažiausiai naudos (žr. 4 skyriaus 4.3.2 dalies 4.5 pav.).

- Tik nedaugelyje valstybių vyksta nuotolinis mokymasis, kuris yra visapusiškas ir įtvirtintas, tačiau pradėjus mokytis šiuo būdu gali būti svarbios ir kitos didelės apimties programos. Statistiniai duomenys nerodo jokio aiškaus ryšio tarp dalyvavimo nuotolinio mokymosi veikloje ir jo prieinamumo valstybėje (žr. 4 skyriaus 4.2 dalies 4.2 ir 4.3 pav.).
- Duomenys apie nuotolinio mokymosi būdo pasirinkimą, apimantys išsamią informaciją apie besimokančiuosius, renkami vos keliose valstybėse. Dėl to sunku įvertinti žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalyvavimo mokantis šiuo būdu lygį (žr. 4 skyriaus 4.2.2 dalis).

Mėginama skatinti lanksčius mokymosi būdus, tačiau daugelyje Europos valstybių į tam tikrą švietimo lygmenį vis dar galima pereiti tik baigus ankstesnį lygmenį.

- Nors visų formalųjų švietimo sistemų struktūra hierarchinė, kai kuriose valstybėse kandidatams, kurie nori įgyti tam tikro lygmens išsilavinimą, bet netenkina įprastų priėmimo reikalavimų, suteikiama šiek tiek lankstumo. Pavyzdžiui, suteikiama galimybė įgyti vidurinį išsilavinimą neturint pagrindinio išsilavinimo arba stoti į aukštojo mokslo įstaigą be brandos atestato. Apskritai Vakarų ir Šiaurės Europos valstybėse perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą būdai lankstesni nei Rytų ir Pietryčių Europos valstybėse. Tačiau statistiniai duomenys rodo, kad ten, kur alternatyvūs aukštojo išsilavinimo įgijimo būdai egzistuoja, jų naudojimo lygis skiriasi (žr. 4 skyriaus 4.4 dalį).
- Tik keliose valstybėse, siūlančiose alternatyvius aukštojo išsilavinimo įgijimo būdus, parengtos didelės apimties programos, kuriose netradiciniai kandidatai (pvz., žemos kvalifikacijos suaugusieji) rengiami kitam studijų etapui, dėl to kyla klausimas, ar valstybėse, kuriose yra lanksčių išsilavinimo įgijimo būdų, teikiama ir pakankama mokymosi pagalba, kad besimokantys suaugusieji galėtų sėkmingai baigti numatytą studijų kursą (žr. 4 skyriaus 4.4.2 dalies 4.7 pav. ir 3 skyriaus 3.3.3 dalį).

Nors neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatų patvirtinimo srityje padaryta didelė pažanga, ši paslauga vis dar sunkiai prieinama pažeidžiamiausioms grupėms.

- Tyrimų rezultatai rodo, kad plėtojant neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatų patvirtinimo sistemas visoje Europoje padaryta didelė pažanga, ypač srityse, susijusiose su strategijomis, teisinėmis sistemomis, ryšiais su kreditų sistemomis ir šiek tiek mažiau – su dalyvavimu jose. Tačiau tvirtinant NMS rezultatus nuolat susiduriama su tokiais sunkumais dėl prieinamumo, informuotumo, pripažinimo, finansinio tvarumo ir duomenų rinkimo (žr. 4 skyriaus 4.5.1 dalį).
- Duomenų apie NMS būdu įgytų kvalifikacijų dalį beveik nėra. NMS duomenys, kuriuos galima naudoti šiais būdais besimokančių asmenų tipams nustatyti, renkami tik keliose valstybėse (žr. 4 skyriaus 4.5.2 dalies 4.8 pav.).
- Palankių sąlygų neturinčioms grupėms, įskaitant žemos kvalifikacijos suaugusiuosius, prioritetą NMS prieinamumo srityje teikiamas tik nedaugelyje valstybių. Mažiau kaip trečdalyje valstybių žemos kvalifikacijos suaugusieji patenka į pagrindinių paslaugos naudotojų grupes (žr. 4 skyriaus 4.5.2 dalies 4.8 pav.).

Informavimo iniciatyvos ir orientavimo paslaugos

Informavimo iniciatyvos – dažnos, tačiau labai mažai žinoma apie jų veiksmingumą, neaišku, ar informacija pasiekia asmenis, kurių kvalifikacija žema arba kurie jos visai neturi.

- Tarptautinės apklausos rodo, kad žemo išsilavinimo suaugusieji ne tik rečiau dalyvauja švietimo ir mokymo programose, bet ir jų susidomėjimas dalyvavimu yra šiek tiek mažesnis už suaugusiųjų, kurių išsilavinimas aukštesnis. Be to, žemo išsilavinimo asmenys mažiau linkę ieškoti informacijos apie mokymosi galimybes negu asmenys, kurių išsilavinimas aukštesnis (žr. 5 skyriaus, 5.1.1 dalies 5.1 ir 5.2 pav.).
- Daugumos valstybių valdžios institucijos žino apie poreikį pasiekti suaugusiuosius, kurių kvalifikacija žema arba kurios jie visai neturi, siekiant didinti motyvaciją dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose. Iš tiesų per pastaruosius penkerius metus daugumoje valstybių vykdytos didelės suvokimo didinimo ir informavimo kampanijos. Tačiau šių iniciatyvų poveikis daugumos pažeidžiamiausių grupių dalyvavimui vertinamas retai (žr. 5 skyriaus 5.1.2 dalies 5.3 pav.).

Asmeninio orientavimo paslaugų, kurias suaugusiesiems siūlo ne valstybinės užimtumo tarnybos, teikiama nedaug, tačiau valstybėse investuojama į savipagalbos ir internetinių priemonių plėtrą.

- Visoje Europoje maždaug ketvirtis 15 metų amžiaus ir vyresnių asmenų naudojo profesinio orientavimo paslaugas, t. y. paslaugas, kurios dažniausiai apima švietimo ir profesinio orientavimo elementus. Tačiau statistiniai duomenys rodo, kad tarp valstybių yra didelių skirtumų (žr. 5 skyriaus 5.2.1 dalies 5.4 pav.).
- Nors pagrindiniai valstybinio finansavimo, skiriamo asmeniniam profesiniam orientavimui, gavėjai dažniausiai yra darbo neturintys ir jo ieškantys asmenys, valstybinės užimtumo tarnybos (VUT) investuoja į tai, kad jų paslaugos būtų prieinamos platesnei visuomenei, ypač į saviorientavimo ir įsivertinimo priemonių plėtrą (žr. 5 skyriaus 5.2.2 dalį).
- Valstybės finansuojamos profesinio orientavimo paslaugos dažniausiai sutelkiamos į pagalbą darbo neturintiems ir jo ieškantiems asmenims, kad jie vėl galėtų pradėti dirbti. Dėl to atliekant vertinimus dažniausiai vertinamas poveikis nedarbo, o ne asmenų dalyvavimo švietimo ir mokymo programose rodikliams (žr. 5 skyriaus 5.2.2 dalį).
- Daugumoje valstybių valstybės finansuojamų orientavimo paslaugų, kurias siūlo ne VUT tarnybos, teikiama nedaug. Vis dėlto Europoje yra tokių paslaugų pavyzdžių. Jos skirtos arba visiems piliečiams (t. y. suaugusiesiems ir jaunuoliams), arba būtent suaugusiesiems. Be to, valstybėse, kuriose raštingumo arba pagrindinių gebėjimų lavinimo srityje prisiimti rimti politiniai įsipareigojimai, taip pat dažnai teikiamos orientavimo paslaugos, skirtos konkrečiai šioje srityje problemų turintiems suaugusiesiems (žr. 5 skyriaus 5.2.2 dalį).
- Valstybės finansuojamų institucijų tinklų, kurie suaugusiesiems teikia integruotąsias paslaugas (įskaitant švietimo ir mokymo programas, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimą bei orientavimą) vienoje vietoje, nėra daug. Vis dėlto kai kuriose valstybėse vyksta bandomieji tokio tipo paslaugų teikimo projektai (žr. 5 skyriaus 5.3 dalį).

- Be institucijų paramos, beveik pusėje visų Europos valstybių sudarytos visapusiškos elektroninės duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie mokymosi galimybes arba visoms amžiaus grupėms, arba konkrečiai suaugusiesiems. Nors kai kuriose valstybėse visapusiškos duomenų bazės gali būti neišplėtos, jose sukurtos specialiosios duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie mokymosi galimybes suaugusiesiems, pasižymintiems menku raštingumu ir prastais pagrindiniais gebėjimais (žr. 5 skyriaus 5.2.3 dalies 5.5 pav.).

Tikslinė finansinė parama

Bendrojo finansavimo priemonės, skirtos specialiai žemos kvalifikacijos besimokantiems asmenims, egzistuoja tik keliose Europos valstybėse.

- Tarptautinių tyrimų duomenys rodo, kad reikalavimas padengti dalį finansinių mokymosi išlaidų – dar viena kliūtis suaugusiesiems dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose. Duomenys taip pat rodo, kad kai kuriose valstybėse finansavimas yra didesnė dalyvavimo kliūtis žemo išsilavinimo suaugusiesiems, palyginti su tais, kurių kvalifikacija vidutinio lygmens ar kurie turi aukštąjį išsilavinimą (žr. 6 skyriaus 6.1 dalies 6.1 pav.).
- Visoje Europoje sukurta įvairių bendrojo finansavimo priemonių, skirtų suaugusiesiems grąžinti į švietimo ir mokymo sistemą. Jų yra įvairių formų, įskaitant stipendijas, mokymo kuponus, paskolas arba mokamas mokymosi atostogas. Tačiau bendrojo finansavimo priemonės, skirtos konkrečiai žemos kvalifikacijos suaugusiesiems, arba priemonės, kurias taikant šiai grupei suteikiama lengvatų, vykdomos tik keliose valstybėse. Dažniausia jų forma – specialios stipendijos, pašalpos ir mokymo kuponai, tačiau taip pat gali būti suteikiamos mokamos mokymosi atostogos (žr. 6 skyriaus 6.3.2 dalies 6.3 pav.).
- Nors visose Europos valstybėse darbo neturintys ir jo ieškantys asmenys laikomi pagrindiniais valstybės paramos objektais, kai kuriose jų teikiamos dar ir specialios finansinės lengvatos, kuriomis ši grupė skatinama dalyvauti švietimo ir mokymo programose. Dažniausia jų forma – mokymo pašalpos, kurias bedarbis gauna kaip priedą prie bedarbio pašalpos (žr. 6 skyriaus 6.3.2 dalies 6.3 pav.).

Specialios finansinės lengvatos, kuriomis darbdaviai skatinami suteikti žemos kvalifikacijos darbuotojams galimybes mokytis, nėra labai dažnos.

- Valdžios institucijos dažniausiai darbdaviams siūlo bendrojo finansavimo sistemas, padedančias padengti jų darbuotojų švietimo ir mokymo išlaidas. Maždaug ketvirtadalyje Europos valstybių kartu su bendromis bendrojo finansavimo priemonėmis darbdaviams skiriamos specialios finansinės lengvatos, kad jie suteiktų žemos kvalifikacijos darbuotojams švietimo ir mokymo galimybes. Dažniausia šių lengvatų forma – stipendijos ir mokymosi kuponai, skirti mokymo išlaidoms padengti, atleidimas nuo socialinio draudimo įmokų arba subsidijos, padedančios darbdaviams mokėti atlyginimus švietimo ir mokymo programose dalyvaujantiems darbuotojams (žr. 6 skyriaus 6.3.3 dalies 6.4 pav.).
- Kai kuriose valstybėse darbdaviai turi teisę į finansinę paramą, jeigu organizuoja mokymą asmenims, kurie buvo pasitraukę iš darbo rinkos, vyresnio amžiaus darbuotojams ar užsienio kalbomis tekalbantiems asmenims. Šiais atvejais dažniausios bendrojo finansavimo priemonės – stipendijos, mokymo kuponai ir pašalpos, skirtos darbuotojų mokymo išlaidoms padengti (žr. 6 skyriaus 6.3.3 dalies 6.4 pav.).

IŽANGA

Nuo 2011 metų bendradarbiaujant suaugusiųjų švietimo ir mokymo srityje remiamasi atnaujinta Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarke ⁽¹⁾, kurioje valstybės narės raginamos sutelkti pastangas į prioritetines sritis, nustatytas „ET 2020“ strateginėje programoje ⁽²⁾. Nustatytuose prioritetuose ypač didelis dėmesys skiriamas priemonėms, kuriomis siekiama suteikti galimybes visiems suaugusiesiems lavinti ir tobulinti savo gebėjimus ir kompetencijas visą gyvenimą. Atnaujintoje darbotvarkėje didelis dėmesys skiriamas suaugusiųjų, kurie stokoja pagrindinių gebėjimų ir per anksti pasitraukė iš pirminio švietimo, t. y. kurių kvalifikacija žema arba kurie jos visai neturi, švietimo sąlygų gerinimui. Šiomis aplinkybėmis darbotvarkėje pripažįstama, jog

siekiant suduoti atkirtį tiek trumpalaikėms, tiek ilgalaikėms ekonomikos krizės pasekmėms reikia, kad suaugusieji reguliariai tobulintų savo asmeninius bei profesinius gebėjimus ir kompetencijas. Atsižvelgiant į dabartinį darbo rinkos nestabilumą ir į tai, kad reikia mažinti socialinės atskirties riziką, tai ypač taikytina asmenims, turintiems menkai išlavintus gebėjimus ir žemą kvalifikaciją. [...] Todėl ypač daug dėmesio turėtų būti skirta daugybės žemos kvalifikacijos europiečių, kuriems skirta strategija „Europa 2020“, švietimo sąlygų gerinimui, pradedant raštingumo, skaičiavimo gebėjimų lavinimu ir dar vienos galimybės mokytis priemonėmis kaip prielaida įgyti naujų darbui ir gyvenimui apskritai reikalingų gebėjimų.

Ši ataskaita parengta tiesiogiai reaguojant į atnaujintą Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkę ir, konkrečiau tariant, į joje nustatytą tikslą suteikti mokymosi galimybes suaugusiesiems, kurių pagrindiniai gebėjimai menkai išlavinti, o kvalifikacija žema arba jos visai neturima. Ataskaitoje ypač daug dėmesio skiriama šiems klausimams:

- Ar aukščiausioji valdžia yra formaliai įsipareigojusi lengvinti švietimo ir mokymo prieinamumą suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją?
- Kokio tipo švietimas ir mokymas organizuojamas šiems besimokantiems asmenims?
- Kokios priemonės naudojamos siekiant palengvinti jų grąžinimą į švietimo ir mokymo sistemą?
- Ar imamasi kokių nors kitų paramos besimokantiems suaugusiesiems priemonių, tokių kaip suvokimo didinimas, informavimas ir orientavimas?
- Kaip dabartinis švietimas ir mokymas finansuojamas ir kokia speciali pagalba teikiama tikslinėms grupėms?

Ataskaitos turinys ir aprėptis

Ataskaitą sudaro šeši skyriai pagal pirmiau iškeltus klausimus:

1 skyriuje pateikiami atrinkti suaugusiųjų švietimo rodikliai, kurie padeda toliau analizuoti suaugusiųjų mokymosi galimybes Europoje. Jie apima duomenis, susijusius su žmogiškuoju kapitalu Europoje, ir duomenis apie suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą programose.

2 skyriuje nagrinėjama, kiek mokymosi galimybių prieinamumas suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, matomas nacionalinėse politikos darbotvarkėse. Šiame skyriuje taip pat keliamas klausimas apie galimą Suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC) poveikį nacionalinės politikos pokyčiams.

⁽¹⁾ Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės, OL C 372/1, 2011 12 20.

⁽²⁾ 2009 m. gegužės 12 d. Tarybos išvados dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“), OL C 119, 2009 5 28.

3 skyriuje aptariamos valstybės finansuojamos programos, kuriose gali dalyvauti ataskaitos tikslinės grupės. Pirmiausia nagrinėjamos pagrindinių gebėjimų lavinimo programos, vėliau iš šios srities pereinama prie kitų programų, ypač tų, kuriose suaugusieji įgyja aukštesnę kvalifikaciją.

4 skyriuje nagrinėjamas mokymosi lankstumo klausimas, aptariant priemones, kurios galėtų labiausiai padėti suaugusiesiems grįžti į švietimo ir mokymo sistemą. Pagrindiniai šio skyriaus elementai – nuotolinis mokymasis, modulinis švietimas ir mokymas, perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą lengvinimas, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimas.

5 skyriuje analizuojamos informavimo veiklos ir orientavimo paslaugos, skirtos besimokantiems suaugusiesiems. Čia taip pat nagrinėjamas savipagalbos priemonių, ypač didelių elektroninių duomenų bazių, kuriose kaupiama informacija apie suaugusiųjų mokymosi galimybes, egzistavimas. Skyriuje analizuojamas ir integruotų paslaugų teikimo klausimas, ypač – vieno langelio principo įtvirtinimas, kad suaugusieji turėtų galimybę naudotis įvairiomis mokymosi visą gyvenimą paslaugomis, pritaikytomis individualiems poreikiams.

Galiausiai **6 skyriuje** pateikiama informacija, kaip suaugusiųjų švietimas ir mokymas finansuojamas, ypač atkreipiant dėmesį į finansavimo metodus, kurie skatina dalyvauti švietimo ir mokymo programose daugiau suaugusiųjų iš tikslinių grupių.

Ataskaitos pabaigoje pateikiamas žodynėlis, kuriame paaiškinamos vartojamos sąvokos. Kai kurie terminai ir sąvokos nuodugniau aptariami atskiruose ataskaitos skyriuose. Išsamesni duomenys, susiję su pasirinktomis ataskaitos temomis, pateikiami priede. Be to, jeigu skaitytojams reikia papildomos informacijos apie suaugusiųjų pagrindinio ugdymo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo programas, galima susipažinti su patvirtinamuoju dokumentu, kuriame pateikiami 35 sistemų aprašai, sudaryti rengiant šią ataskaitą (žr. European Commission/EACEA/Eurydice, 2015).

Duomenų šaltiniai ir metodika

Ataskaitoje daugiausia remiamasi Euridikės tinklo informacija, surinkta 2014 metų balandžio ir gegužės mėnesiais. Duomenys gauti iš atsakymų į išsamų klausimyną, kurį sudarė programos „Erasmus+“ švietimo ir jaunimo politikos analizės padalinys, Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga (EACEA) ir nacionaliniai tinklo padaliniai. Ją rengiant dalyvavo 35 Euridikės nacionaliniai padaliniai⁽³⁾ iš 32 valstybių⁽⁴⁾. Surinkti duomenys yra šios ataskaitos 2, 3, 4, 5 ir 6 skyrių pagrindas.

Euridikės duomenys ir rodikliai – daugiausia kokybiniai. Juose atsispindi valstybės finansuojamos aukščiausiojo lygmens iniciatyvos arba aukščiausiosios valdžios turima informacija. Jie dažniausiai neapima regioninių ar vietos iniciatyvų ir programų. Dėl to dauguma kiekybinių rodiklių gauti iš valstybės finansuojamų didelių programų arba programų, kurias koordinuoja aukščiausiosios valdžios institucijos.

Ataskaitoje Euridikės nacionalinių padalinių pateiktą informaciją papildė iš kitų šaltinių gauti duomenys. Tai įvairių tyrimų ataskaitos, tarptautinių organizacijų (ypač – *Cedefop* ir EBPO) parengtos ataskaitos ir duomenų bazės, duomenys iš ankstesnių Euridikės tyrimų. Kartu su kokybine informacija daugelyje skyrių taip pat pateikiami statistiniai duomenys iš tarptautinių tyrimų. 1 skyriuje naudojami

⁽³⁾ Nacionalinių padalinių yra daugiau negu valstybių. Belgijoje veikia trys Euridikės padaliniai (Belgijos prancūzakalbė bendruomenė, Belgijos flamandų bendruomenė ir Belgijos vokiškai kalbanti bendruomenė), Jungtinėje Karalystėje – du (vienas apima Angliją, Velsą ir Šiaurės Airiją, kitas – Škotiją).

⁽⁴⁾ Visos ES valstybės narės, taip pat Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Turkija.

duomenys, gauti iš tarptautinių tyrimų, konkrečiai – Eurostato duomenys iš ES darbo jėgos tyrimo (ES DJT), Suaugusiųjų švietimo tyrimo (SŠT) ir Informacinės visuomenės statistikos (ISOC). Šiame skyriuje taip pat pateikiami duomenys iš EBPO suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC).

Ataskaitos ir teksto rengimą koordinavo „Erasmus+“ padalinys (žr. pirmiau). Ataskaitos projektas pateiktas Euridikės nacionaliniams padaliniams, kurie turėjo pateikti komentarus ir jį patvirtinti iki 2014 metų spalio mėnesio. Daugelio kokybinių duomenų ataskaitiniai metai atitinka 2013–2014 mokslo (akademinis) metus.

Ataskaitos pabaigoje pateikiama padėka visiems, kurie prisidėjo prie jos rengimo.

1 SKYRIUS. PAGRINDINIAI RODIKLIAI

Šiame skyriuje pateikiami atrinkti rodikliai, kurie padeda apibrėžti šios lyginamosios ataskaitos aplinkybes. Pirmoje dalyje daugiausia dėmesio skiriama duomenims, susijusiems su žmogiškuoju kapitalu Europoje. Čia apžvelgiamas suaugusių Europos gyventojų išsilavinimas, gebėjimai ir kompetencijos. Antroje dalyje pateikiami duomenys apie suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą programose. Pirmiausia aptariama bendra statistika, vėliau nagrinėjami išsilavinimo, amžiaus, užimtumo statuso, profesinės kategorijos, migrantų statuso ir gebėjimų lygių skirtumai. Analizei naudojami Eurostato duomenys, gauti iš ES darbo jėgos tyrimo (ES DJT), Suaugusiųjų švietimo tyrimo (SŠT) ir Informacinės visuomenės statistikos (ISOC). Taip pat įtraukiami duomenys iš EBPO suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC).

1.1. Žmogiškasis kapitalas Europoje

1.1.1. Suaugusių Europos gyventojų išsilavinimas

Suaugusiųjų išsilavinimas dažnai laikomas valstybėje turimų žinių ir gebėjimų rodikliu. Jis apskaičiuojamas pagal suaugusiųjų įgyto formaliojo išsilavinimo lygmenį.

ES darbo jėgos tyrime (ES DJT) nustatyta, kad apie 75 % Europos suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus) yra įgiję vidurinį išsilavinimą ⁽¹⁾. Tai reiškia, kad apie ketvirtį visų suaugusių Europos gyventojų sudaro suaugusieji, turintys žemesnį nei vidurinį išsilavinimą (žr. 1.1 pav.). Šis skaičius atitinka maždaug 70 mln. suaugusiųjų ES.

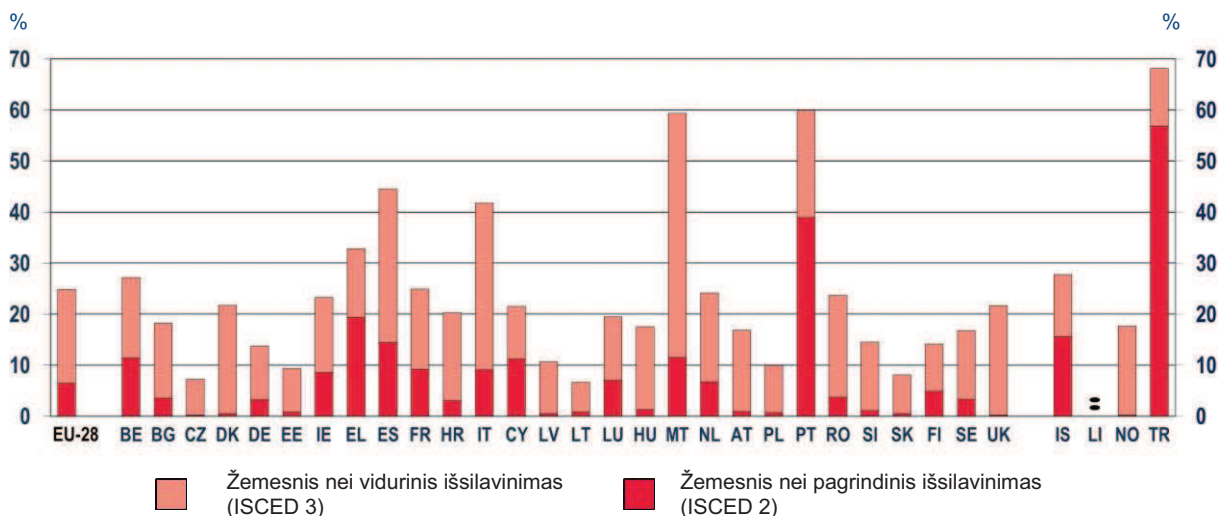
Suaugusių gyventojų, neturinčių vidurinio išsilavinimo, dalis įvairiose valstybėse labai skiriasi. Čekijoje, Estijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Slovakijoje ji neviršija 10 %. Ši dalis taip pat gana maža, t. y. nuo 10 iki 20 %, Bulgarijoje, Vokietijoje, Latvijoje, Vengrijoje, Austrijoje, Slovėnijoje ir trijose Šiaurės šalyse – Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje. Suaugusiųjų, neturinčių vidurinio išsilavinimo, dalis Ispanijoje ir Italijoje, priešingai, sudaro daugiau kaip 40 % 25–64 metų amžiaus gyventojų, Maltoje ir Portugalijoje – apie 60 %, Turkijoje – beveik 70 %.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad žemo išsilavinimo suaugusiųjų kategorijai priklauso asmenys, kurie pasitraukė iš pirminio švietimo sistemos neįgiję pagrindinio išsilavinimo. Tokį labai žemą išsilavinimą Europos Sąjungoje turi apie 6,5 % suaugusiųjų (žr. 1.1 pav.), t. y. apie 20 mln. asmenų.

Dvylikoje valstybių (Čekijoje, Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Austrijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Norvegijoje) suaugusių gyventojų, neturinčių pagrindinio išsilavinimo, dalis neviršija 2 %. Bulgarijoje, Vokietijoje, Kroatijoje, Rumunijoje ir Švedijoje šis rodiklis taip pat gana mažas, svyruoja nuo 3 iki 4 %. Portugalijoje ir Turkijoje situacija visiškai kitokia. Portugalijoje net pagrindinio išsilavinimo nėra įgiję apie 39 % suaugusiųjų, o Turkijoje šis skaičius – apie 57 %. Suaugusių gyventojų, neturinčių pagrindinio išsilavinimo, dalis irgi gana didelė Belgijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Kipre, Maltoje ir Islandijoje (nuo 10 iki 20 %).

⁽¹⁾ Vidurinio išsilavinimo įgijimas šiuo metu laikomas pagrindine sėkmingo patekimo į darbo rinką ir nuolatinio užimtumo sąlyga. Šios srities Europos politikoje pagrindinis dėmesys skiriamas jaunimui ir jauniems suaugusiesiems, ji sutelkta į ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos (APŠS) arba ankstyvo pasitraukimo iš švietimo ir mokymo sistemos (APŠMS) sąvoką, kuri reiškia pasitraukimą iš švietimo ar pirminio mokymo sistemos prieš įgyjant vidurinį išsilavinimą. Šis klausimas aptariamas įvairiuose pagrindiniuose Europos politikos dokumentuose. Išsamesnė informacija pateikiama http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-school-leavers_lt.htm (žiūrėta 2015-01-29).

1.1 pav. Žemesnį nei pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą įgijusių suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus) dalis (%), 2013 metai

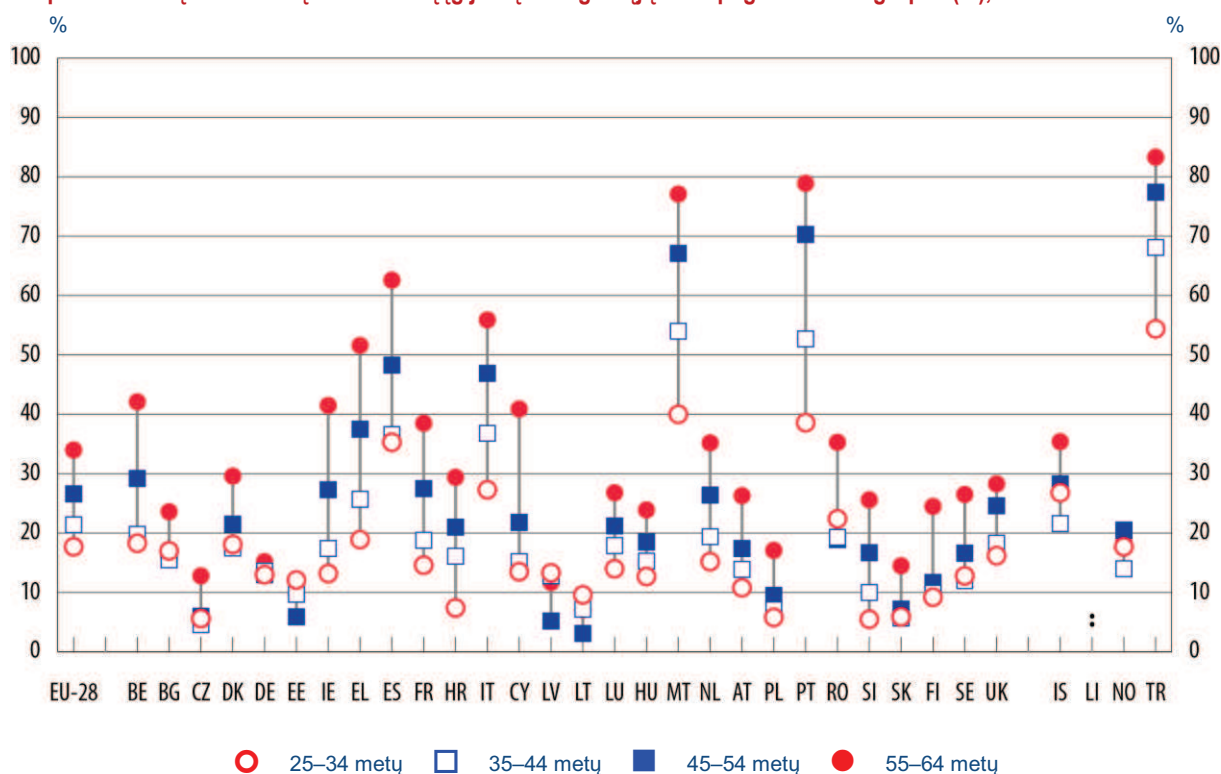
%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
Žemesnis nei ISCED 3	24,8	27,2	18,2	7,2	21,7	13,7	9,4	23,3	32,8	44,5	24,9	20,3	41,8	21,5	10,6	6,6	19,5
Žemesnis nei ISCED 2	6,5	11,4	3,5	0,2	0,5	3,3	0,8	8,6	19,4	14,4	9,2	3,0	9,1	11,2	0,6	0,8	7,0
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
Žemesnis nei ISCED 3	17,5	59,4	24,2	16,9	9,9	60,0	23,7	14,5	8,1	14,1	16,8	21,6		27,8	:	17,6	68,1
Žemesnis nei ISCED 2	1,3	11,5	6,8	0,9	0,7	38,9	3,7	1,1	0,5	4,9	3,3	0,3		15,6	:	0,2	56,9

Šaltinis: Eurostatas (ES DJT). Duomenys apie suaugusius gyventojus, kurių išsilavinimas žemesnis nei ISCED 3: internetinis duomenų kodas: *edat_ifs_9903* (duomenys gauti 2014 m. rugsėjo mėnesį); duomenis apie suaugusius gyventojus, kurių išsilavinimas žemesnis nei ISCED 2, gavo ir apskaičiavo Eurostatas.

Turimi ES DJT duomenys taip pat rodo, kad žemo išsilavinimo jaunų suaugusiųjų skaičius mažesnis negu vyresnių asmenų. 1.2 pav. iš tiesų rodo, kad daugumoje valstybių įvairios kartos, pradedant suaugusiaisiais, gimusiais 1950 metais, turi vis daugiau galimybių įgyti išsilavinimą. Todėl žemas išsilavinimas būdingesnis vyresnių kartų atstovams. Konkrečiau tariant, žemesnį nei vidurinį išsilavinimą 25–34 metų amžiaus grupėje turi tik apie 18 % suaugusių gyventojų, 45–54 metų amžiaus grupėje šis skaičius siekia maždaug 27 %, o 55–64 metų amžiaus grupėje – 34 %.

Konkrečių valstybių duomenys rodo, kad dvylikoje valstybių (Belgijoje, Airijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Kroatijoje, Italijoje, Kipre, Maltoje, Portugalijoje, Slovėnijoje ir Turkijoje) išsilavinimo lygis ypač padidėjo (skirtumas tarp 25–34 metų ir 55–64 metų amžiaus grupių yra didesnis kaip 20 procentinių punktų). Nors kai kuriose iš šių valstybių, ypač keliose Pietų Europos valstybėse, suaugusiųjų, neturinčių vidurinio išsilavinimo, dalis vis dar didelė, šis skaičius rodo, kad galimybių įgyti išsilavinimą daugėja.

1.2 pav. Žemesnį nei vidurinį išsilavinimą įgijusių suaugusiųjų dalis pagal amžiaus grupes (%), 2013 metai

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
25–34 metų	17,7	18,3	17,0	5,6	18,1	13,0	12,1	13,2	18,9	35,3	14,6	7,4	27,3	13,5	13,3	9,6	14,0
35–44 metų	21,4	19,8	15,5	4,6	17,5	13,6	9,7	17,4	25,7	36,6	18,8	16,1	36,8	15,2	12,8	7,2	17,9
45–54 metų	26,6	29,2	16,5	6,0	21,5	13,0	5,9	27,3	37,5	48,3	27,5	21,0	46,9	21,8	5,2	3,1	21,2
55–64 metų	34,0	42,1	23,6	12,8	29,6	15,2	9,8	41,5	51,6	62,6	38,5	29,4	55,9	40,9	11,7	7,1	26,8
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
25–34 metų	12,7	40,0	15,2	10,8	5,8	38,6	22,4	5,5	5,9	9,2	12,8	16,2		26,8	:	17,7	54,4
35–44 metų	15,3	54,0	19,4	13,9	7,1	52,7	19,3	10,0	5,7	9,9	12,0	18,3		21,6	:	14,0	68,1
45–54 metų	18,5	67,1	26,4	17,4	9,5	70,3	18,9	16,7	7,2	11,7	16,6	24,6		28,3	:	20,5	77,4
55–64 metų	23,9	77,1	35,2	26,3	17,1	78,9	35,3	25,6	14,5	24,5	26,5	28,3		35,4	:	18,5	83,3

Šaltinis: Eurostatas (ES DJT). Internetinis duomenų kodas: *edat_ifs_9903* (duomenys gauti 2014 m. lapkričio mėnesį).

Kitas svarbus aspektas, į kurį reikėtų atsižvelgti – imigrantų išsilavinimo profilis. Jis nepareidytas konkrečiame paveikslėlyje, bet ES DJT duomenys rodo, kad vidutiniškai visose ES valstybėse narėse asmenys, gimę kitoje valstybėje, ne toje, kurioje gyvena (t. y. užsienyje), turi žemesnį išsilavinimą (žemesnį nei vidurinį) negu didžioji suaugusių gyventojų dalis (34 %, palyginti su 24,8 % 2013 metais) ⁽²⁾. Ši problema ypač didelė Pietų Europos valstybėse (Graikijoje, Ispanijoje, Italijoje, Maltoje ir Portugalijoje) ir Prancūzijoje – čia vidurinio išsilavinimo nėra įgiję daugiau kaip 40 % užsienyje gimusių gyventojų. Visose šiose valstybėse užsienyje gimę gyventojai sudaro didelę bendro suaugusių gyventojų skaičiaus dalį.

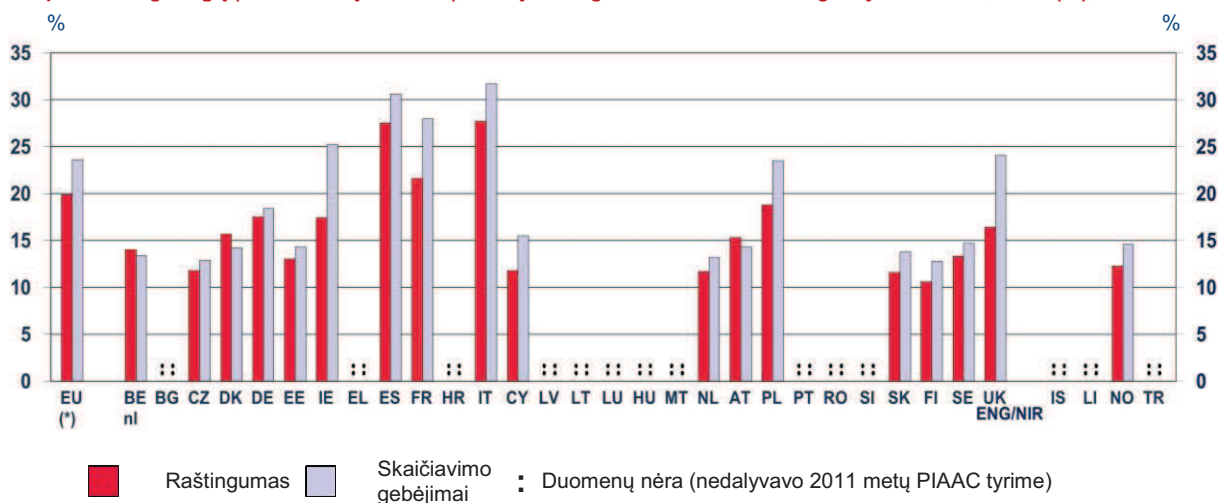
⁽²⁾ Išsamesnė informacija pateikiama Eurostato interneto svetainėje, internetinis kodas: *edat_ifs_9912* (žiūrėta 2014-10-28).

1.1.2. Suaugusių gyventojų gebėjimai ir kompetencijos

Nors išsilavinimas – svarbus visuomenės žmogiškojo kapitalo rodiklis, jis ne visada pakankamai reikšmingas vertinant gebėjimus skirtingomis aplinkybėmis. Jei švietimo sistemoje įgyti gebėjimai neatnaujinami, jie gali tapti nebeaktualūs arba priešingai – asmenys, kurių formalusis išsilavinimas žemas, gali įgyti įvairių gebėjimų iš gyvenimiškos ir darbinės patirties. Be to, tas pats išsilavinimas gali būti priskiriamas skirtingiems gebėjimų lygmenims skirtingose valstybėse. Dėl to EBPO suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC), kuriame tiesiogiai vertinami suaugusių gyventojų (16–65 metų amžiaus) gebėjimų lygmenys, į įvairių valstybių žmogiškojo kapitalo palyginamumą žvelgiama kitaip. Tyrimo vertinamas raštingumas, gebėjimas skaičiuoti ir spręsti problemas aplinkoje, kurioje gausu technologijų. Pirmame tyrimo kartu su valstybėmis, nepriklausančiomis ES, dalyvavo 17 ES valstybių narių (išsamesnė informacija apie tyrimo dalyvavusias valstybes pateikiama 2 skyriaus 2.2 pav.).

Duomenys rodo (žr. 1.3 pav.), kad visose 17 tyrimo dalyvavusių ES valstybių prastai išlavintus raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų lygmuo žemas – atitinkamai 19,9 % ir 23,6 %.

1.3 pav. Suaugusiųjų (16–65 metų amžiaus), kurių raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai menki, dalis (%), 2012 metai

%	ES (*)	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
Raštingumas	19,9	14,0	:	11,8	15,7	17,5	13,0	17,4	:	27,5	21,6	:	27,7	11,8	:	:	:
Skaičiavimo gebėjimai	23,6	13,4	:	12,9	14,2	18,4	14,3	25,2	:	30,6	28,0	:	31,7	15,5	:	:	:
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK-ENG/NIR	IS	LI	NO	TR	
Raštingumas	:	:	11,7	15,3	18,8	:	:	:	11,6	10,6	13,3	16,4	:	:	12,3	:	
Skaičiavimo gebėjimai	:	:	13,2	14,3	23,5	:	:	:	13,8	12,8	14,7	24,1	:	:	14,6	:	

Šaltinis: EBPO (PIAAC).

Paiškinimai

ES (*): 17 tyrimo dalyvavusių ES valstybių vidurkiai.

PIAAC tyrimo suaugusiųjų gebėjimai vertinti pagal 5 balų skalę. Paveikslėlyje pateikti duomenys apima suaugusiuosius, kurių išsilavinimas – daugiausia 1 lygmens (t. y. 1 arba žemesnio lygmens).

Žvelgiant į situaciją atskirose valstybėse, pažymėtina, jog suaugusiųjų, kurių raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai menki, dalis didžiausia Italijoje ir Ispanijoje. Maždaug 28 % suaugusiųjų yra menko raštingumo, apie 30 % turi menkai išlavintus skaičiavimo gebėjimus. Suomijoje suaugusių gyventojų, kurių raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai išlavinti prastai, skaičius mažiausias, palyginti su kitomis tyrimo dalyvavusiomis ES valstybėmis. Čia suaugę gyventojai, kurių raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai prasti, sudaro atitinkamai 10,6 % ir 12,8 %. Panašūs į Suomijos raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų rezultatai yra ir keliose kitose valstybėse: Čekijoje, Nyderlanduose ir Slovakijoje.

Suaugusiųjų raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų duomenys (žr. 1.3 pav.) vidutiniškai atitinka suaugusių gyventojų išsilavinimo duomenis (žr. 1.1 pav.). Ispanijoje ir Italijoje didelę gyventojų dalį sudaro suaugusieji, kurių raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai menki, o daugybės suaugusiųjų išsilavinimas žemesnis už vidurinį. Čekija ir Slovakija, priešingai, patenka tarp valstybių, kuriose suaugusiųjų, turinčių žemesnį nei vidurinį išsilavinimą, dalis mažiausia (mažesnė kaip 10 %), o suaugusiųjų, kurių raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai menki, procentas taip pat gana nedidelis. Vis dėlto šie du duomenų rinkiniai ne visada atitinka. Pavyzdžiui, Lenkijoje vidurinio išsilavinimo neturi tik apie 10 % suaugusiųjų, tačiau raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai menki atitinkamai 18,8 % ir 23,5 % asmenų. Be to, reikėtų atsargiai aiškinti net tų valstybių, kurių 1.1 ir 1.3 pav. duomenys sutampa, situaciją. Iš tikrųjų PIAAC tyrimas rodo, kad suaugusieji, kurių išsilavinimas toks pat, toje pačioje šalyje pasižymi labai įvairaus lygmens pagrindiniais gebėjimais. Kitaip tariant, didelė dalis suaugusiųjų, įgijusių žemą formalųjį išsilavinimą, turi tokio lygio gebėjimus, kurių tikimasi iš asmenų, turinčių aukštesnį išsilavinimą. Be to, tarp suaugusiųjų, įgijusių gana aukštą išsilavinimą, gali būti asmenų, kurių raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai menki⁽³⁾. Tai rodo, kad negalima tiesiog susieti formaliojo išsilavinimo ir gebėjimų. Vis dėlto tarp išsilavinimo ir gebėjimų yra glaudus teigiamas ryšys, nes žemas išsilavinimas suponuoja didesnę menkai išlavintų pagrindinių gebėjimų tikimybę.

Žvelgiant į imigrantų pagrindinius gebėjimus, PIAAC tyrimas rodo, kad daugumoje valstybių užsienyje gimusių gyventojų raštingumas ir skaičiavimo gebėjimai gerokai menkesni nei toje valstybėje gimusių asmenų (vietinių gyventojų). Šį skirtumą iš dalies galima paaiškinti tuo, kad kompetencijų vertinimas vyksta tik vietos kalba (-omis), tad vertinant kitomis kalbomis kalbančius asmenis gali trukdyti kalbos barjeras. Tokiu atveju PIAAC galima laikyti jų kompetencijų vertinimu vietos kalba. Apžvelgiant ES valstybes ir Norvegiją, žemiausias užsienyje gimusių suaugusiųjų raštingumo vidurkis registruojamas Italijoje, po jos eina Prancūzija, Ispanija ir Švedija (OECD, 2013a, p. 126). Didžiausi raštingumo skirtumai tarp užsienyje ir šalyje gimusių suaugusiųjų nustatyti Švedijoje, po jos eina Suomija. Atrodo, kad tokius skirtumus lemia labai žemi vidutiniai naujausių imigrantų rezultatai. Taip pat didesnis nei vidutinis skirtumas fiksuojamas Nyderlanduose, Norvegijoje, Danijoje, Belgijos flamandų bendruomenėje ir Vokietijoje (ten pat, p. 127).

Be raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų, Suaugusiųjų gebėjimų tyrime (PIAAC) taip pat vertinti suaugusiųjų gebėjimai naudoti informacijos ir komunikacijos technologijas (IKT), konkrečiai – suaugusiųjų gebėjimai spręsti problemas aplinkoje, kurioje gausu technologijų. Rezultatai rodo, kad apie 27 % suaugusiųjų iš ES tyrime dalyvavusių valstybių⁽⁴⁾ turi labai menkai išlavintus problemų sprendimo aplinkoje, kurioje gausu technologijų, gebėjimus arba visai jų neturi. Į šį skaičių įeina 14 % suaugusiųjų, aplinkoje, kurioje gausu technologijų, galinčių atlikti tik labai paprastas užduotis, ir dar 13 % suaugusių asmenų, kurių kompiuterių naudojimo gebėjimai visai neišlavinti arba išlavinti taip menkai, kad jie nesugebėtų atlikti testo kompiuteriu (Europos Komisija, 2014a).

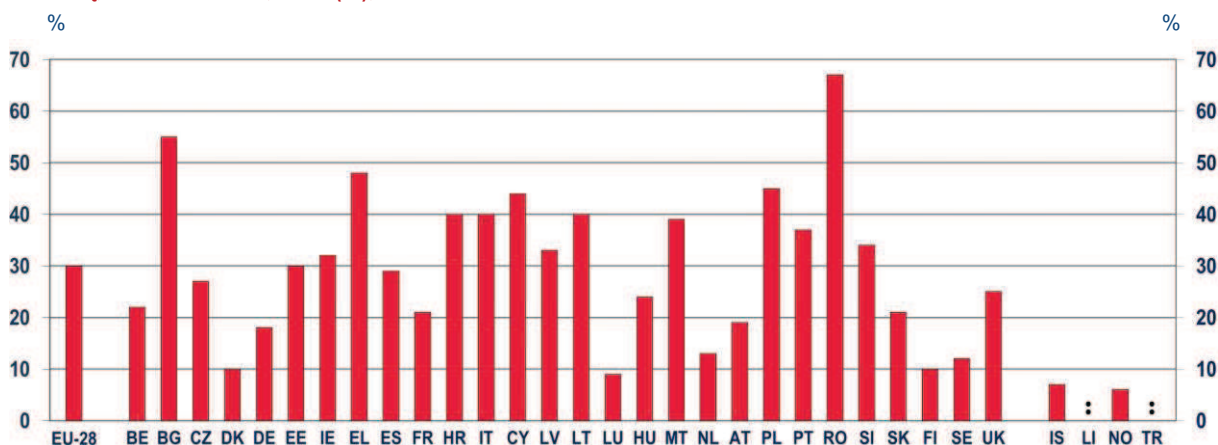
Eurostato informacinės visuomenės statistikoje (ISOC) taip pat pateikiama įžvalgų apie Europos suaugusių gyventojų kompiuterių naudojimo gebėjimus. Ji rodo (žr. 1.4 pav.), kad visose ES valstybėse vidutiniškai 30 % suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus) niekada nėra naudoję kompiuterio arba atlikę jokių tyrime nurodytų užduočių, tarp kurių buvo keli paprasčiausi veiksmai naudojant IKT (išsamesnė informacija pateikiama 1.4 pav. paaiškinime).

⁽³⁾ Išsamesnė informacija pateikiama EBPO lentelėse (2013a) adresu <http://www.oecd.org/site/piaac/chapter3thesocio-demographicdistributionofkeyinformation-processingskills.htm>, A3.10 (L) lentelė (žiūrėta 2014-11-07).

⁽⁴⁾ Šioje tyrimo dalyje dalyvavo tik 13 ES valstybių narių arba ES valstybių narių administracinių padalinių: Belgijos flamandų bendruomenė, Čekija, Danija, Vokietija, Estija, Airija, Nyderlandai, Austrija, Lenkija, Slovakija, Suomija, Švedija ir Jungtinė Karalystė (Anglija ir Šiaurės Airija).

Vidutiniai duomenys įvairiose valstybėse itin skiriasi. Rumunijoje ir Bulgarijoje suaugusiųjų, kurie niekada nėra naudoję kompiuterio ar atlikę tyrime nurodytų užduočių, dalis – didžiausia (atitinkamai 67 % ir 55 %). Liuksemburge ir keturiose Šiaurės šalyse (Danijoje, Suomijoje, Islandijoje ir Norvegijoje) į šią kategoriją patenka tik iki 10 % suaugusiųjų. Tai tam tikru mastu atitinka PIAAC tyrimo rezultatus, kurie rodo, kad Šiaurės šalyse (konkrečiai – Danijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Norvegijoje) ir Nyderlanduose suaugusiųjų, kurių kompiuterio naudojimo gebėjimai menki, dalis mažesnė nei kitose ES valstybėse, dalyvavusiose PIAAC vertinime.

1.4 pav. Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie niekada nėra naudoję kompiuterio ar atlikę tyrime nurodytų veiksmų, naudodami IKT, dalis (%), 2012 metai

ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
30	22	55	27	10	18	30	32	48	29	21	40	40	44	33	40	9
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
24	39	13	19	45	37	67	34	21	10	12	25		7	:	6	:

Šaltinis: Eurostatas (ISOC). Internetinis duomenų kodas: *isoc_sk_cskl_i* (duomenys gauti 2014 m. rugsėjo mėnesį).

Paiškinimas

Duomenys apima 25–64 metų amžiaus asmenis, kurie niekada nėra naudoję kompiuterio arba atlikę tyrime nurodytų veiksmų naudodami IKT. Nurodyti veiksmai: pelės naudojimas programoms, pvz., interneto naršyklei arba teksto redagavimo programai, atidaryti; bylos ar aplanko kopijavimas ar perkėlimas; kopijavimo arba iškirpimo ir įklijavimo priemonių naudojimas informacijai ekrane kopijuoti ar perkelti; paprastų skaičiuoklės aritmetinių formulių naudojimas skaičiams sudėti, atimti, padauginti ar padalyti; bylų glaudinimas; kompiuterinės programos rašymas naudojant specialią programavimo kalbą; naujų įrenginių, pavyzdžiui, spausdintuvo ar modemo, susiejimas ir įdiegimas; kompiuterių sujungimas į vietos tinklą; kompiuterio veikimo problemų aptikimas ir sprendimas (pvz., kompiuteriui lėtai veikiant).

2011 metų ISOC duomenys taip pat rodo, kad 45 % suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus) ES mano, jog dabartiniai jų kompiuterio ar interneto naudojimo gebėjimai nebūtų pakankami, jeigu jie ieškotų darbo arba jį tektų keisti per ateinančius metus ⁽⁵⁾.

1.2. Suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą programose

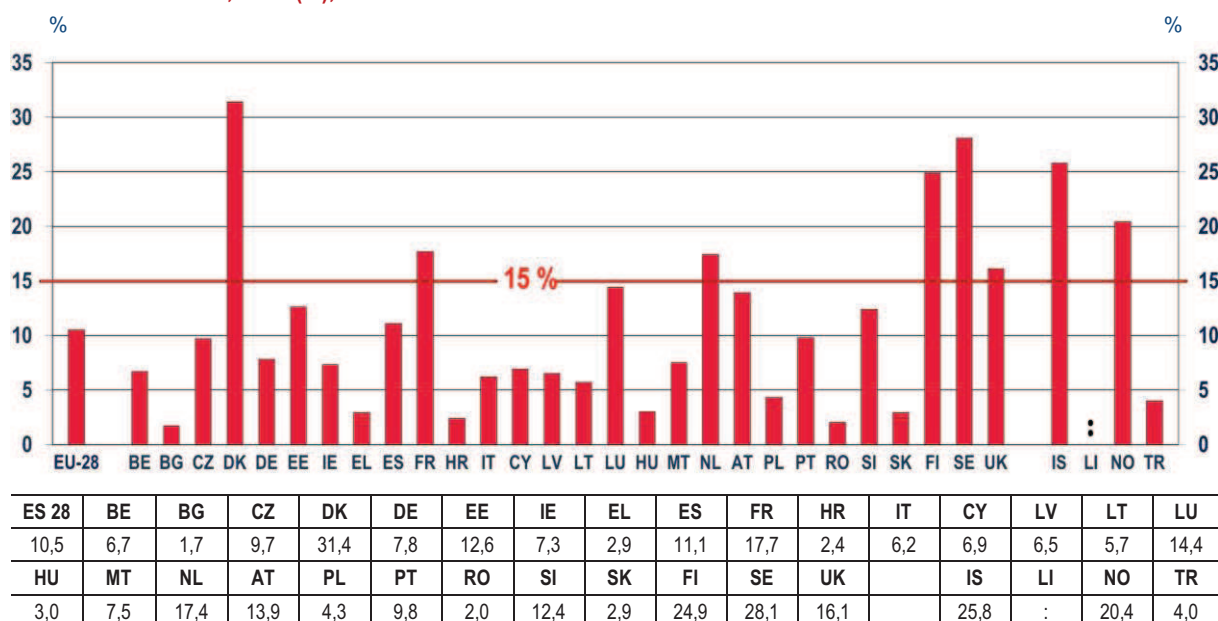
Siekiant įvertinti suaugusiųjų dalyvavimą švietimo ir mokymo programose Europos lygmeniu naudojami trijų Eurostat koordinuotų tyrimų duomenys: ES darbo jėgos tyrimo (ES DJT), Suaugusiųjų švietimo tyrimo (SŠT) ir Tęstinio profesinio rengimo tyrimo (TPRT). Pastarajame tyrime daugiausia dėmesio skiriama konkrečiai profesiniam rengimui, kaip tyrimo objektus naudojant įmones, o pirmuosiuose dviejuose teikiami bendresni duomenys apie suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi visą

⁽⁵⁾ Išsamesnė informacija teikiama Eurostat interneto svetainėje, internetinis kodas: *isoc_sk_cskl_i* (žiūrėta 2014-10-28).

gyvenimą programose. Šiems bendrojo pobūdžio duomenims apie mokymąsi visą gyvenimą daugiausia dėmesio bus skiriama pirmojoje dalyje, papildant duomenimis apie suaugusiųjų dalyvavimą švietimo ir mokymo programose iš EBPO suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC).

Europos darbo jėgos tyrimas (ES DJT) – duomenų šaltinis, padedantis nustatyti ES suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose tikslą. 2009 metais nustatytas tikslas, pagal kurį iki 2020 metų dalyvavimas turėtų siekti 15 % ⁽⁶⁾. ES DJT rezultatai rodo, kad 2013 metais, iki tyrimo likus keturioms savaitėms, formaliojo arba neformaliojo švietimo ir mokymo programose dalyvavo 10,5 % Europos suaugusių gyventojų (25–64 metų amžiaus) (žr. 1.5 pav.).

1.5 pav. Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo švietimo ir mokymo programose iki tyrimo likus keturioms savaitėms, dalis (%), 2013 metai

Šaltinis: Eurostatas (ES DJT). Internetinis duomenų kodas: *trng_ifse_01* (duomenys gauti 2014 m. rugsėjo mėnesį).

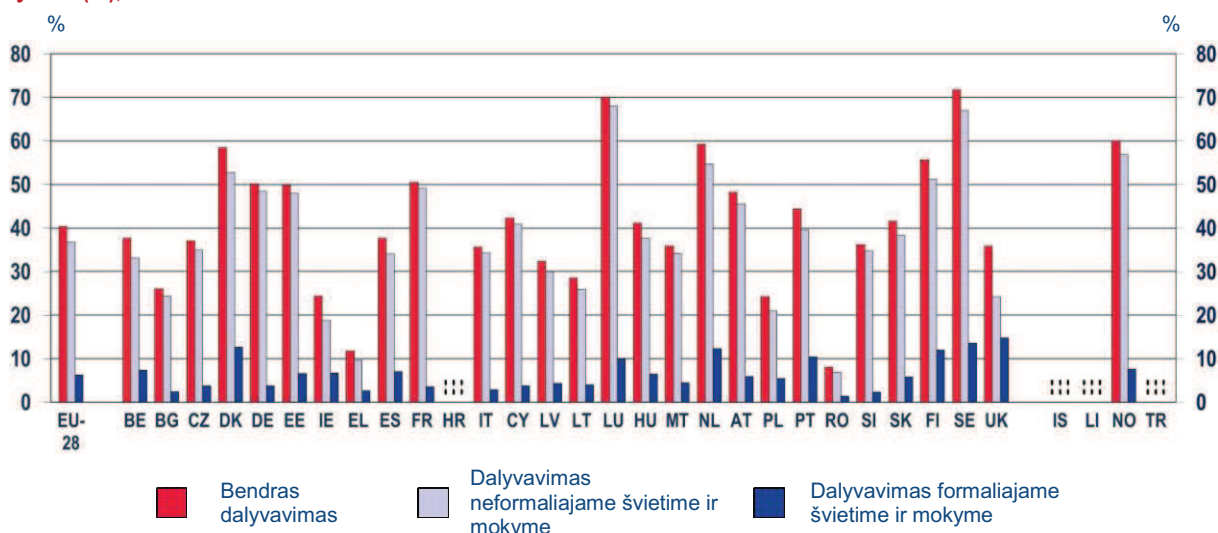
ES DJT rodo didelius skirtumus tarp valstybių. Švietimo ir mokymo programose, likus keturioms savaitėms iki tyrimo, aktyviausiai dalyvavo suaugusieji iš Danijos (31,4 %), Švedija, kurioje šis rodiklis siekia 28,1 %, yra antroje vietoje. Tokių suaugusiųjų dalis taip pat didelė Suomijoje ir Islandijoje: čia mokosi maždaug vienas iš keturių suaugusiųjų. Prancūzijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose, Austrijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Norvegijoje 2020 metams nustatytas 15 % ES tikslas arba viršijamas, arba beveik pasiektas. Kroatijoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Slovakijoje ir Turkijoje, priešingai, dalyvavimas labai neaktyvus. Čia rodiklis svyruoja nuo 2 iki 4,3 %. Bulgarijoje jis žemiausias – 1,7 %.

Suaugusiųjų švietimo tyrime (SŠT) pateikiamas dar kitoks požiūris į suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą programose. Kitaip nei ES DJT, SŠT specialiai sukurtas suaugusiųjų dalyvavimui švietimo ir mokymo programose vertinti. Todėl jame pateikiama išsamesnė informacija apie mokymosi veiklą, kurioje dalyvauja suaugusieji (pvz., mokymosi veikla, netiriama ES DJT, tokia kaip mokymas darbo vietoje). Kitas didelis skirtumas tarp SŠT ir ES DJT: SŠT ataskaitinis laikotarpis – 12 mėnesių, ES DJT – 4 savaitės. Ataskaitinio laikotarpio skirtumas – pagrindinis paaiškinimas, kodėl šių dviejų tyrimų rezultatai labai skiriasi.

⁽⁶⁾ 2009 m. gegužės 12 d. Tarybos išvados dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“), OL C 119, 2009 5 28.

Duomenys iš SŠT rodo, kad 2011 metais formaliojo ar neformaliojo mokymosi veikloje, likus 12 mėnesių iki tyrimo, dalyvavo 40,3 % 25–64 metų amžiaus Europos suaugusiųjų (žr. 1.6 pav.). Tame pačiame paveikslėlyje parodyta, kad suaugusieji yra gerokai labiau linkę dalyvauti neformaliojo mokymosi veikloje nei formaliojo švietimo ir mokymo programose. Iš tiesų dalyvavimas neformaliojo švietimo ir mokymo veikloje beveik šešis kartus didesnis negu formaliojo švietimo programose (36,8 %, palyginti su 6,2 %).

1.6 pav. Suaugusieji (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo švietimo ir mokymo programose likus 12 mėnesių iki tyrimo (%), 2011 metai

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
Bendras	40,3	37,7	26,0	37,1	58,5	50,2	49,9	24,4	11,7	37,7	50,5	:	35,6	42,3	32,3	28,5	70,1
Neformalusis	36,8	33,1	24,4	34,9	52,7	48,5	48,0	18,7	9,6	34,1	49,1	:	34,3	40,9	30,0	25,9	68,0
Formalusis	6,2	7,4	2,4	3,7	12,6	3,8	6,6	6,7	2,6	7,0	3,5	:	2,9	3,7	4,3	4,0	9,9
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
Bendras	41,1	35,9	59,3	48,2	24,2	44,4	8,0	36,2	41,6	55,7	71,8	35,8		:	:	60,0	:
Neformalusis	37,6	34,2	54,8	45,5	21,0	39,6	6,9	34,7	38,3	51,3	67,0	24,3		:	:	56,9	:
Formalusis	6,5	4,4	12,3	5,9	5,4	10,4	1,4	2,3	5,8	12,0	13,5	14,8		:	:	7,6	:

Šaltinis: Eurostatas (SŠT). Internetinis duomenų kodas: *trng_aes_100* (duomenys gauti 2014 m. rugsėjo mėnesį).

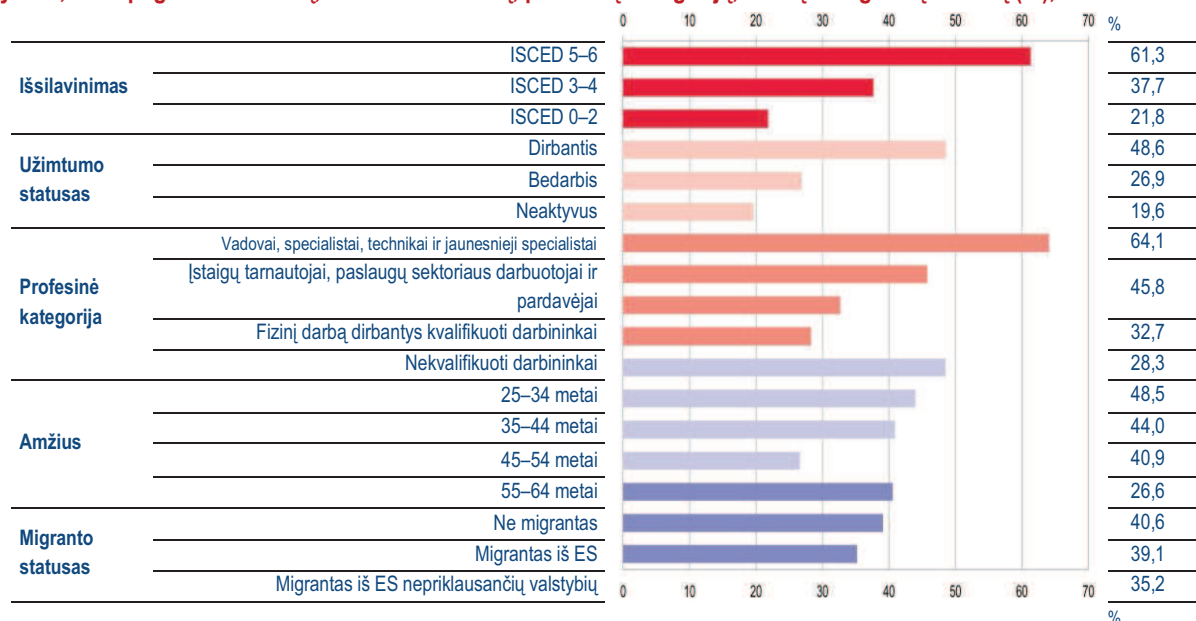
Paiškinimas

ES 28: apytiksliai.

Suaugusiųjų dalyvavimas švietimo ir mokymo programose įvairiose valstybėse nevienodas. 2011 metais prastčiausias dalyvavimo rodiklis užregistruotas Rumunijoje (8 %) ir Graikijoje (11,7 %). Švedijoje ir Liuksemburge, priešingai, suaugusiųjų, dalyvaujančių švietimo ir mokymo programose, dalis – didžiausia (atitinkamai 71,8 % ir 70,1 %). Po jų eina Danija, Vokietija, Prancūzija, Nyderlandai, Suomija ir Norvegija, kuriose dalyvavimo rodiklis siekia 50–60 %. Visoms valstybėms, kuriose bendras dalyvavimo rodiklis aukštas, taip pat būdingas didelis dalyvavimo neformaliojo švietimo ir mokymo programose rodiklis (nuo 48,5 % Vokietijoje iki 68 % Liuksemburge). Rumunijoje ir Graikijoje, panašiai, dalyvavimo neformaliojo švietimo ir mokymo programose rodiklis – žemiausias (atitinkamai 6,9 % ir 9,6 %). Žemiausias dalyvavimo formaliojo švietimo ir mokyme rodiklis (mažiau kaip 3 %) nustatytas Bulgarijoje, Graikijoje, Italijoje, Rumunijoje ir Slovėnijoje. Danijoje, Nyderlanduose, Suomijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje, priešingai, dalyvavimo formaliojo švietimo programose rodiklis buvo nuo 12,3 iki 14,8 %.

SŠT parodė didelius skirtumus tarp skirtingų kategorijų suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose. Jis rodo, kad dalyvavimo aktyvumą lemia keli veiksniai, ypač – išsilavinimas, užimtumo statusas, profesinė kategorija ir amžius (žr. 1.7 pav.).

1.7 pav. Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo švietimo ir mokymo programose likus 12 mėnesių iki tyrimo, dalis pagal išsilavinimą, užimtumo statusą, profesinę kategoriją, amžių ir migrantų statusą (%), 2011 metai

Šaltinis: Eurostatas (SŠT). Internetiniai duomenų kodai: *trng_aes_101*, *trng_aes_102*, *trng_aes_103*, *trng_aes_104* (duomenys gauti 2014 m. rugsėjo mėnesį). Duomenis apie dalyvavimą pagal migranto statusą gavo ir apskaičiavo Eurostatas.

Paaiškinimas

Paveikslėlyje pateikiamas apytikslis dalyvavimo vidurkis.

Dalyvavimo pagal išsilavinimą duomenys rodo, kad nors 61,3 % suaugusiųjų, kurie įgijo aukštąjį išsilavinimą, dalyvauja mokymosi visą gyvenimą programose, asmenų, kurių aukščiausias išsilavinimas – vidutinio lygmens kvalifikacija, dalis siekia tik 37,7 %, o asmenų, kurių aukščiausias išsilavinimas – pagrindinis, dalyvavimo rodiklis neviršija 21,8 %. Panašių neatitikimų matoma ir žvelgiant į užimtumo statusą: dirbantys asmenys aktyviau dalyvauja švietimo ir mokymo programose nei bedarbiai ar ekonomiškai neaktyvūs asmenys (dalyvavimo rodiklis šiose trijose kategorijose yra atitinkamai 48,6 %, 26,9 % ir 19,6 %). Dar vienas dalyvavimą švietimo ir mokymo programose lemiantis veiksnys – profesinė kategorija. Iš tiesų asmenys, kurių profesijos laikomos aukštesnės kvalifikacijos reikalaujančiomis profesijomis ⁽⁷⁾, gerokai aktyviau dalyvauja švietimo ir mokymo programose nei asmenys, kurių profesijos priskiriamos žemesnės kvalifikacijos kategorijoms (vadovų, specialistų, technikų ir jaunesniųjų specialistų dalyvavimo lygis – 64,1 %, o nekvalifikuotų darbininkų ir fizinį darbą dirbančių kvalifikuotų darbininkų dalyvavimo lygis – atitinkamai 28,3 % ir 32,7 %). Amžius – taip pat svarbus dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose veiksnys, kuris rodo, kad suėjus 55 metams mokymosi aktyvumas gerokai sumažėja (pvz., 25–34 metų amžiaus grupėje dalyvavimo lygis yra 48,5 %, 55–64 metų amžiaus grupėje – 26,6 %). Šią tendenciją iš dalies galima paaiškinti sumažėjusiu vyresnio amžiaus asmenų aktyvumu darbo rinkoje, o tai reiškia, kad trūksta darbdavių remiamo tolesnio mokymosi galimybių ⁽⁸⁾. Gimimas užsienio šalyje turi nedidelę įtaką dalyvavimui švietimo ir mokymo programose, ypač jeigu asmuo yra gimęs kitoje ES valstybėje.

⁽⁷⁾ Išsamesnė informacija apie ISCO-08 pagrindinių grupių suskirstymą pagal gebėjimų lygmenis pateikiama ILO 2012, p. 14.

⁽⁸⁾ Išsamesnė informacija apie dalyvavimą darbdavių remiamoje mokymosi veikloje pagal amžiaus grupes pateikiama Eurostat interneto svetainėje, internetinis kodas: *trng_aes_121* (žiūrėta 2014 m. lapkričio 7 d.).

Konkrečiau tariant, vidutinis vietoje gimusių gyventojų dalyvavimo lygis siekia 40,6 %, užsienyje gimusių ES gyventojų – 39,1 %, o gimusiųjų ne ES valstybėse – 35,2 %.

Galiausiai suaugusiųjų dalyvavimas švietimo ir mokymo programose glaudžiai susijęs su gebėjimų lygmenimis. Suaugusiųjų gebėjimų tyrimas (PIAAC) rodo, kad suaugusieji, kurių pagrindiniai gebėjimai išlavinti menkai, švietimo ir mokymo programose dalyvauja mažiau nei tie, kurių gebėjimai išlavinti labiau. Nors ši bendra tendencija taikytina visoms valstybėms, tarp atskirų valstybių pastebima įdomių konkretaus gebėjimų lygmens skirtumų. Pavyzdžiui, analizuojant suaugusiųjų, kurių raštingumas nesiekia 1 lygmens (išsamesnė informacija pateikiama 1.3 pav. paaiškinime), grupę, nustatyta, kad jų dalyvavimo švietimo ir mokymo programose lygis likus 12 mėnesių iki PIAAC tyrimo įvairiose valstybėse labai skiriasi. Aukščiausias šios grupės asmenų dalyvavimo švietimo ir mokymo programose lygis nustatytas Norvegijoje (50,9 %), po jos eina Švedija (41,7 %), Nyderlandai (40,8 %), Danija (38,9 %) ir Suomija (36,5 %). Slovakijoje ir Lenkijoje, priešingai, suaugusiųjų, kurių raštingumas nesiekia 1 lygmens, dalyvavimo rodiklis yra atitinkamai tik 7 ir 9,8 %. Šie duomenys glaudžiai susiję su dalyvavimo atotrūkiu tarp asmenų, kurių gebėjimai išlavinti prasčiausiai ir geriausiai. Pavyzdžiui, Norvegijoje skirtumas tarp asmenų, kurių raštingumo lygis žemiausias ir aukščiausias, sudaro mažiau kaip 30 procentinių punktų (50,9 %, palyginti su 77,8 %), o kai kuriose valstybėse (Vokietijoje, Estijoje, Ispanijoje, Austrijoje, Lenkijoje ir Slovakijoje) jis viršija 50 procentinių punktų (OECD, 2013a, p. 208 ⁽⁹⁾).

⁽⁹⁾ Išsamesnė informacija pateikiama šaltinyje OECD, 2013a, internetinis kodas: <http://dx.doi.org/10.1787/888932902246> (žiūrėta 2014-11-07).

Išvados

Šiame skyriuje nagrinėjami duomenys, susiję su Europos žmogiškuoju kapitalu ir suaugusiųjų dalyvavimu švietimo ir mokymo programose. Skyriuje, kuris pradedamas Europos suaugusių gyventojų išsilavinimo apžvalga, nurodoma, kad apie 25 % Europos Sąjungos suaugusiųjų nėra įgiję vidurinio išsilavinimo, t. y. išsilavinimo lygmens, kuris šiuo metu laikomas pagrindine sėkmingos integracijos į darbo rinką ir nuolatinio užimtumo sąlyga. Be to, 6,5 % suaugusiųjų nėra įgiję jokio formaliojo išsilavinimo, aukštesnio už pradinį lygmenį. Tarp visų ES valstybių suaugusiųjų, kurių išsilavinimas žemas, daugiausia Pietų Europos valstybėse. Itin didelė žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalis – Turkijoje, šalyje kandidatėje. Duomenys taip pat rodo, kad vidutinis jaunų suaugusiųjų išsilavinimas gerokai aukštesnis už vyresnių gyventojų. Be to, užsienyje gimusių suaugusiųjų kvalifikacija vidutiniškai žemesnė nei vietoje gimusių gyventojų.

Duomenys apie suaugusių gyventojų gebėjimus rodo, kad 17 ES valstybių, kurios dalyvavo pirmame PIAAC tyrime, atitinkamai 19,9 % ir 23,6 % suaugusiųjų turi mažiau išlavintus raštingumo ir mokėjimo skaičiuoti gebėjimus. Nustatytos tendencijos vidutiniškai atitinka duomenis apie suaugusių gyventojų išsilavinimą. Analizuojant suaugusiųjų IKT naudojimo gebėjimus, duomenys rodo, kad apie 30 % suaugusiųjų ES turi labai mažai išlavintus IK naudojimo gebėjimus arba jų išvis neturi. Remiantis Eurostato duomenimis, suaugusiųjų, kurių IKT naudojimo gebėjimai nepakankami, dalis itin didelė Bulgarijoje ir Rumunijoje. Be to, beveik pusė visų suaugusiųjų ES mano, kad jų IKT naudojimo gebėjimai nevisiškai atitinka dabartinius darbo rinkos reikalavimus.

Įvairiose valstybėse suaugusių gyventojų dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose lygis labai skiriasi. Nepaisant aptartų tyrimų (t. y. ES darbo jėgos tyrimo ar Suaugusiųjų švietimo tyrimo), nustatyta, kad Šiaurės šalyse dalyvavimo lygis apskritai aukštas. Kelios naujos ES valstybės narės (ypač Bulgarija ir Rumunija) ir Graikija tiek ES DJT, tiek SŠT atsidūrė sąrašo pabaigoje.

Suaugusiųjų švietimo tyrimo duomenys rodo, kad dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą programose lemia keli veiksniai, ypač išsilavinimas, užimtumo statusas, profesinė kategorija, amžius ir gebėjimai. Konkrečiau tariant, skirtingos pažeidžiamų besimokančių asmenų kategorijos, t. y. asmenys, kurių kvalifikacija žema, žemos kvalifikacijos profesijų atstovai, bedarbiai ir neaktyvūs asmenys, vyresni asmenys ir asmenys, kurių kvalifikacija žemiausia, rečiau dalyvauja švietimo ir mokymo programose, palyginti su kitomis suaugusiųjų kategorijomis. Tai rodo, kad Europos švietimo ir mokymo sistemose yra problemų, nes suaugusiesiems, kuriems labiausiai reikia dalyvauti švietimo ir mokymo programose, suteikiama mažiausiai galimybių mokytis visą gyvenimą.

2 SKYRIUS. POLITINIAI ĮSIPAREIGOJIMAI

1 skyriuje atskleista, kad ne visoms suaugusiųjų grupėms pavyko vienodai pasinaudoti švietimo ir mokymo galimybėmis. Tarptautiniai tyrimai rodo, jog yra keli veiksniai, darantys įtaką suaugusiųjų dalyvavimui mokymosi visą gyvenimą programose, ypač svarbūs – išsilavinimas, užimtumo statusas, profesinė kategorija, amžius ir gebėjimai. Europos politikos dokumentuose ši problema jau sprendžiama. Pavyzdžiui, atnaujintoje Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkėje ⁽¹⁾ nustatytas aiškus įsipareigojimas gerinti galimybes suaugusiesiems, turintiems nepakankamai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar nepakankamą kvalifikaciją ⁽²⁾. Tokiomis aplinkybėmis svarbu išnagrinėti, kiek į šį klausimą atsižvelgiama nacionalinėse politikos darbotvarkėse, ypač tai, ar jose aiškiai priimamas įsipareigojimas padėti suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją.

Skyriuje šios srities politikos formavimas nagrinėjamas iš dviejų perspektyvų. Pirmoje dalyje apžvelgiami pagrindiniai politikos dokumentai, kuriuos centrinės valdžios institucijos patvirtino per pastaruosius penkerius metus (t. y. nuo 2009 iki 2014 m.). Antroje dalyje nagrinėjamos tam tikros šios srities politikos formavimo paskatos ir konkrečiai nurodoma, kokią įtaką nacionalinėms politikos darbotvarkėms turėjo Suaugusiųjų gebėjimų tyrimas (PIAAC).

2.1. Pagrindinė politika, skirta suaugusiųjų pagrindiniams gebėjimams ir kvalifikacijai tobulinti

Vienas iš būdų nagrinėti politinius įsipareigojimus didinti švietimo ir mokymo prieinamumą suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją – analizuoti naujausiuose politikos dokumentuose nustatytus įsipareigojimus. Ypač įdomu nagrinėti, kokio tipo dokumentuose šie įsipareigojimai įtvirtinti, kaip jie formuluojami ir kokie tikslai nustatomi.

Valstybių paprašyta teikiant duomenis Euridikei nurodyti iki trijų per pastaruosius penkerius metus patvirtintų pagrindinių politikos dokumentų, kuriuose aiškiai kalbama apie galimybes suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, lavinti gebėjimus ir įgyti tolesnę kvalifikaciją. Valstybių, kuriose tokių politikos dokumentų daugiau, paprašyta atrinkti tris svarbiausius. Valstybių, turinčių suaugusiųjų raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo politiką, paprašyta ją pateikti kaip vieną iš trijų aktualiausių dokumentų. Reikėjo pateikti tokią informaciją: tikslus, uždavinius, veiksmus, vertinimo priemones ir finansavimo šaltinius.

Prieš pateikiant šio tyrimo rezultatus, reikia paaiškinti jo išlygas. Pirmoji – valstybių paprašyta atrinkti tris svarbiausius politikos dokumentus. Todėl jeigu valstybė nepranešė apie konkretų dokumento tipą (žr. 2.1 pav.), tai nereiškia, kad šio tipo dokumentas neegzistuoja (pvz., mokymosi visą gyvenimą strategija). Tiesiog šis politikos dokumentas nelaikomas tokiu svarbiu kaip kiti trys dokumentai, patenkantys į tyrimo aprėptį. Antroji – tyrimo ataskaitinis laikotarpis, apimantis pastaruosius penkerius metus, t. y. nuo 2009 iki 2014 m. Taigi – neatsižvelgiama į prieš šį laikotarpį patvirtintus politikos dokumentus net jei jie gali daryti įtaką švietimui ataskaitiniu laikotarpiu. Tai išsamiau aptariama 2.1.3 dalyje.

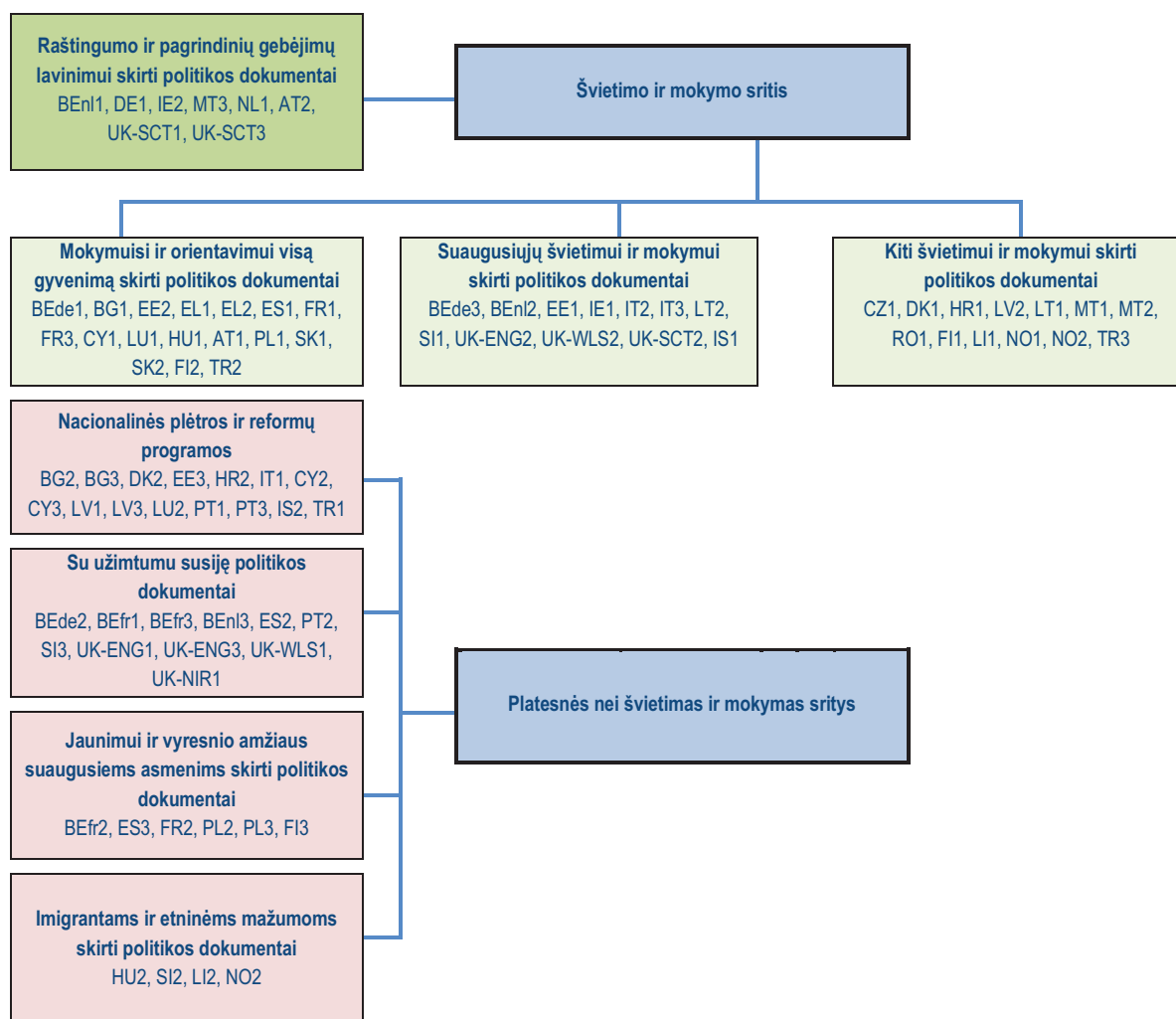
⁽¹⁾ Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės, OL C 372/1, 2011 12 20.

⁽²⁾ Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkę padeda įgyvendinti reguliarius kvietimai teikti pasiūlymus, kuriais valstybėms sudaromos sąlygos per valstybių narių paskirtų nacionalinių koordinatorių tinklą teikti finansavimo paraiškas finansavimui, siekiant padėti surinkti lėšų suaugusiųjų dalyvavimui mokymosi visą gyvenimą programose. Gavus šiuos pasiūlymus, lėšos skiriamos veiklai, konkrečiai sutelktai į pagalbą suaugusiems asmenims, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar nepakankamą kvalifikaciją.

2.1.1. Naujausiuose politikos dokumentuose įtvirtinti įsipareigojimai

Beveik visų Europos valstybių politikos dokumentuose numatyta parama suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, suteikiant daugiau galimybių lavinti gebėjimus ar įgyti aukštesnę kvalifikaciją. Tyrimas rodo, kad tokie politiniai įsipareigojimai nustatyti įvairių tipų politikos dokumentuose, kurių pagrindinis objektas skiriasi. Jie nustatomi strateginiuose švietimo ir mokymo dokumentuose, įskaitant raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo strategijas, mokymosi visą gyvenimą strategijas, suaugusiųjų švietimo strategijas ar kitus su įvairiomis švietimo ir mokymo sritimis susijusius valdymo dokumentus. Už švietimo sektoriaus ribų centrinės valdžios institucijos šiuos klausimus taip pat gali spręsti vykdydamos ekonomines reformas arba, konkrečiau tariant, įgyvendindamos užimtumo strategijas. Be to, valstybėse dažnai ypač didelis dėmesys skiriamas grupėms, kurių gebėjimų ir kvalifikacijos trūkumas gali kelti itin didelį susirūpinimą: bedarbiams, jaunimui, vyresnio amžiaus darbuotojams, imigrantams ar etninėms mažumoms (žr. 2.1 pav.; išsamesnė informacija apie kiekvieną politikos dokumentą pateikiama pagal kodą 1 priede).

2.1 pav. Naujausių politikos dokumentų (patvirtintų nuo 2009 iki 2014 m.), kuriuose sprendžiamas gebėjimų lavinimo ar aukštesnės kvalifikacijos įgijimo galimybių didinimo suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, klausimas, tipai

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimai

Valstybių paprašyta nurodyti iki trijų svarbiausių politikos dokumentų. Todėl paveikslėlyje kiekviena valstybė parodyta iki trijų

kartų, priklausomai nuo to, kiek dokumentų ji nurodė. Visų nurodytų politikos dokumentų sąrašas pateikiamas 1 priede.

Paveikslėlyje naudojamas geriausios atitikties principas, reiškiantis, kad politikos dokumentas, kurį galima priskirti kelioms kategorijoms, priskirtas kategorijai, geriausiai atitinkančiai jo turinį, tikslus ir uždavinius.

Pastaba dėl konkrečios valstybės

Švedija. Ši valstybė pranešė, kad per pastaruosius penkerius metus (t. y. nuo 2009 iki 2014 m.) nepatvirtintas joks susijęs politikos dokumentas, kuriame būtų aiškiai kalbama apie gebėjimų lavinimo ar aukštesnės kvalifikacijos įgijimo galimybes suaugusiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją. Todėl ji neįtraukta į paveikslėlį. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad 2013 metų sausio mėnesį pradėta nauja suaugusiųjų mokymo savivaldybėse programa (žr. 1 priede pateiktą nuorodą). Be kitų teminių sričių, mokymo programoje lavinami pagrindiniai gebėjimai ir kompetencijos, tačiau aiškiai nenurodoma, kad ji skirta suaugusiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją.

Šios dalies pabaigoje kiekviena politikos dokumentų grupė toliau analizuojama pagal 2.1 pav. pateiktą modelį, apibendrinant kokybinius tikslus ir kiekybinius uždavinius. Šioje dalyje ypač didelis dėmesys skiriamas uždaviniams, kurie tiesiogiai susiję su suaugusiaisiais, pagrindinius gebėjimus ir (arba) žemą kvalifikaciją. Pastebimos tendencijos iliustruojamos pavyzdžiais.

Raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimui skirti politikos dokumentai

Keliose valstybėse tarp švietimo ir mokymo politikos dokumentų, patvirtintų 2009–2014 metais, yra raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimui skirtų politikos dokumentų. Tai dvi strategijos, tiesiogiai susijusios su suaugusiųjų raštingumu ir pagrindiniais gebėjimais: Susitarimas dėl 2012–2016 metų jungtinės nacionalinės raštingumo ir suaugusiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo strategijos Vokietijoje (Vokietija) ir „Suaugusiųjų raštingumas Škotijoje 2020 metais: strateginės rekomendacijos“ (Jungtinė Karalystė – Škotija). Nors Austrijos suaugusiųjų švietimo iniciatyva aiškiai nepavadinta suaugusiųjų raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo strategija, ji taip pat patenka į šią kategoriją, nes joje apibrėžiama politinė sistema, skirta suaugusiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo programoms įgyvendinti, t. y. kursai, kuriuose lavinami pagrindiniai gebėjimai arba įgyjamas pagrindinis išsilavinimas. Keturiuose valstybėse arba jų regionuose patvirtintos platesnės raštingumo didinimo strategijos, kurios apima ir suaugusius gyventojus. Tarp jų – Belgijos flamandų bendruomenė (Strateginis 2012–2016 metų raštingumo lygmens didinimo planas), Malta (Nacionalinė 2014–2019 metų raštingumo strategija visiems gyvenantiesiems Maltoje ir Goco saloje), Nyderlandai (2012–2015 metų neraštingumo mažinimo veiksmų planas) ir Jungtinė Karalystė – Škotija (Raštingumo didinimo veiksmų planas: veiksmų planas, skirtas raštingumui didinti Škotijoje). Galiausiai 2013 metais Airijos centrinės valdžios institucijos paskelbė apžvalgą, skirtą su suaugusiųjų raštingumu susijusiai politikai pagrįsti ir plėtoti ateityje (ALCES finansuojamo raštingumo didinimo paslaugų apžvalga).

Raštingumui ir pagrindiniams gebėjimams lavinti skirtuose politikos dokumentuose nustatyti tikslai įvairiose valstybėse skiriasi. Pavyzdžiui, Austrijos strategijoje daugiausia dėmesio skiriama pagrindinių gebėjimų lavinimo kursams ir pagrindinio išsilavinimo įgijimo programoms, o Vokietijos strategijoje numatyta daugiau priemonių, įskaitant kursų ir orientavimo paslaugų sukūrimą, informuotumo kampanijų organizavimą ir paramą mokslinei veiklai. Nepaisant to, kokios priemonės numatytos dokumentuose, valstybių pateikta informacija rodo, kad raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo strategijos dažnai yra tarpsektorinės iniciatyvos, į kurias gali būti įtraukiami socialiniai partneriai ar trečiojo sektoriaus organizacijos. Šią tendenciją itin gerai iliustruoja Vokietijos strategija: joje derinamos priemonės ir ištekliai, apimantys keliolika suinteresuotųjų šalių, įskaitant centrinės valdžios institucijas, 16 žemių atstovus, socialinius partnerius, mokslo įstaigas, suaugusiųjų švietimo įstaigas, asociacijas ar fondus ir t. t. Belgijos flamandų bendruomenės raštingumo didinimo strategija panašiai apima ne tik švietimo, bet ir gerovės, kultūros ir užimtumo sektorius. Vienas iš pagrindinių jos tikslų – struktūrinių partnerystės sąjungų kūrimas. Austrijos strategija – jungtinė žemių ir valstybinio lygmens iniciatyva, kurioje sutelkiami federalinių žemių ir federalinės ministerijos ištekliai ir kurių kiekvienai tenka 50 % bendrų sąnaudų.

Austrijos strategija – vienintelis į raštingumui ir pagrindiniams gebėjimams lavinti skirtų politikos dokumentų kategoriją patenkantis politikos dokumentas, kuriame nustatomi išmatuojami kiekybiniai tikslai. Strategijoje pateikiamas kiekybiškai išreikštas bendras suaugusių gyventojų, kuriems trūksta pagrindinių gebėjimų, skaičius, t. y. 50 000 asmenų, ir gyventojų, neturinčių pagrindinio išsilavinimo pažymėjimo, skaičius, t. y. apie 280 000 asmenų. 2012–2014 metais pagal strategiją siekiama surengti pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus 3 400 suaugusiųjų ir kursus, kuriuose įgyjamas pagrindinis išsilavinimas, 2 400 asmenų.

Mokymosi visą gyvenimą arba suaugusiųjų švietimo ir mokymo strategijos ir kiti švietimo ir mokymo politikos dokumentai

Maždaug pusėje visų Europos valstybių naujausi politiniai įsipareigojimai nustatyti mokymosi ar orientavimo visą gyvenimą strategijose arba teisės aktuose, kuriais reglamentuojamas mokymasis visą gyvenimą. Be to, keliose valstybėse ar regionuose įsipareigojimai nustatyti politikos dokumentuose ar teisės aktuose, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama specialiai suaugusiųjų švietimui ir mokymui. Priklausomai nuo to, kaip atskirose valstybėse suprantami skirtumai tarp mokymosi visą gyvenimą ir suaugusiųjų švietimo ir mokymo (t. y. turima galvoje, kad kai kuriose valstybėse šios sąvokos vartojamos ta pačia prasme), šioms dviem kategorijoms skirtų dokumentų turinys gali iš dalies sutapti. Pavyzdžiui, Slovakijoje strateginėje ir teisinėje mokymosi visą gyvenimą sistemoje daugiausia dėmesio skiriama suaugusiųjų švietimo ir mokymo politikai, Estijos politikoje išskiriama mokymosi visą gyvenimą programa ir politikos dokumentai, skirti konkrečiai suaugusiųjų švietimui ir mokymui. Be bendrojo pobūdžio mokymosi visą gyvenimą ir suaugusiųjų švietimo strategijų, keliolikoje valstybių nurodomos kitos švietimo ir (arba) mokslo strategijos, pradedant bendrojo pobūdžio nacionalinėmis švietimo ir (arba) mokslo strategijomis (Kroatija, Latvija, Lietuva, Suomija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Turkija), baigiant mokyklos nebaigimo atvejų mažinimo (Malta) ar profesinio rengimo (Danija) strategijomis.

Nors nurodyti politikos dokumentai apima labai įvairias iniciatyvas, realus jų poveikis suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, ne visada akivaizdus. Į mokymosi visą gyvenimą strategijas ypač dažnai įtraukiama parama gana bendroms priemonėms, kurios taikomos visiems suaugusiesiems, todėl sunku nustatyti, kokie konkretūs veiksmai skirti asmenims, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją. Vis dėlto, vertinant tik naujausius teisės aktus, konkrečios priemonės matomos labiau. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenės parlamento nutarime dėl suaugusiųjų švietimo (patvirtintas 2014 metais) išdėstytas formalus vyriausybės ketinimas toliau finansuoti suaugusiųjų pagrindinio ugdymo centrus (*Centra voor Basiseducatie*) ir suaugusiųjų švietimo centrus (*Centra voor Volwassenenonderwijs*). Pagrindinio ugdymo centrai skirti tik suaugusiesiems, turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją. Islandijoje 2010 metų suaugusiųjų švietimo įstatyme nustatyta teisinė didesnės finansinės paramos bazė programoms, skirtoms asmenims, kurie nėra įgiję vidurinio išsilavinimo. Rumunijos 2011 metų nacionaliniame švietimo įstatyme nustatyta ilgalaikė valstybės parama pagrindinio išsilavinimo programoms, kuriomis suteikiama dar viena galimybė mokytis.

Kiekybiškai išmatuojamų tikslų, sutelktų konkrečiai į suaugusiuosius, turinčius menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, nustatoma mažai. Šios kategorijos politikos dokumentuose nustatyti tik keli aiškūs tikslai. Austrijos mokymosi visą gyvenimą strategijoje („Mokymasis visą gyvenimą. Austrija – MVS 2020“) nustatytas tikslas – padidinti žemą formaliąją kvalifikaciją turinčių darbuotojų, kuriems organizuojami mokymai atlyginamomis darbo valandomis, dalį nuo 5,6 % 2007 metais bent iki 15 % 2020 metais. Pagal Prancūzijos įstatymą dėl profesinio orientavimo ir mokymosi visą gyvenimą sąlygos dalyvauti švietimo ir mokymo programose kiekvienais metais turėtų būti sudarytos 500 000 daugiau dirbančių suaugusiųjų, turinčių žemą kvalifikaciją. Estijos

2020 metų mokymosi visą gyvenimą strategijoje nustatyta, kad 2020 metais suaugusiųjų, baigusių tik bendrojo lavinimo programas (t. y. neįgijusių profesinės kvalifikacijos), dalis turėtų neviršyti 25 %. Joje taip pat nurodoma, kad iki tų pačių metų 80 % 16–74 metų amžiaus asmenų turėtų būti įgiję kompiuterių naudojimo gebėjimų. Slovėnijos Respublikos 2013–2020 metų strateginiame suaugusiųjų švietimo plane nustatyta, kad 15 metų amžiaus ir vyresnių asmenų, kurie nėra įgiję pagrindinio išsilavinimo (t. y. nėra baigę pagrindinės mokyklos), dalis turėtų sumažėti nuo 4,4 % 2011 metais iki 2,2 % 2020 metais ⁽³⁾.

Valstybėse taip pat dažnai nustatomi bendrojo pobūdžio ketinimai tobulinti švietimo paslaugų teikimą, tačiau neįtraukiami jokie galutiniai skaičiai, atspindintys dabartinę situaciją ar numatomą rezultatą. Pavyzdžiui, Kroatijos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2013–2015 metų strateginiame veiklos plane siūloma didinti suaugusiųjų, dalyvaujančių suaugusiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo programose (*Osnovna škola za odrasle*), skaičių ir suaugusiųjų, kurie gauna stipendijas dalyvauti pagrindinių gebėjimų ar pirmosios kvalifikacijos įgijimo švietimo programose, skaičių. Nors tai svarbus politinis įsipareigojimas, strategijoje nepateikiama jokių su šiuo tikslų susijusių kiekybinių duomenų.

Galop šiai kategorijai priskiriamuose kai kurių valstybių politikos dokumentuose nustatomi bendrojo pobūdžio tikslai, konkrečiau tariant, nacionaliniai tikslai, susiję su Europos tikslu, pagal kurį iki 2020 metų švietimo ir mokymo programose turėtų dalyvauti 15 % suaugusiųjų ⁽⁴⁾. Šiomis aplinkybėmis valstybių siekiai priklauso nuo jų dabartinės situacijos (išsamesnė informacija apie dabartinę situaciją Europoje pateikta 1 skyriaus 1.5 pav.). Pavyzdžiui, Bulgarijoje keliamas tikslas iki 2020 metų pasiekti tik 5 % dalyvavimo lygį (Nacionalinė 2014–2020 metų mokymosi visą gyvenimą strategija), Lietuvos tikslas – 12 % (Valstybinė 2013–2022 metų švietimo strategija), Latvijos – 15 % (2014–2020 metų švietimo plėtros gairės), Slovėnijos – 19 % (Slovėnijos Respublikos 2013–2020 metų suaugusiųjų švietimo strateginis planas), Ispanijos, Estijos ir Austrijos – 20 % (atitinkamai Mokymosi visą gyvenimą veiksmų planas, Mokymosi visą gyvenimą 2020 metų strategija ir Austrijos mokymosi visą gyvenimą strategija – MVG 2020), o Suomijos – 27 % (Švietimo ir mokslo plėtros 2011–2016 metų planas). Kartu su Europos suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose tikslu, Suomijoje nustatytas tikslas pasiekti, kad per ankstesnius 12 mėnesių šiose programose dalyvautų 60 % asmenų, o per ankstesnius penkerius metus – 80 % asmenų (2011–2016 metų švietimo ir mokslo plėtros planas).

Nacionalinės plėtros ir reformų programos

Ankstesnėse dalyse bendrai aptarti politikos dokumentai, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama švietimui ir mokymui, o kitose dalyse analizuojama platesnės aprėpties politika. Konkrečiau tariant, keliolikos valstybių nacionalinės plėtros ir reformų programose įtvirtintas įsipareigojimas, susijęs su suaugusiais asmenimis, turinčiais menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją. Šie politikos dokumentai dažnai yra tiesiogiai susiję su strategija „Europa 2020“ (Europos Komisija, 2010) ⁽⁵⁾, tačiau kai kurios valstybės nurodo nacionalines iniciatyvas, viršijančias strategijos „Europa 2020“ įsipareigojimus.

⁽³⁾ Pateikiami nacionaliniai statistiniai duomenys, o ne duomenys iš 1 skyriaus 1.1 pav.

⁽⁴⁾ 2009 m. gegužės 12 d. Tarybos išvados dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“). OL C 119, 2009 5 28. Lyginamas keturių savaičių laikotarpis iki tyrimo.

⁽⁵⁾ Strategijoje „Europa 2020“ nustatyti pagrindiniai tikslai skirtingose srityse, konkrečiai – užimtumo, mokslo ir plėtros, klimato ir energetikos, švietimo ir skurdo. Kalbant apie švietimo sritį, strategijoje nustatyta, kad iki 2020 metų mokyklos nebaigusiu asmenų dalis turėtų būti ne didesnė kaip 10 % ir bent 40 % jaunesnės kartos atstovų turėtų turėti aukštąjį išsilavinimą. Daugiau informacijos pateikiama http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm (žiūrėta 2014-09-11).

Dėl pirmiau nurodytų priežasčių valstybių pateikti tikslai ir kiekybiniai uždaviniai yra glaudžiai susiję su strategijoje „Europa 2020“ nustatytais tikslais. Tai reiškia, kad valstybės dažnai nurodo nacionalinius tikslus, susijusius su mokyklos nebaigimu, aukštuoju mokslu ir (arba) užimtumu, taip pat tikslus, nustatytus pagal konkrečiai valstybei pateiktas rekomendacijas ⁽⁶⁾.

Tarp politikos dokumentų, kurie nėra tiesiogiai susiję su strategija „Europa 2020“, taip pat yra Danijos strateginė ekonomikos augimo programa. Ją sudaro penki susitarimai (Augimo plano susitarimai). Įvairiose programos dalyse kalbama apie suaugusiųjų švietimą, taip pat nustatomas kiekybinis tikslas 2014–2018 metais padidinti suaugusiųjų, dalyvaujančių švietimo ir mokymo programose, skaičių iki 160 000.

Islandija, kuri nėra ES narė, nurodo su ekonomika ir bendruomene susijusias vyriausybės politikos nuostatas („Islandija 2020“), apimančias tikslą iki 2020 metų sumažinti 25–64 metų amžiaus islandų, kurie nėra įgiję vidurinio išsilavinimo, skaičių nuo 30 % iki 10 %.

Su užimtumu susiję politikos dokumentai

Keliose valstybėse šie įsipareigojimai išdėstyti užimtumo politikos dokumentuose. Tai neatsiejama nuo fakto, kad suaugusiesiems, kurių pagrindiniai gebėjimai menkai išlavinti ir kvalifikacija nepakankama, paprastai kyla daugiau sunkumų darbo rinkoje. Šio tipo dokumente nustatyti tikslai ir uždaviniai dažniausiai susiję su darbo neturinčių suaugusiųjų švietimu ir mokymu.

Į šią dokumentų kategoriją patenka užimtumo strategijomis vadinami dokumentai ir valdymo dokumentai, kuriuose sprendžiami įvairesni klausimai, bet užimtumo klausimas – svarbiausias. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje gebėjimų lavinimo strategijos patvirtintos įvairiose šalies dalyse: Anglijoje („Gebėjimų tikslumas ir reaktyvumas“; „Gebėjimai, reikalingi tvariam augimui“), Velse („Politinės nuostatos dėl gebėjimų“) ir Šiaurės Airijoje („Sėkmė per gebėjimus: kitokia ateitis“). Šiose strategijose numatomas finansavimas programoms iki 2 ir (arba) 3 lygmens nacionalinėje kvalifikacijų sandaroje arba kvalifikacijų ir kreditų sandaroje (QCF) ⁽⁷⁾, skirtose žemą kvalifikaciją ir menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintiems asmenims. Jose didelis dėmesys skiriamas jaunesnių žemos kvalifikacijos suaugusiųjų paramai. Iš šių strategijų konkretūs kiekybiniai tikslai nustatyti tik Šiaurės Airijos strategijoje („Sėkmė per gebėjimus: kitokia ateitis“), tačiau jie susiję su šių grupių užimtumo lygiu, o ne dalyvavimo švietimo ir mokymo programose didinimu. Strategijoje ypač siekiama iki 2020 metų padidinti dirbančių asmenų, turinčių 2 ir aukštesnio lygmens gebėjimus, dalį iki 84–90 % (nuo pradinio 71,2 % lygio 2008 metais), o asmenų, turinčių 3 lygmens ir aukštesnius gebėjimus, dalį – iki 68–76 % (nuo pradinio 55,6 % lygio 2008 metais).

Jaunimui ir vyresniems suaugusiesiems skirti politikos dokumentai

Valdymo dokumentų, skirtų jaunimo poreikiams tenkinti, turinys glaudžiai susijęs su pirmiau aptarta politikos kategorija. Iš tiesų politikoje, kurioje daugiausia dėmesio skiriama jaunų asmenų poreikiams, dažnai aiškiai aptariami užimtumo klausimai. Pavyzdžiui, Belgijos Briuselio regione ketinama sukurti papildomas užimtumo galimybes 1 000 jaunuolių; organizuoti stažuotes 2 000 jaunuolių ir suteikti galimybes mokytis 3 000 jaunų asmenų. Čia taip pat bus teikiamos profesinio orientavimo paslaugos

⁽⁶⁾ Europos Komisija pateikia kiekvienai valstybei narei skirtas rekomendacijas. Išsamesnė informacija apie jas teikiama http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm (žiūrėta 2014-09-11).

⁽⁷⁾ Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje kartu naudojamos nacionalinė kvalifikacijų sandara (NQF) ir kvalifikacijų ir kreditų sandara (QCF), kurios apima daugumą bendrųjų ir profesinių kvalifikacijų. Sandarose naudojama ta pati devynių lygmenų sistema, skirta visų besimokančių asmenų, įskaitant suaugusiuosius, pažangai skatinti: nuo pradinio lygmens (kuris toliau skirstomas į 1, 2 ir 3 polygmenis, skirtus besimokantiems asmenims, kuriems reikia lavinti pagrindinius gebėjimus, remti) iki 8 lygmens. Kvalifikacijas šiose sandarose nustato nepriklausomos kvalifikacijas suteikiančios organizacijos. 2014 metų gruodžio mėnesį paskelbta, kad QCF reglamentavimo reikalavimai 2015 metų vasarą bus panaikinti.

papildomai 10 000 jaunuolių (Briuselio jaunimo garantijų veiksmų planas). Prioritėtinė tikslinė grupė – žemos kvalifikacijos jaunuoliai, kurie sudaro daugiau kaip 50 % jaunų darbo ieškančių asmenų Briuselyje.

Užimtumo problemos taip pat akivaizdžios vyresnių asmenų grupėje. Pavyzdžiui, Lenkijos strategijoje (Kartų solidarumo programa: priemonės vyresnių kaip 50 metų amžiaus asmenų ekonominiam aktyvumui didinti) siekiama iki 2020 metų padidinti 55–60 metų amžiaus asmenų užimtumą iki 50 % (nuo 38,7 % 2012 metais). Strategijoje šio tikslo siekiama daugiausia dėmesio skiriant vyresnių asmenų gebėjimų lavinimui ir numatomas 50 metų amžiaus ir vyresnių asmenų pagrindinių gebėjimų tobulinimas. Tačiau kitame Lenkijos politikos dokumente, skirtame vyresniems asmenims (Vyriausybės vyresnio amžiaus piliečių socialinio aktyvumo 2014–2020 metų programa), į pagrindinius gebėjimus žvelgiama kitu aspektu. Ją siekiama didinti vyresnių asmenų (nuo 60 metų amžiaus) švietimo pasirinkimo galimybes, siekiant gerinti jų gyvenimo kokybę.

Imigrantams ir etninėms mažumoms skirti politikos dokumentai

Dviejose valstybėse, Norvegijoje ir Slovėnijoje, patvirtinti imigrantams skirti politikos dokumentai. Norvegija nurodo baltąją knygą („Visuotinės integracijos politika: įvairovė ir bendruomenė“), kuri apima imigrantų kalbinių gebėjimų lavinimą ir jų integraciją į darbo rinką. Slovėnija, panašiai, nurodo strategiją, kuria visiems imigrantams, įskaitant turinčiuosius žemą kvalifikaciją, suteikiamos vienodos teisės į suaugusiųjų švietimą (Migrantų įtraukimo į suaugusiųjų švietimą strategija). Vengrijoje daugiausia dėmesio skiriama gyventojams romams (Nacionalinė romų integracijos strategija). Nė viename iš šių politikos dokumentų nenumatyti kiekybiniai tikslai.

2.1.2. Stebėseną ir vertinimas

Maždaug trijuose ketvirtadaliuose nurodytų politikos dokumentų aiškiai nustatyti iniciatyvų įgyvendinimo vertinimo procesai. Beje, vertinimas prieš strategijų įgyvendinimą – retas reiškinys, jų įgyvendinimas dažnai vertinamas proceso metu (t. y. formuojamasis vertinimas) arba jam pasibaigus. Vis dėlto vertinimo procesų vykdymas labiausiai priklauso nuo to, ar politikai įgyvendinti ir tikslams pasiekti specialiai skiriamos lėšos. Politikos, kurioms nenumatomas specialus biudžetas, dažniausiai vertinamos rečiau, o kartais nevertinamos visai (išsamesnė informacija pateikiama 1 priede).

Vis dėlto kalbant apie stebėseną ir vertinimą itin svarbu pažymėti, kad politikos dokumentuose retai nustatomi konkrečiai ir aiškiai apibrėžti tikslai ir uždaviniai, susiję su suaugusiais, turinčiais menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, ir jų dalyvavimu švietimo ir mokymo programose. Todėl net tada, kai vertinimo procesai vykdomi, jais nebūtinai sprendžiamos svarbiausios problemos, kurias patiria šios ataskaitos tikslinė grupė.

2.1.3. Naujausių politikos nuostatų aplinkybės

Aptartus politikos dokumentuose priimtus įsipareigojimus reikia skaityti ir aiškinti atsargiai, atsižvelgiant į įvairius esminius veiksnus. Pirmą, juos reikia aiškinti atsižvelgiant į ilgai gyvuojančias ir nevienalytes valstybių institucijų sistemas, teikiančias suaugusiųjų mokymosi paslaugas ir paramą. Iš tiesų daugelyje valstybių kai kurios šiuo metu veikiančios organizacijos ir institucijos įsteigtos dar XIX a. pabaigoje. Naujesnės sistemos, skirtos suaugusiųjų mokymosi galimybėms plėsti, daugelyje valstybių sukurtos praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio pabaigoje arba aštuntojo dešimtmečio pradžioje, tuo metu, kai politikos formuotojai pirmą kartą parodė susidomėjimą suaugusiųjų mokymusi ir buvo sukurta daugelis šiuo metu taikomų orientavimo principų. Nuo to laiko suaugusiųjų mokymasis sulaukia itin didelio susidomėjimo, nors dažnai tai nėra akivaizdu, kitose, ne švietimo srityse (užimtumas, gerovė, sveikata, savanoriškas darbas ir piliečių dalyvavimas, inovacijos, jaunimas,

imigracija, regioninė plėtra ir kt.). Praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio viduryje išaugus politiniam susidomėjimui mokymusi visą gyvenimą, neišvengiamas suaugusiųjų švietimo ir mokymo poveikis šioms veiklos sritims buvo palaipsniui pripažintas įvairiuose rekomendacinio pobūdžio dokumentuose, nors skirtingose valstybėse jis labai skiriasi.

Antra, naujausios iniciatyvos, kurias rodo Euridikės duomenys, dažnai pagrįstos politika, kuri imta taikyti praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio pabaigoje arba šio amžiaus pirmojo dešimtmečio pradžioje. Tai reiškia, kad jei nėra naujausių politinių įsipareigojimų, tai nebūtinai reiškia, kad nėra politinio susidomėjimo. Pavyzdžiui, tokiose valstybėse kaip Švedija ar Norvegija pagrindinės politinės iniciatyvos, įgyvendintos nuo 2000 metų iki aptariamo laikotarpio pradžios (2009 metų), toliau daro įtaką suaugusiųjų švietimui ir mokymui. Be to, kai kuriose valstybėse pagrindiniai politikos dokumentai patvirtinti prieš pat ataskaitinio laikotarpio pradžią. Taip atsitiko Nyderlanduose, kur tebevykdomas 2007 metais sudarytas kelių partnerių susitarimas, t. y. 2007–2015 metų neraštingumo mažinimo susitarimas, kuriuo siekiama iki 2015 metų sumažinti dirbančių neraštingų asmenų skaičių iki daugiausia 168 000 (nuo maždaug 420 000 2007 metais). Airijoje taip pat 2007 metais patvirtinta strategija „Rytojaus gebėjimai: nacionalinės gebėjimų strategijos link“, kuria siekiama iki 2020 metų sumažinti dirbančių žemos kvalifikacijos asmenų (1–3 lygmenys nacionalinėje kvalifikacijų sandaroje) skaičių iki 7 % (nuo 27 % 2005 metais). Kitose valstybėse, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, naujausi politikos dokumentai pagrįsti ankstesnėse strategijose nustatyta politikos kryptimi (išsamesnė informacija šiuo klausimu pateikiama 2.2.2 dalyje). Tačiau visų šiuo metu taikomų politikos dokumentų ir jų dabartinio poveikio politikai, susijusiai su žemos kvalifikacijos suaugusiaisiais ir kitomis pažeidžiamomis grupėmis, apžvalga nėra šios ataskaitos tikslas.

2.2. Tarptautiniai suaugusiųjų gebėjimų tyrimai ir jų poveikis politikos raidai

Suaugusiųjų gebėjimų tarptautinių tyrimų poveikis Europos valstybių švietimo politikai išsamiai aptartas literatūroje. Dabartinėms diskusijoms dėl politikos itin didelį poveikį daro Suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC) pirmojo etapo rezultatai, paskelbti 2013 metų spalio mėnesį (išsamesnė informacija apie tyrimo rezultatus pateikiama 1 skyriaus 1.3 pav.). Todėl šioje dalyje aptariamas rezultatų poveikis būsimiems politikos pokyčiams Europos valstybėse. Tačiau prieš pradėdant nagrinėti šį konkretų klausimą būtina jį apžvelgti plačiau, ypač – atkreipti dėmesį į tai, kurios Europos valstybės dalyvavo pagrindiniuose suaugusiųjų gebėjimų tarptautiniuose tyrimuose, ir išanalizuoti, kokią įtaką Europos valstybių politikos dokumentams padarė ankstesni tyrimai.

2.2.1. Tarptautinių ir nacionalinių suaugusiųjų gebėjimų tyrimų apžvalga

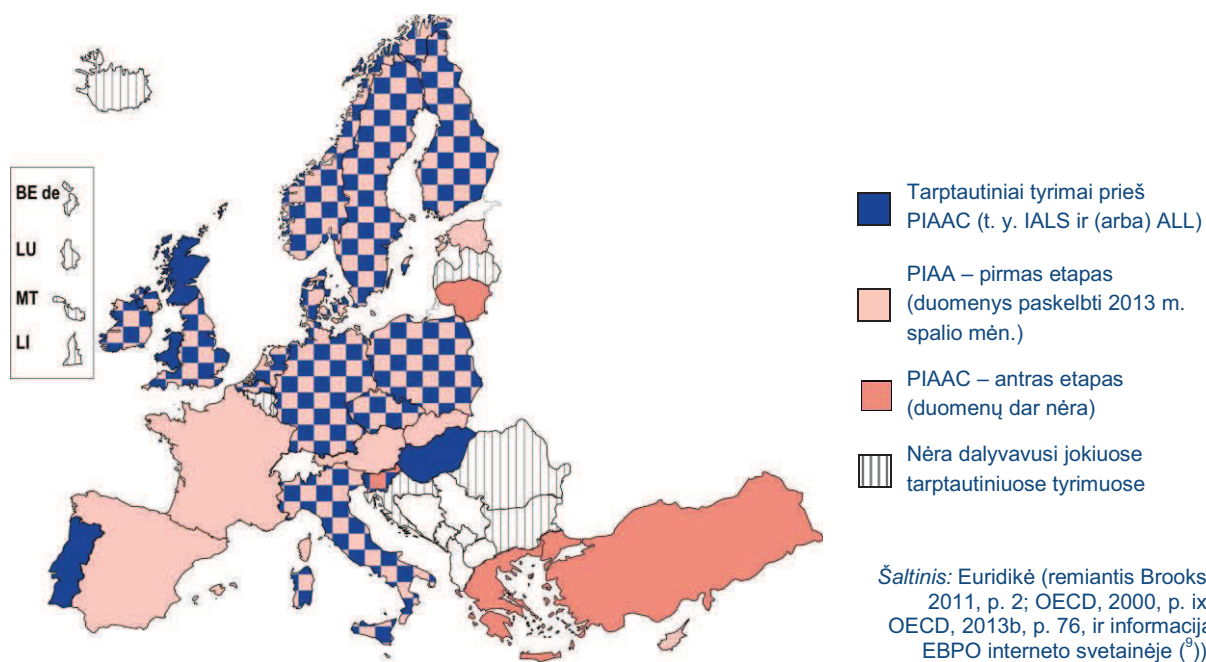
Nuo praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio pradžios atlikti trys didelės apimties tarpvalstybiniai suaugusiųjų gebėjimų tyrimai. Pirmas – Tarptautinis suaugusiųjų raštingumo tyrimas (IALS), atliktas 1994–1998 metais. Antras, Suaugusiųjų raštingumo ir gyvenimo gebėjimų tyrimas (ALL), atliktas 2002–2006 metais. Galiausiai po šių dviejų tyrimų vyko Suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC) pirmas etapas 2011 ir 2012 metais. Jo rezultatai paskelbti 2013 metų spalio mėnesį. Antras PIAAC etapas, kuriame dalyvauja daugiau valstybių, prasidėjo 2012 metais ir tęsis iki 2016-ųjų.

Nors IALS, ALL ir PIAAC naudojama ta pati koncepcinė struktūra ir pagrindinių gebėjimų vertinimo metodas (Thorn, 2009), jie apima skirtingas gebėjimų sritis. Pavyzdžiui, IALS tyrime daugiausia dėmesio skiriama gebėjimui skaityti prozą, dokumentus ir kiekybiniam raštingumui, o ALL tyrime – prozos ir dokumentų raštingumui, gebėjimui skaičiuoti ir spręsti problemas (OECD, 2013b). Tarp PIAAC tiesiogiai vertinamų komponentų – raštingumas (suprantamas kaip gebėjimas skaityti prozą ir dokumentus, taip pat skaitmeninius tekstus), gebėjimas skaičiuoti ir spręsti problemas aplinkoje, kurioje gausu technologijų. Dėl to šių trijų tyrimų rezultatai sutampa nevysiškai. Tačiau juos galima šiek

ties lyginti (išsamiau aptariama šaltinyje OECD, 2013b), nes visi trys vertinimai „sudaryti taip, kad juose pateikiamos nuorodos į ankstesnius tyrimus, todėl galima vertinti tam tikrų gyventojų grupių raštingumo gebėjimų pokyčius laikui bėgant“ (Thorn, 2009, p. 8).

Iš 2.2 pav. matyti, kad keliolika iš Europos valstybių ar regionų, įtrauktų į šią ataskaitą, dalyvavo dar prieš PIAAC atliktuose tyrimuose (t. y. IALS ir (arba) ALL) ir pirmame PIAAC tyrimo etape, konkrečiai – Belgijos flamandų bendruomenė, Čekija, Vokietija, Airija, Italija, Nyderlandai, Lenkija, keturios Šiaurės šalys, Anglija ir Šiaurės Airija (Jungtinė Karalystė). Vengrija, Portugalija ir Velsas, Jungtinė Karalystė, dalyvavo ankstesniuose vertinimuose (Vengrija – IALS ir ALL, o Portugalija, Velsas ir Škotija – IALS), tačiau nedalyvavo PIAAC tyrime. Šešioms valstybėms (Estijai, Ispanijai, Prancūzijai ⁽⁸⁾, Kipriui, Austrijai ir Slovakijai) PIAAC tyrimas buvo pirma proga palyginti suaugusių gyventojų gebėjimus su kitomis šalimis. Keturios valstybės (Graikija, Lietuva, Slovėnija ir Turkija) dalyvauja antrame PIAAC tyrimo etape. Iš jų Slovėnija jau buvo dalyvavusi IALS tyrime, o Graikija, Lietuva ir Turkija nėra dalyvavusios jokiame prieš tai atliktame tarptautiniame suaugusiųjų gebėjimų tyrime. Galiausiai dešimt į šią ataskaitą įtrauktų šalių ar sistemų (Belgijos prancūziškai ir vokiškai kalbančios bendruomenės, Bulgarija, Kroatija, Latvija, Liuksemburgas, Malta, Rumunija, Lichtenšteinas ir Islandija) dar nėra dalyvavusios jokiame tarptautiniame suaugusiųjų gebėjimų tyrime.

2.2 pav. Europos valstybių dalyvavimas tarptautiniuose suaugusiųjų gebėjimų tyrimuose, 2013 metai

Paiškinimas

Paveikslėlyje vaizduojamos tik valstybės, kurios dalyvavo renkant Euridikės duomenis, susijusius su šia ataskaita. Jame nevaizduojamos kitos valstybės.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Prancūzija. Taip pat dalyvavo IALS tyrime, tačiau nepaskelbė duomenų. Todėl paveikslėlyje rodoma, kad ji dalyvavo tik pirmame PIAAC tyrimo etape.

Jungtinė Karalystė. Anglija, Velsas ir Škotija dalyvavo IALS tyrime kaip viena šalis. Šiaurės Airija dalyvavo atskirai.

Situacija nebūtų atvaizduota išsamiai nepamėjęs, kad kai kurios Europos valstybės, t. y. Vokietija, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė, pastaruoju metu pačios atliko tyrimą su reprezentatyvia suaugusiųjų

⁽⁸⁾ Išsamesnė informacija apie situaciją Prancūzijoje pateikiama pastabose dėl konkrečių valstybių prie 2.2 pav.

⁽⁹⁾ Žr. <http://www.oecd.org/site/piaac/surveyofadultskills.htm> (žiūrėta 2014-10-24).

gyventojų intimi, t. y. tyrimus, kuriuos galima palyginti su tarptautiniais tyrimais. Taigi, šios valstybės turi papildomą informacijos šaltinį, kurį gali naudoti kurdamos savo nacionalinę politiką.

Pirmo lygmens tyrimą **Vokietijoje** 2010 metais (duomenys paskelbti 2011 metais) atliko Hamburgo universitetas. Jį finansavo Federalinė švietimo ir mokslo ministerija (BMBF). Tyrimas atliktas su atsitiktinai atrinktais 18–64 metų amžiaus asmenimis, iš viso 7 035 suaugusiųjų, ir papildoma intimi, kurią sudarė 1 401 žemo išsilavinimo suaugusysis. Iš tyrimo gauti duomenys apie skaitymo ir rašymo gebėjimus ir nustatyta, kad funkcinio neraštingumo problema būdinga 14,5 % darbingo amžiaus gyventojų Vokietijoje, tai sudaro 7,5 mln. funkciškai neraštingų suaugusiųjų.

Prancūzijoje atliktas nacionalinis tyrimas „Informacija ir kasdienis gyvenimas“ (*Information et Vie Quotidienne* – IVQ) – inties tyrimas, kurį atliko Nacionalinis statistikos ir ekonomikos studijų institutas (*Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques* – INSEE). Tyrimas pirmą kartą atliktas 2004 metais ir pakartotas 2011 metais. Pirmame tyrime tirti 18–65 metų amžiaus asmenys, antrame – 16–65 metų. Tyrimo gauti duomenys apie raštingumą ir gebėjimą skaičiuoti. 2011 metų tyrimo rezultatai parodė, kad apie 16 % Prancūzijoje gyvenančių asmenų patiria sunkumų dėl pagrindinių skaičiavimo gebėjimų ir tiek pat jų turi sunkumų dėl pagrindinių rašymo gebėjimų.

Jungtinėje Karalystėje suaugusiųjų gebėjimų tyrimai atlikti Anglijoje, Velse ir Škotijoje. **Anglijos** vyriausybė užsakė atlikti gyvenimo gebėjimų tyrimus 2003 ir 2011 metais. Juose vertintas raštingumas ir gebėjimas skaičiuoti naudojant identiškas priemones, kad rezultatus būtų galima palyginti. Taip pat vertinti IKT naudojimo gebėjimai. **Velse** tyrimas atliktas 2004 metais. Jo rezultatus buvo galima tiesiogiai palyginti su Anglijoje atlikto tyrimo rezultatais ir naudoti kaip atskaitos tašką Velse. Kitas tyrimas atliktas 2010 metais. Į jį įtrauktas papildomas komponentas. Be mokėjimo skaičiuoti ir raštingumo vartojant anglų kalbą vertinimo, į jį taip pat įtrauktas valų kalba kalbančių suaugusiųjų raštingumo vartojant valų kalbą gebėjimų vertinimas. 2009 metais **Škotijoje** atliktas Suaugusių Škotijos gyventojų raštingumo gebėjimų tyrimas (SSAL), kuris parodė, kad 73 % suaugusiųjų gyventojų turi gebėjimus, reikalingus šiuolaikinėje visuomenėje; maždaug ketvirtadaliui Škotijos gyventojų (27 %) kartais gali kilti sunkumų ir sumažėti galimybių dėl įvairių formų raštingumo stokos, tačiau apskritai kasdieniame gyvenime jie susitvarko. 3,6 % asmenų iš šio ketvirtadalio (vienas iš 28 asmenų) patiria rimtų sunkumų taikydami įvairias raštingumo formas praktikoje (Škotijos vyriausybė, 2014) ⁽¹⁰⁾.

2.2.2. Tarptautinių suaugusiųjų gebėjimų tyrimų poveikis nacionalinės politikos raidai

Nagrinėdamas tarptautinių tyrimų, atliktų prieš Suaugusiųjų gebėjimų tyrimą (PIAAC), poveikį politikos raidai, Thorn (2009) atkreipia dėmesį, kad Tarptautinis suaugusiųjų raštingumo tyrimas (IALS) turėjo didelį poveikį įvairiose anglakalbėse šalyse, įskaitant Airiją ir Jungtinę Karalystę (Angliją, Šiaurės Airiją ir Škotiją). Pasak to paties autoriaus, IALS teko svarbus vaidmuo didinant informuotumą apie žemą suaugusių Anglijos gyventojų raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų lygį, taip pat jis padėjo sukurti nacionalinę raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų strategiją „Gyvenimo gebėjimai“, kuri įgyvendinta 2001–2010 metais. Strategija įgyvendinta vykdant tyrimų programą, pagal kurią įkurtas Nacionalinis suaugusiųjų raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų tyrimų ir plėtros centras (NRDC), o 2003 ir 2010 metais atlikti suaugusiųjų raštingumo tyrimai (išsamesnė informacija pateikta ankstesnėje dalyje).

NALA ataskaitoje (2011) atkreipiamas dėmesys, kad iki praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio, t. y. prieš pirmą tarptautinį suaugusiųjų gebėjimų tyrimą, politika, kuria siekiama sumažinti menkai išlavintus pagrindinius raštingumo ir skaičiavimo gebėjimus turinčių suaugusiųjų dalį, buvo įgyvendinama retai, o situacija įvairiose valstybėse labai skyrėsi. Kitaip tariant:

siekis lavinti suaugusiųjų raštingumo gebėjimus – gana nauja mintis daugelyje valstybių. [...] Anglijoje iki tyrimo „Gyvenimo gebėjimai“ suaugusiųjų raštingumas buvo nenuoseklus ir itin svyravo. Tas pats pasakytina apie daugelį kitų valstybių: iki praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio suaugusiųjų raštingumo lavinimas, jeigu toks egzistavo, dažniausiai buvo nenuoseklus, prastai finansuojamas ir nepagrindinis politikos objektas, jeigu apskritai į jį buvo įtraukiamas (ten pat, p. 10).

⁽¹⁰⁾ Be to, Jungtinėje Karalystėje tiesioginio gebėjimų matavimo priemonės reguliariai įtraukiamos į reprezentatyvių grupių tyrimus ir leidžia stebėti gebėjimus atskirais gyvenimo tarpsniais (Reder ir Bynner, 2009). Gauti longitudinaliniai duomenys padeda suprasti pagrindinę dinamiką, pavyzdžiui, kaip vaikystėje ir jaunystėje prastai išlavinti pagrindiniai gebėjimai virsta prastais suaugusiųjų gebėjimais.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad, nepaisant didelio suaugusiųjų gebėjimų tarptautinių tyrimų poveikio suaugusiųjų raštingumo politikos raidai, suaugusiųjų raštingumo programų skatinimas nebuvo visiškai naujas reiškinys – jis jau egzistavo praėjusio amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje. Ypač svarbu tai, kad dar praėjusio amžiaus aštuntajame dešimtmetyje UNESCO atliko politikos analizes ir pateikė rekomendacijas šioje srityje. Be to, per tą patį laikotarpį keliose anglakalbėse šalyse (įskaitant Jungtines Valstijas, Jungtinę Karalystę ir Kanadą) vykdytos raštingumo kampanijos, kuriose pabrėžta „teisė skaityti“, kaip pagrindinė emancipacijos priemonė (Hamilton ir Merrifield, 1999).

Taip pat pažymėtina, kad kai kurios valstybės reagavo į IALS tyrimo rezultatus įgyvendindamos plataus masto programas ir kampanijas (pavyzdžiui, anglakalbės valstybės ir Belgijos flamandų bendruomenė, kurioje IALS tyrimas virto integruota raštingumo politika), o kitose valstybėse (pvz., Vokietijoje) IALS tyrimo rezultatai politiką paveikė mažai (Abraham ir Linde, 2011). Kai kuriose iš šių valstybių naudotos kitos politikos priemonės, ypač – Jungtinių Tautų raštingumo dešimtmėtis (2003–2012 m.), naujoms suaugusiųjų raštingumo ir pagrindinio ugdymo iniciatyvoms skatinti. Vokietijoje nuo 2007 metų įgyvendinama didelės apimties suaugusiųjų pagrindinių raštingumo gebėjimų tyrimų ir lavinimo programa. Diskusijas apie suaugusiųjų raštingumą ir pagrindinius gebėjimus suaktyvino ir kitos naujausios tarptautinės iniciatyvos. Pavyzdžiui, UNESCO Belemo veiksmų programoje, patvirtintoje 2009 metais (UNESCO Mokymosi visą gyvenimą institutas, 2010), ypač didelis dėmesys skiriamas suaugusiųjų raštingumui, atsispindintis nacionalinėse ir UNESCO politikos ataskaitose. Be to, 2011 metais Europos Komisija sudarė nepriklausomą Aukšto lygio raštingumo didinimo ekspertų grupę, kuri pateikė ataskaitą su rekomendacijomis dėl raštingumo, įskaitant suaugusiųjų raštingumą (European Commission, 2012a). Todėl suaugusiųjų gebėjimų tarptautinių tyrimų poveikį reikėtų tirti atsižvelgiant į šias kitas tarptautines ir Europos politines iniciatyvas, kurios taip pat gali turėti įtakos srities nacionalinės politikos pokyčiams.

2.2.3. Suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC) poveikis: preliminarūs pastebėjimai

Renkant duomenis Euridikės tyrimui, Norvegijos ir 17 ES valstybių, dalyvavusių pirmame PIAAC tyrimo etape, paprašyta nurodyti veiklą, vykdytą šioje srityje paskelbus tyrimo rezultatus. Šių valstybių taip pat prašyta nurodyti, ar PIAAC rezultatai jau padarė poveikį jų nacionalinės politikos raidai ir (arba) ar tikėtina, kad tokį poveikį darys artimoje ateityje.

Duomenys rodo, kad paskelbus tyrimo rezultatus daugumoje tyrime dalyvavusių šalių surengtos nacionalinės PIAAC konferencijos ir praktiškai visos jos rengė nacionalines ataskaitas apie PIAAC rezultatus. Kai kurios iš šių ataskaitų yra gana bendro pobūdžio, kitose daugiausia dėmesio skiriama konkrečioms teminėms sritims. Pavyzdžiui, Danijoje parengta nacionalinė teminė ataskaita apie skaitmenizavimą ir IKT naudojimą vyresnio amžiaus grupėse (55–65 metų amžiaus). Austrija užsakė ekspertų ataskaitą apie įvairius besimokančiųjų pogrupius ir mokymosi sritis (Statistik Austria, 2014b). Belgijos flamandų bendruomenėje parengtos trys trumpos teminės ataskaitos (įskaitant ataskaitą apie raštingumo pokyčius nuo 1996 metų) ir skiriamas finansavimas akademinių tyrimų grupėms, kurios nagrinėja įvairias temines sritis, susijusias su PIAAC vertinimu. Vokietijoje taip pat planuojama pradėti rengti ataskaitas konkrečiomis temomis ir nagrinėti imigrantų tyrimų rezultatus.

Už atskirų valstybių ribų įgyvendinta pagrindinė su PIAAC susijusi tarptautinė iniciatyva, t. y. sukurtas PIAAC Šiaurės šalių tinklas, kurio veikloje dalyvauja Danija, Estija, Suomija, Švedija ir Norvegija. Bendras šios iniciatyvos tikslas – parengti bendrą Šiaurės šalių PIAAC ataskaitą. Projektas pradėtas 2010 metais ir tęsis iki 2015-ųjų. Jį finansuoja Šiaurės šalių ministrų taryba. Siekiant palengvinti duomenų prieinamumą tyrėjams, projekte sukurta Šiaurės šalių PIAAC duomenų bazė, kurią tvarko Danijos statistikos departamentas. Duomenų bazėje kaupiami kintamieji iš PIAAC tyrimo ir duomenys iš tyrime dalyvavusių valstybių nacionalinių registrų.

Vertindamos PIAAC tyrimo poveikį nacionalinės politikos raidai, kelios valstybės nurodo, kad PIAAC jau padarė poveikį jų politikai, ypač politikos dokumentų, parengtų nuo 2013 metų, t. y. paskelbus tyrimo rezultatus, turiniui. Pavyzdžiui, Italija įtraukė informaciją iš PIAAC į savo nacionalinę reformų programą, susijusią su strategija „Europa 2020“⁽¹¹⁾. Austrija glaudžiai susiejo PIAAC rezultatus, profesinį rengimą ir mokymą bei darbo rinką. Tiksliau tariant, jos vyriausybės 2013–2018 metų programoje pateikiama informacija iš PIAAC ir įsipareigojama stiprinti iniciatyvas, skirtas darbdaviams, kurie organizuoja švietimą ir mokymą žemos kvalifikacijos darbuotojams. Be to, priimami politikos įsipareigojimai gerinti darbuotojų mokymą, paramą jiems ir teikti kvalifikaciją darbo vietoje. Kalbant apie kitus politikos dokumentus, patvirtintus paskelbus PIAAC rezultatus, Estija praneša, kad atsižvelgė į tyrimo rezultatus rengdama 2020 metų mokymosi visą gyvenimą strategiją. Airijoje į juos atsižvelgta rengiant Tolesnio švietimo ir mokymo strategiją, patvirtintą 2014 metų gegužės mėnesį. Joje numatomi veiksmai, skirti suaugusiųjų raštingumui ir skaičiavimo gebėjimams lavinti. Kipras ir Lenkija praneša, kad PIAAC rezultatus įtraukė į planavimo dokumentus, susijusius su ES lėšų panaudojimu.

Be jau patvirtintų politikos dokumentų, PIAAC rezultatai gali daryti poveikį kitiems šiuo metu rengiamiems dokumentams. Pavyzdžiui, trys Norvegijos centrinės valdžios institucijos (konkrečiai – Švietimo ir mokslo ministerija, Darbo ir socialinių reikalų ministerija, Vaikų lygybės ir socialinės įtraukties ministerija) bendradarbiauja rengdamos baltąją knygą „Mokymasis visą gyvenimą ir atskirtis“, kuri bus paskelbta 2015 metais. Ji skirta suaugusiesiems, kurie neturi reikiamo išsilavinimo, pagrindinių ar kalbinių gebėjimų, ypač didelį dėmesį skiriant jauniems suaugusiems asmenims, kurie nedirba, nestudijuoja ir nesimoko, bei imigrantams.

Neskaitant politikos dokumentuose siūlomų priemonių, Danijoje ir Suomijoje jau įgyvendintos iniciatyvos, iš dalies laikytinos PIAAC tyrimo pažangos stebėjimu. Suomija praneša, kad vyriausybės sprendimu dėl 2015–2018 metų biudžeto sistemos 2014 ir 2015 metais skiriama po 10 mln. eurų suaugusių asmenų, kurie turi menkai išlavintus gebėjimus ir žemą kvalifikaciją, galimybėms didinti. Danijoje vyriausybė pradėjo reformas privalomojo ugdymo mokyklose ir profesinio rengimo ir mokymo įstaigose, jos turi būti įvykdytos 2014–2015 metais. Be to, skirta lėšų žemos kvalifikacijos suaugusiųjų ir imigrantų gebėjimams lavinti.

Galiausiai Belgijos flamandų bendruomenėje ir Vokietijoje, kuriose jau veikia stiprios raštingumo didinimo sistemos, PIAAC tyrimo rezultatai laikomi neatsiejamais nuo šiose valstybėse šiuo metu vykdomos veiklos. Tikimasi, kad dabartinė Belgijos flamandų bendruomenės raštingumo didinimo sistema bus šiek tiek pakoreguota atsižvelgiant į PIAAC rezultatus, o Vokietijoje tyrimo išvados patvirtino, kad suaugusiųjų gebėjimai yra svarbus nacionalinės politikos klausimas. Tiek Belgijos flamandų bendruomenėje, tiek Vokietijoje tikimasi, kad bus vykdomi tolesni nacionaliniai tyrimai, kurie padės suprasti PIAAC rezultatus politiniu požiūriu.

⁽¹¹⁾ Išsamesnė informacija teikiama http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm (žiūrėta 2014-09-11).

Išvados

Šiame skyriuje išnagrinėta, koku mastu dabartinėse Europos politikos darbotvarkėse nustatytas aiškus įsipareigojimas didinti švietimo ir mokymo prieinamumą suaugusiems, turinčioms menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją. Atlikus per pastaruosius penkerius metus aukščiausios valdžios institucijų patvirtintų politikos dokumentų analizę paaiškėjo, kad šis klausimas dabar įtvirtintas nacionalinės politikos darbotvarkėse. Analizė taip pat rodo, kad politikoje problemos sprendžiamos įvairiai ir laikantis skirtingo požiūrio. Daugelio valstybių švietimo ir mokymo politikos dokumentuose daugiausiai dėmesio skiriama galimybėms tikslinėms grupėms lavinti gebėjimus ir įgyti kvalifikaciją. Šiomis aplinkybėmis keliose valstybėse parengtos strategijos, skirtos konkrečiai suaugusiųjų raštingumui ir pagrindiniams gebėjimams lavinti. Kitose valstybėse nuspręsta įtraukti priemones į platesnes suaugusiųjų švietimo ar mokymosi visą gyvenimą strategijas arba net su kitomis specifinėmis švietimo ir mokymo sritimis susijusią politiką. Už švietimo politikos ribų priemonės, kuriomis siekiama didinti galimybių lavinti pagrindinius gebėjimus ir įgyti tolesnę kvalifikaciją prieinamumą, numatomos bendroje ekonomikos reformose ar, konkrečiau tariant, užimtumo politikoje. Be to, valstybėse dažniausiai pagrindinis dėmesys skiriamas konkrečioms grupėms, kurių nepakankami gebėjimai ir kvalifikacija gali kelti itin didelį susirūpinimą, pavyzdžiui, bedarbiams, jauniems suaugusiems asmenims, vyresniems darbuotojams, imigrantams ar etninėms mažumoms.

Nepaisant srities, kurioje vyksta šios politinės diskusijos, dažnai nustatomi gana bendro pobūdžio tikslai. Kitaip tariant, nors politikos dokumentuose, analizuojamuose pagal Euridikės ataskaitų teikimo praktiką, aiškiai kalbama apie švietimo ir mokymo galimybių prieinamumo didinimą įvairioms pažeidžiamoms besimokančiųjų grupėms, juose retai nustatomi pamatuojami tikslai ar uždaviniai. Todėl, net kai vertinimo procesai vykdomi, jais nebūtinai sprendžiamos svarbiausios problemos, su kuriomis susiduria suaugusieji, turintys menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją. Dėl to kyla klausimas, ar nurodytos strategijos iš tiesų gali padėti didinti mokymosi visą gyvenimą galimybes šioms grupėms. Tai klausimas, kurį reikėtų tirti toliau.

Šiame skyriuje taip pat nagrinėjamas galimas Suaugusiųjų gebėjimų tyrimo (PIAAC) poveikis nacionalinės politikos darbotvarkėms Europoje. Analizė, kuri pradedama nuo prieš PIAAC tyrimą atliktų tyrimų, rodo, kad didelį poveikį politikos plėtrai keliose Europos valstybėse turėjo Tarptautinis suaugusiųjų raštingumo tyrimas (IALS). Tačiau nustatyti ir kiti viršvalstybiniai politikos svertai, skatinantys suaugusiųjų, kurių raštingumas ir pagrindiniai gebėjimai menkai išlavinti, švietimą ir mokymą. Rengiant ataskaitą daugumoje iš 17 ES valstybių, dalyvavusių pirmame PIAAC tyrimo etape, nustatytos iniciatyvos, kurias galima priskirti konkrečiam PIAAC tyrimo poveikiui. Pirmą, paskelbus tyrimo rezultatus 2013 metų spalio mėnesį dauguma valstybių aktyviai nagrinėjo duomenis, o kelios jų skyrė daug lėšų tolesniems tyrimams šioje srityje. Jeigu peržengtume atskirų valstybių sienas, paminėtina, kad penkios Šiaurės šalys sutelkė savo išteklius ir bendradarbiauja tarpvalstybiniu lygiu nagrinėdamos PIAAC tyrimo rezultatus. Analizė taip pat parodė, kad PIAAC tyrimas jau pradėjo daryti įtaką politikos pokyčiams. Pavyzdžiui, kelios valstybės cituoja tyrimo rezultatus politikos dokumentuose, patvirtintuose nuo 2013 metų pabaigos. Tačiau dar nenustatyta gebėjimų lavinimo galimybes padedančių didinti priemonių, kurias būtų galima visiškai susieti su PIAAC tyrimo rezultatais. Vis dėlto jų galima tikėtis ateityje, nes rezultatai – pakankamai nauji. Dėl to vėliau šią sritį reikėtų tirti toliau.

3 SKYRIUS. PAGRINDINIAI SUAUGUSIŲJŲ UGDYMO BŪDAI

Po suaugusiųjų švietimo rodiklių (1 skyrius) ir valdžios institucijų politinių įsipareigojimų suteikti daugiau galimybių suaugusiesiems lavinti pagrindinius gebėjimus ar siekti aukštesnės kvalifikacijos (2 skyrius) analizės šiame skyriuje nagrinėjamos pastaruoju metu Europoje valstybių atskirai ar kartu su ES finansuojamos programos, skirtos suaugusiesiems, norintiems pagerinti savo pagrindinius gebėjimus, taip pat nebaigusiems jokios pirminio švietimo įstaigos, įgijusiems tik žemą kvalifikaciją ar visai jos neturintiems.

Šį skyrį sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje nagrinėjamos tekste vartojamos sąvokos. Antroje dalyje rašoma apie suaugusiųjų pagrindinį ugdymą, visų pirma programas, padedančias suaugusiesiems lavinti pagrindinius raštingumo, skaičiavimo ir informacinių bei ryšių technologijų (IRT) naudojimo gebėjimus. Trečioje dalyje aptariamos galimybės suaugusiesiems toliau siekti pripažįstamos vidutinio lygmens kvalifikacijos. Be to, šioje dalyje rašoma apie tolesnes švietimo ir ugdymo perspektyvas, visų pirma parengiamąsias programas, skirtas suaugusiesiems, neturintiems standartinės kvalifikacijos, reikalingos norint stoti į aukštąją mokyklą.

3.1. Sąvokos. Įvadas

Žemo formaliojo išsilavinimo lygio ir (arba) turinčių menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus suaugusiųjų ugdymas apibūdinamas įvairiais terminais. Jų reikšmė ir vartojimas įvairiose šalyse skiriasi, tačiau tam tikros tų pačių terminų reikšmės gali ir sutapti. Vartojamos tokios sąvokos kaip „raštingumas“, „pagrindiniai gebėjimai“, „suaugusiųjų pagrindinis ugdymas“, „dar viena galimybė mokytis“ ir įvairūs jų atitikmenys kitomis kalbomis. Nors pagal nacionalines tradicijas tam tikrų terminų ar sąvokų reikšmės gali būti griežtai nusistovėjusios, gali kilti keblumų atliekant lyginamąją įvairių šalių analizę. Todėl šioje dalyje siekiama išanalizuoti šias sąvokas ir paaiškinti jų reikšmę pagal tai, kaip jos vartojamos šiame skyriuje.

Raštingumas, pagrindiniai gebėjimai, pagrindinės kompetencijos ir suaugusiųjų pagrindinis ugdymas

Raštingumas, pagrindiniai gebėjimai ir pagrindinės kompetencijos – dažnai Europos švietimo ir ugdymo politikoje, visų pirma suaugusiųjų švietimo ir ugdymo srityje, vartojami terminai. Kita vertus, kaip pažymi Jeantheau:

[t]okių terminų kaip „raštingumas“, „neraštingumas“, „pagrindiniai gebėjimai“ ar „pagrindinės kompetencijos“ reikšmė gili. Jie atspindi kiekvienos šalies istoriją ir kultūrą, taip pat pagrindinių dalyvių mintis, esamos ir būsimos visuomenės įsivaizdavimą. Dažnai šių terminų vartojimas priklauso ne nuo jų turinio, o nuo konteksto ar pasirinkto bendravimo būdo. (Jeantheau, 2005, p. 77)

Be abejo, vieną šių terminų reikšmę nustatyti sunku. Skirtingos tarptautinės organizacijos ir įvairios šalys, turinčios savo tradicijas ir sistemų specifiką, juos gali suprasti ir apibrėžti skirtingai.

Nors pasauliniu mastu nėra prieita prie bendros išvados dėl raštingumo sąvokos, paprastai šis terminas reiškia gebėjimą skaityti ir rašyti (pavyzdžiui, NRDC, 2010a). 1978 m. UNESCO rekomendavo apibrėžti, pagal kurią funkcinė prasme raštingas asmuo „gali dalyvauti visoje veikloje, kurioje reikia raštingumo, kad grupė ir bendruomenė, kuriam priklauso asmuo, galėtų veiksmingai veikti ir kad asmuo galėtų toliau naudotis gebėjimu skaityti, rašyti ir skaičiuoti, siekdamas pats tobulėti ir tobulinti savo bendruomenę“ (citata iš UNESCO, 2013, p. 20). Taigi UNESCO raštingumą apibrėžia kaip „gebėjimą įvardyti, suprasti, aiškinti, kurti, komunikuoti ir apskaičiuoti, naudojant spausdintą ir rašytinę medžiagą, paimtą iš įvairių kontekstų. Raštingumas siejamas su mokymosi tęstinumu; jis suteikia galimybių asmenims siekti savo tikslų, plėtoti žinias ir galimybes, visapusiškai dalyvauti savo

bendruomenės ir platesnės visuomenės gyvenime“ (suformuluota per 2003 m. birželio mėn. vykusį tarptautinį ekspertų susitikimą ir cituojama iš UNESCO, 2004, p. 13).

Tarptautiniuose suaugusiųjų gebėjimų tyrimuose (plačiau skaitykite 2 skyriaus 2.2 dalyje) pateikiama kitų raštingumo sąvokos paaiškinimų. Suaugusiųjų gebėjimų tyrime (PIAAC) naudojama siauresnė nei UNESCO raštingumo apibrėžtis. Ji siejama tik su rašytiniu žodžiu ir apima „gebėjimą suprasti ir naudoti informaciją, gautą iš įvairaus konteksto tekstų, siekiant tikslų ir savo žinių bei galimybių plėtojimo“. Šiame tyrime vartojama ir skaičiavimo gebėjimų sąvoka (apibrėžiama kaip „gebėjimas naudoti, taikyti, aiškinti ir komunikuoti matematinę informaciją ir idėjas“), taip pat problemų sprendimas aplinkoje, kurioje gausu technologijų („gebėjimas naudoti technologijas uždaviniams spręsti ir sudėtingoms užduotims atlikti“) ⁽¹⁾.

Pagrindinių gebėjimų sąvoką Europos profesinio mokymo plėtros centras (*European Centre for Development of Vocational Training – Cedefop*) (Cedefop, 2008, p. 37) apibrėžia taip: „gebėjimai, reikalingi gyventi šiuolaikinėje visuomenėje, t. y. klausymas, kalbėjimas, skaitymas, rašymas ir matematika“. Be to, šiame šaltinyje pateikiama naujų pagrindinių gebėjimų apibrėžtis: „tokie gebėjimai kaip informacijos ir ryšių technologijų (IRT) gebėjimai, užsienio kalbos, socialiniai, organizaciniai ir ryšių gebėjimai, technologinė kultūra, verslumas“ (ten pat, p. 132). Pagrindinių gebėjimų ir naujų pagrindinių gebėjimų visuma vadinama esminiais gebėjimais (ten pat, p. 101).

Iš pateiktų apibrėžčių matyti, kad sąvokos „raštingumas“, „pagrindiniai gebėjimai“ ir „esminiai gebėjimai“ iš dalies sutampa. Be to, jos glaudžiai susijusios su sąvoka „pagrindinės kompetencijos“ ⁽²⁾, kuri Europos politikos ⁽³⁾ kontekste suprantama kaip šios aštuonios kompetencijos: bendravimas gimtąja kalba; bendravimas užsienio kalbomis; matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse; skaitmeninis raštingumas; mokymasis mokytis; socialiniai ir pilietiniai gebėjimai, iniciatyvumas ir verslumas; kultūrinis sąmoningumas ir raiška. Dvi iš jų – visų pirma bendravimas gimtąja kalba ir matematiniai gebėjimai – iš tiesų yra pagrindiniai gebėjimai, į kurių lygį atsižvelgiama vertinant galėjimą atlikti įprastinį darbą ar dalyvauti socialinėje veikloje (Cedefop, 2013, p. 20).

Nors ES politikos dokumentuose retai rašoma apie „suaugusiųjų pagrindinį ugdymą“, šis terminas dažnai aptinkamas mokslinėje literatūroje. Esama įvairių jo apibrėžčių, vienos apima užsienio kalbų mokymąsi ar IKT gebėjimų lavinimą, kitos ne. Vis dėlto suaugusiųjų pagrindinis ugdymas paprastai suprantamas kaip pagalbos teikimas suaugusiesiems siekiant pagrindinių skaitymo, rašymo ir skaičiavimo gebėjimų, kurie atitinka kompetencijų lygį, paprastai įgyjamą turint pagrindinį išsilavinimą. Be to, jis gali apimti užsienio kalbų ar programų mokymą, siekiant pagerinti IKT gebėjimų pasiekimus.

Taigi šiame skyriuje visos programos, kuriomis lavinamas raštingumas, pagrindiniai gebėjimai ar vykdomas bet koks pobūdžio suaugusiųjų pagrindinis ugdymas, reiškia pagrindinių gebėjimų lavinimo programas. Jos suprantamos kaip programos, skirtos raštingumo, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimams lavinti (kartu su kitais gebėjimais ar be jų).

⁽¹⁾ Plačiau žr. (anglų kalba) <http://www.oecd.org/site/piaac/mainelementssofthesurveyofadultskills.htm> (žiūrėta 2014-09-11).

⁽²⁾ Toliau cituojamame Europos Parlamento ir Tarybos dokumente angliška sąvoka „basic competences“ verčiama kaip „bendrieji gebėjimai“ (vert. past.).

⁽³⁾ Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. rekomendacija 2006/962/EB dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, OL L 394, 2006 12 30.

Dar viena galimybė mokytis

Nors žodžių junginys „dar viena galimybė mokytis“ suaugusiųjų ugdymui ir tęstiniam mokymui skirtoje literatūroje vartojamas dažnai, išsamiai šio termino apibrėžtį rasti sunku. Be to, jis ne visada aiškinamas vienodai.

Vieną iš šio termino apibrėžčių pateikia Inbar ir Sever (1989): „dar viena galimybė sugrįžti ir tęsti kelią, kurį nutraukėme ar apskritai praleidome“ (ten pat, p. 233). Pagal Jarvis (2002) siūlomą apibrėžtį didžiausias dėmesys teikiamas nesėkmei pirminio švietimo sistemoje, tad ugdymas skiriamas tiems, kuriems pirminis jo etapas nebuvo sėkmingas. Kitą apibrėžtį siūlo Titmus (1996, p. 13) ir pabrėžia, kad terminas „dar viena galimybė mokytis“ tinkamas „tik toje visuomenėje, kurioje yra visuotinio pirminio švietimo sistema. Jis reiškia mokymosi galimybes, paprastai teikiamas per pirminio švietimo paslaugas asmenims, kurie nutraukė šį ugdymą arba nepasinaudojo jo teikiamomis galimybėmis tame ugdymo etape“. Vello ir Vadeboncoeur (2013) teikia konkretesnę dar vienos galimybės mokytis apibrėžtį, susiedami ją su išlyginamosiomis programomis viduriniam išsilavinimui įgyti:

[d]ar viena galimybė mokytis paprastai apibrėžiama pagal dalyvio tipą – dažnai tai jauni žmonės, išstumti iš pagrindinio mokymosi proceso ar dėl kitų priežasčių nebaigę mokyklų. Ši galimybė – tai būdas užbaigti vidurinei mokyklai prilyginamą programą ar gauti diplomą [t. y. įgyti vidurinį išsilavinimą] [...] (ten pat, p. 35).

Neutrolesnė dar vienos galimybės mokytis apibrėžtis pateikiama Europos suaugusiųjų švietimo terminų tyrime dėl bendros kalbos ir bendro suvokimo ir sektoriaus stebėsenos (NRDC, 2010a): tai „[g]rįžimas į mokymąsi, kuris skiriasi nuo aukštojo mokslo ir mokymosi tęsiant pirminį švietimą ir mokymą“ (ten pat, p. 68). Kitaip tariant, šioje apibrėžtyje pabrėžiami skirtumai tarp dar vienos galimybės mokytis ir (nenutraukto) pirminio švietimo ir aukštojo mokslo. Ši apibrėžtis taip pat laikoma išskirtine.

Pažymėtina, kad skirtingose politikos programose ši sąvoka gali įgyti vis kitokią reikšmę, pabrėžiant skirtingus jos aspektus. Taigi dar vienos galimybės mokytis tikslas gali būti suvokiamas žvelgiant iš kompensavimo ar perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą perspektyvos.

Kompensavimo aspektas glaudžiai susijęs su Europos politika mažinti jaunų žmonių, nebaigusį švietimo ir mokymo įstaigų, skaičių (European Commission, 2011a). Šiame kontekste kompensuojamoji dar viena galimybė mokytis reiškia ugdymo paslaugų teikimą žmonėms (daugiausia jauniems), dėl įvairių priežasčių neįgijusiems pirminio išsilavinimo ir vidurinio išsilavinimo kvalifikacijos. Kitaip tariant, „kompensavimo priemonės suteikia galimybių tiems, kurie nebaigė švietimo ir mokymo įstaigų. [...] Jų tikslas – padėti jauniems žmonėms grįžti į pagrindinį ugdymo procesą arba suteikti jiems „dar vieną galimybę“ (ten pat, p. 7). Mat nebaigusiams pirminio švietimo ir įgijusiems tik žemą kvalifikaciją ar visai jos neįgijusiems, t. y. nepasiekusiems visuotinai pripažįstamo minimalaus standarto, asmenims kyla didelis socialinės atskirties, visų pirma nedarbo, pavojus. Šiuo atžvilgiu dar viena galimybė mokytis – proga šio pavojaus išvengti.

Perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą aspektas glaudžiau susijęs su aukštojo mokslo politikos programa, ypač – priemonėmis, skirtomis aukštojo mokslo prieinamumui didinti, netradiciniams kandidatams įtraukti (žr. 3.3.3 dalį, kurioje pateikiamos nuorodos į aktualius politikos dokumentus). Nors sąvoka „dar viena galimybė mokytis“ retai kada aiškiai nurodoma šiame kontekste, įvairios besimokantiems suaugusiems, neatitinkantiems aukštajam išsilavinimui įgyti reikalingų formalumų, skirtos parengiamosios, papildomos ir prieigos programos gali būti suprantamos ir aiškinamos kaip suteikiančios dar vieną galimybę asmenims, neturintiems reikiamos kvalifikacijos aukštajam išsilavinimui įgyti, vėliau gyvenime.

Taigi šiame skyriuje sąvoka „dar viena galimybė mokytis“ vartojama tais atvejais, kai ją aiškiai vartoja pačios šalys (pvz., Graikijos pagrindinio ugdymo mokyklos, suteikiančios dar vieną galimybę mokytis; gr. *Scholeio Defteris Efkaïrias*), arba kalbant apie tam tikras išlyginamąsias programas viduriniam išsilavinimui įgyti. Tiesa, siekiant išvengti nesusipratimų, šis terminas nebus vartojamas dažnai.

3.2. Pagrindinių gebėjimų lavinimo programos

Šalių švietimo programas, padedančias lavinti suaugusiųjų pagrindinius gebėjimus, visų pirma raštingumo, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimus, palyginti nelengva. Padėti tobulinti šiuos gebėjimus gali įvairios ugdymo programos, ypač – specialiai skirtos šiam tikslui, taip pat kitokio pobūdžio ugdymo programos, kurios apima ir pagrindinių gebėjimų lavinimą. Juos lavinti galima įvairioje aplinkoje, ne tik specialiose švietimo ir mokymo įstaigose, bet ir darbo vietoje ar bendruomenėje (žr. 3.1 pav.).

3.1 pav. Pagrindinių gebėjimų lavinimas šviečiant ir mokant suaugusiuosius

	Aiškiai įvardijami pagrindiniai gebėjimai	Netiesiogiai įvardijami pagrindiniai gebėjimai
Švietimo ir mokymo įstaigos	Švietimo ir mokymo įstaigose vykdomos programos, skirtos raštingumui, pagrindiniams gebėjimams, pagrindinėms kompetencijoms ir pan. lavinti	Švietimo ir mokymo įstaigose vykdomos programos, įvairiais būdais apimančios pagrindinių gebėjimų lavinimą (pvz., tolesnėms studijoms skirtos parengiamosios programos, apimančios įvairių ugdymo programų sričių kartojimą) <i>Gali būti bet koks švietimo ir mokymo įstaigoje vykstantis mokymasis</i>
Ugdymo vietos už švietimo ir mokymo įstaigų ribų	Darbo vietoje ar bendruomenėje vykdomos programos, skirtos raštingumui, pagrindiniams gebėjimams, pagrindinėms kompetencijoms ir pan. lavinti	Pagrindinių gebėjimų lavinimo programos, vykdomos įvairiais būdais, pvz., darbo vietoje ar bendruomenėje <i>Gali būti bet koks mokymasis, vykstantis už švietimo ir mokymo įstaigų ribų</i>

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Šį paveikslėlį įkvėpė *Cedefop* modelis, kuriame apibūdinami galimi pagrindinių kompetencijų integravimo būdai pagal mokymosi darbo vietoje programas (*Cedefop*, 2013, p. 26). Tiesa, pagrindiniai *Cedefop* modelio aspektai pakoreguoti.

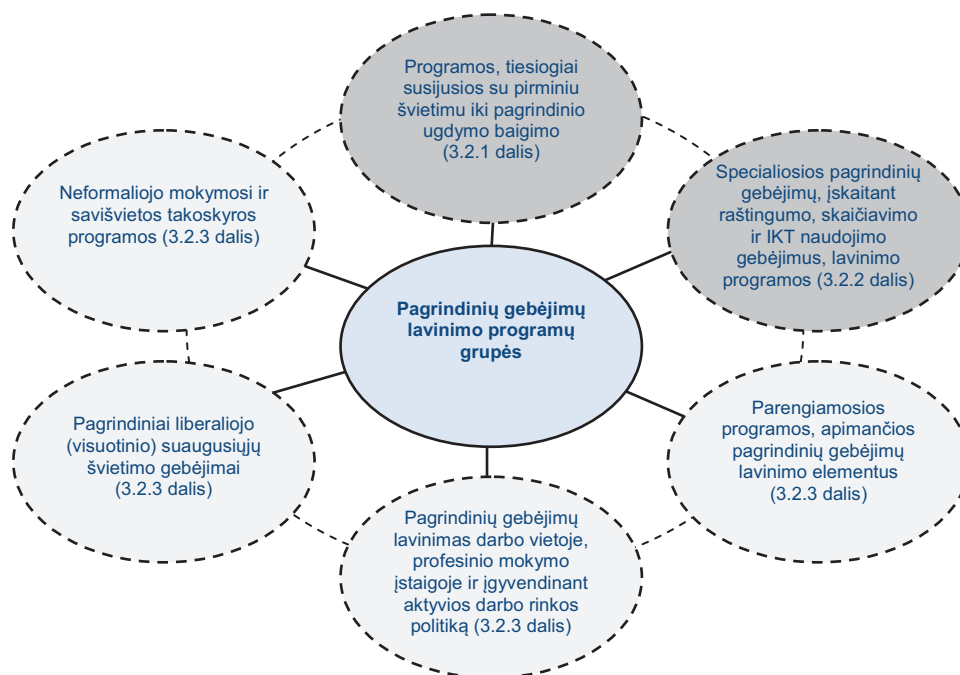
Ribos tarp skirtingų kategorijų nėra griežtos, o tai reiškia, kad programa gali būti sukurta tarp skirtingų kategorijų arba judėti iš vienos kategorijos į kitą (pvz., raštingumo programa gali būti įgyvendinama ne tik mokyklose, bet ir bibliotekose ar kitose visuomeninėse erdvėse).

Kai pagrindinių gebėjimų lavinimo programas finansuoja valstybės valdžios institucijos, pagrindinis dėmesys gali būti teikiamas tam tikroms paslaugoms. Tai gali priklausyti nuo įvairių veiksnių, visų pirma suaugusiųjų populiacijos išsilavinimo, padėties darbo rinkoje, taip pat imigrantų skaičiaus ir išsilavinimo profilio. Taigi šioje dalyje aptariami pagrindiniai gebėjimai – tai mozaika iš skirtingų dalių, kurių kiekviena padeda koku nors konkrečiu būdu lavinti šiuos gebėjimus.

Ši dalis pradedama programų, tiesiogiai susijusių su pirminio švietimo sistema, analize, visų pirma – programų, skirtų ugdymui užbaigti iki pagrindinio ugdymo lygmens baigimo (ISCED 2). Antroje dalyje nagrinėjamos programos, skirtos pagrindiniams gebėjimams lavinti, pirmiausia – apimančios aiškiai nurodomus raštingumo, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimų lavinimo elementus. Po šių išsamių preliminarinių dalių trečioje dalyje apibrėžiamos kitokios paslaugos, padedančios lavinti pagrindinius gebėjimus, ypač – parengiamosios programos, suteikiančios studijoms tęsti reikalingų įgūdžių,

profesinio mokymo programos, taip pat ugdymo programos, vykdomos įgyvendinant aktyvios darbo rinkos politiką, liberalųjį (arba visuotinį) suaugusiųjų švietimą, neformaliojo mokymosi ir savišvietos takoskyros programos. 3.2 pav. pagrindinių gebėjimų lavinimo programos sugrupuotos ir pavaizduotos schemiškai, kad būtų paprasčiau suprasti šiame skyriuje pateiktą analizę. Atsižvelgiant į gautų tyrimų rezultatus, paskutinėje dalyje keliamas klausimas dėl raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo programų veiksmingumo.

3.2 pav. Pagrindinių gebėjimų lavinimo programų grupės

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Paveikslėlyje įvairių ugdymo programų grupės pavaizduotos schemiškai, kad būtų lengviau analizuoti šioje ataskaitoje aprašytas programas. Programas galima sugrupuoti ir kitaip. Šiame skyriuje pagrindinis dėmesys skiriamas tamsiai pilka spalva pažymėtoms ugdymo programoms. Jame taip pat pripažįstami ir minimi kiti ugdymo būdai, tačiau išsamiai neanalizuojami.

Ribos tarp kategorijų nėra griežtos, tai reiškia, kad viena programa gali priklausyti kelioms kategorijoms (pvz., programos, skirtos pagrindiniam ugdymui užbaigti, arba specialiosios pagrindinių gebėjimų lavinimo programos gali būti įgyvendinamos pagal aktyvios darbo rinkos politiką).

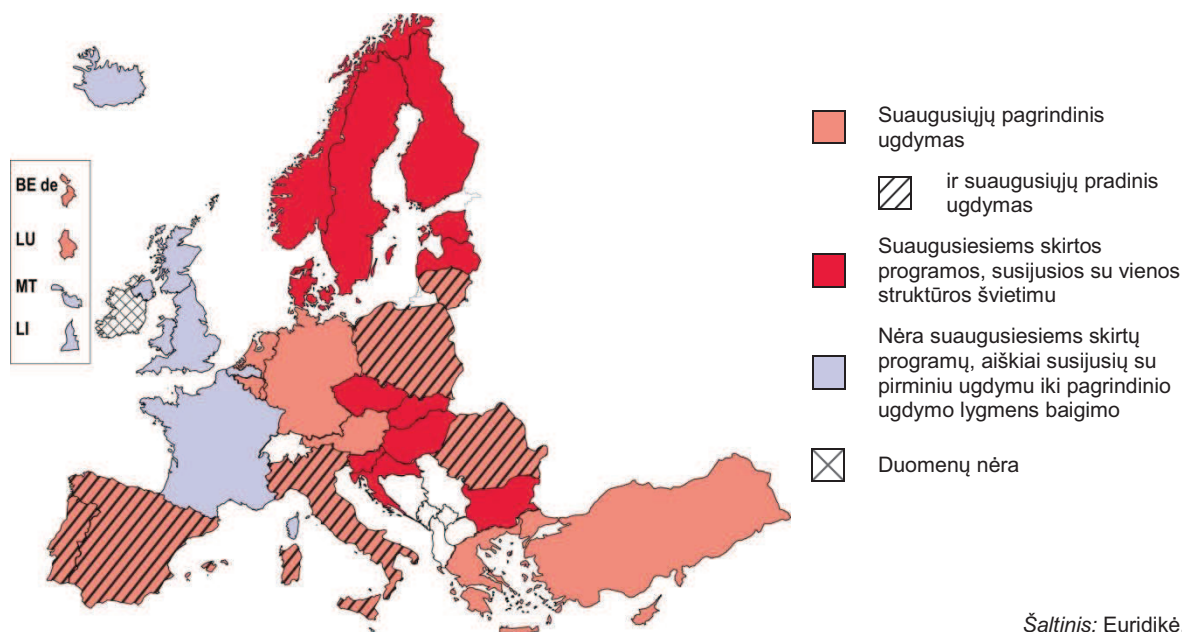
Pateiktoje analizėje pripažįstamas glaudus ryšys tarp programų, tiesiogiai susijusių su pirminio švietimo sistema, ir specialiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo programų. Pavyzdžiui, kai kurios programos, susijusios su pirminio švietimo sistema, gali būti įgyvendinamos per atskirus mokomuosius dalykus, t. y. per trumpesnės trukmės specialiuosius kursus (pvz., žr. 3.2.1 dalyje pateiktą informaciją apie bendrąjį suaugusiųjų ugdymą Danijoje – *almen voksenuddannelse*). Kai kurios programos, laikomos specialiosiomis pagrindinių gebėjimų lavinimo programomis, turi glaudų ir aiškų ryšį su formaliojo švietimo sistemos ISCED 1 ir 2 lygmenimis (pvz., 3.2.2 dalyje analizuojama Norvegijos programa „Pagrindinės darbo kompetencijos“ – *basiskompetanse i arbeidslivet*), parengta atsižvelgiant į nacionalinės pirminio ir pagrindinio švietimo programos tikslus). Vis dėlto siekiant atlikti lyginamąją analizę atskiros programos pateikiamos pagal kategorijas, naudojant geriausio atitikimo metodą.

3.2.1. Programos, susijusios su pirminio švietimo sistema

Norint išanalizuoti įvairių šalių pagrindinių gebėjimų lavinimo ar suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programas, geriausia visų pirma nagrinėti programas, tiesiogiai susijusias su pirminio švietimo sistema, t. y. programas, kuriomis siekiama padėti besimokantiejiems užbaigti pagrindinį ugdymą. Šį lygmenį mokiniai, priklausomai nuo šalies, turi pasiekti būdami 14–16 metų. Įgiję pagrindinį išsilavinimą mokiniai turi turėti funkcinių gebėjimų įvairiose srityse, pvz., mokėti skaityti, rašyti,

skaičiuoti ir naudoti IKT ⁽⁴⁾. Šiuo metu visose Europos šalyse pagrindinis ugdymas yra privalomojo ugdymo dalis. Todėl iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti keista, kad dauguma šalių suaugusiesiems organizuoja programas, tiesiogiai susijusias su pradinio ir (arba) pagrindinio ugdymu (žr. 3.3 pav.). Vis dėlto, kaip aprašyta 1 skyriuje (1.1 pav.), 6,5 % Europos suaugusiųjų (25–64 m.) – maždaug 20 mln. žmonių – nėra baigę pagrindinės mokyklos, vadinasi, neįgijo pagrindinio išsilavinimo. Tokių suaugusiųjų dalis sudaro daugiau kaip 10 % suaugusiųjų Belgijoje ir Kipre (abiejose šalyse jų yra apie 11 %), Maltoje (11,5 %), Ispanijoje (14,4 %), Islandijoje (15,6 %), Graikijoje (19,4 %), Portugalijoje (38,9 %) ir Turkijoje (56,9 %). Nors iš pateiktų skaičių matoma, kokios programos įgyvendinamos, jie neparodo sąlyginio šių programų svorio visoje švietimo struktūroje. Apie tai bus rašoma tolesnėse šio dokumento dalyse.

3.3 pav. Suaugusiesiems skirtos programos, susijusios su pradinio ugdymu iki pagrindinio ugdymo lygmens baigimo (ISCED 2), 2013–2014 metai

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Programa – tai nuosekli šviečiamosios veiklos ar bendravimo seka, sukurta ir organizuota siekiant įgyvendinti iš anksto apibrėžtus mokymosi tikslus ar konkrečius ugdymo uždavinius per ilgesnį laikotarpį (UNESCO-UIS, 2011). Šiame paveikslėlyje parodytos programos, įgyvendinamos visoje šalyje, o ne tik atskiroje mokykloje ar geografinėje vietoje.

Šalyse, turinčiose vienos struktūros švietimo sistemą, pradinis ugdymas nėra griežtai atskirtas nuo pagrindinio. Todėl šiose šalyse besimokantiems suaugusiesiems skirtos pradinio ir (arba) pagrindinio ugdymo programos apibūdinamos kitais terminais (pvz., „pagrindinio išsilavinimo įgijimo programos“, „privalomasis suaugusiųjų švietimas“ ir pan.). Vis dėlto kadangi šios programos daugiausia apima paskutinius vienos struktūros švietimo sistemos metus, juos galima palyginti su metais, kuriais siekiama užbaigti pagrindinį ugdymą kitose šalyse.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Belgija (Belgijos flamandų bendruomenė). Šioje šalyje organizuojami standartizuoti šių dalykų pagrindinių gebėjimų lavinimo kursai: olandų kalbos, matematikos, kalbų, IKT ir socialinių mokslų. Jie nėra išreikšiami per atitiktą pagrindiniam, pradiniam ar pagrindiniam ugdymui ir (arba) jų baigimo pažymėjimais, tačiau mokymosi rezultatai paprastai siejami su ISCED 1 ir 2 lygmenimis. Jie aprašyti 3.2.2 dalyje.

Italija. Pradinis ugdymas suaugusiesiems organizuojamas nuolatiniuose teritoriniuose centruose (*Centri territoriali permanenti*), kurių palaipsniui atsisakoma. Naujai kuriamuose suaugusiųjų švietimo centruose (*Centri provinciali per l'istruzione degli adulti*) besimokantieji, neįgiję pradinio išsilavinimo, galės išklauyti 200 valandų kursą ir įgyti pagrindinius gebėjimus, siejamus su šiuo ugdymo lygmeniu.

Jungtinė Karalystė (Anglija, Velsas, Šiaurės Airija). Bendrąjį vidurinio išsilavinimo pažymėjimą (*General Certificate of Secondary Education – GCSE*) gali įgyti ne tik 15–16 metų mokiniai, bet ir suaugusieji. Šis pažymėjimas neatspindėtas pirmiau

⁽⁴⁾ Deja, iš tarptautinio mokinių kompetencijų vertinimo matyti, kad to ne visada pasiekama. Daugiau žr., pavyzdžiui: <http://www.oecd.org/pisa/> (žiūrėta 2014-09-11).

pateiktame paveikslėlyje, tačiau gavus žemesnius balus pasiektas lygis priskiriamas pagrindiniam ugdymui (ISCED 2), o gavus aukštesnius balus (nuo A* iki C) laikoma, kad mokinys baigė vidurinio ugdymo programą (ISCED 3). Anglijoje suaugusieji (vyresni nei 19 metų asmenys) turi teisę įgyti visiškai valstybės finansuojamą anglų kalbos ir matematikos dalykų kvalifikaciją iki GSCE lygmens. Už šias programas taip pat nereikia mokėti Velso ir Šiaurės Airijos mokiniams, nors tokia teisė nėra apibrėžta centralizuotai.

Su pradiniu ugdymu susijusios programos organizuojamos tik keliose šalyse, kuriose pirminio švietimo sistemą sudaro pradinis ir pagrindinis ugdymas (Ispanijoje, Italijoje, Lietuvoje, Lenkijoje, Portugalijoje ir Rumunijoje). Ispanijoje ir Portugalijoje šios programos padalytos į dar mažesnius lygmenis ir smulkesnes programas. Ispanijoje yra du lygmenys, kurių kiekvienas trunka apie vienus metus. Portugalijoje organizuojami du ciklai po 800 valandų. 2011–2012 m. pagal šias ugdymo programas Ispanijoje mokėsi 90 000 žmonių, Italijoje – apie 35 000, Rumunijoje – apie 3 000 ⁽⁵⁾ ⁽⁶⁾. 2013–2014 m. Lietuva ir Lenkija atitinkamai užregistravo 60 ir 77 dalyvius.

Pagrindinio arba vienos struktūros ⁽⁷⁾ ugdymo programos yra beveik visose Europos šalyse (žr. 3.3 pav.). Vis dėlto, kaip ir pradinio ugdymo programose, organizuojamose Lietuvoje ir Lenkijoje (žr. pirmiau), jose dažnai dalyvauja labai nedaug suaugusiųjų. Taip yra todėl, kad kai kuriose šalyse beveik visi suaugusieji yra užbaigę šį lygmenį (daugiau žr. 1 skyriaus 1.1 pav.). Pavyzdžiui, Čekijos Respublikoje, kurioje pagrindinio išsilavinimo nėra įgiję tik 0,2 % suaugusiųjų (25–64 m.), 2013–2014 m. atitinkamuose kursuose (*kurz pro získání základního vzdělání*) dalyvavo tik 400 žmonių. Turint omenyje dalyvių skaičių ir kitus parametrus – ypač gyventojų skaičių – suaugusiesiems skirtos programos, siejamos su pirminio švietimo sistemos pagrindinio ugdymo lygmeniu, didelę kiekybinę įtaką švietimui ir mokymui turi tik keliose šalyse. Tarp šalių, kuriose gyventojų skaičius mažas ar vidutinis (iki 20 mln. gyventojų), daugiausia programos dalyvių yra Švedijoje (apie 34 000 dalyvių 2012 m.) ⁽⁸⁾, Danijoje (apie 7 000 dalyvių 2013 m.), Rumunijoje ir Norvegijoje (abiejose šalyse po 6 000 dalyvių 2011–2012 m. ir 2012–2013 m.), Graikijoje (apie 4 000 dalyvių 2012–2013 m.), Vengrijoje, Nyderlanduose, Austrijoje ir Suomijoje (apie 2 000 dalyvių skirtingais ataskaitiniais metais per 2011–2013 m. laikotarpį) ir Slovėnijoje (apie 1 000 dalyvių 2013–2014 m.). Šalyse, kuriose gyventojų mažiau kaip 20 mln., besimokančiųjų skaičius arba mažesnis kaip 1 000 dalyvių, arba registruojamas pagal kitą centralizuotą stebėsenos sistemą. Didesnėse šalyse (t. y. turinčiose daugiau kaip 20 mln. gyventojų) daug besimokančiųjų pagal šią programą yra Ispanijoje (apie 236 000 dalyvių 2011–2012 m.) ir Turkijoje (apie 367 000 dalyvių 2012–2013 m.), Italijoje (apie 34 000 dalyvių 2011–2012 m.), Vokietijoje (apie 20 000 dalyvių 2012–2013 m.) ir Lenkijoje (apie 15 000 dalyvių 2013 m.).

Svarbu paminėti, kad šių programų dalyviai – nebūtinai suaugusieji, t. y. 18 metų ir vyresni asmenys. Iš tiesų daugelyje šalių pagal šias programas gali mokytis bet kokio amžiaus mokiniai, baigę privalomąjį ugdymą (tai daugelyje Europos šalių įvyksta mokiniams sulaukus 14–16 metų, plačiau – European Commission/EACEA/Eurydice, 2014b), tačiau dar neįgiję pagrindinio ar vienos struktūros išsilavinimo. Taigi jaunimui ir suaugusiesiems dažnai skiriamos tokio pat pobūdžio programos. Pavyzdžiui, iš Estijos pateiktų duomenų matyti, kad iš 371 žmogaus, 2013–2014 m. baigusio suaugusiesiems skirtą profesinio orientavimo pagrindinio ugdymo programą (*põhihariduse nõudeta*

⁽⁵⁾ Su visais 3.2 dalyje nurodytais nacionalinės statistikos šaltiniais galima susipažinti European Commission/EACEA/Eurydice, 2015.

⁽⁶⁾ Duomenų apie Portugalijos suaugusiųjų dalyvavimą ugdymo procese, priskiriamame pradinio ugdymo lygmeniui, nėra. Tiesa, apskaičiuojant programas, vykdomas pradinio ir pagrindinio ugdymo lygmeniu (t. y. suaugusiesiems skirti EFA B1, B2 ir B3 mokymo kursai), nurodyta, kad 2013 m. buvo 6 782 dalyviai.

⁽⁷⁾ Daugiau informacijos apie vienos struktūros švietimo sąvoką žr. 3.3 pav. paaiškinimų dalyje.

⁽⁸⁾ Svarbu pažymėti, kad Švedija numatė teisę į suaugusiųjų pagrindinį švietimą visiems Švedijos gyventojams, kurie yra ne jaunesni kaip 20 metų amžiaus ir nebaigę pagrindinio ugdymo. Teisės aktais savivaldybės įpareigojamos užtikrinti ugdymo paslaugų teikimą pagal besimokančiųjų poreikius ir reikalavimus.

kutseõpe), 148 besimokantieji buvo jaunesni nei 19 metų amžiaus, 73 mokiniams buvo 20–24 metai ir tik 150 (t. y. maždaug 40 %) buvo 25 metų ar vyresni. Kita vertus, kai kuriose šalyse programos, susijusios su pirminiu ugdymu iki pagrindinio ugdymo baigimo, skirtos specialiai suaugusiesiems. Taip yra Skandinavijos šalyse – ten susijusios vienos struktūros švietimo programos specialiai skirtos vyresniems nei 18 metų asmenims (Danijoje organizuojama suaugusiųjų bendrojo ugdymo programa, *almen voksenuddannelse*) ar vyresniems nei 20 metų (Švedijoje įgyvendinama suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programa, *grundläggande vuxenutbildning*). Tokia pat praktika taikoma dar vienos galimybės mokytis programoms (*Scholeio Deftoris Efkairias*) Graikijoje ar pagrindinio išsilavinimo įgijimo programoms Portugalijoje (*Ciclo do Ensino Básico – Cursos de Educação e Formação de Adultos – B3*), kai minimalus amžius norint pradėti tokio pobūdžio mokslus – 18 metų. Ispanija taip pat priskiriama šiai šalių kategorijai, tačiau išskirtiniais atvejais pradėti mokytis pagal tokio pobūdžio programas leidžiama sulaukus ir šešiolikos.

Programų organizavimas iš dalies paaiškina dalyvavimo modelius: vienoje šalyse ugdymo paslaugos teikiamos kaip išsami ugdymo programa, siejama su didžiuoju darbo krūviu, kitose šalyse jų pagrindą sudaro atskiri dalykai, kurių galima mokytis trumpesnės trukmės kursuose.

Pirmasis organizacinis modelis būdingas daugeliui šalių. Pavyzdžiui, Portugalijoje suaugusiesiems siūlomi įvairūs pagrindinio ugdymo (bendrojo ugdymo arba profesinio rengimo), trunkančio po maždaug 1 000 ar 2 000 ugdymo valandų, priklausomai nuo to, ar besimokantieji pasirenka tik bendrojo ugdymo kursą, ar dar ir profesinio rengimo, būdai ⁽⁹⁾. Slovėnija nurodė, kad vienos struktūros švietimo sistemos ugdymo programoms įvykdyti reikia apie 2 000 ugdymo laikotarpių. Šalys, priklausančios šiai kategorijai, dažnai savo programų trukmę išreiškia metais. Paprastai viena programa trunka nuo vieno iki trejų metų, atsižvelgiant į individualius besimokančiųjų poreikius, todėl ugdymo trukmė nėra tiksliai iš anksto apibrėžta. Be abejo, ugdymo programos trukmė priklauso ir nuo to, ar studijos yra dieninės, ar išštosinės; dauguma šalių siūlo abi alternatyvas. Lanksčiausiai tokio pobūdžio ugdymo paslaugos teikiamos Turkijoje – ten pagrindinio ugdymo baigimo sistemos, vadinamos atviruoju pagrindiniu ugdymu (*Açık Öğretim Ortaokulu*), trukmė nėra griežtai apibrėžta ir galima mokytis nuotoliniu būdu (plačiau skaitykite 4 skyriaus 4.2 dalyje).

Antrasis organizacinis modelis grįstas atskirais mokomaisiais dalykais, kurių galima mokytis lankant trumpesnės trukmės kursus. Šis modelis tipiškas Skandinavijos šalyse. Siūlomos dvi alternatyvos: besimokantieji gali mokytis atskirų dalykų, lankydami trumpesnės trukmės kursus, ir neprivalo baigti pagrindinio ugdymo programos, arba gali susiderinti dalykus pagal iš anksto nustatytą tvarką. Taip jie baigia pagrindinį arba vienos struktūros ugdymą. Pavyzdžiui, Suomijoje suaugusieji gali mokytis atskirų dalykų – kalbų ar IKT (tokie asmenys vadinami dalykų studentais) – arba ruošti kelių dalykų egzaminams ir juos išlaikę siekti bendrojo vidurinio išsilavinimo. Danijos bendrąjį suaugusiųjų švietimą (*almen voksenuddannelse*) sudaro mokomųjų dalykų kursai, kurie gali būti baigiami laikant egzaminą, prilyginamą *folkeskole* (t. y. vienos struktūros privalomos mokyklos) baigiamiesiems egzaminams. Paprastai šie kursai trunka apie 60 valandų ir dauguma jų dalijami į tris pažangumo lygmenis. Galima taip pat laikyti bendrąjį penkių dalykų (danų kalbos, matematikos, anglų kalbos, gamtos mokslų ir pasirinktinai – prancūzų kalbos, vokiečių kalbos, istorijos arba socialinių mokslų) egzaminą ir gauti pažymėjimą. Su šiuo pažymėjimu asmuo gali mokytis pagal aukštesniąją atitinkamos studijų srities parengiamąją programą arba lankyti aukštesniuosius parengiamuosius atskirų dalykų kursus (t. y. baigti vidurinį ugdymą). Švedijoje, kur suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programa dėstoma kaip atskirų mokomųjų dalykų kursai, centrinės valdžios institucijos renka statistinius duomenis apie ugdymo dalyvius, raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimą. Šioje šalyje 2012 m. iš 34 122 suaugusiųjų

⁽⁹⁾ Ugdymas tiek laiko trunka, jeigu besimokantieji dalyvauja visose dieninių studijų paskaitose. Kita vertus, jie turi galimybę gauti anksčiau pasiektų neformaliojo mokymosi ar savišvietos rezultatų patvirtinimą ir baigti trumpesnės trukmės programą.

pagrindinio ugdymo dalyvių apie 25 % asmenų (t. y. apie 8 500 suaugusiųjų) lankė skaitymo ir rašymo kursus. Šie duomenys iš dalies rodo ir gana didelį bendrą besimokančių suaugusiųjų skaičių. Iš tikrųjų labai tikėtina, kad duomenys apima asmenis, dalyvavusius trumpesniuose atskirų mokomųjų dalykų kursuose (nurodyta kaip dalyvavimo atvejai), o ne asmenis, lankiusius tik vieną kursą (nurodyta kaip dalyviai).

3.2.2. Specialiosios pagrindinių gebėjimų lavinimo programos

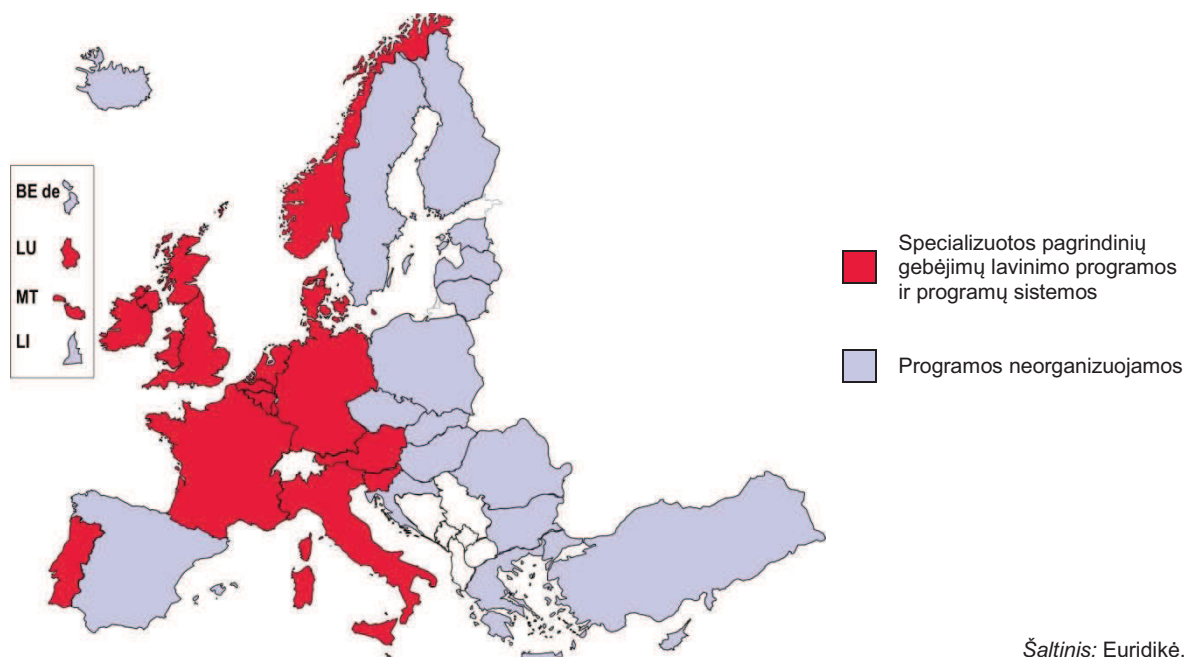
Nors pagal visas ankstesnėje dalyje nurodytas programas mokoma raštingumo, lavinami pagrindiniai gebėjimai ir pagrindinės kompetencijos, šios sąvokos nėra aiškiai įvardijamos. Paprastai programoms pavadinimas suteikiamas pagal jų paskirtį; dažniausiai tai būna pagrindinio ugdymo arba vienos struktūros švietimo programos. Ankstesnėje dalyje rašyta, kad kai kurios šalys organizuoja programas, susijusias su pirminiu švietimu, pagal atskirus mokomuosius dalykus, suteikdamos galimybę mokiniams pasirinkti tik tam tikras mokymo programos dalis (įskaitant pagrindinių gebėjimų lavinimo – gimtosios kalbos, matematikos ar IRT) ir lankyti jas kaip trumpesnius pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus. Be tokio pobūdžio kursų (kurie šioje dalyje išsamiai nenagrinėjami), kai kurios šalys parengė specialiąsias programas ar programų sistemas pagrindiniams gebėjimams lavinti. Tiesa, šioje srityje labai sunku atlikti gerą įvairių šalių lyginamąją analizę. Taip yra todėl, kad šalys organizuoja įvairias programas, kurių pavadinimai panašūs, tačiau turinys skiriasi, arba atvirkščiai: panašaus turinio programas vadina skirtingais pavadinimais.

Pagrindinių gebėjimų, įskaitant raštingumą ir skaičiavimo gebėjimus, lavinimo programos

Beveik pusė visų Europos šalių turi specialiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo programų, pagal kurias atskirai ar kartu su kitais dalykais (pvz., IKT, mokymosi gebėjimais ir pan.) ugdomas raštingumas ir lavinami skaičiavimo gebėjimai. Šios programos vadinamos įvairiai, dažniausiai vartojant 3.1 dalyje pateiktus terminus.

Visų pirma programos ar jų sistemos gali būti taip ir vadinamos: pagrindinių gebėjimų, esminių gebėjimų, pagrindinių kompetencijų, esminių kompetencijų ir pan. Šios programos, kuriomis siekiama lavinti gebėjimus ar kompetencijas, organizuojamos įvairiose Europos dalyse. Dažnos jų sukurtos visai neseniai. Pavyzdžiui, 2010 m. Portugalija parengė pagrindinių gebėjimų lavinimo programą (*programa de formação em competências básicas*). Nuo 2006 m. Norvegija vykdo pagrindinių darbo kompetencijų programą (*Basiskompetanse i arbeidslivet*), pagal kurią ugdomas raštingumas, lavinami skaičiavimo, IKT naudojimo ir kalbėjimo gebėjimai (šis gebėjimas lavinamas nuo 2014 m.). 2012 m. Austrija pradėjo įgyvendinti programą *Basisbildung*, kurią tiksliausiai būtų galima išversti kaip „pagrindinis ugdymas“, tačiau paprastai ji vadinama pagrindinių gebėjimų programa. Prancūzijoje už užimtumą atsakinga ministerija 2009 m. parengė pagrindinių kompetencijų programą (*compétences clefs*), tačiau ji apima daugiau dalykų, ne vien pagrindinių kompetencijų ar pagrindinių gebėjimų lavinimą, mat joje kalbama apie visas aštuonias Europos politikos dokumentuose apibrėžtas kompetencijas (išsamiau apie aštuonias pagrindines kompetencijas skaitykite 3.1 dalyje). Jungtinė Karalystė parengė pagrindinių gebėjimų kvalifikacijų seriją: funkciniai gebėjimai (*Functional Skills*) (Anglija), esminiai gebėjimai Velse (*Essential Skills Wales*) (Velsas), esminiai gebėjimai (*Essential Skills*) (Šiaurės Airija) ir svarbiausi gebėjimai (*Core Skills*) (Škotija). Pastaruosius dvidešimt metų nuo programų sukūrimo šios kvalifikacijos buvo keičiamos, jos nėra vienodos visoje Jungtinėje Karalystėje. Anglijoje ir Velse jos pakeitė ankstesnes mokyklos ir koledžo mokinių esminių gebėjimų lavinimo kvalifikacijas, o 2010 m. – suaugusiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimą.

3.4 pav. Suaugusiesiems skirtos pagrindinių gebėjimų lavinimo programos ir programų sistemos 2013–2014 metai

Paiškinimas

Programa – tai nuosekli šviečiamosios veiklos ar bendravimo seka, sukurta ir organizuota siekiant iš anksto apibrėžtų mokymosi tikslų ar konkrečių ugdymo uždavinių per ilgesnį laikotarpį įgyvendinimo (UNESCO-UIS, 2011). Specialioji pagrindinių gebėjimų lavinimo programa apibrėžiama kaip programa, kuria siekiama išlavinti pagrindinius gebėjimus, tačiau kuri neturi tiesioginės ar aiškos sąsajos su programomis, įgyvendinamomis pirminėje švietimo sistemoje. Šiame paveikslėlyje parodytos ne tik programos, bet ir programų sistemos, kurios apibrėžiamos kaip sistemos, apimančios įvairias programas, turinčias vieną bendrą tikslą ir finansavimo mechanizmus (pavyzdžiui, atskirą biudžeto eilutę). Paveikslėlyje atspindimos programos ir programų sistemos, įgyvendinamos visoje šalyje, ne tik atskiroje mokyklos įstaigoje ar geografinėje vietovėje.

Šiame paveikslėlyje nėra parodytos:

- programos, susijusios su ugdymo baigimu iki pagrindinio lygmens, kuris gali būti pasiektas lankant trumpesnius atskirų mokomųjų dalykų ar gebėjimų lavinimo kursus, visų pirma raštingumo ugdymo ir skaičiavimo gebėjimų lavinimo. Išsamiau skaitykite 3.2.1 dalyje;
- specialiosios programos, kuriomis siekiama lavinti tik IKT gebėjimus (t. y. nėra ugdomas raštingumas ir lavinami skaičiavimo gebėjimai);
- specialiosios raštingumo programos, skirtos tik imigrantams (t. y. valstybinės kalbos mokymas asmenims, kurių gimtoji kalba yra kita);
- specialiosios šeimos raštingumo programos, aptariamose 3.2.3 dalyje.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Ispanija. Nors šiame paveikslėlyje nėra nurodomos visos šalyse teikiamos ugdymo paslaugos, pabrėžtina, kad tam tikruose autonominiuose regionuose (pvz., Kastilijos-La Mančos, Kastilijos ir Leono) vykdomos neformaliojo švietimo programos, vadinamos pagrindinių gebėjimų įgijimo ir stiprinimo programomis.

Vengrija. Nors aiškiai specialiosios programos kryptį ar struktūrą įvardyti nėra paprasta (paveikslėlyje neatspindėtos jokios ugdymo paslaugos), pažymėtina, kad Vengrijoje buvo įgyvendinamos įvairios ES finansuojamos projektų iniciatyvos, suteikiančios galimybių suaugusiesiems tobulinti savo pagrindinius gebėjimus (pvz., projektas „Gebėjimų siekiame aktyviai“ (*Aktívan a tudásért!*)), arba programos, įgyvendinamos pagal iniciatyvą „Atvirojo mokymosi centrai – NYITOK“ (*NYITOK Tanulási központok programjai*).

Malta. Paveikslėlyje atspindėtos paslaugos – tai maltiečių, anglų kalbų ar matematikos kursai, kuriuos galima baigti valstybės finansuojamose įstaigose.

Kai kuriose šalyse įgyvendinamos specialiosios programos ar programų sistemos, pagal kurias ugdomas raštingumas ir (arba) lavinami skaičiavimo gebėjimai, įskaitant funkcinį raštingumą. Pavyzdžiui, Airijoje nuo praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio organizuojamos programos, vadinamos suaugusiųjų raštingumo programomis, pagal kurias mokoma skaityti, rašyti, skaičiuoti, naudotis IKT, taip pat mokytis ir asmeniškai tobulėti. Prancūzakalbė Belgijos bendruomenė parengė programos sistemą, pavadintą raštingumo sistema (*alphabétisation*). Nyderlanduose nuo praėjusio

amžiaus dešimtojo dešimtmečio vidurio regioninių mokymo centrų (ROC) tinklas organizuoja olandų kalbos ir skaičiavimo kursus (*opleidingen Nederlands en rekenen*). Italijoje 1997 m. buvo sukurta teisinė bazė, leidžianti nuolatiniais teritoriniais centrais (*Centri territoriali permanenti* – CTP; t. y. suaugusiųjų švietimo centrais) organizuoti funkcinio raštingumo kursus (*corsi brevi e modulari di alfabetizzazione funzionale*). Šių kursų palaipsniui atsisakoma ir juos pakeis kiti (plačiau skaitykite 3.3 pav. pastabose dėl konkrečių šalių).

Dar 1991 m. Liuksemburge sukurta specialioji suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programa (*instruction de base des adultes*) apima raštingumo ugdymą, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimų lavinimą. Panašus metodas taikomas ir Belgijos flamandų bendruomenėje – joje 1985–1990 m. sukurtas 13 valstybės finansuojamų suaugusiųjų švietimo įstaigų tinklas. Šie suaugusiųjų pagrindinio ugdymo centrai (*Centra voor Basiseducatie*) rengia standartinius kursus, kuriuose lavinami pagrindiniai gebėjimai, įskaitant olandų kalbos, matematikos ir IKT.

Programų, kurias įgyvendinant lavinami pagrindiniai gebėjimai, pavadinime nebūtinai turi būti aiškiai minimi žodžiai „pagrindiniai gebėjimai“. Geriausias pavyzdys – Danija, kurioje organizuojamas suaugusiųjų parengiamasis ugdymas (*forberedende voksenundervisning*), apimantis skaitymo, rašymo ir skaičiavimo pagrindinių gebėjimų lavinimą. Tiesa, programos pavadinimas atspindi bendrąją tikslą, t. y. lavinti gebėjimus, kuriuos įgiję mokiniai galės siekti tolesnės pažangos švietimo ir mokymo sistemoje. Panašios parengiamosios programos sukurtos keliose kitose šalyse, tačiau raštingumo ugdymas ir skaičiavimo gebėjimų lavinimas nėra taip aiškiai išreikšti. Be to, kartais jos tampa platesnių programų ar institucinių sistemų dalimi. Plačiau apie tai rašoma 3.2.3 dalyje. 2003–2006 m. Slovėnija taip pat kūrė pagrindinių gebėjimų lavinimo sistemą, kurios pavadinimas ne taip aiškiai išreiškia turinį – „Švietimo programa sėkmingam gyvenimui“ (*Usposabljanje za življenjsko uspešnost*). Ji apima keletą skirtingų krypčių, kuriomis siekiama ugdyti raštingumą ir lavinti pagrindinius gebėjimus įvairiuose kontekstuose, įskaitant darbo vietą, šeimą ir kaimo bendruomenes.

Nors specialiosios pagrindinių gebėjimų lavinimo programos dažnai yra neformalios (pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Austrijoje ir Slovėnijoje), kai kurios šalys pripažįsta jas kaip kvalifikacijų sandaros ir struktūrų dalį. Taip yra Jungtinėje Karalystėje: čia funkciniai gebėjimai (*Functional Skills*) (Anglija) ir esminiai gebėjimai (*Essential Skills*) (Velsas ir Šiaurės Airija) akredituojami pagal tris skirtingus 9 lygmenų nacionalinės kvalifikacijų sandaros (*National Qualifications Framework*, NQF) lygmenis: pradinį lygmenį (*Entry Level*), kurį sudaro 1, 2 ir 3 pradiniai polygmenys, taip pat 1 lygmenį ir 2 lygmenį. Danija ir Nyderlandai taip pat akredituoja pagrindinių gebėjimų lavinimo programas (Danijoje – suaugusiųjų parengiamasis ugdymas, Nyderlanduose – olandų kalbos ir skaičiavimo kursai) pagal savo kvalifikacines struktūras ir priskiria jas pirmajam atitinkamų kvalifikacijų sandarų lygmeniui. Nors Portugalijoje pagrindinių gebėjimų lavinimo programa nepriskiriama kvalifikacijų sistemai, ji įtraukta į nacionalinį kvalifikacijų katalogą (*Catálogo Nacional de Qualificações*).

Svarbu paminėti, kad specialiosios pagrindinių gebėjimų lavinimo programos gali būti ryškesnės tam tikruose sektoriuose. Nors daugelyje šalių tokio pobūdžio programas rengia švietimo sektorius, Prancūzija pasirinko kitą metodą. Joje už užimtumą atsakinga ministerija pradėjo vykdyti programą „Pagrindinės kompetencijos“. Ši programa visų pirma skirta asmenims, nedalyvaujantiems darbo rinkoje, ji – aktyvios darbo rinkos politikos dalis. Norvegijoje programą „Pagrindinės darbo kompetencijos“ parengė švietimo sektorius, tačiau ji skirta darbuotojams. Taigi darbdavys (kartu su programos vykdytoju, o galbūt ir profesine sąjunga) imasi iniciatyvos teikti paslaugas ir prašo joms reikalingo valstybės finansavimo.

Kalbant apie pagrindinių gebėjimų lavinimo programų vykdytojus, valstybės institucijos taiko įvairius metodus: jos gali paskirti konkrečius vykdytojus arba prašyti pateikti pasiūlymus kelių paslaugų teikėjų.

Pirmasis modelis taikomas Belgijos flamandų bendruomenėje ir Nyderlanduose, kur pagrindinių gebėjimų lavinimo programas organizuoja konkrečios įstaigos, visų pirma – 13 suaugusiųjų pagrindinio ugdymo centrų Belgijos flamandų bendruomenėje ir 43 regioniniai mokymo centrai Nyderlanduose. Tiesa, šiuo metu Nyderlandai svarsto apie šio ugdymo reformą, kad savivaldybės galėtų pačios pasirinkti paslaugų teikėjus ir taip geriau užtikrinti tikslinių grupių poreikius atitinkantį švietimą. Toks metodas taikomas keliose kitose šalyse. Pavyzdžiui, Norvegijoje valstybinės mokymo įstaigos ir įvairios privačios ne pelno organizacijos gali vykdyti pagrindinių darbo kompetencijų programą. Austrijoje pagrindinių gebėjimų lavinimo sistemai priklausančias programas gali taip pat vykdyti keletas institucijų. Dažniausiai tai didžiulės įstaigos, teikiančios įvairios krypties ir pobūdžio suaugusiųjų švietimo paslaugas. Slovėnijoje įvairias programas „Švietimo programa sėkmingam gyvenimui“ priemonės paprastai vykdo vietos bendruomenėse įsteigtos suaugusiųjų švietimo viešosios įstaigos. Vokietijoje pagrindiniai raštingumo kursų organizatoriai – suaugusiųjų švietimo centrai (*Volkshochschulen*; žr. taip pat 3.3.3 dalį), tačiau jie teikia ir kitokio pobūdžio paslaugas.

Skirtingose šalyse visuomenė nevienodai dalyvauja formuojant specialiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo programų turinį. Pavyzdžiui, Nyderlanduose savivaldybėms suteikiama daug laisvės organizuoti raštingumo ir skaičiavimo gebėjimų lavinimo kursus regioniniuose mokymo centruose. Vokietijoje centrinės valdžios institucijos į šį procesą kišasi nedaug, mat už raštingumo ugdymą atsakingi regionai (vok. *Länder*) ir vietos valdžios institucijos. Tiesa, federaliniu lygmeniu sukurta tam tikra struktūra. Vokietijos federalinio lygmens institucija, Suaugusiųjų švietimo asociacija, neseniai parengė sistemą, apimančią įvairias sritis – rašymo, skaitymo ir skaičiavimo pagrindų lavinimą. Pagal ją teikiamos gairės raštingumo ir kitų pagrindinių gebėjimų lavinimo kursų mokytojams, teikiami skirtingų raštingumo lygmenų (vadinamųjų alfa lygmenų) pratimų pavyzdžiai. Austrija taip pat priklauso šalims, kurių centrinės valdžios institucijos minimaliai kišasi į neformaliųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo kursų rengimą. Šioje šalyje yra įvairių pagrindinių gebėjimų lavinimo programų: tiek turinio, tiek organizavimo prasme. Tiesa, norint gauti finansavimą kiekviena programa turi būti akredituota, o tai reiškia, kad ji turi atitikti tam tikrus bendruosius mokymo programų reikalavimus. Tai apima reikalavimą suskirstyti raštingumo, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimų lavinimo programas į atskirus kompetencijų lygmenis (iki penkių). Norvegijos metodas panašus į Austrijos, tačiau paslaugų teikėjams formuojamos išsamesnės gairės. Norvegijoje pagrindinių gebėjimų lavinimo kursai, vadinami pagrindinių darbo kompetencijų kursais, turi būti susieti su kompetencijų sistema, kurią Norvegijos mokymosi visą gyvenimą agentūra (*Vox*) parengė specialiai suaugusiesiems. Įdomu, kad kompetencijų sistemos siekiai taip pat suderinti su Norvegijos švietimo ir mokymo direktorato parengta nacionaline pradinio ir pagrindinio ugdymo programa.

Belgijos flamandų bendruomenėje taikomas modelis, pagal kurį didžiausia įtaka daroma „nuo viršaus“. Sukurtos ugdymo turinio kūrimo ir organizacinės gairės, siekiant įgyvendinti pagrindinių gebėjimų lavinimo programas 13 suaugusiųjų pagrindinio ugdymo centrų (valstybės finansuojamose ne pelno organizacijose, kuriose visas dėmesys skiriamas suaugusiųjų pagrindiniam ugdymui). Išsamūs mokymosi rezultatų standartai parengti ir Jungtinėje Karalystėje – ten programos siejamos su nacionaliniu mastu pripažįstamais funkciniais gebėjimais (*Functional Skills*) (Anglija), esminiais gebėjimais Velse (*Essential Skills Wales*) (Velsas), esminiais gebėjimais (*Essential Skills*) (Šiaurės Airija) ir svarbiausiais gebėjimais (*Core Skills*) (Škotija). Tiesa, šių programų organizavimas ir turinys skiriasi, priklausomai nuo konteksto ir paslaugų teikėjų.

Svarbu pripažinti, kad pagrindinių gebėjimų lavinimo programų pobūdis, taip pat kompetencijų ugdymo sistema gali kisti. Geras pavyzdys – Liuksemburgas, kur suaugusiųjų pagrindinis ugdymas vyksta nuo praeito amžiaus paskutiniojo dešimtmečio pradžios. Vis dėlto tik 2013 m. centrinės valdžios institucijos formalizavo tokio pobūdžio paslaugų teikimą, sukūrusios kompetencijų ugdymo sistemą. Ji aprašoma

trumpame, lengvai suprantamame dokumente, su kuriuo programos pradžioje gali susipažinti visi besimokantieji.

Pagrindinių gebėjimų lavinimo programos, kaip ir jų turinys bei standartai, įvairiose šalyse skirtingos. Kai kuriose šalyse (pvz., Vokietijoje, Austrijoje ir Nyderlanduose) ugdymo paslaugų teikėjai turi daug laisvės kurdami kursus ir nustatydami jų trukmę. Kitose šalyse kursų trukmė standartizuota. Belgijos flamandų bendruomenėje veikiantiems 13 pagrindinio suaugusiųjų ugdymo centrų tenka didžiulis darbo krūvis. Pavyzdžiui, olandų kalbos ugdymą sudaro trys programos, trunkančios nuo 600 iki 1 100 ugdymo laikotarpių, priklausomai nuo to, kokią programą ar programas besimokantysis pasirenka. Kiekviena studijų programa toliau dalijama į modulius. Matematikos ugdymą, vykstantį pagal tokį pat organizacinį modelį, sudaro nuo 360 iki 630 ugdymo laikotarpių.

Paprastai pagrindinių gebėjimų lavinimo programos kitose šalyse yra trumpesnės, trunkančios nuo 100 iki 300 ugdymo laikotarpių ⁽¹⁰⁾. Pavyzdžiui, Prancūzijos pagrindinių kompetencijų programą sudaro apie 100 ugdymo laikotarpių, kuriems užbaigti reikia maždaug šešių mėnesių. Liuksemburge rengiami suaugusiųjų pagrindinio ugdymo kursai paprastai trunka vienus metus, nuo 150 iki 300 valandų, priklausomai nuo besimokančiųjų poreikių. Norvegijoje standartinius pagrindinių darbo kompetencijų kursus sudaro 130 pamokų. 2013 m. šį modelį pasirinko 75 % norą lankyti kursus išreišusių žmonių. Slovėnijoje programos „Švietimo programa sėkmingam gyvenimui“ priemonės yra skirtingos trukmės, nuo 75 iki 350 ugdymo laikotarpių.

Kadangi kai kurios šalys savo pagrindinių gebėjimų lavinimo programas skaido į modulius ar smulkesnes dalis, vienas modulis gali trukti trumpai, o visa programa – gana ilgai. Pavyzdžiui, Portugalija nurodo, kad paslaugas „pagrindinių gebėjimų lavinimas“ sudaro ne mažiau kaip trys moduliai po 50 valandas. Kadangi iš viso yra šeši moduliai, jie trunka nuo 150 iki 300 valandų, priklausomai nuo besimokančiojo pasirinkto modulių skaičiaus. Danijos suaugusiųjų parengiamojo ugdymo programa apima keletą etapų, trunkančių nuo 30 iki 60 valandų. Po kiekvieno etapo atliekamas testas (pvz., skaitymą sudaro 4 etapai po 30–60 valandų, matematiką – 2 etapai po 30–60 valandų). Visa programa trunka nuo 120 iki 240 valandų. Panašų modelį taiko ir Jungtinė Karalystė (Anglija, Velsas ir Šiaurės Airija). Šioje šalyse skirtingų pagrindinių gebėjimų kvalifikacijomis, kurios įvairiose Jungtinės Karalystės dalyse vadinamos skirtingai, siekiama užtikrinti tolygų perėjimą iš nacionalinės kvalifikacijų sandaros pradinio lygmens (*Entry Level*), padalyto į tris dalis, iki 1 ir 2 lygmens. Tokioje perėjimo iš vieno lygmens į kitą trajektorijoje atskira programa gali būti gana trumpa. Pavyzdžiui, kiekvienam funkcinį gebėjimų lavinimo programos pirmo lygmens etapui skiriama po 45 ugdymo valandas (OCR, nėra duomenų).

Šios pagrindinių gebėjimų lavinimo programų analizės pabaigoje reikėtų trumpai užsiminti apie besimokančiųjų skaičių. Iš turimų duomenų matyti, kad programose dalyvauja nedaug žmonių. Taip yra todėl, kad jos skirtos specifinėms, dažnai sunkiai pasiekiamoms grupėms. Daugelyje šalių jose susidaro ne daugiau kaip 5 000 asmenų per metus. Mažai gyventojų turinčiose šalyse (pvz., Liuksemburge) tokių žmonių tėra keli šimtai. Tiesa, kai kuriose šalyse programų dalyvių daug. Pavyzdžiui, Airijoje, kur programos įgyvendinamos pagal suaugusiųjų raštingumo ugdymo kryptį, 2012 m. dalyvavo maždaug 57 000 žmonių. Danijoje į suaugusiųjų parengiamojo ugdymo kursą 2013 m. užsiregistravo beveik 25 000 dalyvių. Vienas pavyzdys iš didesnių valstybių – Prancūzija. 2011 m. pagrindinių kompetencijų programoje dalyvavo apie 50 000 žmonių. Kadangi programą parengė užimtumo klausimais besirūpinanti ministerija, daugiau kaip 90 % visų dalyvių buvo bedarbiai.

⁽¹⁰⁾ Norint pateikti tikslią lyginamąją įvairių šalių informaciją apie suaugusiųjų pagrindinio ugdymo trukmę, reikia atlikti tolesnį tyrimą.

Programos, skirtos IKT naudojimo gebėjimams didinti

Kaip jau rašyta 3.1 dalyje, *Cedefop* (2008, p. 132) IKT gebėjimus vadina naujaisiais pagrindiniais gebėjimais. Iš tikrųjų informacinės ir ryšių technologijos tapo kasdienio gyvenimo dalimi, todėl dabartiniame pasaulyje, nemokant jomis veiksmingai naudotis, išgyventi sunku. Šių gebėjimų lavinimas – neatsiejama visų Europos šalių privalomojo ugdymo programos dalis. Jis yra integruotas į programas, skirtas padėti besimokantiems suaugusiesiems baigti pagrindinį ugdymą (daugiau žr. 3.2.1 dalyje). Be to, jos paprastai yra integruotos į specialiąsias pagrindinių gebėjimų lavinimo programas, analizuotas ankstesniame skyriuje. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje veikia 13 suaugusiųjų pagrindinio ugdymo centrų, kurie taip pat lavina IKT gebėjimus. Liuksemburge IKT pagrindų kursai rengiami pagal anksčiau aprašytą suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programą. IKT gebėjimų lavinimo kursai įtraukiami į kitas švietimo ir mokymo sandaras, taip pat aktyvios darbo rinkos politiką ir liberalųjį (arba visuotinį) suaugusiųjų švietimą (plačiau skaitykite 3.2.3 dalyje).

Be minėtųjų ugdymo programų, tik keletas šalių parengė specialiąsias IKT gebėjimų lavinimo programas, kurios nėra didesnių tam tikrų pagrindinių gebėjimų lavinimo programų dalis. Pavyzdžiui, Slovėnija 2005 m. parengė suaugusiesiems skirtą skaitmeninio raštingumo programą (*računalniška pismenost za odrasle*). Ji trunka 60 valandų, per kurias dalyviai įgyja pagrindines žinias apie IKT – pvz., susipažįsta su tekstų redagavimo programomis, išmoksta naudotis internetu, e. paštu ir pan. Programą ir susijusius nuostatus centralizuotai patvirtino Suaugusiųjų švietimo ekspertų taryba. 2012 m. pagal šią programą mokėsi 1 745 dalyviai. 2008 m. Islandija ėmė taikyti programą „Stipresni darbuotojai: IKT ir bendravimo gebėjimai“ (*Sterkari Starfsmaður: Upplýsingatækni og samskipti*), skirtą ekonomiškai aktyviems gyventojams, visų pirma žmonėms, norintiems išmokti geriau naudotis IKT darbe. Ji įgyvendinama visoje šalyje veikiančiuose 11 mokymosi visą gyvenimą centrų. Ugdymo trukmė – 150 valandų, po kurso skiriama iki 12 kreditų, kuriuos galima panaudoti siekiant vidurinio išsilavinimo. 2013 m. pagal programą mokėsi apie 50 žmonių. Neseniai didelės iniciatyvos imtasi Lenkijoje. Įgyvendinant ESF finansuojamą projektą „Skaitmeninės Lenkijos švyturiai“ (*Latarnicy Polski Cyfrowej*) buvo organizuojamas skaitmeninis ugdymas vyresniems kaip 50 metų amžiaus žmonėms. Nuo 2013 m. pradžios projekte dalyvavo daugybė žmonių – apie 200 000.

3.2.3. Kitos programos, kuriomis prisidedama prie pagrindinių gebėjimų lavinimo

Nors programos, kuriomis siekiama padėti suaugusiesiems įgyti žinių ir gebėjimų, reikalingų pagrindinio ugdymo lygmeniui baigti, kartu su specialiosiomis pagrindinių gebėjimų lavinimo programomis yra labiausiai matomos pagrindinių gebėjimų lavinimo paslaugos, jose dalyvaujančių suaugusiųjų skaičius nėra didelis. Todėl svarbu paminėti ir kitas valstybės finansuojamos paslaugas, suteikiančias galimybę suaugusiesiems, įskaitant tuos, kuriems trūksta pagrindinių gebėjimų, vėl pradėti mokytis. Tolesnėse dalyse bus aprašomos tokio pobūdžio ugdymo paslaugos kaip parengiamosios programos, profesinis mokymas (taip pat ugdymo paslaugos, teikiamos pagal aktyvios darbo rinkos politiką), liberalusis (arba visuotinis) suaugusiųjų švietimas, neformaliojo mokymosi ir savišvietos takoskyros programos, šeimos raštingumo ugdymo programos.

Parengiamosios programos ⁽¹¹⁾

Kaip rašyta 3.2.2 dalyje, programos, pagal kurias lavinami pagrindiniai gebėjimai, nebūtinai taip ir vadinamos. Pavyzdžiui, Danija vykdo suaugusiųjų parengiamojo ugdymo programą (*forberedende voksenundervisning*), o ją įgyvendinant lavinami skaitymo, rašymo ir skaičiavimo pagrindiniai gebėjimai. Parengiamųjų programų taip pat yra kitose šalyse, tačiau, nors jose ugdomas raštingumas ir mokoma skaičiuoti, šie dalykai nėra aiškiai minimi ugdymo programoje. Be to, tokio pobūdžio programos kartais integruojamos į platesnio pobūdžio programas ar institucines sistemas, todėl jas nustatyti dar sunkiau. Pavyzdžiui, Švedijos liaudies universitetai (*folkhögskolor*)¹² – tai liberaliojo suaugusiųjų švietimo dalis. Juose vykdomos programos, kuriomis siekiama žemą kvalifikaciją turintiems žmonėms padėti įgyti daugiau motyvacijos mokytis (*studiemotiverande folkhögskolekurs*). Programą sudaro kelios dalys, įskaitant atskirų ugdymo programos sričių kartojimą (t. y. pagrindinių gebėjimų lavinimą), mokymosi mokytis gebėjimų stiprinimą, taip pat švietimo ir profesinį orientavimą. Kitas darbo su tokia pačia tiksline grupe (t. y. bedarbiais, žemos kvalifikacijos asmenimis) pavyzdys – Belgija. Šioje šalyje įvairios įstaigos (pvz., *Bruxelles Formation* Briuselio regione) organizuoja programas, kuriomis siekiama padėti besimokantiejiems įgyti gebėjimų, kad jie galėtų baigti programą, suteikiančią pripažintą kvalifikaciją. Trečias šios kategorijos pavyzdys – Airija, kurioje organizuojami papildomi pagrindiniai kursai (*bridging foundation courses*) ilgą laiką nedirbantiems žmonėms, neturintiems tinkamų gebėjimų dalyvauti tam tikrose mokymo programose. Šie kursai apima tokio pobūdžio modulius: informacinių technologijų pagrindai, komunikacija, įvairių gebėjimų pavyzdžiai, t. y. besimokantieji turi galimybę susipažinti su įvairiomis profesinėmis sritimis (pvz., medžio, metalo apdirbimu, amatais ir pan.) ir surasti savo karjeros kelią. Islandija sukūrė keletą parengiamųjų programų, skirtų žmonėms, ketinantiems grįžti į švietimo sistemą ir įgyti vidurinį išsilavinimą. Šias programas visoje šalyje įgyvendina 11 mokymosi visą gyvenimą centrų tinklas. Nors tokio pobūdžio programos nėra formaliosios, pagal jas suteikiama nuo 7 iki 24 kreditų, kuriuos besimokantieji gali panaudoti siekdami vidurinio išsilavinimo (žr. taip pat 4 skyriaus 4.3.2 dalį). Ispanijoje rengiami parengiamieji profesinio rengimo ciklo (vidurinio ugdymo lygmuo) stojamųjų egzaminų kursai, skirti 16 metų ir vyresniems jaunuoliams. Kursuose ugdomi komunikacijos (kalbų ir literatūros), technologijų ir socialiniai gebėjimai. Paprastai tokių kursų pagrindas – privalomojo vidurinio ugdymo (kitais tariant, pagrindinio ugdymo) programa.

Profesinis rengimas ir mokymas, mokymasis darbo vietoje ir aktyvios darbo rinkos politika

Diskusijos apie pagrindinių gebėjimų lavinimą būtų neišsamios, jeigu nebūtų kalbama apie profesinį rengimą ir mokymą (VET) ir įvairias jo formas, visų pirma mokymąsi darbo vietoje ir mokymąsi pagal aktyvios darbo rinkos politiką. Neseniai atliktame *Cedefop* tyrime (*Cedefop*, 2013) buvo nagrinėjama, kaip mokymasis darbo vietoje, siekiant išugdyti pagrindines kompetencijas, gali padėti grąžinti žemos kvalifikacijos bedarbius į darbą. Tyrime pabrėžiama, kad nors mokymosi darbo vietoje programos „gali atlikti svarbų vaidmenį naikinant kliūtis, su kuriomis susiduria suaugusieji, mėgindami sugrįžti į darbo rinką, labai mažai organizuojama programų ir imamas politikos priemonių, kuriomis būtų galima užtikrinti naudą“ (ten pat, p. 105). Tyrime keliama keli klausimai, įskaitant didesnio suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimo svarbą ir geresnę politikos ir programos įgyvendinimo stebėseną.

⁽¹¹⁾ Šioje dalyje rašoma apie programas, kuriomis siekiama padidinti besimokančiųjų motyvaciją ir išugdyti gebėjimus, reikalingus norint mokytis pagal žemesnį nei aukštojo mokslo lygmenį. Parengiamosios programos, skirtos netradiciniams aukštojo mokslo kandidatams, aptariamos 3.3.3 dalyje.

⁽¹²⁾ Liaudies universitetai – neformaliojo švietimo įstaiga, organizuojanti tęstines suaugusiųjų studijas. Juose sudaromos sąlygos lavintis visiems norintiesiems, būsimiems studentams nekeliami akademiniai ar kiti reikalavimai. Baigusieji šiuos universitetus neįgyja diplomo. Juose studentai mokosi, gyvena ir leidžia laisvalaikį. (*Vert. past.*)

Žvelgiant plačiau į aktyvios darbo rinkos politikos sritį, iš Euridikės surinktų duomenų matyti, kad visos šalys įgyvendino daugybę darbo rinkos priemonių, skirtų pagrindiniams gebėjimams lavinti. Iš tiesų visose šalyse bedarbiai turi galimybę lankyti įvairius kursus, kurie taip pat padeda ugdyti raštingumą, mokytis skaičiuoti ar naudoti IKT. Kadangi šiuos kursus paprastai organizuoja įvairios institucijos, kurios vadovaujasi įvairiomis procedūromis ir standartais, šioje ataskaitoje neatsispindi bendras tokių paslaugų vaizdas. Vis dėlto tam tikros ankstesniuose skyriuose apibūdintos programos priskiriamos aktyvios darbo rinkos politikai. Pavyzdžiui, Prancūzijos pagrindinių kompetencijų programa visų pirma skirta bedarbiams: iš maždaug 50 000 žmonių, kurie mokėsi pagal programą 2011 m., daugiau kaip 90 % buvo bedarbiai (plačiau skaitykite 3.2.2 dalyje).

Be to, svarbu paminėti, kad daug šalių parengė specialiąsias profesines kvalifikacijas, kurias gali įgyti besimokantieji, neįgiję reikiamo formaliojo išsilavinimo. Nors šių programų negalima priskirti specialiesiems pagrindinių gebėjimų lavinimo kursams, jos padeda ugdyti pagrindinius gebėjimus, visų pirma raštingumo ir skaičiavimo. Taip yra Airijoje, kur visas tolesnio profesinio mokymo programas, pagal kurias įgyjama nacionaliniu lygmeniu pripažįstama kvalifikacija, vadinama FETAC apdovanojimu, sudaro ne mažiau kaip 30 % bendrųjų gebėjimų lavinimo veiklos. Šios programos padeda ne tik grąžinti žemos kvalifikacijos darbuotojus į darbą, bet ir gauti daugiau mokymosi galimybių. Daugiau informacijos apie profesinės kvalifikacijos ir programų, atveriančių daugiau galimybių mokytis, vaidmenį pateikiama 3.3.1 dalyje.

Liberalusis suaugusiųjų švietimas

Daugelyje Europos šalių centrinės valdžios institucijos finansuoja liberalųjį, arba visuotinį, suaugusiųjų švietimą. Nors įvairios šalys tokio pobūdžio švietimą vadina skirtingais pavadinimais, paprastai jis siejamas su neformaliojo švietimo kursais, dažnai padedančiais įgyti įvairių gebėjimų. Jie gali būti naudojami kaip tramplynas siekiant tolesnių mokslų ir kvalifikacijos. Norint šią sritį išanalizuoti išsamiai, reikia atlikti specialų tyrimą, tad šioje dalyje pateikiama tik keletas svarbių praktikos pavyzdžių.

Tradiciškai liberalusis suaugusiųjų švietimas siejamas su Skandinavijos šalimis, visų pirma Danija, Suomija, Švedija ir Norvegija. Šiose šalyse tokio pobūdžio švietimas turi ilgalaikes tęsines tradicijas nuo XIX amžiaus. Danijoje, kur skandinaviškasis liberaliojo suaugusiųjų švietimo modelis buvo sukurtas, dabartinė sistema apima trijų tipų mokyklas: liaudies universitetus (*folkehøjskoler*), vakarines mokyklas (*aftenskoler – voksenundervisning*) ir dieninius liaudies universitetus (*daghøjskoler*). Jie atskaitingi Kultūros ministerijai ir rengia įvairius skirtingos trukmės neformaliuosius kursus. Sistema decentralizuota, centriniu lygmeniu turima labai mažai informacijos apie dalyvių skaičių. Tiesa, Švedijoje duomenų yra: 2013 m. 150 liaudies universitetų (*folkhögskolor*) ir 10 studijų asociacijų (*studieförbund*) pritraukė beveik milijoną (914 763) žmonių. Nors tokio pobūdžio švietimas yra neformalusis, kai kurie kursai Švedijos liaudies universitetuose – formalieji, pavyzdžiui, bedarbiams skirtas specialusis mokymosi motyvacijos kursas, apimantis švietimo ir profesinį orientavimą, skirtingų ugdymo programos sričių kartojimą (pagrindinių gebėjimų lavinimą), mokymosi mokytis gebėjimų stiprinimą ir pan. (daugiau informacijos apie programą ir apie parengiamąsias programas apskritai pateikta anksčiau šioje dalyje).

Anglakalbės šalys liberalųjį (arba visuotinį) suaugusiųjų švietimą tradiciškai organizuoja vadinamajame bendruomenės mokymo sektoriuje. Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje šis sektorius teikia įvairių galimybių mokytis, įskaitant galimybes asmeniškai tobulėti, plėsti kultūrinės žinias, įgyti intelektualinių ar kūrybinių paskatų ir malonumo. Šiose šalyse gali būti rengiamos programos, pagal kurias teikiamos pripažįstamos kvalifikacijos, t. y. atitinkančios nacionalinę kvalifikacijų sandarą (*National Qualifications Framework – NQF*) arba kvalifikacijų ir kreditų sandarą (*Qualifications and Credit Framework – QCF*) (išsamesnės informacijos apie šių sandarų skirtumus pateikiama 2 skyriaus pastabose). Škotija

parengė lyginamąją sistemą, bendruomenėje organizuojamą suaugusiųjų mokymąsi, kuris apima suaugusiųjų raštingumo gebėjimų lavinimą ir anglų kalbos mokymą kitakalbiams (*English for speakers of other languages* – ESOL). Airijoje bendruomenės švietimą (*community education*) sudaro įvairūs kursai, kurie paprastai nepriklauso formaliajam švietimui. Jų tikslas – pagerinti mokymąsi ir aktyvų dalyvavimą piliečių visuomenėje. Bendruomenės švietimo kursai paprastai trunka trumpai (10–15 savačių), tačiau gali būti ir ilgesnės trukmės (iki vieno metų). 2012 m. juos lankė apie 55 000 besimokančiųjų.

Dar vienas stipraus liberaliojo suaugusiųjų švietimo sektoriaus, koordinuojamo bendruomeniniu ir regioniniu lygmeniu, pavyzdys – Vokietija. Šioje šalyje suaugusiųjų švietimo centrai (*Volkshochschulen*) organizuoja įvairius kursus: užsienio kalbų, kultūros ir bendrojo išsilavinimo. Be to, kaip nurodyta 3.2.2 dalyje, šie centrai yra pagrindiniai suaugusiųjų raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo kursų organizatoriai. Jie taip pat rengia programas, padedančias baigti pagrindinį ugdymą, ir parengiamuosius pagrindinio ugdymo programų kursus. Panašų modelį yra sukūrusi ir Austrija.

Daugiau tokio pobūdžio neformaliojo švietimo pavyzdžių yra kitose Europos valstybėse. Kai kuriose iš jų labai svarbų vaidmenį atlieka Europos Sąjungos finansavimas. Pavyzdžiui, Estijoje 2008–2013 m. apie 33 000 žmonių dalyvavo neformaliojo švietimo kursuose pagal ESF finansuojamą projektą „Suaugusiųjų švietimas neformaliojo švietimo ir mokymo centruose“. Šiuose kursuose buvo ugdomos pagrindinės kompetencijos: gebėjimai mokytis, skaitmeninės kompetencijos arba kalbų kompetencijos. Graikija, pasinaudodama Europos finansavimu, sukūrė institucinį neformaliojo švietimo kursų tinklą – Mokymosi visą gyvenimą centrų tinklą (*Kentra Dia Viou Mathisis*). 2013 m. po tokį centrą veikė 271 savivaldybė. 2010 m. Vengrija vykdė ES finansuojamą projektą „Atvirieji mokymosi centrai“ (*NYITOK Tanulási központok programjai*), kuriuose neformaliojo švietimo paslaugos teikiamos suaugusiems, gyvenantiems mažiausiai išsivysčiusiuose regionuose ir turintiems mažiausiai pagrindinių gebėjimų ar žemą kvalifikaciją.

Šeimos raštingumas

Pagrindinius gebėjimus labai padeda ugdyti šeimos raštingumo programos, kurios paprastai priklauso neformaliojo mokymosi ir savišvietos takoskyrai. Neseniai atliktame tyrime (Carpentieri et al., 2011) buvo nagrinėjami Europos šalyse įvykę šios srities pokyčiai. Tyrime nagrinėjamos kelios programos, tačiau ne apie visas šalis esama duomenų. Turkija sukaupusi daug duomenų apie pavyzdinės šeimos raštingumo iniciatyvos „Motinos ir vaiko švietimo programa“ (MOCEP) dalyvius. Tyrime rašoma, kad ši iniciatyva labai paplitusi. Jos tikslas – per metus užtikrinti 25 000 motinų ir vaikų dalyvavimą. Iki 2011 m. surengta daugiau kaip 6 600 kursų kiek mažiau nei 300 000 motinų ir vaikų 78 Turkijos provincijose (ten pat). Airija taip pat investavo į šeimos raštingumą ir rinko duomenis apie suteiktas paslaugas. Šioje šalyje šeimos raštingumo programose dalyvauja maždaug 7 % (apie 3 500 besimokančiųjų 2008 m.; ten pat) visų raštingumo besimokančių suaugusiųjų. Deja, kitos Europos šalys negali pateikti centriniu lygmeniu sukaupytų duomenų apie šeimos raštingumą (ten pat).

Tame pačiame tyrime rašoma, kad parengta tik keletas nacionalinių šeimos raštingumo strategijų ar iš viršaus nuleidžiamų politikos priemonių, kuriomis siekiama organizuoti plataus pobūdžio arba papildomas ugdymo paslaugas. Dauguma iniciatyvų pradedama iš apačios. Nors toks metodas turi daug pranašumų, „gali būti parengta įvairių programų su tarpusavyje konkuruojančiomis iniciatyvomis, kai dėmesys sutelkiamas į vieno ar dviejų tipų programas“ (ten pat, p. 199). Kita tyrimo išvada – šeimos raštingumo klausimas daugumoje Europos šalių tirtas menkai, išimtis – Nyderlandai, Jungtinė Karalystė ir Turkija.

3.2.4. Mokslinių tyrimų išvados apie pagrindinių gebėjimų programas

Nors Euridikė nesurinko duomenų iš šalių apie programų veiksmingumą, šis bendrojo pobūdžio klausimas buvo nagrinėjamas daugelyje mokslinių tyrimų projektų. Vorhaus et al. (2011) nuo 2000 m. tyrinėjo anglų kalba Jungtinėje Karalystėje atliktus tyrimus apie suaugusiųjų raštingumą ir skaičiavimo gebėjimus⁽¹³⁾. Buvo tiriamos kelios sritys ir pagrindinių gebėjimų lavinimo programų nauda – ekonominė, asmeninė ir socialinė; programų kokybė ir veiksmingumas, mokymosi valandų, reikalingų gebėjimams įgyti, skaičius; besimokančiųjų atkaklumo klausimas.

Nagrinėjant pagrindinių gebėjimų lavinimo programų ekonominę, asmeninę ir socialinę naudą, tyrime pateikiama daug įrodymų, kad didesnis raštingumas, geresni skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimai turi teigiamą asmeninę ir socialinę įtaką žmonėms. Tiesa, šiame dokumente nurodoma, kad asmeninis ir socialinis raštingumo ugdymo ir skaičiavimo mokymo kursų poveikis „dažnai pajuntamas po tam tikro laiko, jie neatitinka formaliojo švietimo formos ir pasireiškia neformaliojo švietimo kontekste“ (ten pat, p. 12). Be to, moksliniame tyrime atskleidžiama teigiama pagrindinių gebėjimų lavinimo kursų įtaka besimokančiųjų pasitikėjimui savimi (pvz., kai jis prarastas mokykloje). Gaunama vis daugiau įrodymų, kad geresni suaugusiųjų raštingumo ir skaičiavimo gebėjimai turi teigiamą įtaką gaunamoms pajamoms ir užimtumui.

Pagrindinių gebėjimų lavinimo programų kokybė ir veiksmingumas priklauso nuo temų ir klausimų įvairovės. Vienas iš klausimų – ar pagrindiniai gebėjimai turėtų būti lavinami kaip specialiųjų, ar kaip platesnio pobūdžio programų dalis. Literatūroje rašoma, kad „besimokančiųjų, kurie tęsia mokslą ir pasiekia gerų rezultatų, rodiklis profesinio mokymo srityje aukštesnis, kai programa apima raštingumo ir skaičiavimo gebėjimus“ (ten pat, p. 13). Kita vertus, moksliniai tyrimai parodė, kad darbo vietoje rengiami pagrindinių gebėjimų lavinimo kursai neturi didelės įtakos darbuotojų raštingumo gebėjimų stiprinimui per trumpą laikotarpį iš dalies dėl nedidelės mokymų trukmės. Tiesa, darbo vietoje organizuojamuose pagrindinių gebėjimų lavinimo kursuose dalyvauja žmonės, kurie paprastai nedalyvauja tęstinio švietimo ir mokymo veikloje. Be to, kursus dalyviai lanko savo noru, aktyviai naudoja įgytus raštingumo gebėjimus darbe, o kasdieniame gyvenime gebėjimus lavina toliau ir labiau įsitraukia į tolesnio švietimo ir mokymosi procesą (ten pat, p. 13).

Vienas iš svarbiausių klausimų, kurį reikia išspręsti norint pagerinti pagrindinių gebėjimų lavinimo programas – patvirtinti minimalų mokymo valandų, kurių reikia pažangai pasiekti, skaičių. Minėtame moksliniame tyrime pateikiama įrodymų, kurie patvirtina, jog besimokantieji gauna naudos tada, kai kursai trunka ne trumpiau kaip 100 valandų (ten pat, p. 13).

Dar vienas aspektas, į kurį svarbu atkreipti dėmesį vertinant pagrindinių gebėjimų lavinimo programas – pagal šias programas mokomasi dėl įvairių priežasčių, kurios ne visada įvardijamos kaip aiškus noras įgyti pagrindinių gebėjimų (ten pat). Tai matyti ir neseniai *Cedefop* (2013) atliktame empiriniame tyrime apie pagrindinių kompetencijų ugdymą darbo vietoje. Tyrime atskleidžiama, kad žmonės retai nurodo pagrindinių gebėjimų ar pagrindinių kompetencijų trūkumą, tačiau dažnai motyvaciją mokytis išreiškia kitais žodžiais. Be to, *Cedefop* tyrimo respondentai „dažnai pabrėžė formaliųjų kvalifikacijų, visų pirma pagrindinės mokyklos baigimo pažymėjimo ar profesinių kvalifikacijų, neturėjimą, darbo patirties trūkumą ar gebėjimų atlikti tam tikrą darbą neturėjimą. Kaip specifinius trūkumus jie minėjo nepakankamą pasitikėjimą savimi, gebėjimų susirasti darbą neturėjimą, įskaitant nemokėjimą parengti CV, teikti paraišką darbui gauti ar dalyvauti pokalbyje dėl darbo“ (ten pat, p. 61).

⁽¹³⁾ Kadangi tyrime visų pirma buvo rašoma apie anglakalbių valstybių programas, pagrindines jo išvadas reikėtų vertinti apdairiai. Tai reiškia, kad tyrimo rezultatais negalima vadovautis vertinant visas Europos programas.

Galiausiai literatūroje apie besimokančiųjų atkaklumą rašoma, kad asmenys, lankantys pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus, dažniau juos meta mokymo pradžioje, bet ne pabaigoje. Be to, juos labiau linkę mesti lankantys žemesnio lygio kursus ar turintys žemesnę kvalifikaciją asmenys, o ne lankantys aukštesnio lygio kursus ar turintys aukštesnę kvalifikaciją asmenys. Moksliniame tyrime nurodoma, kad atkaklumą galima palaikyti, nuolat atliekant mokinių pažangos stebėseną ir pažangą pripažįstant. Kita vertus, jame rašoma, kad pasitraukimas iš programų nebūtinai turėtų būti suprantamas kaip nesėkmė, labiau – kaip „racionalus ir teigiamas atsakas į kintančias aplinkybes. Siekiant palaikyti besimokančiuosius, svarbu suprasti, kad nutraukus mokymąsi galima toliau ugdytis nuotoliniu būdu ar mišriame mokymosi procese – besimokantieji neturėtų jaustis baudžiami ar manyti, kad durys į mokslą užtrenktos“ (Vorhaus et al., 2011, p. 14). Dažnai nutinka, kad mokslus nutraukę suaugusieji vėliau vėl siekia baigti pagrindinių gebėjimų lavinimo programas. Tai reiškia, kad pagrindinių gebėjimų lavinimo programų veiksmingumą reikėtų vertinti per ilgesnį laikotarpį, atsižvelgiant į tai, kad besimokančių suaugusiųjų, visų pirma tų, kuriems nepakanka raštingumo ir kitų pagrindinių gebėjimų, mokymosi kelias nėra tiesus ar lygus (kitais tarimais, jiems gali prireikti pertraukų, gali tekti jungti skirtingo pobūdžio programas, tam tikras programas kartoti ir pan.).

3.3. Baigus pagrindinių gebėjimų lavinimo programas: galimybės suaugusiesiems įgyti pripažįstamą kvalifikaciją

Kaip jau rašyta ankstesnėse šio skyriaus dalyse, kai kurios šalys yra parengusios programas, specialiai skirtas asmenims, siekiantiems tolesnių švietimo ir mokymo sistemos tikslų. Taigi šioje dalyje aptariamos suaugusiesiems suteikiamos platesnės nei pagrindinių gebėjimų lavinimo galimybės mokytis – jie gali įgyti vidutinio lygmens kvalifikaciją (t. y. vidurinę išsilavinimą ar profesinę kvalifikaciją, turėdami vidurinę išsilavinimą).

Šią dalį sudaro trys poskyriai. Pirmame poskyryje aprašomos profesinių kvalifikacijų sistemų atveriamos galimybės. Antrame poskyryje aptariamos suaugusiesiems sukurtos organizacinės priemonės mokytis pagal vidurinio ugdymo programas. Jame taip pat nurodoma suaugusiųjų, kurie vidutinio lygmens kvalifikaciją įgijo jau suaugę, dalis. Paskutiniame poskyryje aptariamos kitos suaugusiųjų švietimo galimybės, visų pirma teikiamos netradiciškai besimokantiems asmenims, pvz., suaugusiesiems, neturintiems formaliosios kvalifikacijos, kurios reikia norint stoti į aukštąją mokyklą.

3.3.1. Galimybės žemos kvalifikacijos suaugusiesiems įgyti kvalifikaciją per profesinį rengimą ir mokymą

Nors profesinių kvalifikacijų sistemų analizę geriausiai atlieka Europos profesinio mokymo plėtros centras (*Cedefop*), iš Euridikės surinktų duomenų irgi matyti, kad profesinis rengimas ir mokymas labai padeda siekti tolesnio švietimo, o žemos kvalifikacijos suaugusiesiems – pagerinti išsilavinimą. Iš tiesų, norint mokytis pagal pripažintas profesinio mokymo programas ir įgyti kvalifikaciją, nebūtina turėti formaliojo mokymosi pasiekimų. Taigi, be 3.2 dalyje aprašytų programų, šio pobūdžio mokymas gali labai padėti suaugusiesiems vėl pradėti mokytis, visų pirma tuomet, kai jų formaliojo švietimo ar mokymo kvalifikacija žema. Galima pateikti keletą pastabų šiuo klausimu.

Pirma, kai kurios šalys parengė profesinio mokymo programas, susietas su pagrindinio ugdymo lygmeniu. Paprastai jos skirtos besimokantiems, kurie nebaigė bendrojo pagrindinio ugdymo programos, tačiau nebelanko pagrindinės mokyklos. Pavyzdžiui, Estijos programa *põhihariduse nõudeta kutseõpe* – tai profesinis mokymas, skirtas 17 metų ir vyresnio amžiaus žmonėms, nebaigusiems pagrindinio ugdymo. Tokio pobūdžio profesinio mokymo kursas gali būti rengiamas kartu su suaugusiųjų pagrindinio švietimo (*põhiharidus täiskasvanutele*), t. y. bendrojo švietimo,

programomis. Panašus metodas taikomas Portugalijoje. Šioje šalyje besimokantieji gali derinti bendrojo švietimo ir profesinio mokymo elementus mokydami pagal pagrindinio ugdymo programas. Jose profesinio mokymo elementai stiprūs (t. y. atitinka specialią profesinės kvalifikacijos programą, vadinamą sertifikuotu modulinio mokymu), tačiau juos sujungus su bendrojo švietimo elementais įgyjama kvalifikacija, turinti tokią pat vertę kaip pagrindinės mokyklos baigimo pažymėjimas.

Be kvalifikacijų, prilyginamų kvalifikacijoms, įgyjamoms pagal pirminio švietimo sistemą, dauguma šalių yra parengusios oficialiai pripažįstamų profesinių kvalifikacijų sistemas, atviras – bent jau stojant – besimokantiejiems, neturintiems formalųjį švietimą patvirtinančių pažymėjimų. Tokio pobūdžio paslaugos teikiamos Ispanijoje, kuri pagal aktyvios darbo rinkos politiką yra parengusi profesinio mokymo pažymėjimų sistemą, suteikiančią galimybes žmonėms užsiimti pripažįstama prekyba. Šią sistemą sudaro oficialiai pripažįstami moduliai ir ugdymo vienetai, suskirstyti į penkis lygmenis. Tiesa, kol kas parengti tik 1, 2 ir 3 lygmens pažymėjimai. Be to, Belgija savo ataskaitoje nurodė, kad pagal dalyvavimo darbo rinkoje nuostatas parengė pripažįstamas kvalifikacijas. Šių kvalifikacijų galima įgyti mokantis pagal programas, kurias siūlo trys paslaugų teikėjai (ar jų partneriai): FOREM (Valonijos regionas), *Bruxelles Formation* (Brukselio regionas) ir VDAB (flamandų bendruomenė). Kitos šalys taip pat pateikė panašių profesinių kvalifikacijų ugdymo programas, kurias parengė užimtumo ar švietimo institucijos. Kai kurios šalys nurodė, kad norint pradėti lankyti kursus pirmo lygio kvalifikacijai įgyti nebūtina turėti formaliojo švietimo pažymėjimo.

Vienas iš klausimų, kuris gali būti keliamas kalbant apie įvairių profesinio mokymo trajektorijų pasirinkimą – ar įgyjami profesinio mokymo pažymėjimai bei profesinės kvalifikacijos suteikia galimybę mokytis toliau. Kitaip tariant, ar tai gali atstoti formaliojo švietimo pažymėjimus, reikalingus norint mokytis pagal vidurinio ugdymo ar aukštojo mokslo programas. Kai kurios šalys aiškiai atsako į šį klausimą: nors trumpus profesinės kvalifikacijos kursus gali lankyti ir pripažįstamus pažymėjimus bei kvalifikacijas įgyti visi besimokantieji, vis dėlto jie nėra prilyginami formaliojo švietimo sistemų programoms. Kitos sistemos šiuo atžvilgiu atrodo lankstesnės (plačiau – 4 skyriaus 4.4 dalyje). Taigi tikėtina, kad sukūrus nacionalines kvalifikacijų sandaras galima pagerinti įvairių profesinio mokymo pažymėjimų, kurie šiuo metu nėra laikomi formaliaisiais, statusą. Jeigu (per mokymosi rezultatus) jie būtų susiejami su patvirtintomis formaliojo švietimo kvalifikacijomis, būtų sukurti būdai tik žemą kvalifikaciją turintiems besimokantiejiems pasinaudoti tolesnio švietimo galimybėmis.

3.3.2. Galimybės suaugusiesiems įgyti vidutinio lygmens kvalifikaciją

Europos Sąjungos politikoje pabrėžiama, kad jaunimas turėtų išlikti švietimo ar mokymo sistemoje bent iki vidurinio ugdymo pabaigos ⁽¹⁴⁾. Vadovaujantis statistikos duomenimis, asmenų, užbaigusių bent vidurinį ugdymą, užimtumo lygis gerokai didesnis nei baigusiujų tik pagrindinį ugdymą ⁽¹⁵⁾. Be to, darbas, kuriam gauti reikia vidurinio išsilavinimo, dažnai siejamas su didesniu atlyginimu, geresnėmis darbo sąlygomis ir didesnėmis galimybėmis tęsti švietimą ir mokymą nei žemesnės kvalifikacijos darbas (daugiau informacijos apie švietimą ir mokymąsi pagal švietimo pasiekimus ir darbo kategorijas

⁽¹⁴⁾ Pagrindiniai Europos Sąjungos politikos dokumentai, kuriuose rašoma šia tema: 2009 m. gegužės 12 d. Tarybos išvados dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“), OL 2009/C 119/02, 2009 5 28; 2010 m. kovo 10 d. Komisijos komunikatas „2020 m. Europa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“ (Europos Komisija, 2010); 2011 m. sausio 31 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonominiam ir socialiniam komitetui ir Regionų komitetui „Mokyklos nebaigusiu asmenų skaičiaus mažinimas – vienas svarbiausių strategijos „Europa 2020“ tikslų“ (Europos Komisija, 2011a); 2011 m. birželio 28 d. Tarybos rekomendacija dėl politikos, kuria siekiama mažinti mokyklos nebaigusiu asmenų skaičių, OL 2011/C 191/01, 2011 7 1).

⁽¹⁵⁾ Išsamiau apie užimtumo lygį pagal aukščiausią išsilavinimą žr. Eurostato interneto svetainėje, kodas: *lfsa_ergaed* (žiūrėta 2014-12-03).

žr. 1 skyriaus 1.7 pav.). Kokių galimybių įgyti vidurinį išsilavinimą vėliau turi Europos šalių suaugusieji? Kokių programų yra, kokio pobūdžio įstaigos jas vykdo ir kokia gyventojų dalis įgyja vidurinį išsilavinimą jau suaugę? Šioje dalyje bus mėginama atsakyti į šiuos klausimus.

Organizaciniai klausimai

Nors įgyti vidurinį išsilavinimą vėliau gyvenime galima visose Europos šalyse, tokio pobūdžio paslaugų teikimas organizuojamas įvairiai. Daugelyje Europos šalių (pvz., Bulgarijoje, Čekijos Respublikoje, Estijoje, Maltoje, Rumunijoje, Slovakijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Islandijoje; EACEA/Eurydice, 2011a) nėra atskiros švietimo ar mokymo sistemos dalies, skirtos suaugusiųjų viduriniam ugdymui. Tiesa, šiose šalyse vidurinis ugdymas (bendrasis švietimas ar profesinis mokymas), kurį baigus įgyjama pagrindinė kvalifikacija, gali būti organizuojamas lanksčiai, visų pirma rengiant vakarinius iššestinių studijų kursus. Juos lankyti gali visi besimokantieji, nebegalintys lankyti privalomųjų nuolatinės formos studijų.

Kai kurios šalys yra parengusios specialiąsias suaugusiųjų vidurinio ugdymo programas. Pavyzdžiui, Švedija yra sukūrusi suaugusiųjų vidurinio ugdymo sistemą (*Kommunal Vuxenutbildning (Komvux)*), skirtą 20 metų ir vyresniems žmonėms. Norvegija turi panašią sistemą, tačiau šiek tiek vyresniems asmenims – ne jaunesniems kaip 25 metų. Suaugusiųjų vidurinio ugdymo sistemos taip pat turi senas tradicijas vokiškai kalbančiose šalyse. Austrija yra sukūrusi mokyklų, skirtų dirbantiems suaugusiesiems (*Schulen für Berufstätige*), sistemą, pagal kurią beveik visų sričių vidurinis ugdymas rengiamas kaip vakariniai kursai. Vokietija yra sukūrusi suaugusiųjų vidurinio ugdymo sistemą, atvirą visiems asmenims nuo 19 metų amžiaus.

Vidurinio ugdymo programos suaugusiesiems taip pat gali būti organizuojamos pagal dar vienos galimybės mokytis sistemą, kurią sudaro keli švietimo lygmenys. Tokia sistema, vadinama „Švietimas siekiant socialinės pažangos“ (*enseignement de promotion sociale*), sukurta Belgijos prancūzų bendruomenėje. Sistemą sudaro įvairių švietimo lygių programos (pagrindinio ugdymo, vidurinio ugdymo ir aukštojo mokslo), kurias baigus suteikiami pažymėjimai, prilyginami įgyjamiems pagal pirminio švietimo sistemą, taip pat specifinės suaugusiųjų švietimo sistemos kvalifikacijos. Nyderlandai yra parengę sistemą, vadinamą VAVO (*Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs*). Ją sudaro suaugusiesiems skirtos programos, atitinkančios skirtingus pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenis. Liuksemburge yra labai panaši sistema, vadinama antros kvalifikacijos keliu (*2e voie de qualification*).

Panaši sistema, pagal kurią didelis dėmesys skiriamas darbo rinkai, taikoma Belgijos flamandų bendruomenėje. Pagal šią sistemą, kurios pavadinimas „OKOT keliai“ (olandiška santrumpa, kuri reiškia „būdai įgyti švietimo kvalifikaciją“), 22 metų ir vyresni darbo ieškantys asmenys, pasirašę mokymosi sutartį su valstybės įdarbinimo tarnybomis, gali lankyti kvalifikacinius kursus švietimo įstaigoje. Per šiuos kursus dėmesys skiriamas tiems sektoriams, kuriuose trūksta kvalifikuotų darbuotojų. Lankantieji kursus gali įgyti įvairią kvalifikaciją – nuo vidurinio išsilavinimo pažymėjimo iki profesinio bakalauro laipsnio.

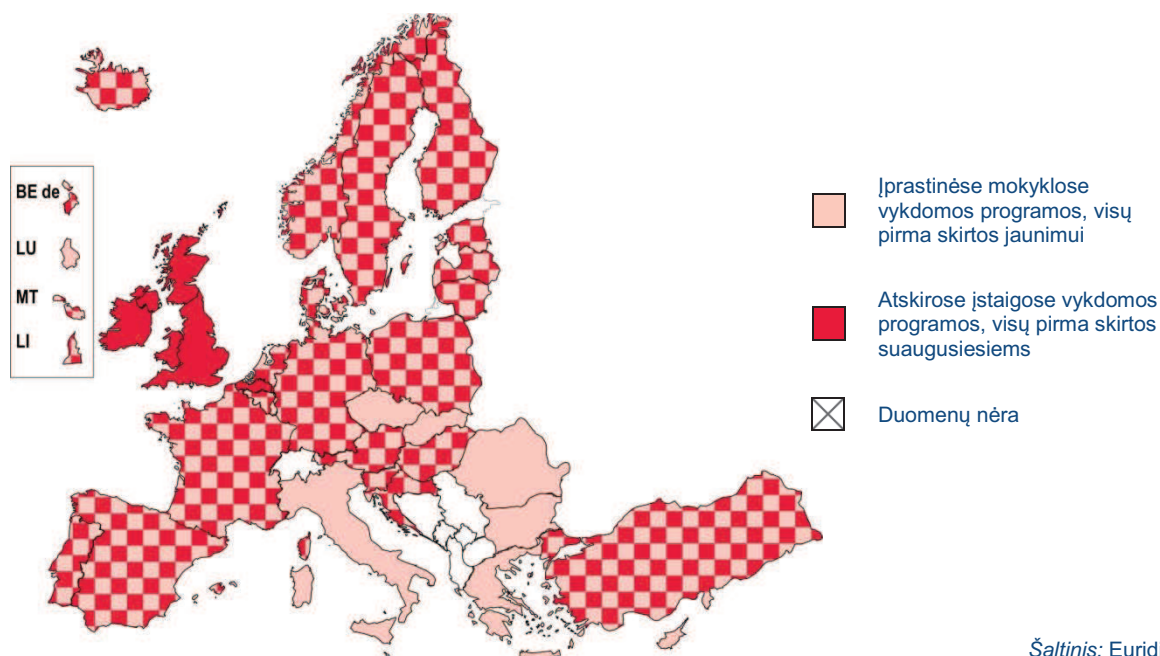
Svarbu atkreipti dėmesį, kad kelios šalys parengė specialias vidurinio ugdymo programas, skirtas mokyklos nebaigusiam jaunimui. Paprastai tokio pobūdžio programose nustatoma viršutinė amžiaus riba. Pavyzdžiui, Prancūzija yra sukūrusi dar vienos galimybės mokytis mokyklų (vadinamų prancūzišku trumpiniu E2C) tinklą. Jame teikiamos pirminio švietimo sistemos paslaugos, skirtos 18–25 m. amžiaus jaunuoliams, neturintiems jokie išsilavinimo. Liuksemburgas taip pat yra sukūręs dar vienos galimybės mokytis (*école de la 2e chance*) mokyklą, skirtą mokymo įstaigų nebaigusiesiems 16–24 metų amžiaus jaunuoliams. Vengrija turi ES finansuojamą dar vienos galimybės mokytis programą (*Második esély*), specialiai skirtą mokyklos nebaigusiam jaunimui.

Kaip matyti iš ankstesnių Euridikės tyrimų, vidurinio ugdymo programas suaugusiesiems organizuoja įvairios švietimo įstaigos visoje Europoje (išsamų įstaigų sąrašą žr. EACEA/Eurydice, 2011a, p. 30–34). Šios informacijos santrauka pateikta 3.5 pav. Iš jo matyti, kad kai kurios šalys (Bulgarija, Čekijos Respublika, Graikija, Italija, Kipras, Liuksemburgas, Rumunija ir Slovakija) vidurinio ugdymo programas organizuoja tik vyresniesiems pagrindinių mokyklų, taip pat teikiančių pirminio švietimo paslaugas jaunimui, mokiniams. Kitose šalyse pagrindiniai tokių paslaugų teikėjai – suaugusiųjų švietimo ir mokymo įstaigos. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje suaugusieji gali siekti vidurinio išsilavinimo trisdešimt penkiuose suaugusiųjų švietimo centruose (*Centra voor Volwassenenonderwijs*), kurie yra valstybės finansuojamos ne pelno organizacijos.

Daugelyje šalių derinami abu modeliai: suaugusieji gali mokytis pagal vidurinio ugdymo programas pirminio švietimo įstaigose arba specialiose suaugusiųjų švietimo įstaigose. Kita vertus, net esant dviem modeliams paprastai vienas iš jų yra labiau įprastas. Pavyzdžiui, Austrijoje dirbantiems suaugusiesiems skirtos mokyklos gali veikti įvairiose patalpose, tačiau dažniausiai jos organizuojamos pirminio švietimo įstaigose. Nyderlanduose suaugusieji gali mokytis pagal vidurines profesinio mokymo programas vidurinėse mokyklose arba regioniniuose mokymo centruose (ROC). Tokių centrų yra apie 40, jie organizuoja įvairias suaugusiųjų švietimo programas, įskaitant vidurinio ugdymo. Net turėdami dvi alternatyvas dauguma suaugusiųjų lanko pamokas regioniniuose mokymo centruose.

Svarbu paminėti, kad bendrojo švietimo ir profesinio mokymo programas kartais įgyvendina skirtingos įstaigos. Pavyzdžiui, Lenkijoje profesines vidurinio ugdymo programas suaugusiesiems gali įgyvendinti įvairios mokymo įstaigos, įskaitant profesines mokyklas, kuriose mokosi ir jaunimas, o bendrąjį vidurinį išsilavinimą suaugusieji gali įgyti tik atskirose bendrojo vidurinio ugdymo mokyklose ir suaugusiųjų tęstinio švietimo įstaigose.

3.5 pav. Suaugusiųjų vidurinio ugdymo teikėjai 2013–2014 metai

Šaltinis: Euridikė

Paiškinimas

Suaugusiesiems skirtos vidurinio ugdymo programos, organizuojamos įprastinėse mokyklose, dažniausiai vykdomos kaip iššėtinės studijos ar vakariniai kursai.

Šiame paveikslėlyje nepavaizduotos įstaigos, vykdančios ir bendrojo, ir vidurinio profesinio mokymo programas, o tik įstaigos, atskirai teikiančias bendrojo vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Italija. Suaugusieji gali lankyti kompetencijų ugdymo kursus, atitinkančius dvejų metų vidurinį ugdymą, naujai sukurtuose (2012) suaugusiųjų švietimo centruose (*Centri provinciali per l'istruzione degli adulti* – CPIA). Kita vertus, viso vidurinio išsilavinimo kvalifikacijos galima siekti įprastinėse mokyklose, kuriose visų pirma mokosi jaunimas. Taigi paveikslėlyje parodytos tik šios kategorijos įstaigos.

Jungtinė Karalystė. Duomenys atspindi tolesnio švietimo koledžuose programas. Koledžai organizuoja didžiąją dalį profesinio ir techninio mokymo kursų suaugusiesiems, bet tai nėra vienintelė veiklos sritis – jie taip pat yra vieni iš pagrindinių nuolatinės formos programų, skirtų 16–19 metų amžiaus jaunimui, vykdytojų.

Suaugusiųjų vidutinio lygmens kvalifikacija: ką rodo statistika?

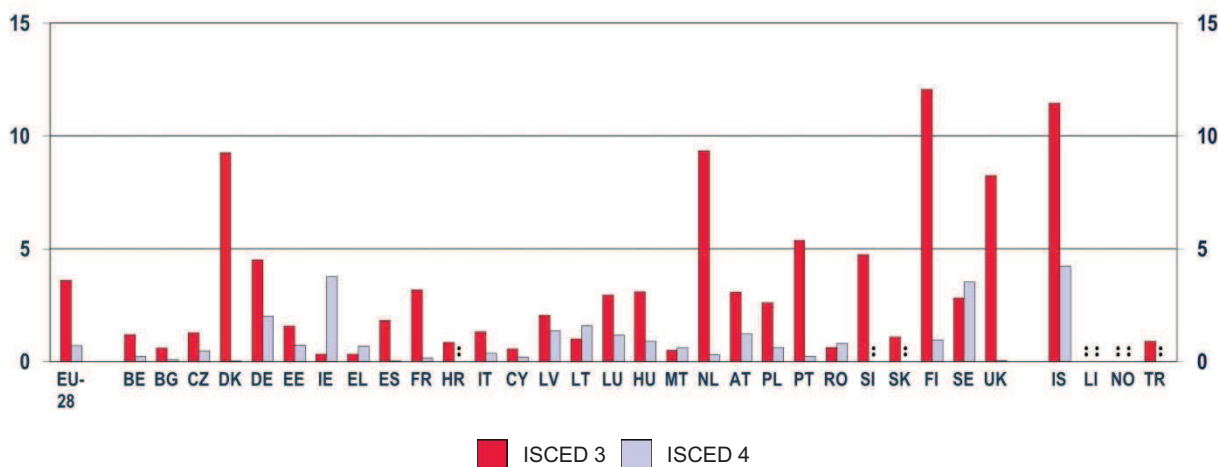
Išnagrinėjus suaugusiesiems teikiamų vidurinio ugdymo paslaugų modelį, gali kilti klausimas dėl suaugusiųjų švietimo vaidmens, ugdant vidutinio lygmens kvalifikaciją visuomenėje. Į šį klausimą iš dalies atsakoma ES darbo jėgos tyrimo duomenimis grindžiamame 3.6 pav. Jame parodoma dalis suaugusiųjų (25–64 m. amžiaus), įgijusių vidutinio lygmens kvalifikaciją, t. y. vidurinį išsilavinimą ar profesinio mokymo kvalifikaciją, turint vidurinį išsilavinimą.

Iš duomenų matyti, kad vidutiniškai visose ES šalyse 3,6 % visų suaugusiųjų vidurinį išsilavinimą (kuris šiuo metu yra aukščiausias jų švietimo pasiekimas) (žr. 3.6 pav. paaiškinimą) įgijo jau suaugę, t. y. būdami 25 metų ar vyresni. Duomenis analizuojant išsamiau matyti, kad tarp šalių yra reikšmingų skirtumų.

Maždaug pusėje visų Europos šalių mažiau nei 2 % suaugusiųjų vidurinį išsilavinimą įgijo jau suaugę. Jų švietimo profilis nevienodas. Pirmai šalių grupei priklauso Čekijos Respublika, Estija, Lietuva ir Slovakija. Didelė dalis šių šalių gyventojų turi vidurinį išsilavinimą (žr. 1 skyriaus 1 pav.), o mokyklos nebaigia tik labai nedaug mokinių. Kita vertus, yra šalių (konkrečiai – Graikija, Ispanija, Italija, Malta ir Turkija), kuriose daug žmonių neturi vidurinio išsilavinimo. Kai kuriose jų nemažai mokinių anksti nutraukia mokslus mokykloje.

Kelios šalys (Vokietija, Prancūzija, Latvija, Liuksemburgas, Vengrija, Austrija, Lenkija, Slovėnija ir Švedija) yra arti ES vidurkio – jose suaugusieji (25–64 m. amžiaus), kurie įgijo vidurinį išsilavinimą jau suaugę, sudaro nuo 2 iki 5 % visų gyventojų. Nuo šių šalių truputį atsilieka Portugalija, kurioje vidurinį ugdymą suaugę baigė 5,4 % suaugusiųjų. Turint omenyje, kad Portugalijoje suaugusiųjų išsilavinimas ypač žemas (apie 60 % suaugusiųjų yra baigę tik pagrindinį ugdymą; žr. 1 skyriaus 1.1 pav.), šie duomenys rodo didžiulį suaugusiųjų švietimo ir mokymo indėlį didinant vidurinį išsilavinimą įgijusių asmenų skaičių šalyje. Iš tiesų maždaug vienas iš keturių suaugusiųjų, turinčių vidurinį išsilavinimą Portugalijoje, įgijo jį jau suaugęs (plačiau skaitykite 3.6 pav. paaiškinimuose).

Kelios šalys gerokai viršija ES vidurkį (tai reiškia, kad daug suaugusiųjų vidurinį išsilavinimą jose įgijo būdami 25 metų ar vyresni): Suomija (12,1 %), Islandija (11,4 %), Danija, Nyderlandai (po 9,3 %) ir Jungtinė Karalystė (8,2 %). Šiose šalyse suaugusiųjų švietimo profilis šiek tiek skiriasi: Danijoje, Suomijoje, Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalis pagal bendrą suaugusiųjų skaičių yra mažesnė už ES vidurkį, o Islandijoje – truputį didesnė (žr. 1 skyriaus 1.1 pav.).

3.6 pav. Suaugusiųjų (25–64 m.), kurie vidutinio lygmens kvalifikaciją įgijo jau suaugę (25 metų ar vyresni), dalis, palyginti su visais suaugusiais (25–64 m.), 2013 metai

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
ISCED 3	3,6	1,2	0,6	1,3	9,3	4,5	1,6	0,3	0,3	1,8	3,2	0,8	1,3	0,6	2,1	1,0	2,9
ISCED 4	0,7	0,2	0,1	0,5	0,0	2,0	0,7	3,8	0,7	0,0	0,1	:	0,4	0,2	1,4	1,6	1,2
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
ISCED 3	3,1	0,5	9,3	3,1	2,6	5,4	0,6	4,7	1,1	12,1	2,8	8,2		11,4	:	:	0,9
ISCED 4	0,9	0,6	0,3	1,2	0,6	0,2	0,8	:	:	0,9	3,5	0,1		4,2	:	:	:

Šaltinis: Eurostatas (ES darbo jėgos tyrimas). Duomenis surinko ir apskaičiavo Eurostatas.

Paiškinimas

Šiame paveikslėlyje parodyti suaugusieji, kurie vidutinio lygmens kvalifikaciją (ISCED 3 ar ISCED 4) įgijo jau suaugę ir šiuo metu tai aukščiausia jų kvalifikacija. Šiame paveikslėlyje neatspindima situacija, kai asmenys įgyja daugiau kaip vieną kvalifikaciją būdami suaugę, ypač atvejais, kai jų vidutinio lygmens kvalifikaciją keičia aukštasis išsilavinimas (pvz., 27 metų jie baigia vidurinį ugdymą, o 32 metų – aukštąjį mokslą). Taip yra todėl, kad pagal ES DJT užduodamas klausimas tik apie aukščiausią įgytą kvalifikaciją tuo metu, kai ji įgyta.

Nors 3.6 pav. matyti suaugusiųjų (25–64 m.), kurie vidutinio lygmens kvalifikaciją įgijo jau suaugę, dalis nuo visų suaugusiųjų skaičiaus, šie duomenys taip pat padeda apskaičiuoti suaugusiųjų (25–64 m.), kurie vidutinio lygmens kvalifikaciją įgijo suaugę, kaip visų vidutinio lygmens kvalifikaciją turinčių asmenų (25–64 m.), o ne visų suaugusiųjų, dalį. Šis duomuo parodo suaugusiųjų švietimo ir mokymo indėlį didinant vidutinio lygmens kvalifikaciją įgijusių asmenų skaičių skirtingose šalyse. Duomenys pateikiami toliau lentelėje.

Suaugusiųjų (25–64 m.), kurie vidutinio lygmens kvalifikaciją įgijo suaugę (25 metų ar vyresni), kaip visų vidutinio lygmens kvalifikaciją turinčių asmenų, dalis (25–64 m.) 2013 m.

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
ISCED 3	8,3	3,5	1,0	1,8	22,6	9,0	3,5	1,5	1,1	8,3	7,6	1,5	3,2	1,5	4,1	2,7	8,2
ISCED 4	24,1	8,0	18,8	28,4	75,8	25,1	10,6	28,3	8,3	27,5	53,5	:	46,1	10,9	16,7	7,4	35,6
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
ISCED 3	5,4	3,6	22,5	5,9	4,3	26,6	1,1	8,2	1,5	26,9	7,2	22,3		38,6	:	:	5,1
ISCED 4	41,1	7,4	75,2	11,5	17,6	41,6	20,7	:	:	95,3	49,0	60,7		66,3	:	:	:

Šaltinis: Eurostatas (ES darbo jėgos tyrimas). Duomenis surinko ir apskaičiavo Eurostatas.

Pastabos dėl konkrečių šalių

Bulgarijos, Danijos, Ispanijos ir Kipro duomenys dėl ISCED 4 mažiau patikimi.

Pirmiau pateiktas paveikslėlis būtų neišsamus, jeigu jame nebūtų paminėtas pavidurinis aukštojo išsilavinimo nesuteikiantis ugdymas. Kaip parodyta 3.6 pav., 0,7 % ES suaugusiųjų (25 metų ar vyresni) baigė pavidurinį aukštojo išsilavinimo nesuteikiantį ugdymą. Šio pobūdžio kvalifikaciją įgijusių suaugusiųjų dalis tokia nedidelė todėl, kad daugelyje Europos šalių ji nėra įprasta, taigi suaugusieji ją

įgyja retai ⁽¹⁶⁾. Analizuojant asmenų, kurie baigė povidurinį aukštojo išsilavinimo nesuteikiantį ugdymą, dalį pagal bendrą suaugusiųjų skaičių, matyti, kad ES vidurkį gerokai lenkia tik keturios šalys: Vokietija, Airija, Švedija ir Islandija. Šiose šalyse nuo 2 iki 4,2 % suaugusiųjų baigė povidurinį aukštojo išsilavinimo nesuteikiantį ugdymą ir šiuo metu tai yra aukščiausia jų turima kvalifikacija.

3.3.3. Plečiami horizontai: galimybės įgyti aukštąjį išsilavinimą

Daugelis suaugusiųjų, grįžusių baigti vidurinio ugdymo vėlesniame gyvenimo etape, siekia aukštojo išsilavinimo. Tokį siekį gali turėti ir asmenys, neturintys kvalifikacijos, suteikiančios galimybę siekti aukštojo išsilavinimo, tačiau sukaupę žinių ir gebėjimų iš patirtinio mokymosi. Europos aukštojo mokslo politikoje (European Commission, 2011b) ir su Bolonijos procesu ⁽¹⁷⁾ susijusiuose komunikatuose pabrėžiama, kad aukštasis išsilavinimas turi būti atviras netradiciniams besimokantiems, esantiems nepalankioje padėtyje, pavėluotai įstojusiems mokiniams (t. y. studentams, kurie nestojo į aukštąsias mokyklas iš karto baigę vidurinį ugdymą) arba besimokantiems suaugusiesiems, neturintiems stojant reikalingų tradicinių kvalifikacijų.

Euridikės tinklas atliko keletą tyrimų, kuriuose nagrinėjami alternatyvūs patekimo į aukštąjį mokslą keliai (EACEA/Eurydice, 2011a; EACEA/Eurydice, 2011b; European Commission/EACEA/Eurydice, 2014a) ⁽¹⁸⁾. Juose aprašomi įvairių šalių pasirinkti skirtingi metodai. Tyrimuose nurodoma, kad maždaug pusėje Europos šalių vidurinio ugdymo baigimas – būtina sąlyga stoti į aukštąsias mokyklas, bet kita pusė yra parengusi lankstesnius stojimo reikalavimus. Šie aspektai bus toliau aptariami 4 skyriuje, kuriame rašoma apie lankstumą ir perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą būdus.

Tai atvejais, kai esama alternatyvių būdų stoti į aukštąsias mokyklas, paprastai taikomas neformaliojo mokymosi ir savišvietos patvirtinimas. Be to, kai kurios šalys turi parengiamąsias programas, skirtas netradiciniams aukštojo mokslo kandidatams. Tokių programų tikslas dvipusis: suteikti alternatyvius pažymėjimus, suteikiančius galimybę siekti aukštojo išsilavinimo, ir užtikrinti, kad netradiciniai aukštojo mokslo kandidatai įgytų gebėjimų, reikalingų siekiant mokymosi tikslų. Tokių programų yra Prancūzijoje, Airijoje, Švedijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Islandijoje (žr. taip pat 4 skyriaus 4.7 pav.).

Parengiamąsias programas, skirtas netradiciniams aukštojo mokslo kandidatams, paprastai rengia pačios aukštosios mokyklos. Tiesa, kai kuriose mokyklose jas gali įgyvendinti ir kitos įstaigos (pvz., tolesnio ugdymo koledžai Jungtinėje Karalystėje). Nors pagal šias programas paprastai galima studijuoti neturint ankstesnių mokymosi pasiekimų, mokymo įstaigos gali taikyti kitus atrankos kriterijus – pvz., kandidatų amžiaus (jie turi būti suaugę asmenys). Amžiaus reikalavimas taikomas Prancūzijoje vykdomai programai ar kvalifikacijai, vadinamai DAEU (*Diplôme d'Accès aux Etudes Universitaires*). Kandidatai turi būti ne vyresni kaip 20 metų; jie privalo turėti standartinę kvalifikaciją, reikalingą stojant į aukštąsias mokyklas (*baccalauréat*), ir ne trumpiau kaip pastaruosius dvejus metus nebepriklausyti mokyklos sistemai. Paprastai programa trunka vienus metus, apie 300 mokymo valandų. Kasmet joje dalyvauja apie 5 000 mokinių.

Nors Jungtinėje Karalystėje taikomose panašiose programose nėra griežtai apibrėžiamas minimalus amžius, jos specialiai skirtos suaugusiesiems, kurie tam tikrą laiką nesimokė. Tikimasi, kad

⁽¹⁶⁾ Daugelyje šalių povidurinis aukštojo išsilavinimo nesuteikiantis ugdymas daugiausia susijęs su suaugusiųjų švietimu ir mokymu. Jis matomas lyginant 3.6 pav. pateiktus duomenis ir prie jo pateiktus paaiškinimus. Tose šalyse, kuriose 3.6 pav. pateikti maži skaičiai, o paaiškinimuose – dideli, povidurinis aukštojo išsilavinimo nesuteikiantis ugdymas daugiausia organizuojamas suaugusiųjų švietimo sektoriuje. Tai reiškia, kad suaugusiųjų švietimas ir mokymas turi didelę įtaką įgyjant šią kvalifikaciją, tačiau bendroji tokio pobūdžio mokymų dalis tarp suaugusiųjų nedidelė (kaip parodyta 3.6 pav.).

⁽¹⁷⁾ Žr. <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=80> (žiūrėta 2015-01-29).

⁽¹⁸⁾ Be Euridikės aukštojo išsilavinimo tyrimų, Europos Sąjungos institucijos neseniai koordinavo tyrimą apie aukštojo mokslo siekiančius suaugusiuosius (žr. European Commission, 2013).

besimokantieji bus ne jaunesni kaip 19 metų. Kai kuriuose iš šių kursų dėmesys skiriamas konkrečioms dalykams, pvz., teisei, slaugai ar verslo studijoms, o kitos studijos yra platesnio pobūdžio, apimančios daugiau mokomųjų dalykų. Panašios ugdymo paslaugos tuo pačiu pavadinimu „parengiamieji kursai“ (*access courses*) teikiamos Airijoje.

Islandija yra parengusi programą, vadinamą preliminarėmis studijomis (*frumgreinanám*). Ji trunka vienus ar dvejus metus. Šį alternatyvų pasirengimo aukštosioms mokykloms būdą pripažįsta dauguma Islandijos universitetų. Kai kurie universitetai tokio pobūdžio paslaugas teikia nuotoliniu būdu. Anot Islandijos valdžios institucijų, preliminarios studijos pastaraisiais metais tapo ypač populiarios, nes suteikia galimybę suaugusiems, neturintiems formaliojo švietimo kvalifikacijos, stoti į universitetus. 2011 m. šioje programoje dalyvavo 640 žmonių. Įdomu pažymėti, kad kandidatai, kuriems reikia pagalbos prieš preliminarias studijas, gali mokytis pagal pagrindų programą (*menntastoðir*). Skirtingai nei preliminarias studijas, kurias organizuoja universitetai, pagrindų programą vykdo 11 mokymosi visą gyvenimą centrų, veikiančių visoje šalyje. Mokymo trukmė – 600 valandų.

Į pirmiau aprašytą programų grupę panaši ir Švedijos programa „Pamatiniai metai“ (*Basår*). Ji trunka vienus metus ir skirta mokiniams, neturintiems tradicinės kvalifikacijos, reikalingos norint stoti į tam tikrą aukštojo mokslo programą (pvz., mokytis medicinos ar civilinės inžinerijos). Kita vertus, pagrindiniai programos organizatoriai – aukštojo mokslo įstaigos – paprastai priima tik tuos mokinius, kurie jau baigė kokios nors formos vidurinį ugdymą. Vidurinio išsilavinimo neturinčius mokinius priima tik kai kurie paslaugų teikėjai, įskaitant nepriklausomas ar savivaldybės įstaigas.

Kai kurios mokyklos rengia parengiamuosius kursus netradiciniams aukštojo mokslo kandidatams, tačiau norint įstoti į aukštąsias mokyklas šių kursų neužtenka. Taip yra Ispanijoje, kur norint įstoti į universitetą reikia išlaikyti stojamąjį egzaminą (išskyrus vyresnius nei 40 metų asmenis, turinčius profesinės patirties studijų, kurių nori siekti, srityje). Dviejų kategorijų kandidatai (vyresni kaip 25 m. ir vyresni kaip 45 m.) laiko specialius stojamuosius egzaminus. Norėdami pasirengti šiems egzaminams, besimokantys suaugusieji gali lankyti kursus įvairiose mokymo įstaigose: privačiuose ar valstybiniuose suaugusiųjų švietimo centruose ar universitetuose.

Išvados

Šiame skyriuje buvo siekiama išnagrinėti valstybių atskirai ir kartu su Europos Sąjunga finansuojamas programas, skirtas Europos suaugusiems, kurie ketina pagerinti savo pagrindinius gebėjimus arba kurie baigė pirminio švietimo sistemą, tačiau įgijo tik žemą kvalifikaciją ar visai jos neįgijo. Skyriaus pradžioje nagrinėjamos dažnai vartojamos sąvokos „raštingumas“, „pagrindiniai gebėjimai“, „suaugusiųjų pagrindinis ugdymas“ ir „dar viena galimybė mokytis“, kurios neturi vienos universalios reikšmės. Iš tiesų šios sąvokos priklauso koncepcinei sričiai, kurioje gvildenamos iš dalies sutampančios ar susijusios temos. Atliekant analizę buvo laikomasi pragmatinio metodo: terminas „pagrindiniai gebėjimai“ buvo vartojamas kalbant apie raštingumo, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimus (kartu apimant kitus gebėjimus) ir tam tikrais atvejais – apie sąvoką „dar viena galimybė mokytis“.

Nagrinėjant pagrindinių gebėjimų lavinimo programas pabrėžtina, kad ši sritis yra sudėtinga. Skyriuje rašoma, kad pagrindinių gebėjimų lavinimas į švietimą ir mokymą gali būti įtraukiamas įvairiai. Visų pirma šie gebėjimai gali būti lavinami pagal specialiąsias programas, kuriose aiškiai nurodoma, kad jie bus tobulinami. Be to, šių gebėjimų lavinimas gali būti įtraukiamas į programas, kuriomis siekiama to paties tikslo, tačiau pagrindiniai gebėjimai nėra konkrečiai įvardijami. Pažymėtina, kad pagrindiniai gebėjimai gali būti lavinami įvairioje aplinkoje: švietimo ir mokslo įstaigose, darbo vietoje ar

bendruomenėje. Siekiant atlikti lyginamąją šalių analizę, programos buvo sugrupuotos ir pagrindinių gebėjimų lavinimas išnagrinėtas pagal šias grupes.

Iš apžvalgos matyti, kad daugelis šalių finansuoja programas, susietas su pirminio švietimo sistema iki pagrindinio ugdymo lygmens, t. y. lygmens, kurį turi būti pasiekę nuo 14 iki 16 metų jaunuoliai, priklausomai nuo šalies, baigimo. Besimokantiems suaugusiesiems skirtomis programomis, susijusiomis su pirminiu švietimu, dažnai lavinami funkciniai gebėjimai įvairiose srityse: skaitymo, rašymo, skaičiavimo ir IKT. Priklausomai nuo šalies, jose gali būti ir profesinio mokymo elementų. Daugelyje šalių šios programos apima keletą mokymo programos sričių, kuriose mokosi visi mokiniai. Tiesa, kai kurios šalys jų moko kaip atskirų dalykų, t. y. besimokantys suaugusieji gali lankyti trumpesnės trukmės IKT, matematikos, kalbos ar pan. kursus. Apskritai, kaip rašoma 1 skyriuje (1.1 pav.), ugdymo paslaugų teikimas atitinka atskirų šalių poreikius. Tiesa, kai programos rengiamos ir įgyvendinamos pagal atskirus dalykus, pritraukiama žmonių, jau turinčių formaliojo švietimo kvalifikaciją, siejamą su pagrindiniu ugdymu.

Be programų, siejamų su pirminio švietimo sistema, kai kurios šalys yra parengusios specialiąsias pagrindinių gebėjimų lavinimo programas ar programų sistemas. Jų yra įvairių: rengiamos programos su aiškiai apibrėžtais paslaugų teikėjais, mokymo programomis ir standartais arba programos ar jų sistemos, kurių dauguma aspektų apibrėžiami vietos lygmeniu. Specialiosios pagrindinių gebėjimų lavinimo programos nebūtinai turi būti neformaliojo pobūdžio. Kartais jos pripažįstamos pagal šalių kvalifikacines sandaras ir struktūras.

Analizė atskleidė kitas pagrindines programų sritis, padedančias lavinti pagrindinius gebėjimus. Visų pirma identifikuotos parengiamosios programos, padedančios suaugusiesiems tęsti mokslus ir įvairiais būdais integruoti pagrindinius gebėjimus. Antra, aptariamas profesinio rengimo ir mokymo, mokymo darbo vietoje ir aktyvios darbo rinkos politikos vaidmuo įgyvendinant specializuotas ir integruotąsias pagrindinių gebėjimų lavinimo programas. Trečia, minimas liberalusis (arba visuotinis) suaugusiųjų švietimas, pateikiama šalių pavyzdžių, kai šiam sektoriui skiriama tęstinė valstybės finansinė parama ar subsidijos, įgyvendinant ES finansuojamas projektų iniciatyvas. Galiausiai analizėje pripažįstamas neformaliojo mokymosi ir savišvietos takoskyros programų vaidmuo, ypač tų, kuriomis skatinamas šeimos raštingumas.

Nesant aptartų programų vertinimo rezultatų, šiame skyriuje nagrinėjamas pagrindinių gebėjimų lavinimo veiksmingumo vertinimas. Akademiniame literatūroje rašoma, kad norint pasiekti gerų rezultatų pagrindinių gebėjimų lavinimo srityje reikia skirti ne mažiau kaip 100 mokymo valandų. Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį, jog pagrindinių gebėjimų lavinimo programų veiksmingumo vertinimas – sunkus uždavinys, kurį geriausia įgyvendinti per ilgą laikotarpį, atsižvelgiant į tai, kad besimokantieji pagrindinių gebėjimų įgyti nelengva ir jų mokymosi kelias nėra tiesus ir lygus.

Be pagrindinių gebėjimų lavinimo programų, šiame skyriuje buvo nagrinėjamos galimybės žemą kvalifikaciją ar visai kvalifikacijos neturintiems žmonėms toliau siekti pripažįstamos kvalifikacijos. Jame visų pirma pripažįstamas profesinio mokymo ir profesinių kvalifikacijų sistemų vaidmuo suteikiant galimybių suaugusiesiems, neturintiems geros formaliojo švietimo kvalifikacijos. Kelios Europos šalys parengė kvalifikacines sistemas, atveriančias galimybes suaugusiesiems, turintiems žemą formaliojo švietimo kvalifikaciją, stoti į mokslo įstaigas. Tai gali būti pirmas žingsnis siekiant aukštesnės kvalifikacijos.

Kalbant apie vidutinio lygmens kvalifikaciją, šiame skyriuje nagrinėjami organizaciniai klausimai, kurie sprendžiami, kad suaugusieji galėtų mokytis pagal vidurinio ugdymo programą. Jame rašoma, kad vienose šalyse parengtos specialiosios programos, pavadintos suaugusiųjų viduriniu ugdymu, kitose šalyse suaugusiesiems teikiamos paslaugos, integruotos į vidurinio ugdymo sistemą. Yra šalių,

sukūrusių kelių kvalifikacijų lygmenų sistemas – suaugusieji gali įgyti įvairų išsilavinimą nuo pagrindinių kvalifikacijų iki aukštojo mokslo. Be to, analizėje pateikiama vidurinio ugdymo programų pavyzdžių, visų pirma – supažindinama su programomis, skirtomis jaunuoliams, nebaigusiems pirminio švietimo ir neįgijusiems kvalifikacijos. Daugelyje šalių yra sudarytos institucinės sąlygos suaugusiesiems mokytis pagal vidurinio ugdymo programas. Jie gali mokytis arba įprastinėse mokyklose, kurių pagrindinis tikslas – pirminis švietimas, arba atskirose įstaigose, visų pirma skirtose suaugusiesiems.

Nepriklausomai nuo to, kaip įgyjama vidurinio ugdymo kvalifikacija, šiame skyriuje įvardijama suaugusiųjų, kurie vidutinio lygmens kvalifikaciją kaip aukščiausią pasiekimų lygmenį ugdymo srityje įgijo jau suaugę, dalis. Iš ES darbo jėgos tyrimo duomenų analizės matyti, kad 3,6 % suaugusiųjų ES vidurinio ugdymo programą baigė vėliau, t. y. 25 metų ar vyresni. Keleto šalių duomenys yra gerokai aukštesni už ES vidurkį. Tai Danija, Nyderlandai, Suomija, Jungtinė Karalystė ir Islandija. Šiose šalyse vidurinio išsilavinimo kvalifikaciją vėliau įgijo nuo 8,2 iki 12,1 % suaugusiųjų. Turint omenyje tik tas šalis, kuriose suaugusiųjų, neturinčių vidurinio išsilavinimo, dalis didžiausia (kaip nurodyta 1 skyriaus 1.1 pav.), Portugalijoje suaugusiųjų švietimo programos labiausiai prisideda prie vidurinio išsilavinimo rodiklio didinimo: vienas iš keturių suaugusiųjų, turinčių vidurinį išsilavinimą, jį įgijo jau suaugęs. Europoje jau suaugę pavidurinį aukštojo išsilavinimo nesuteikiantį ugdymą baigė tik 0,7 % suaugusiųjų. Šis procentas toks mažas visų pirma todėl, kad tokio pobūdžio programos daugelyje Europos šalių nėra įprastos.

Galiausiai šiame skyriuje buvo nagrinėjamos platesnio pobūdžio švietimo galimybės, atkreipiant dėmesį į programas, pagal kurias rengiami netradiciniai kandidatai, siekiantys aukštojo mokslo, visų pirma turintieji žemo lygio formaliojo išsilavinimo kvalifikaciją ar profesinę kvalifikaciją, nesuteikiančią tokio išsilavinimo. Iš analizės matyti, kad iš šalių, sukuriančių alternatyvius aukštojo mokslo siekimo variantus (apie tai rašoma kitame skyriuje), tik labai nedaugelis yra parengusios plataus masto programas, suteikiančias platesnes galimybes siekti aukštojo išsilavinimo, pvz., organizuoja parengiamuosius kursus asmenims, turintiems tik žemą kvalifikaciją. Kyla klausimas, ar lanksčias galimybes siekti aukštojo mokslo suteikiančios sistemos pakankamos netradiciniams kandidatams, norintiems siekti aukštojo mokslo tikslų.

4 SKYRIUS. LANKSTUMAS IR PERĖJIMAS IŠ VIENO ŠVIETIMO LYGMENS Į KITĄ

Besimokantiems suaugusiesiems, ypač turintiems menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, gali kilti kliūčių ir sunkumų mokantis (pradedant mokytis iš naujo). Jiems gali būti sunku rasti tinkamas programas (žr. 3 skyrių) arba jos gali būti per brangios (žr. 6 skyrių). Todėl ketinantiems (iš naujo) dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose svarbiausia – lankstūs priėmimo reikalavimai ir programų vykdymo būdai.

Iš valstybių surinkti duomenys rodo, kad tam tikra programų sudarymo ir vykdymo praktika gali padėti suaugusiesiems jose mokytis. Lankstumas, ypač mokymosi būdų – svarbiausias elementas. Kliūtis, sunkinančias suaugusiųjų dalyvavimą švietimo ir mokymo programose, padeda mažinti nuotolinio mokymosi paslaugos (įskaitant elektroninį ir mišrųjį mokymąsi), programų suskirstymas į lengviau įsisavinamus skyrius ar modulius, kreditais pagrįsta kvalifikacija, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimas, galimybių lengvai pereiti iš vieno švietimo lygmens į kitą ir keisti mokymosi būdus užtikrinimas.

Sklandaus perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą sąvoka, taikoma švietimo ir mokymo sistemoms, reiškia tai, kad besimokantieji gali lengvai pereiti į kitą švietimo lygmenį ir keisti ugdymo tipą. Šia prasme Europos politinėse rekomendacijos, pateiktose 2010 metų Briugės komunikate⁽¹⁾ ir strategijoje „Europa 2020“ (European Commission, 2010) pabrėžiama, kad sklandus perėjimas iš vieno švietimo lygmens į kitą ir lankstūs mokymosi būdai – būtina modernių Europos švietimo ir mokymo sistemų, kuriose skatinamas mokymasis visą gyvenimą ir iš gyvenimo (mokymasis, kuris vyksta ne tik mokyklose, bet ir atlyginamame darbe, valdant namų ūkį ir rūpinantis šeimos nariais, dalyvaujant visuomeniniame gyvenime ir laisvalaikio), sąlyga. Tačiau tradiciškai Europos švietimo ir mokymo sistemos veikė kaip atskiros hierarchinės posistemės (bendrasis lavinimas, profesinis rengimas ir aukštasis mokslas), gana gerai tinkančioms besimokantiejiems, kurie renkasi ir laikosi iš anksto nustatytos mokymosi trajektorijos, o netipiniams besimokantiejiems, tokiems kaip žemos kvalifikacijos suaugusieji, kurie mėgina pradėti mokytis iš naujo, tokioje sistemoje sunku.

Šio skyriaus tikslas – pirmiausia aptarti svarbiausias kliūtis, sunkinančias suaugusiųjų mokymąsi, o paskui išnagrinėti programų vykdymo ir organizavimo būdus, kurie galėtų padėti šias kliūtis sumažinti ir paskatinti žemos kvalifikacijos suaugusiuosius mokytis. Skyrių sudaro penkios dalys. Pirmoje dalyje pateikiami statistiniai duomenys apie dalyvavimo švietimo ir mokymo programose kliūtis. Antroje nagrinėjamas suaugusiųjų švietimo programų vykdymas nuotoliniu būdu. Trečioje aptariama dabartinė programų dalijimo į modulius ir kreditais pagrįstų kvalifikacijų raida. Ketvirtame nagrinėjamas sklandaus perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą klausimas, iš pradžių apžvelgiant reikalavimus, keliamus perėjimui iš pagrindinio ugdymo lygmens į vidurinį ir vėliau iš vidurinio ugdymo į aukštąjį mokslą. Paskutinėje dalyje nagrinėjama neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo proceso raida ir analizuojami šioje srityje surinkti duomenys, ypač – susiję su dalyvavimu šiame procese ir jų naudotojų profiliu.

4.1. Dėl ko suaugusiesiems sunku dalyvauti mokymosi programose?

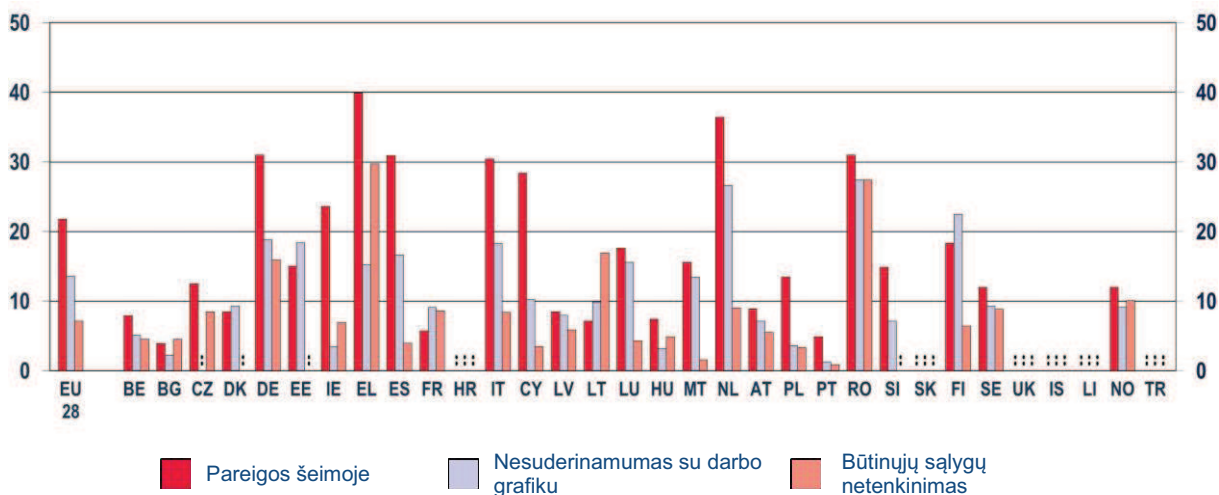
Atliekant Suaugusiųjų švietimo tyrimą (SŠT), respondentų (25–64 metų amžiaus) paprašyta nurodyti, su kokiais sunkumais jie susiduria dalyvaudami mokymosi visą gyvenimą programose.

⁽¹⁾ Briugės komunikatas dėl glaudesnio Europos bendradarbiavimo profesinio rengimo ir mokymo srityje 2011–2020 m. Už profesinį rengimą ir mokymą atsakingų Europos šalių ministrų, Europos socialinių partnerių ir Europos Komisijos atstovų, susirinkusių 2010 m. gruodžio 7 d. Briugėje persvarstyti Kopenhagos proceso 2011–2020 m. strateginio požiūrio ir prioritetų, komunikatas.

Respondentams pateikti atsakymų į klausimą variantai svyravo nuo „nėra švietimo ir mokymo poreikio“ iki praktinių kliūčių. Į kliūčių sąrašą tyrime įtrauktos pareigos šeimoje, mokymo ir darbo grafiko nesuderinamumas, studijų būtinųjų sąlygų netenkinimas, kaina, darbdavio paramos stoka, tinkamos mokymosi veiklos stoka, nepakankamai prieinamos IKT ir sveikata ar amžius (visas sąrašas pateikiamas paaiškinime prie 4.1 pav.).

4.1 pav. pavaizduoti žemą (žemesnį nei vidurinį) išsilavinimą turintys respondentai ir analizuojamos trys kliūtys, dvi iš kurių susijusios su laiko stoka, konkrečiai – švietimo ir mokymo derinimas su pareigomis šeimoje ir nesuderinami tvarkaraščiai. Be to, nagrinėjamas būtinųjų sąlygų, tokių kaip kvalifikacija, netenkinimas, išsamiau aptariamas dalyje apie sklandaus perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą būdus (žr. 4.4 dalį). Su finansais susijusios kliūtys išsamiau analizuojamos 6 skyriuje apie suaugusiųjų švietimo finansavimą.

4.1 pav. Žemą išsilavinimą (ISCED 0–2) turinčių suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus) dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose kliūtys, 2011 metai

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
Šeima	21,8	7,9	3,9	12,5	8,5	31,1	15	23,6	39,9	30,9	5,7	:	30,4	28,4	8,5	7,1	17,6
Darbas	13,6	5,1	2,2	:	9,3	18,8	18,4	3,5	15,2	16,6	9,1	:	18,3	10,2	8,1	9,9	15,6
Būtiniosios sąlygos	7,1	4,5	4,5	8,5	:	15,9	:	6,9	29,7	4	8,6	:	8,4	3,5	5,9	16,9	4,3
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
Šeima	7,4	15,6	36,4	8,9	13,5	4,9	31	14,9	:	18,3	12	:		:	:	12	:
Darbas	3,2	13,5	26,6	7,1	3,6	1,3	27,4	7,1	:	22,5	9,3	:		:	:	9,1	:
Būtiniosios sąlygos	4,9	1,6	9	5,5	3,3	0,9	27,4	:	:	6,4	8,8	:		:	:	10,1	:

Šaltinis: Eurostatas (SŠT). Internetinis duomenų kodas: *tmg_aes_178* (duomenys gauti 2014 metų rugsėjo mėnesį).

Paiškinimai

ES 28: apytiksliai.

Visas visiems SŠT respondentams pateiktų variantų sąrašas ir ES žemą išsilavinimą turinčių (ISCED 0–2) suaugusiųjų rezultatų vidurkis: respondentui to nereikėjo darbui (38,8 %), respondentas neturėjo laiko dėl pareigų šeimoje (21,8 %), respondentui to nereikėjo dėl asmeninių (su darbu nesusijusių) priežasčių (18,1 %), mokymų ir respondento darbo grafikui nesuderinami (13,6 %), mokymas per brangus arba respondentas jo negalėjo sau leisti (13,3 %), respondentas negalėjo dalyvauti dėl sveikatos ar amžiaus (13 %), respondentas netenkino būtinųjų sąlygų (7,1 %), respondentui buvo sunku rasti tai, ko jis norėjo (8,2 %), respondentui trūko darbdavio paramos ar valstybinių tarnybų paramos (6,8 %), mokymai neteikiami respondentui patogiu atstumu (6 %), respondentas neturėjo kompiuterio ar prieigos prie interneto (nuotoliniam mokymuisi) (3 %) (duomenys gauti 2014 metų rugsėjo mėnesį).

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Bulgarija, Danija, Lietuva, Rumunija ir Norvegija. Duomenų „respondentas neturėjo laiko dėl pareigų šeimoje“ patikimumas mažas.

Bulgarija, Latvija, Lietuva, Vengrija, Austrija, Rumunija, Slovėnija ir Norvegija. Duomenų „mokymų ir respondento darbo

grafikai nesuderinami“ patikimumas mažas.

Bulgarija, Čekija, Kipras, Latvija, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Austrija, Rumunija, Suomija, Švedija ir Norvegija.
Duomenų „respondentas netenkino būtinųjų sąlygų“ patikimumas mažas – žemas.

Duomenys rodo ⁽²⁾, kad pareigos darbe ir šeimoje turi tiesioginį poveikį suaugusiųjų dalyvavimui mokymosi visą gyvenimą programose. Daugumoje valstybių pareigos šeimoje kaip kliūtis minimos dažniau nei darbas, tačiau kai kuriose valstybėse (Estijoje, Prancūzijoje ir Suomijoje) svarbesnis nesuderinamumas su darbo grafiku. Tinkamos ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugos galėtų būti viena iš priežasčių, kodėl pareigos šeimoje šiose valstybėse – mažesnė problema. Nors suaugusiųjų, kurie kaip kliūtį nurodė būtinųjų sąlygų netenkinimą, dalis – visoje ES gana nedidelė (7,1 %), ji tebėra svarbi respondentams iš kai kurių valstybių (pvz., Vokietijos, Graikijos, Lietuvos ir Rumunijos).

4.1 pav. pavaizduoti žemą išsilavinimą (t. y. žemesnį nei vidurinį) turintys suaugusieji, nes ši grupė yra pagrindinis ataskaitos objektas, bet įdomu panagrinėti ir kliūtis, kurias nurodo aukštesnio išsilavinimo asmenys. Pagrindinių skirtumų analizė rodo, kad kuo respondentų išsilavinimas aukštesnis, tuo svarbesnis mokymo ir darbo grafikų nesuderinamumas. Laiko trūkumas dėl pareigų šeimoje, priešingai, panašiai veikia visus suaugusiuosius, nepaisant jų išsilavinimo. Galiausiai būtinųjų sąlygų netenkinimas – akivaizdžiai svarbesnė kliūtis žemos kvalifikacijos nei vidutinės ar aukštos kvalifikacijos suaugusiesiems, nes ji apima ir norint patekti į programas reikalingą kvalifikaciją.

Todėl likusioje skyriaus dalyje bus nagrinėjama, kaip tam tikri programų vykdymo ar organizavimo būdai padeda didinti mokymosi prieinamumą ir lengvinti perėjimą iš vieno švietimo lygmens į kitą. Jie apima nuotolinį mokymąsi, programų dalijimą į modulius ir kreditais pagrįstas kvalifikacijas. Pagrindinių būtinųjų mokymosi reikalavimų, pvz., norint patekti į programą reikalingos kvalifikacijos, netenkinimas išsamiau aptariamas dalyse apie sklandaus perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą būdus ir neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimą.

4.2. Suaugusiesiems siūlomos nuotolinio mokymosi programos

Suaugusieji, kurie vėl pradeda mokytis švietimo ar mokymo programose arba ketina pradėti tai daryti, dažnai jas sunkiai suderina su kitomis pareigomis: atlyginamu darbu, vaikų priežiūra ir pareigomis šeimoje, transporto problemomis. Pripažįstama, kad kai kurias iš šių kliūčių gali padėti pašalinti nuotolinis mokymasis, elektroninis mokymasis ir mišrusis mokymasis, nes tada suaugusieji gali rinktis mokymosi vietą, laiką ir tempą. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad nors šie trys terminai dažnai vartojami pakaitomis vienai sąvokai apibūdinti, jie nėra sinonimai. Šioje dalyje aptariamas nuotolinis mokymasis apima edukacinę veiklą, kuri nebūtinai vykdoma elektroninėmis priemonėmis (pvz., medžiaga gali būti siunčiama paštu, o kompiuteris mokymuisi nėra būtinas), o elektroninis mokymasis reiškia edukacinę veiklą, kurioje IKT naudojamos nebūtinai nuotoliniam mokymuisi. Kitaip tariant, nuotolinis ir elektroninis mokymasis kai kuriais atvejais sutampa, tačiau jokių būdu nėra tas pats (Guri-Rosenblit, 2005). Trečiasis terminas, mišrusis mokymasis, reiškia nuotolinio ar elektroninio mokymosi derinimą su mokymusi, kuris vyksta švietimo ir mokymo įstaigose.

Nors plačiai pripažįstama, kad nuotolinis mokymasis yra lankstesnis, būtina trumpai aptarti galimus jo trūkumus. Pavyzdžiui, kai nuotolinis mokymasis pagrįstas IKT, kyla suaugusiųjų, kurių IKT naudojimo gebėjimai menkai išlavinti ar kurie jų visai neturi ir (arba) kurie neturi kompiuterio ar interneto, atskirties rizika. Iš tiesų elektroninis mokymasis įmanomas tik esant tam tikroms sąlygoms, t. y. besimokantieji turi turėti kompiuterį ar internetą ir gebėti mokytis savarankiškai. Kalbant apie elektroninį mokymąsi, taip pat kyla klausimais, kaip gerai įsisavinamos žinios. Ką tik paminėtą

⁽²⁾ Duomenis reikėtų aiškinti apdairiai dėl didelių patikimumo problemų, kurios iš esmės kyla dėl imties dydžio. Išsamesnė informacija teikiama pastabose dėl konkrečių valstybių prie paveikslėlio.

nuotolinio mokymosi ribotumą patvirtins realaus jo vykdymo analizė kitoje dalyje. Kitaip tariant, nors nuotolinis mokymasis – vienas iš galimų metodų, kurį naudodami suaugusieji gali vėl pradėti mokytis švietimo ir mokymo programose, jo sėkmė visada priklausys nuo konkretaus kiekvieno besimokančiojo poreikių ir sugebėjimų įvertinimo. Kai kurių suaugusiųjų motyvacija mažės dėl tiesioginio kontakto su mokytoju ir kitais besimokančiais ir savarankiškumo, kuris čia reikalingas, stokos. Kitiems šie dalykai padės pašalinti suvaržymus, dėl kurių jie negali mokytis, tokius kaip laikas ir transportas.

4.2.1. Suaugusiesiems skirtų nuotolinio mokymosi programų požymiai

Euridikės surinkti duomenys rodo, kad keturiose Europos valstybėse ar jų regionuose (Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Ispanijoje, Prancūzijoje ir Turkijoje) valstybės finansuojamos nuotolinio mokymosi programos sudaro sąlygas suaugusiesiems įgyti daugumą pagrindinių kvalifikacijų iki vidurinio švietimo lygmens (ar net aukštesnes) ir yra įtvirtintos.

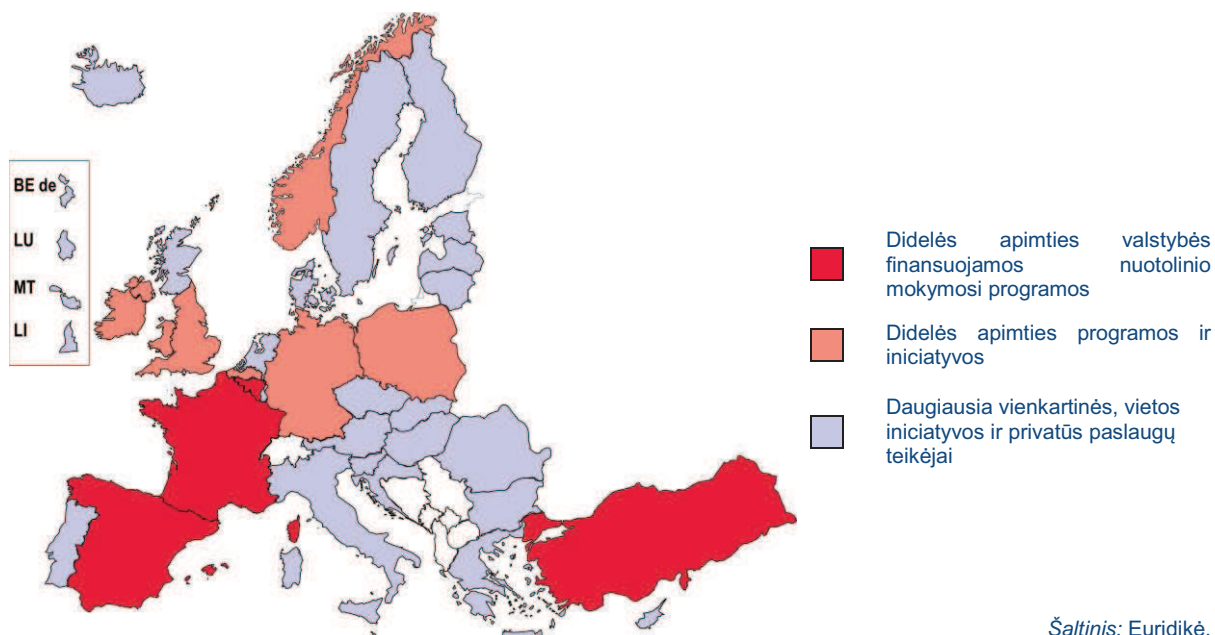
Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, kurioje nuotolinis mokymasis priskirtas prancūzakalbės bendruomenės kompetencijai, vienas iš jo tikslų – rengti besimokančiuosius prancūzakalbės bendruomenės Egzaminų tarybos (*Jurys de la Communauté française*) egzaminams, kuriuos išlaikius įgyjamas pagrindinis ar vidurinis išsilavinimas. Todėl šiuo būdu mokosi asmenys, kurie negali mokytis tradicinių švietimo įstaigų švietimo ir mokymo programose, turi pirminio švietimo (pradinio ar vidurinio ugdymo) spragų arba kuriuos domina persikvalifikavimas. Nuotoliniu būdu besimokančių asmenų skaičius kasmet yra didesnis kaip 10 000.

Ispanijoje suaugusiųjų nuotolinį mokymąsi taip pat centralizuotai koordinuoja ir organizuoja Švietimo, kultūros ir sporto ministerija (MECD) per Inovacijų ir nuotolinio švietimo plėtros centrą (CIDEAD). Centras vykdo įvairias formaliąsias programas ir suteikia kvalifikacijas nuo pradinio iki vidurinio išsilavinimo lygmens. 2010 metais MECD, bendradarbiaudama su autonominiais regionais, sukūrė internetinę profesinio rengimo platformą (vidurinio ir aukštesniojo švietimo lygmens). Be to, kai kuriuose autonominiuose regionuose įsteigti specialūs suaugusiųjų nuotolinio mokymosi centrai.

Prancūzijos nacionalinis nuotolinio švietimo centras (*Centre national d'enseignement à distance* – CNED) organizuoja visų lygmenų švietimą ir mokymą, pradedant priešmokykliniu ir pradiniu ugdymu, baigiant aukštuoju mokslu. Jis siūlo programas, kurias baigus įgyjamas mokyklinis išsilavinimas (pagrindinis ir vidurinis) ir aukštasis išsilavinimas, taip pat maždaug penkiolikos dalykų profesinio rengimo kursas.

Turkijoje atviroji vidurinė mokykla (įsteigta 1992 metais) ir atvirasis pagrindinis ugdymas (pradėtas organizuoti 1998 metais), už kuriuos atsakingas Švietimo ministerijos Mokymosi visą gyvenimą generalinis direktoratas, sudaro sąlygas mokyklos nebaigusiems asmenims įgyti kvalifikacijas iki vidurinio išsilavinimo lygmens. Šiomis paslaugomis gali naudotis ir užsienyje gyvenantys piliečiai. 2012–2013 metais atvirojo pagrindinio ugdymo programose užregistruoti 367 277 mokiniai, o 2013–2014 metais į bendrojo ugdymo ar profesinio rengimo atvirąsias vidurines mokyklas (t. y. vidurinio ugdymo lygmens programas) užsiregistravo 1 306 994 mokiniai. Tokį aktyvų atvirųjų pagrindinių ir vidurinių mokyklų lankomumą Turkijoje galima paaiškinti tuo, kad beveik 70 % suaugusių gyventojų (25–64 metų amžiaus) nėra įgiję vidurinio išsilavinimo ir beveik 60 % neturi pagrindinio išsilavinimo (žr. 1 skyriaus 1.1 pav.).

4.2 pav. Didelės apimties valstybės finansuojamos nuotolinio mokymosi programos suaugusiesiems, 2013–2014 metai

Paiškinimas

Paveikslėlyje neparodytas nuotolinis mokymasis, kuriuo įgyjamas tik aukštasis išsilavinimas, jame vaizduojamos didelės apimties nuotolinio mokymosi sistemos, apimančios aukštąjį mokslą ir žemesnių lygmenų programas. Išsamesnės informacijos apie nuotolinį mokymąsi aukštajame moksle žr. European Commission/EACEA/Eurydice, 2014a.

Nors kai kuriose kitose valstybėse suaugusiųjų nuotolinis mokymasis nėra toks visapusiškas ir įtvirtintas, vykdomos didelės apimties programos, kuriomis jis skatinamas, koordinuojamas ir (arba) vykdomas.

Nuotolinio mokymosi įtvirtinimo lygis ir mastas įvairiose valstybėse skiriasi. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje nuotolinio mokymosi programos panašios į vykdomas prancūzakalbėje bendruomenėje, tačiau 2010 metų pabaigoje jos palaipsniui nutrauktos. Vis dėlto nuotolinis mokymasis vėl plėtojamas, ypač suaugusiųjų švietimo centruose (*Centra voor Volwassenenonderwijs*), kuriuose vykdomos suaugusiųjų vidurinio ugdymo programos, ir suaugusiųjų pagrindinio švietimo centruose (*Centra voor Basiseducatie*), kuriuose rengiami pagrindinių gebėjimų lavinimo kursai dėstant tokius dalykus kaip olandų kalba, matematika, užsienio kalbos, IKT naudojimas ar socialinis orientavimas. Šie centrai gali teikti paraiškas dėl valstybinio finansavimo, jeigu juose vykdomos mišriojo mokymosi programos, kurios bent minimaliai apima nuotolinį mokymąsi. Finansavimą gaunantys centrai privalo dalytis patirtimi ir profesinėmis žiniomis su kitais ir praėjus dvejais metams po finansavimo gavimo vyriausybei pateikti veiklos ir vertinimo ataskaitą.

Vokietijoje pagal dar 1977 metais įtvirtintą teisinį reikalavimą nuotolinio mokymosi kursus gali organizuoti privačios organizacijos, tačiau reikia gauti valstybės patvirtinimą. Patvirtinimo procedūrą vykdo Centrinis nuotolinio mokymosi biuras (*Staatliche Zentralstelle für Fernunterricht – ZFU*). Jis tikrina ne tik mokomosios medžiagos tikslumą ir didaktinę kokybę, bet ir nuotolinio mokymosi sutarties, kurią sudaro studentai ir nuotolinio mokymosi įstaiga, turinį. Į nuotolinio mokymosi kursus 2011 metais užsiregistravo šiek tiek daugiau kaip 181 000 asmenų. Mokomųjų dalykų pasiūla – plati, taip pat suteikiamas vidurinis išsilavinimas.

Įdomu tai, kad Airijoje nuotolinį mokymąsi skatina speciali suaugusiųjų raštingumo ugdymo įstaiga. Nacionalinė suaugusiųjų raštingumo agentūra (NALA) sukūrė interaktyvią interneto svetainę,

www.writeon.ie, kurioje suaugusieji gali tobulinti savo skaitymo, rašymo, skaičiavimo gebėjimus ir įgyti nacionalinę kvalifikaciją. Šį mokymosi būdą naudojo beveik 40 000 besimokančiųjų, daug jų tokiu būdu įgijo kvalifikaciją.

Nors Jungtinėje Karalystėje ir Norvegijoje nuotolinio mokymosi organizavimas reguliuojamas ne taip centralizuotai, ši mokymosi forma naudojama jau seniai ir taikoma plačiai, o Norvegijoje ji šiek tiek centralizuotai koordinuojama. Jungtinėje Karalystėje pagrindiniai šių paslaugų teikėjai pradžioje steigti padedant vyriausybei, tačiau dabar veikia savarankiškai. 1963 metais įkurtas Nacionalinis plėtos koledžas (NEC), ne pelno organizacija, kurioje vykdomos labai įvairios bendrojo ir profesinio nuotolinio mokymosi programos. Tai buvo bandomasis Atvirojo universiteto projektas, kuriame taip pat vykdytos laipsnį suteikiančios programos ir nuotolinio mokymosi moduliai, padedantys studentams pasirengti aukštojo mokslo programoms. Atvirajam universitetui taip pat priklauso „Futurelearn“, didžiulė atvirosi internetinių kursų platforma (MOOC), kurioje siūlomi nemokami internetiniai kursai, sudaryti iš bendrųjų ir profesinių dalykų. 1998 metais įkurtas Pramonės universitetas (*Ufi*), kurio kompetencija – naudoti naujas technologijas, siekiant pakeisti mokymąsi ir gebėjimų lavinimą. Jo tolesnio mokymosi kursus vykdo paslaugų teikėjas „LearnDirect“, kuris 2011 metais buvo parduotas ir dabar yra komercinė įmonė. Norvegijoje „Flexible Education Norway“ (*FuN*), nacionalinė organizacija, kurią sudaro lankstųjų ir nuotolinį švietimą organizuojančios institucijos, nuo 1968 metų aktyviai plėtoja nuotolinį mokymą, konsultuoja Švietimo ir mokslo ministeriją ir su ja šiais klausimais bendradarbiauja.

Pats tokio mokymosi pobūdis lėmė, kad keliose valstybėse nuotolinio mokymosi programos organizuojamos kaip atvirieji ir nemokami internetiniai mokymosi portalai, pavyzdžiui, didelis atvirasis mokymosi portalas ich-will-lernen.de („Noriu mokytis“), kurį sukūrė Vokietijos suaugusiųjų švietimo asociacija (*Deutscher Volkshochschul-Verband* – DVV), finansuojant Federalinei švietimo ir mokslo ministerijai. Čia siūloma daugiau kaip 31 000 pratimų įvairiomis temomis, apimančiomis pagrindinius gebėjimus (raštingumo, skaičiavimo, vokiečių kalbos) ir kitus bendruosius suaugusiųjų gebėjimus, tokius kaip finansų valdymas, kandidatavimas į naują darbą, darbo valdymas, bendradarbiavimas ir tarpkultūrinės kompetencijos. Besimokantiejiems padeda internetiniai repetitoriai. Nuo 2004 metų, kai portalas buvo įkurtas, iki 2013-ųjų besimokantiejiems suteikta daugiau kaip 400 000 slaptažodžių ir užsiregistravo daugiau kaip 3 200 besimokantiejiems padedančių repetitorių. Airijos tolesnio švietimo ir mokymo institucija (SOLAS) rengia įvairius internetinius kursus elektroninės kolegijos interneto svetainėje www.ecollege.ie. Tačiau šiuose kursuose gali mokytis tik asmenys, kurie turi IKT naudojimo gebėjimų ir kuriems nereikia papildomos pagalbos. Kaip minėta šios dalies įžangoje, tai aiškiai apriboja žemos kvalifikacijos suaugusiųjų galimybes dalyvauti tokiuose kursuose.

Būtent dėl šių priežasčių suaugusiųjų mokymosi programoms vykdyti interneto portaluose gali būti pasitelkiami repetitoriai ir virtualioms pamokoms suteikiama fizinė erdvė. Taip yra Ispanijos „Aula Mentor“, internetinėje atvirojoje švietimo ir mokymo sistemoje, kurioje neformalusis švietimas vykdomas derinant du pagrindinius infrastruktūros tipus: fizines erdves su kompiuterine įranga bei prieiga prie interneto ir studijas bei bendravimą virtualiojoje aplinkoje. Besimokančiųjų mokymuisi vadovauja repetitorius.

Mokymosi interneto portalai taip pat naudojami mokantis kalbų (šalies, kurioje gyvenama, kalbos, ypač imigrantų atveju), pavyzdžiui, neseniai Briuselio regione (Belgijoje) sukurta (2013 metų lapkričio mėnesį) platforma BRULINGUA, sudaranti sąlygas visiems registruotiems darbo ieškantiems asmenims dalyvauti nemokamose internetinėse olandų, anglų, prancūzų ir vokiečių kalbos pamokose naudojant bet kurį prie interneto prijungtą kompiuterį. Valonijos regiono gyventojams (vyresniems nei 18 metų amžiaus) šią galimybę suteikia „Wallangues“. Vokietijoje portalas ich-will-deutsch-lernen.de, kurio pagrindas – integravimo kursų, vykdomų Federalinio migracijos ir prieglobsčio prašytojų biuro (BAMF), programa, suteikia galimybę mokytis vokiečių kalbos nuo A1 iki B1 lygmens pagal

bendruosius Europos kalbų metmenis⁽³⁾. Be to, tiems, kurie nemoka skaityti ir rašyti, parengti specialūs pratimai. Nuo 2013 metų rugpjūčio mėnesio iki 2013 metų pabaigos portale užsiregistravo 5 000 besimokančiųjų (2 750 individualiai besimokančių asmenų, 2 250 integravimo kursų dalyvių) ir 600 repetitorių.

Nors regioninių ir vietos iniciatyvų, skirtų nuotoliniam mokymuisi skatinti, plėtra nėra šios ataskaitos objektas, nereikėtų pamiršti, kad jos egzistuoja ir turi tam tikrą poveikį. Pavyzdžiui, Prancūzijoje regioniniu lygiu plėtojamos kelios nuotolinio mokymosi iniciatyvos. Regiono centre vykdoma pažeidžiamiausiems suaugusiems skirta nuotolinio mokymosi programa, kuria siekiama tobulinti pagrindinius jų prancūzų kalbos, skaičiavimo ir kitus kalbinius gebėjimus, taip pat darbo paieškos gebėjimus. Nyderlanduose planuojama laikinai skirti valstybės subsidijas iš privačių lėšų finansuojamoms institucijoms, kurios teikia nuotolinio mokymosi paslaugas.

Nuotolinio mokymosi programų vykdymui skatinti taip pat naudojamas Europos, ypač Europos socialinio fondo (ESF), finansavimas. Pavyzdžiui, Lietuvoje Ugdymo plėtotės centras įgyvendina ESF projektą, skirtą neformaliajam elektroniniam suaugusiųjų mokymuisi tobulinti. Lenkijos nacionalinis pagalbos profesiniam rengimui ir tęstiniam švietimui centras – NCFSVCE (*Krajowy Ośrodek – Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej* – KOWEŻIU) vykdo ES finansuojamą projektą „Nuotolinio mokymosi įgyvendinimo ir skatinimo modelis mokantis visą gyvenimą“ (*Model systemu wdrażania i upowszechniania kształcenia na odległość w uczeniu się przez całe życie*): platinami vadovai ir edukacinė medžiaga apie nuotolinį mokymąsi, organizuojamos konferencijos ir seminarai šia tema. Graikijos mokymosi visą gyvenimą centras (*Kentra Dia Viou Mathisis* – KDVM), kurio veikla bendrai finansuojama iš ES šaltinių, vykdo bandomąją nuotolinio mokymosi programą šalies savivaldybėse.

Vis dėlto daugumoje Europos valstybių nuotolinio mokymosi programas, kuriose gali dalyvauti suaugusieji, dažniausiai vykdo privatūs (pelno nesiekiantys ar siekiantys) paslaugų teikėjai arba tai yra pavienės ir (arba) vietos iniciatyvos. Kelios valstybės nurodo, kad, be kitų mokymosi būdų, švietimo paslaugų teikėjai turi galimybę teikti nuotolinio mokymosi paslaugas. Kitaip tariant, nuotolinio mokymosi organizavimas nėra centralizuotas ir už jį atsakingi tik šių paslaugų teikėjai. Tai taip pat reiškia, kad nuotolinio mokymosi organizavimo suaugusiems mastas ir dalyvavimas jame įvairiose Europos valstybėse gali skirtis.

4.2.2. Dalyvavimas nuotolinio mokymosi programose

Ankstesnėje dalyje jau aptarta, kad suaugusiųjų švietimo programų vykdymas nuotolinio mokymosi būdu įvairiose šalyse skiriasi. Skiriasi šių programų įtvirtinimo lygis ir visapusiškumas, centrinio koordinavimo lygis ar paslaugų teikėjų savarankiškumas. Šioje dalyje siekiama kiekybiškai išreikšti dalyvavimą nuotolinio mokymosi programose ir nagrinėjama, ar turima duomenų apie šias paslaugas naudojančių besimokančiųjų profilį.

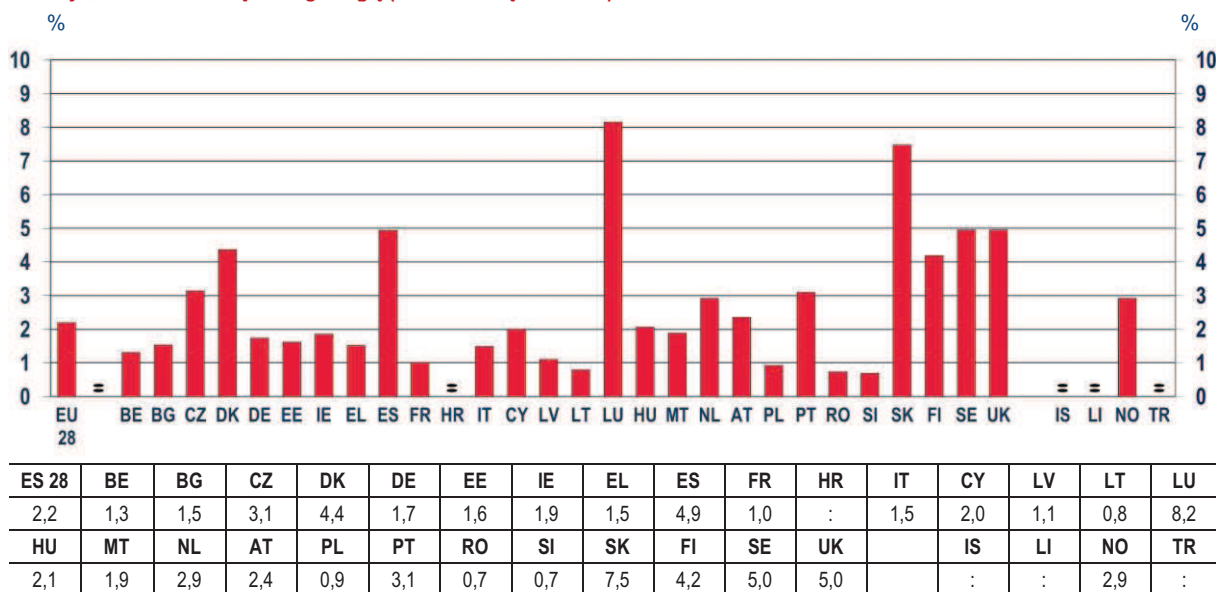
Atsižvelgiant į šios ataskaitos objektą, būtų itin įdomu kiekybiškai išreikšti nuotolinio mokymosi veikloje dalyvaujančių žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalį. Tačiau, nors į Suaugusiųjų švietimo tyrimą (SŠT) įtraukti specialūs klausimai apie dalyvavimą nuotolinio mokymosi veikloje, dėl jo imties dydžio neįmanoma jų suskaidyti pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą. Vis dėlto galima palyginti visų suaugusiųjų dalyvavimo nuotolinio mokymosi programose mastą skirtingose valstybėse, neatsižvelgiant į jų išsilavinimą.

⁽³⁾ Bendrieji Europos kalbų metmenys, kuriuos parengė Europos Taryba, naudojami užsienio kalbų besimokančiųjų mokymosi rezultatams apibūdinti visoje Europoje. A1 – pradedantis vartotojas, B1 – pažengęs vartotojas.

Duomenys rodo, kad likus 12 mėnesių iki pokalbio šiek tiek daugiau kaip 2 % visų ES suaugusiųjų dalyvavo formaliojo ar neformaliojo mokymosi veikloje, kurioje nuotolinis mokymasis buvo pagrindinis paslaugų teikimo būdas. Tik septyniose valstybėse šis rodiklis viršijo 4 %, o daugumoje šalių jis svyravo nuo 1 % iki 3 %.

Gana žemas dalyvavimo nuotolinio mokymosi veikloje lygis neturėtų slėpti fakto, kad 2,2 % Europos suaugusiųjų vis dar sudaro didelę gyventojų dalį absoliučiais skaičiais. Be to, ši sritis keičiasi, nes vis daugiau įmonių naudoja elektroninį mokymąsi, pavyzdžiui, rengdamos mokymus darbo vietoje, o internetiniai seminarai keičia seminarus darbo vietoje. Vis dėlto nuotolinis mokymasis sudaro gana mažą visos mokymosi veiklos dalį.

4.3 pav. Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo nuotolinio mokymosi (formaliojo ar neformaliojo) veikloje, dalis nuo visų suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), 2011 metai

Šaltinis: Eurostatas (SŠT). Duomenis apskaičiavo Euridikė remdamasi Eurostato gautais ir apskaičiuotais duomenimis (žr. paaiškinimus).

Paiškinimai

ES 28: apytiksliai.

Duomenys apskaičiuoti remiantis Eurostato gautais ir apskaičiuotais duomenimis (žr. lentelę toliau). Eurostato duomenys rodo suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo nuotolinio mokymosi veikloje, dalį nuo visų to paties amžiaus suaugusiųjų, dalyvaujančių švietimo ir mokymo programose. Nuotoliniu būdu besimokančių asmenų dalis nuo bendro gyventojų skaičiaus (4.3 pav.) apskaičiuota padauginus nuotoliniu būdu besimokančių asmenų dalį nuo suaugusiųjų, dalyvaujančių švietimo ir mokymosi programose (žr. lentelę toliau), iš suaugusiųjų, dalyvaujančių švietimo ir mokymo programose, dalies (žr. 1 skyriaus 1.6 pav.) ir padalijus iš 100.

Suaugusiųjų (25–64 metų amžiaus), kurie dalyvavo nuotolinio mokymosi (formaliojo ar neformaliojo) veikloje, dalis nuo visų suaugusiųjų, dalyvavusių švietimo ir mokymo programose, 2011 metai

ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
5,4	3,5	5,9	8,5	7,5	3,5	3,2	7,6	12,9	13,1	2,0	:	4,2	4,7	3,4	2,8	11,6
HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
5,0	5,2	4,9	4,9	3,8	7,0	9,1	1,9	18,0	7,5	6,9	13,8		:	:	4,9	:

Šaltinis: Eurostatas (SŠT). Duomenis gavo ir apskaičiavo Eurostatas.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Belgija, Estija ir Airija. Daug neužpildytų anketų: Belgija (26,1 %), Estija (86,3 %) ir Airija (34,9 %).

Kai kurių valstybių kiekybinius dalyvavimo lygius, parodytus 4.3 pav., galima palyginti su institucinio nuotolinio mokymosi mastu, pavaizduotu 4.2 pav. Nors Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje ir Prancūzijoje nuotolinio mokymosi sistema puikiai išplėtotą, dalyvavimo lygis rodo, kad praktikoje šis

variantas tarp besimokančių suaugusiųjų nėra populiarus. Ispanijoje, priešingai, gana aukštas dalyvavimo lygis atspindi institucijų pastangas plėtoti nuotolinio mokymosi paslaugas. Jungtinėje Karalystėje dalyvavimo lygis atspindi tradiciškai didelę valstybinio ir privataus nuotolinio mokymosi pasiūlą. Kadangi Liuksemburge daug suaugusiųjų kalba keliomis kalbomis, jie gali naudotis kaimyninių šalių nuotolinio mokymosi paslaugomis, kurias reklamuoja ministerija. Įdomu tai, kad lyginant 4.2 ir 4.3 pav. matyti, jog kelios valstybės (pvz., Danija, Nyderlandai, Portugalija, Slovakija, Suomija ir Švedija) nenurodo jokių didelės apimties valstybės finansuojamų nuotolinio mokymosi programų (4.2 pav.), tačiau, nepaisant to, nuotolinio mokymosi veikloje dalyvauja gana didelė suaugusiųjų dalis (4.3 pav.). Norint geriau suprasti gana aukšto dalyvavimo lygio šiose šalyse priežastis, reikėtų išsamesnio tyrimo.

Euridikei renkant duomenis valstybių taip pat klausta, ar vyksta dalyvavimo nuotolinio mokymosi programose stebėseną ir ar renkama išsami informacija apie dalyvius, ypač apie jų išsilavinimą, amžių, statusą darbo rinkoje ir imigracijos faktus. Duomenų apie dalyvavimą nuotolinio mokymosi programose yra tik keliose valstybėse ar jų regionuose (Belgijos prancūzakalbėje ir flamandų bendruomenėse, Estijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Latvijoje, Liuksemburge, Lenkijoje, Islandijoje ir Norvegijoje), jie dažnai surenkami iš bendros statistikos. Duomenų, suskaidytų pagal dalyvių socialinius ir ekonominius požymius, dar mažiau. Turima bendra informacija apie nuotolinį mokymąsi dažnai apsiriboja duomenimis apie amžių, lytį, lankytos programos tipą ir tik kartais, pavyzdžiui, Ispanijoje, nurodoma daugiau detalių, pvz., regionas, išsilavinimas, statusas darbo rinkoje ir faktai apie imigraciją. Todėl sunku konkrečiai analizuoti žemos kvalifikacijos suaugusiųjų ar pažeidžiamų grupių, tokių kaip imigrantai ar bedarbiai, dalyvavimą šiose programose. Duomenys vis dar renkami ir analizuojami nepakankamai sistemingai, kad būtų galima daryti kokias nors išvadas apie nuotolinio mokymosi paslaugų naudotojus.

Kai kuriose valstybėse informacija apie suaugusiųjų mokymosi būdus nerenkama tiesiogiai siekiant stebėti besimokančiųjų dalyvavimą programose ir neatliekama konkrečių antrinių duomenų analizė, tačiau duomenis apie nuotolinį mokymąsi ir dalyvių ypatumus galima gauti iš bendrosios statistikos, pavyzdžiui, Estijoje, Lenkijoje, Islandijoje ir Norvegijoje. Vis dėlto prieinami tik apie absoliučių dalyvavimo skirtingose programose skaičių duomenys ir dalyvių profilio neįmanoma analizuoti išsamiau. Kitose valstybėse ar jų regionuose, pavyzdžiui, Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Latvijoje ir Liuksemburge, suaugusiųjų švietimo paslaugų teikėjai renka duomenis apie skirtingus suaugusiųjų mokymosi būdus ir vykdo jų stebėseną, tačiau informacija neteikiama centralizuotai.

4.3. Modulinių suaugusiųjų mokymosi programų vykdymas ir kreditais pagrįstų kvalifikacijų teikimas

Vienas iš būdų tenkinti specialius besimokančių suaugusiųjų poreikius ir šalinti jų dalyvavimo programose kliūtis – modulių suaugusiųjų švietimo programų vykdymas ir (arba) kreditais pagrįstų kvalifikacijų teikimas. Galimybė mokytis tam tikrų modulių ir įgyti dalinę kvalifikaciją ar gauti kreditų gali didinti besimokančių suaugusiųjų, kurie dėl darbo ir įsipareigojimų šeimoje negali baigti visos programos, motyvaciją. Be to, dėl modulinės programų struktūros lengviau patvirtinti mokymosi rezultatus ir plėtoti individualias mokymosi trajektorijas (žr. 4.5 dalį apie neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimą).

4.3.1. Modulinės suaugusiųjų švietimo programos

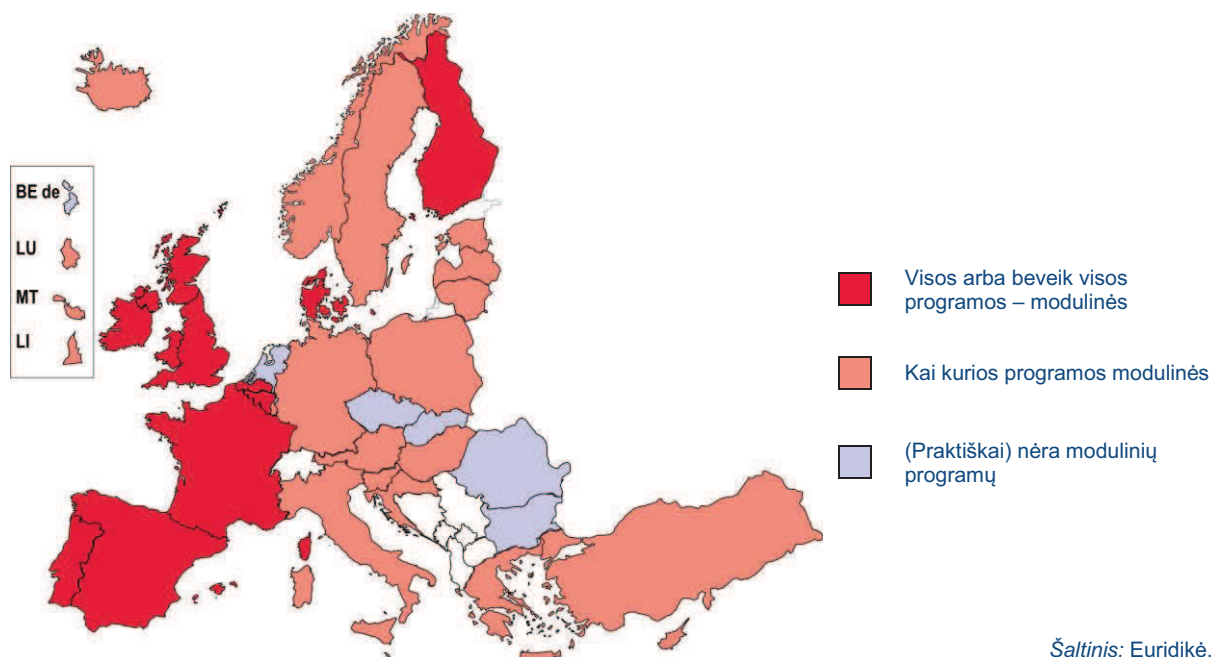
Suaugusiųjų švietimo programas į modulius galima lengviau kurti individualias mokymosi trajektorijas. Programas padalijus į kelis pagrindinius blokus besimokantys suaugusieji gali daryti pažangą savo tempu ir kvalifikaciją įgyti palaipsniui. Todėl daugelyje Europos valstybių siūloma vis daugiau

modulinių programų ir kvalifikacijų. Atkreiptinas dėmesys, jog mokymosi modulius reikia suplanuoti taip, kad jie sudarytų bendrą suaugusiųjų švietimo sistemą, nes į sudėtingą sistemą silpnai integruoti moduliai besimokantieji nenaudingi (OECD, 2003).

Kaip parodyta 4.4 pav., daugumoje Europoje valstybių vykdomos bent kelios programos, kurių struktūra modulinė. Tačiau skirtingose valstybėse skiriasi modulių sąvokos ir požymiai, pavyzdžiui, tai, kaip programos suskirstytos ir kiek reikia mokytis kiekvienoje dalyje. Taip pat įvairiose valstybėse skiriasi padalijimo į modulius lygis ir mastas.

Kai kuriose valstybėse programų dalijimas į modulius nėra naujiena. Danijoje bendras suaugusiųjų švietimas (*Almen voksenuddannelse* – AVU, t. y. besimokančių suaugusiųjų švietimas, prilygintinas pagrindiniam ugdymui) organizuojamas kaip vieno dalyko kursai, panašūs į modulius, kuriuose kiekvieną dalyką baigę besimokantieji gauna oficialų pažymėjimą. Dalijimas į modulius nuo praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio taip pat naudojamas darbo rinkos mokymo programose (*Arbejdsmarkedssuddannelser* – AMU) ir ne taip seniai imtas taikyti pirminio profesinio rengimo srityje (Schreier et al., 2010). Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje) profesinę ir bendrąją kvalifikaciją suteikiančios modulinės programos labai paplitusios. Tačiau Anglijoje matoma dalijimo į modulius atsisakymo ženklų. Nuo 2017–2018 metų pameistrystė bus iš esmės vertinama programos pabaigoje. Brandos egzaminai (GCSE) ir A lygio egzaminai (bendroji kvalifikacija, įgyjama baigus mokyklą, ir taip pat suteikiama suaugusiems) irgi reformuojami, modulinį GCSE vertinimą pakeičiant vien linijiniu iki 2014 metų vasaros, o A lygio egzaminų linijinis vertinimas palaipsniui imamas taikyti nuo 2015 metų. Tačiau sistema išlieka labai lanksti, nes GCSE, A lygyje ir pagrindiniame švietimo lygmenyje suteikiamos bendrosios kvalifikacijos, tokios kaip funkciniai ir esminiai gebėjimai, lavinamos mokantis vieno dalyko. Velse ir Šiaurės Airijoje vis dar taikomas modulinis vertinimas.

4.4 pav. Modulinės programos, kuriose gali mokytis suaugusieji, iki vidurinio išsilavinimo lygmens (ISCED 3), 2013–2014 metai

Ispanijoje bendrasis ir profesinis vidurinis suaugusiųjų ugdymas – modulinis. Priėmimas į šiuos modulius – lankstus, besimokantys suaugusieji gali pradėti mokytis tame modulyje, kuris labiausiai atitinka ankstesnius jų mokymosi pasiekimus ir poreikius. Jeigu šie asmenys nėra įgiję formaliosios

kvalifikacijos ir dėl to netenkina priėmimo reikalavimų, jie gali įrodyti, kad turi reikiamų žinių, per pirminį vertinimą. Suomijoje didžioji suaugusiųjų švietimo dalis padalyta į modulius, išskyrus pagrindinį (arba vienos struktūros) suaugusiųjų švietimą (kuriame 2011 metais dalyvavo tik apie 2 000 asmenų). Besimokantieji gali rinktis baigti vieną ar daugiau kvalifikaciją suteikiančių skyrių vienu metu pagal individualius mokymosi gebėjimus, asmenines aplinkybes ar darbinę situaciją.

Taip pat įdomu išmatuoti per pastaruosius metus šioje srityje padarytą pažangą. 2011 metų Euridikės ataskaitoje apie suaugusiųjų švietimą (EACEA/Eurydice, 2011a) pateikta informacija rodo, kad Belgija (flamandų ir prancūzakalbės bendruomenės) ir Portugalija tuo metu pradėjo diegti modulinę suaugusiųjų švietimo ir mokymo struktūrą. Dabar abi valstybės nurodo, kad 2013–2014 mokslo metais procesas užbaigtas ir beveik visos programos jau padalytos į modulius. Belgijos flamandų bendruomenėje suaugusiųjų pagrindinio ugdymo (t. y. švietimo paslaugų, kurias teikia 13 suaugusiųjų pagrindinio ugdymo centrų, daugiausiai dėmesio skiriant pagrindiniams gebėjimams) dalijimas į modulius prasidėjo 2000 metais. Nuo 2007 metų į modulius padalytos visos suaugusiųjų pagrindinio ugdymo programos. Vykdomi linijiniai kursai turėjo būti palaipsniui nutraukti iki 2012 metų (EACEA/Eurydice, 2011a). Dabar parengtas visų pagrindinio ir vidurinio suaugusiųjų ugdymo programų švietimo ir mokymo aprašas, o visi valstybės finansuojami paslaugų teikėjai, teikiantys šio tipo paslaugas (t. y. 13 suaugusiųjų pagrindinio švietimo centrų ir 35 suaugusiųjų švietimo centrai, teikiantys suaugusiesiems vidurinį išsilavinimą), privalo laikytis modulių turinio, sekos ir nustatyto mokymo laiko. 1991 metais Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje pradėta įgyvendinti modulinę programų sistemos „Švietimas visuomenės pažangai“ (*enseignement de promotion sociale*; žr. 3 skyriaus 3.3.2 dalį) struktūra. Visos šiuo metu paslaugų teikėjų vykdomos programos – modulinės.

Portugalijoje programų dalijimas į modulius vyko kartu su visuotine profesinio rengimo reforma, pradėta 2007 metais. Moduliai pirmą kartą pradėti taikyti kaip trumpalaikiai skyriai ir mokymo variantas, kuriuo siekta ugdyti profesines kompetencijas, pripažįstamas visuomenėje ir akredituojamas darbo rinkos tikslais (Schreier et al., 2010). Vykdamas reformas sukurta Nacionalinė kvalifikacijų sistema (NQS), apimanti Nacionalinį kvalifikacijų katalogą ir Nacionalinę kvalifikacijų sandarą (NQF). Kelios suaugusiųjų švietimo programos, įskaitant pagrindinių gebėjimų lavinimo programą (*programa de formação em competências básicas*; žr. 3 skyriaus 3.2.2 dalį), sudarytos iš modulių ir įtrauktos į Nacionalinį kvalifikacijų katalogą. Įvairius modulius galima baigti dalyvaujant švietimo ar mokymo programoje arba patvirtinus ankstesnio formaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatus.

Keliose kitose valstybėse suaugusiųjų švietimo programų dalijimas į modulius vyko sistemingai. Pavyzdžiui, Prancūzijoje dalijimas į modulius prasidėjo 2000 metais. Po dvejų metų įdiegta neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo sistema VAE (*validation des acquis de l'expérience*) ir programas sudaryti iš modulių. Todėl šiuo metu numatoma, kad visos Švietimo ministerijos ir kitų ministerijų vykdomos programos turėtų būti sudaromos pagal šį principą. Vis dėlto šiuo principu nebūtinai remiamasi programose, kurias baigus neišduodamas pažymėjimas ar nesuteikiama kvalifikacija (pvz., pagrindinių gebėjimų lavinimo programa „Bendrosios kompetencijos“ – *compétences clefs*, apibūdinta 3 skyriaus 3.2.2 dalyje). Italijoje nuo 2013–2014 mokslo metų veikia nauja suaugusiųjų švietimo sistema, kurioje kursai organizuojami pagal modulius, mokymosi skyriais. Lietuvoje modulinės sistemos kūrimas tiek bendrojo ugdymo, tiek profesinio rengimo srityje suintensyvėjo nuo 2010 metų. Iki 2015 metų tikimasi sukurti 60 papildomų modulių profesinio rengimo programų. Austrijoje, siekiant patenkinti įvairių pareigų turinčių suaugusiųjų poreikius visose dirbantiems suaugusiesiems skirtose mokyklose (*Schulen für Berufstätige*; žr. 3 skyriaus 3.3.2 dalį), teikiančiose bendrąjį ar profesinį vidurinį išsilavinimą, pradėtos vykdyti modulinės programos ir šiuo metu sudaromos individualizuoto mokymosi sąlygos. Be to, pastaraisiais metais į modulius padalytos kai kurios pameistrystės mokymo programos, kuriose gali

mokyti suaugusieji. Islandijoje per pastaruosius 10 metų į modulius padalyti 43 kursai, skirti menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją turintiems suaugusiesiems.

Kai kuriuos naujausius pokyčius remia Europos fondai, pavyzdžiui, Latvijoje, kur 2008 metais pradėtos kurti 56 modulinės profesinio rengimo programos, įgyvendinant ESF remiamą projektą, kurio tikslas – iki 2020 metų sudaryti 184 programas. Lenkijoje nuo 2012 metų vykdoma profesinio rengimo reforma organizuojami naujo tipo profesinio rengimo ir tęstinio mokymo kursai. Pradėti vykdyti nauji moduliniai kursai ir suteikiama galimybė kaupti ir perkelti kreditus.

Tik kelios valstybės nurodo, kad jose nevykdomos jokios suaugusiesiems skirtos modulinės programos: Belgijos vokiškai kalbanti bendruomenė, Bulgarija (išskyrus Nacionalinę romų raštingumo ir kvalifikacijų programą ir šiuo metu vykdomus pokyčius, susijusius su 2014 m. liepos 27 d. Nacionaliniu profesinio rengimo įstatymu, kuriuo įdiegiama modulinė profesinio rengimo ir suaugusiųjų mokymosi sistema), Čekija, Nyderlandai, Rumunija ir Slovakija.

4.3.2. Kreditais pagrįstos besimokančių suaugusiųjų kvalifikacijos

Kartu su modulinėmis programomis plėtra politinėse rekomendacijose vis dažniau propaguojamas kreditais pagrįstų kvalifikacijų teikimas, sudarantis sąlygas besimokantiejiems baigti atskiras dalis ir patvirtinti mokymosi rezultatus savo tempu. Taip suteikiamos galimybės pamažu įgyti gebėjimų, patvirtinti kvalifikacijas ir mažinti dabartines kliūtis, neįpareigojant besimokančiųjų baigti visą mokymosi programą.

Europos lygiu kreditų perkėlimas vykdomas per aukštojo mokslo Europos kreditų perkėlimo sistemą (ECTS) ⁽⁴⁾, kuri yra Bolonijos proceso dalis, ir Europos profesinio mokymo kreditų sistemą (ECVET), pagrįstą 2009 metų Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijomis ⁽⁵⁾.

ECVET apima ne tik tarptautinį, bet mokymosi visą gyvenimą lygmenį (Cedefop, 2014), kuris svarbus šiai ataskaitai. ECVET raidą stebi *Cedefop*, ji rodo, kad per pastaruosius du dešimtmečius Europos ir nacionalinės iniciatyvos, kuriomis grindžiamas kreditų perkėlimo pripažinimas ir patvirtinimas, plėtotos stabiliai (Cedefop, 2012b). Šioms iniciatyvoms įgyvendinti nacionaliniu lygiu būtinas žingsnis – nacionalinės kvalifikacijų sandaros (NQF) sudarymas. Tačiau nacionalinė kvalifikacijų sandara turėtų būti laikomos priemone, kuri padeda susieti segmentuotas ir hierarchines švietimo ir mokymo sistemų struktūras, o ne jas atkurti (ten pat).

Deja, turima mažai informacijos apie kreditais pagrįstas kvalifikacijas suaugusiųjų švietimo ir mokymo srityje. Iš tiesų, nors *Cedefop* vykdoma ECVET stebėsena (Cedefop, 2014) suteikia įžvalgų apie kreditais pagrįstų programų sudarymą, konkrečiai suaugusiųjų dalyvavimas šiose programose nestebimas. Vis dėlto renkant duomenis Euridikei nustatyti naujausi pokyčiai tokiose valstybėse kaip Lietuva, Austrija ir Lenkija, kuriose įgyvendinama ECVET, taikoma ir suaugusiesiems skirtoms programoms. Lietuvoje kreditų sistema kuriama nuo 2010 metų ir taikoma tiek bendrajam ugdymui, tiek profesiniam rengimui.

Euridikės surinkti duomenys apie suaugusiųjų švietimą rodo, kad beveik pusėje visų valstybių ir jų regionų programos iki vidurinio išsilavinimo lygmens, kuriose gali mokyti suaugusieji, arba dar nesusietos su jokia kreditų sistema (Čekija, Ispanija, Latvija, Vengrija, Portugalija, Rumunija, Lichtenšteinas ir Norvegija), arba ji taikoma labai ribotai (Belgijos flamandų ir vokiškai kalbančios

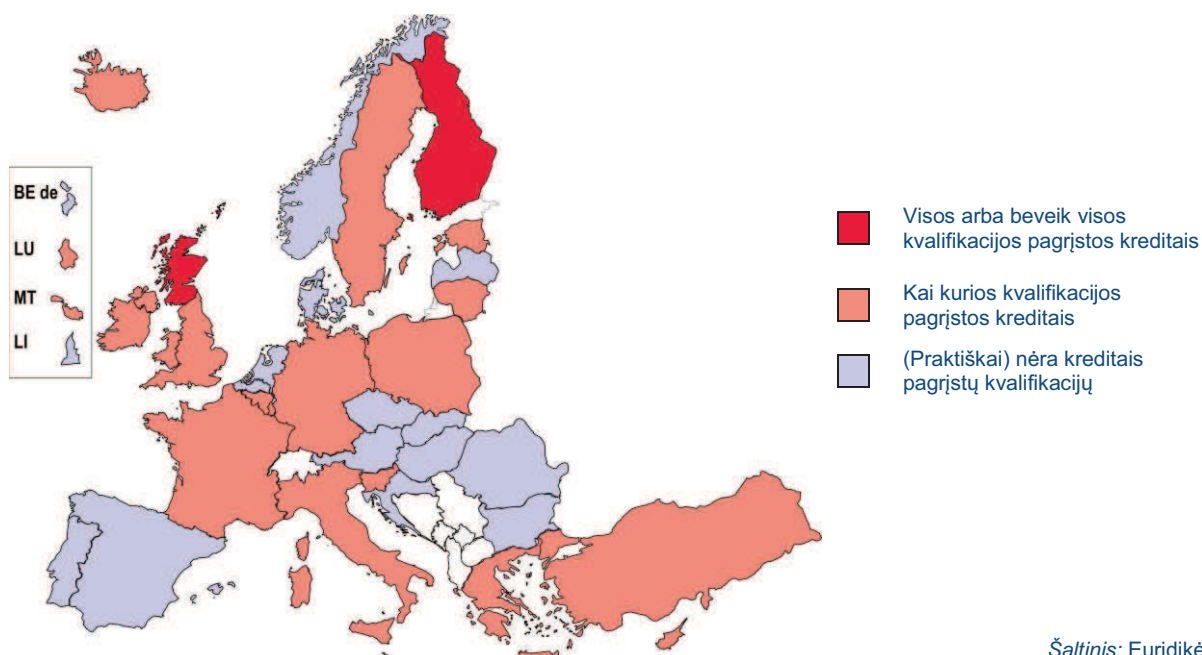
⁽⁴⁾ ECTS sukurta 1989 metais įgyvendinant ERASMUS programą kaip bandomoji sistema, siekiant palengvinti aukštųjų mokyklų studentų dalinių studijų užsienyje pripažinimą.

⁽⁵⁾ 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos profesinio mokymo kreditų sistemos (ECVET) sukūrimo, OL C 155/1, 2009 7 8.

bendruomenės, Bulgarija, Danija, Kroatija, Nyderlandai, Austrija ir Slovakija). Nepaisant to, kad Belgijos flamandų bendruomenėje suaugusiųjų švietimo programos padalytos į modulius, su moduliais nesusieta jokia kreditų sistema, kuri rodytų besimokančiųjų darbo krūvį. Nustatytas tik mokymo laikotarpių skaičius.

Likusioje švietimo sistemų dalyje kreditai taikomi bent kai kurioms kvalifikacijoms, kurias gali įgyti suaugusieji. Suomija ir Jungtinė Karalystė (Škotija) šioje srityje pirmauja ir nurodo, kad kreditais pagrįstos beveik visos suaugusiųjų mokymosi kvalifikacijos. Suomijoje kreditų galima gauti pagrindinių gebėjimų lavinimo programose ir suaugusiųjų švietimo programose, susietose su pirminio švietimo sistema (bendrojo ugdymo ir profesinio vidurinio rengimo bei tolesnio profesinio rengimo programos).

4.5 pav. Kreditais pagrįstos kvalifikacijos iki vidurinio išsilavinimo lygmens (ISCED 3), kurias gali įgyti suaugusieji, 2013–2014 metai

Šaltinis: Euridikė.

Išsamiau analizuojant pagrindinių gebėjimų lavinimo programas, išskirtas 3 skyriuje (žr. 3.2 dalį), situacija gana aišku. Net tose švietimo sistemose, kurių suaugusiųjų švietimo programose atrodytų įmanoma kaupti kreditus (Belgijos prancūzakalbė bendruomenė, Vokietija, Estija, Airija, Graikija, Prancūzija, Italija, Kipras, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Lenkija, Slovėnija, Švedija, Jungtinė Karalystė (Anglija, Velsas ir Šiaurės Airija), Islandija ir Turkija), pagrindinių gebėjimų lavinimo programose jie nekaupiami. Kai kuriose valstybėse šios programos gali būti sudarytos iš modulių ir kartais gali būti vykdomos nuotolinio mokymosi būdu, tačiau jose kreditai kaupiami retai. Vis dėlto išimčių yra. Tarp jų – Islandija, kurioje parengiamosiose programose, skirtose žemos kvalifikacijos suaugusiesiems, ketinantiems grįžti į švietimo sistemą (*Grunnmenntaskólinn* ir *Nám og þjálfun í almennum bókleikum greinum*), galima sukaupti iki 24 kreditų, į kuriuos gali būti atsižvelgiama baigiant vidurinio ugdymo lygmens programą. Be to, mokymosi sutrikimų turintiems suaugusiesiems skirtos programos „Atgal į mokyklą“ (*Aftur í nám*) ir „Pasitikėjimo savimi skaitant ir rašant link“ (*Skref til sjálfshjálpar í lestri og ritun*), kuriomis siekiama padėti išmokyti gerai skaityti, rašyti ir mokyti, sudarytos iš modulių ir pripažįstama, kad jos prilygintinos ne daugiau kaip septynių kreditų skyriams vidurinio ugdymo sistemoje. IKT naudojimo gebėjimų lavinimo programoje „Stipresni darbuotojai“ (*Sterkari Starfsmaður: Upplýsingatækni og samskipti*) galima sukaupti iki 12 kreditų.

Keliose kitose valstybėse ar jų regionuose (pvz., Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Estijoje, Airijoje, Italijoje, Kipre, Liuksemburge, Švedijoje ir Turkijoje) yra kitų galimybių kaupti kreditus pagrindinio ugdymo ir žemesnio lygmens programose. Pavyzdžiui, Estijoje ir Airijoje šio lygmens kreditus galima kaupti profesinio rengimo programose. Šios programos yra susietos su pirminio švietimo sistema (nors gali mokytis suaugusieji ir programos kartais yra specialiai jiems sudarytos), todėl dalis kreditų sistemos susieta su pirminiu švietimu.

Apibendrinant pažymėtina, kad kuo žemesnis švietimo lygmuo (pvz., pagrindinių gebėjimų lavinimo programos), tuo rečiau programos ar kvalifikacijos grindžiamos kreditais. Kitaip tariant, pagrindinių gebėjimų lavinimo programos retai grindžiamos kreditais. Kreditais dažniau pagrįstos vidurinio ugdymo lygmens (bendrojo ar profesinio) programos, kvalifikacijos arba atitinkami kvalifikacijų lygmenys.

4.4. Perėjimo iš vieno švietimo lygmens į kitą būdai

Žemos kvalifikacijos suaugusiųjų mokymosi kelias dažnai nėra tiesus ir lygus, dažnai jam būdingos pertraukos, pertrūkiai ar nukrypimai. Todėl švietimo sistemos organizavimo būdas ir perėjimo į kitą švietimo lygmenį valdymas daro poveikį vėlesniame gyvenimo etape vėl norintiems mokytis suaugusiesiems. Poveikis gali būti didesnis suaugusiesiems, kurie pasitraukė iš pirminio švietimo sistemos įgiję tik žemą kvalifikaciją ar visai jos neįgiję (žr. 1 skyriaus 1.1 pav.).

Grįžimo į švietimo sistemą būtinųjų reikalavimų netenkinimas, galbūt kvalifikacijos stoka, gali būti viena iš kliūčių suaugusiesiems grįžti į švietimo ir mokymo sistemą (žr. 4.1 dalį). Jeigu vertintume tik žemą išsilavinimą (t. y. žemesnį nei vidurinis) turinčius suaugusiuosius, vidutiniškai apie 7 % jų nurodo, kad dalyvauti švietimo ir mokymo sistemoje jiems trukdo būtinųjų reikalavimų netenkinimas (žr. 4.1 pav.). Atskirų valstybių rezultatai rodo, kad kai kuriose jų šis procentas yra gerokai didesnis, tai reiškia, jog būtinųjų reikalavimų, įskaitant kvalifikaciją, netenkinimas šiose valstybėse – didelė kliūtis.

Kitose dviejose dalyse konkrečiai nagrinėsime perėjimo iš pagrindinio į vidurinį ugdymo lygmenį ir iš vidurinio – į aukštojo mokslo lygmenį sąlygas. Jos itin svarbios norintiems pasinaudoti dar viena galimybe mokytis suaugusiesiems, kurie pasitraukė iš pirminio švietimo sistemos įgiję žemą kvalifikaciją ar visai jos neįgiję ir kurie norėtų grįžti į formaliojo švietimo sistemą.

4.4.1. Perėjimas iš pagrindinio į vidurinį ugdymo lygmenį

Šiuo metu visose ES valstybėse pradinis ir pagrindinis ugdymas – privalomas. Tačiau, kaip matyti iš 1.1 pav. (žr. 1 skyrių), 2013 metais 6,5 % suaugusiųjų Europoje daugią daugiausia buvo įgiję pradinį išsilavinimą, t. y. pasitraukė iš pirminio švietimo sistemos neįgiję pagrindinio išsilavinimo. Tai reiškia, kad didelė dalis suaugusiųjų gali norėti įgyti vidurinį išsilavinimą jau suaugę ir susidurti su apribojimais, susijusiais su formaliųjų kvalifikacijų, kurias reikia turėti norint pradėti mokytis šiame švietimo lygmenyje, stoka. Todėl šioje dalyje nagrinėjama, kuriose Europos valstybėse pagrindinio išsilavinimo įgijimas – būtina suaugusiųjų priėmimo į vidurinio ugdymo programas sąlyga, o kuriose valstybėse perėjimas iš vieno švietimo lygmens į kitą – lankstesnis ir pagrindinio išsilavinimo neturintiems besimokantiems suaugusiesiems leidžiama mokytis vidurinio ugdymo programose.

4.6 pav. rodo, kad šiek tiek mažiau nei pusėje visų Europos valstybių pagrindinio išsilavinimo įgijimas – būtina perėjimo į tolesnes formaliąsias studijas sąlyga. Ji taikoma ne tik jaunuoliams, bet ir besimokantiems suaugusiesiems ir gali kliudyti asmenims, neįgijusiems pagrindinio išsilavinimo, pereiti į vidurinio ugdymo lygmenį. Ši sąlyga keliama daugiausia Rytų ir Pietryčių Europos valstybėse.

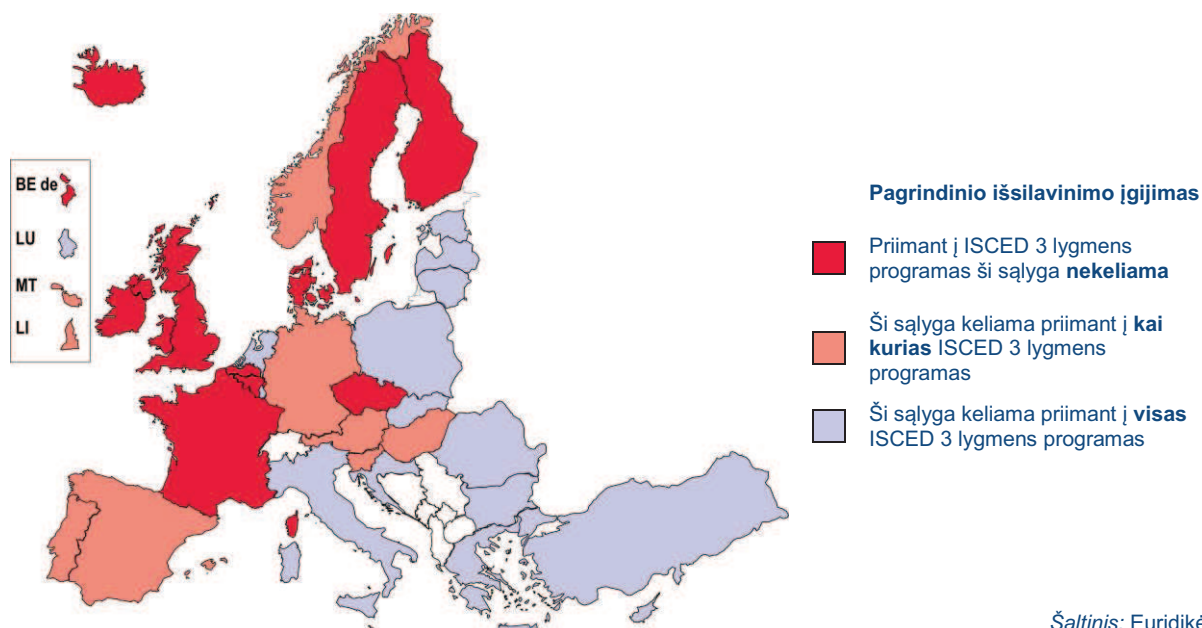
Devyniose valstybėse pagrindinį išsilavinimą įgyti būtina norint mokytis kai kuriose vidurinio ugdymo programose, o kitose toks reikalavimas nekeliamas.

Kai kurios šalyse perėjimas iš vieno švietimo lygmens į kitą ne toks lankstus ir pagrindinio išsilavinimo įgijimas yra taisyklė, o galimybė mokytis vienoje ar keliuose konkrečiose vidurinio ugdymo programose neįgijus pagrindinio išsilavinimo – išimtis. Šiai išimčiai priskiriama dualinė Vokietijos sistema, neseniai Vengrijoje pradėtos vykdyti (vidurinio ugdymo lygmens) papildomosios programos, skirtos asmenims, kuriems prastai sekasi mokytis, pameistrystės mokymo programos Austrijoje, trumpasis profesinis mokymas Slovėnijoje ir *Berufsmaturitätsschule* Lichtenšteine. Pavyzdžiui, Austrijoje daugumoje suaugusiesiems skirtų vidurinio ugdymo programų reikalaujama būti įgijus pagrindinį išsilavinimą, tačiau ši taisyklė netaikoma rengiantis specialiam pameistrystės egzaminui. Vyresniems kaip 18 metų suaugusiesiems, įgijusiems profesinių gebėjimų ir žinių nedalyvaujant įprastinėse pameistrystės mokymo programose, pavyzdžiui, per darbinę patirtį ar neformaliojo mokymosi kursuose, išskirtiniais atvejais gali būti leidžiama laikyti baigiamąjį pameistrystės egzaminą. Tačiau *de facto* dauguma įmonių prieš pasirašydamos sutartį su pameistriu reikalauja pateikti pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą. Vokietijoje, panašiai, nors priėmimui į *Berufsschule* dualinėje sistemoje nekeliami formalūs reikalavimai, dauguma mokymo įstaigų reikalauja, kad mokymo dalyviai būtų įgiję bent pirmą bendrojo išsilavinimo kvalifikaciją (*Hochschulabschluss*).

Yra lankstesnių sistemų, kuriose reikalavimas būti įgijus pagrindinį išsilavinimą keliamas išskirtiniais atvejais ir taikomas tik kelioms programoms, o priėmimas į daugelį vidurinio ugdymo programų dažniausiai yra lankstus. Apskritai atrodo, kad bendrojo vidurinio ugdymo programose reikalaujama pagrindinio išsilavinimo reikalaujama dažniau nei kitose šio lygmens programose (dažniausiai profesinio rengimo programose).

Galiausiai devyniose valstybėse (14 švietimo sistemų) norint pereiti į kitą švietimo lygmenį nebūtina įgyti pagrindinio išsilavinimo. Kai kuriose iš šių valstybių norint mokytis vidurinio ugdymo programose pagrindinio išsilavinimo pažymėjimo (pvz., Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje *Certificat d'études du 1er degré* (CE1D); Prancūzijoje *brevet*) nereikia. Suomijoje vidurinio ugdymo programas vykdančios įstaigos gali atrinkti iki 30 % mokinių pagal lanksčią mokinių atrankos sistemą, t. y. remdamosi įstaigų nustatytais pripažinimo kriterijais. Islandijoje vidurinio ugdymo programose gali mokytis visi 16 metų turintys kandidatai ir nekeliami jokie kvalifikacijos reikalavimai. Politinės pastangos užtikrinti sklandesnį perėjimą iš vieno lygmens į kitą švietimo sistemose galiausiai gali baigtis šios srities pokyčiais, pavyzdžiui, Estijoje nuo 2013–2014 metų vykdoma profesinio rengimo reforma, kuri sudarys sąlygas ne jaunesniems kaip 22 metų amžiaus suaugusiesiems įgyti vidurinį išsilavinimą neturint pagrindinio išsilavinimo pažymėjimo. Šių programų turinys šiuo metu rengiamas, o reforma bus visiškai baigta iki 2017 metų.

4.6 pav. Pagrindinio išsilavinimo (ISCED 2) įgijimas kaip suaugusiųjų priėmimo į vidurinio ugdymo lygmens (ISCED 3) programas sąlyga, 2013–2014 metai

Paiškinimas

Valstybėse, turinčiose vienos struktūros švietimo sistemą (pvz., Bulgarijoje, Čekijoje, Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Suomijoje, Švedijoje, Islandijoje ir Norvegijoje), gali būti vartojamos kitos sąvokos pagrindiniam ugdymui apibūdinti (pvz., „paskutiniai pagrindinio ugdymo metai“, „paskutiniai privalomojo ugdymo metai“).

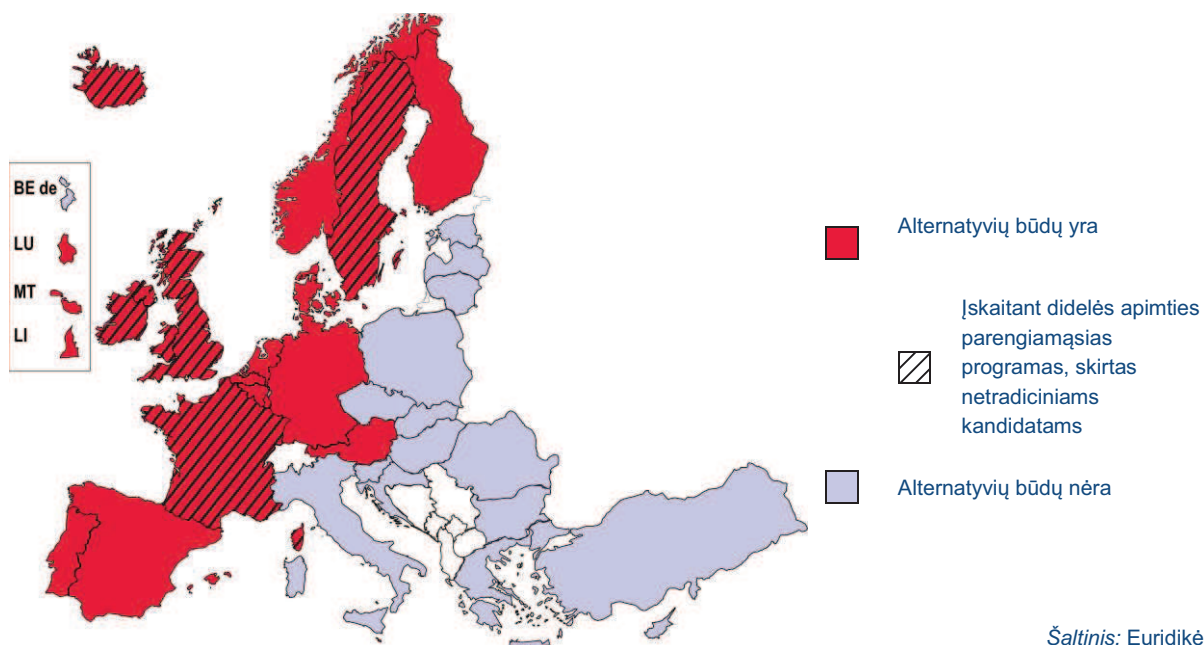
Šiame teisinės ir institucinės struktūros apibūdinime būtų naudinga išanalizuoti dalyvavimo programose duomenis, nurodant suaugusiųjų, kurie vidurinio ugdymo lygmens programose mokėsi neįgiję pagrindinio išsilavinimo, skaičių ar dalį. Tai padėtų aiškiau pamatyti, kiek perėjimas iš vieno švietimo lygmens į kitą iš tiesų lankstus skirtingose nacionalinėse švietimo įstaigose. Deja, ataskaitai tokių duomenų nepateikta.

4.4.2. Studijos aukštojo mokslo programose neįgijus pagrindinės kvalifikacijos

Kaip minėta pirmiau (žr. 3 skyriaus 3.3.3 dalį), suaugusieji, net tie, kurie pasitraukė iš pirminio švietimo sistemos įgiję žemą kvalifikaciją ar visai jos neįgiję, gali siekti studijuoti aukštojo mokslo programose vėlesniame gyvenimo etape. Tačiau kai suaugusieji neturi pagrindinės kvalifikacijos, leidžiančios studijuoti aukštojo mokslo programose, šio tikslo gali tekti siekti ilgai. Taip gali atsitikti net jei jie turi žinių ir gebėjimų (pvz., įgytų iš profesinės patirties), leidžiančių sėkmingai studijuoti aukštojo mokslo programose.

Keliuose nuo 2011 metų paskelbtuose Euridikės tyrimuose (EACEA/Eurydice, 2011a; EACEA/Eurydice, 2011b; European Commission/EACEA/Eurydice, 2014a) nagrinėti aukštojo išsilavinimo įgijimo būdai Europoje. Jie rodo, kad Vidurio ir Rytų Europoje tradicinis brandos atestatas dažniausiai yra vienintelis būdas įstoti į aukštąją mokyklą, o Vakarų Europoje ir Šiaurės šalyse išplėtoti alternatyvūs aukštojo išsilavinimo įgijimo būdai (žr. 4.7 pav.).

4.7 pav. Alternatyvūs aukštojo išsilavinimo įgijimo būdai, skirti netradiciniams kandidatams, 2013–2014 metai

Šaltinis: Euridike

Paiškinimai

Nurodant alternatyvius aukštojo išsilavinimo įgijimo būdus, paveikslėlyje neatsižvelgiama į tai, kad esant išskirtinėms aplinkybėms ypač gabiems aukštojo išsilavinimo siekiantiems kandidatams, neturintiems brandos atestato, gali būti suteikta teisė į aukštąjį mokslą (pvz., meno studijas). Be to, į kategoriją „alternatyvių būdų yra“ nepatenka valstybės, kuriose pagrindinio išsilavinimo neturintys kandidatai gali būti priimami į aukštojo mokslo programas, tačiau jiems negali būti suteikiamas aukštojo mokslo laipsnis.

Šiame paveikslėlyje parodytos tik tų valstybių didelės apimties parengiamosios programos, kuriose alternatyvių aukštojo išsilavinimo įgijimo būdų yra. Tai programos, kuriose suteikiama alternatyvi teisė į aukštąjį mokslą, ir kartu – programos, kuriose siekiama lavinti aukštojo išsilavinimo siekiančių netradicinių kandidatų gebėjimus, būtin norint studijuoti aukštojo mokslo programose. Šios programos aprašomos 3 skyriaus 3.3.3 dalyje.

Pirmiausia pažvelgus į Vidurio ir Rytų Europą, matyti, kad brandaus amžiaus studentams siūloma daug programų, kuriose įgyjamos reikiamos standartinės kvalifikacijos, nors kandidatai į studijas aukštesiose mokyklose privalo turėti vidurinį išsilavinimą. Ypač svarbu, kad daugumoje valstybių siūlomos programos, sudarančios sąlygas asmenims, jau įgijusiems vidurinį išsilavinimą trumpuose profesinio rengimo kursuose, mokytis papildomojoje programoje, t. y. trumpoje vidurinį išsilavinimą suteikiančioje programoje, kurioje įgyjama teisė į aukštąjį mokslą suteikianti standartinė kvalifikacija. Be to, keliose valstybėse išplėtotą išorinių egzaminų sistema, sudaranti sąlygas besimokantiejiems gauti vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą nedalyvaujant formaliojoje programoje.

Vakarų Europoje ir Šiaurės šalyse priėmimo į aukštąsias mokyklas reikalavimai lankstesni. Kandidatams, kurie neatitinka tradicinių priėmimo reikalavimų todėl, kad baigė trumpą vidurinį išsilavinimą suteikiantį profesinio rengimo kursą, nesuteikiantį teisės į aukštąjį mokslą, arba todėl, kad nėra baigę jokios vidurinį išsilavinimą suteikiančios programos, prieinami alternatyvūs priėmimo į aukštąsias mokyklas būdai. Čia, be tradicinių priėmimo reikalavimų, galimos ir alternatyvos.

Svarbu ne tik išnagrinėti skirtingus priėmimo į aukštąsias mokyklas būdus, bet ir išanalizuoti, kiek alternatyvūs priėmimo būdai naudojami praktikoje. „Eurostudent“ tyrime, kurio ataskaitinis laikotarpis – 2009–2010 akademiniai metai, informacija gauta iš 22 tirtų valstybių („Eurostudent“ tyrimas, cituojamas European Commission/EACEA/Eurydice, Eurostat and Eurostudent, 2012, p. 86–87). „Eurostudent“ tyrimas (ten pat) patvirtino 4.7 pav. pateiktą kai kurių valstybių (Turkijos, Slovakijos, Rumunijos, Lenkijos, Latvijos, Italijos ir Kroatijos) informaciją ir parodė, kad neturint standartinio

vidurinio išsilavinimo šiose valstybėse sistemingai nesuteikiamos jokios kitos stojimo į aukštąsias mokyklas priemonės. Jis rodo, kad nors Nyderlanduose alternatyvių priėmimo būdų yra, bet praktikoje jie naudojami retai. Suomijoje, Airijoje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse) ir Švedijoje situacija visiškai kitokia. Čia 20–30 % aukštųjų mokyklų studentų įstoja alternatyviais būdais. Prancūzijoje, Vokietijoje, Danijoje, Austrijoje, Norvegijoje, Maltoje, Ispanijoje ir Portugalijoje situacija vidutiniška ir priėmimas į aukštąsias mokyklas alternatyviais būdais sudaro nuo 2 % (Prancūzija) iki 15 % (Portugalija) viso priėmimo. Tai rodo, kad praktikoje šie būdai naudojami skirtingai.

Aptariant alternatyvius priėmimo į aukštąsias mokyklas būdus, taip pat reikėtų atsižvelgti, kiek netradicinių kandidatų, įstojusių į aukštąsias mokyklas šiais būdais, jas baigia. Iš tiesų tyrimų duomenys rodo, kad aukštąsias mokyklas baigusiu studentų skaičius – labai mažas (pvz., Vokietijoje ir Austrijoje, žr. Heublein et al., 2010; Unger et al., 2009). Todėl, nors priėmimas į aukštąsias mokyklas alternatyviais būdais – svarbus pirmas žingsnis siekiant didinti besimokančių suaugusiųjų dalyvavimą programose, vien jo nepakanka ir reikia dėti daugiau pastangų, siekiant užtikrinti, kad netradiciniai brandaus amžiaus studentai sėkmingai baigtų studijų kursą.

4.5. Neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimas

Neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatų patvirtinimas dažniausiai suprantamas kaip pagrindinis mokymosi visą gyvenimą strategijų sėkmę lemiantis veiksnys, nes jis sudaro sąlygas sklandžiau pereiti iš vieno lygmens į kitą švietimo ir mokymo sistemose. Jis itin svarbus kalbant ne tik apie alternatyvius priėmimo į aukštąsias mokyklas būdus, bet ir apie perėjimą iš pagrindinio ugdymo lygmens į vidurinį arba, bendriau tariant, mokantis visą gyvenimą.

NMS turi keletą pranašumų. Vienas iš jų – galių suteikimas žemos kvalifikacijos ar kitoms palankių sąlygų neturinčioms grupėms. Tai daroma nustatant šių asmenų turimus gebėjimus, potencialą ir suteikiant jiems vertę. Darbo rinkoje NMS gali padėti padidinti asmenų užimtumą ar sumažinti gebėjimų trūkumą tam tikruose ekonomikos sektoriuose. Švietime tai – dar viena priemonė, galinti palengvinti formaliosios kvalifikacijos stokojančių suaugusiųjų, kurie galbūt yra įgiję įvairių gebėjimų ir kompetencijų iš profesinės patirties ar savanoriškos veiklos, mokymosi pažangą ir paskatinti juos mokytis. Be to, NMS gali pašalinti mokymosi kliūtis, tokias kaip laiko ar finansavimo trūkumas, ir galbūt sutrumpinti mokymosi trajektorijas. Sutrumpėja dirbančių besimokančiųjų atsitraukimo nuo darbo laikas, nes mokymasis labiau sutelkiamas į individualius poreikius.

Europos lygmeniu neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimas sistemingai skatinamas nuo 2004 metų, kai buvo patvirtinti šios srities Europos principai ⁽⁶⁾. 2009 metais paskelbtos Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų pripažinimo gairės (Cedefop, 2009). Remiantis šiais dokumentais, 2012 metais paskelbta Tarybos rekomendacija dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų pripažinimo ⁽⁷⁾. Vienas iš jos numatomų pranašumų – tai, kad dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose norės daugiau suaugusiųjų, ypač priklausančių palankių socialinių ir ekonominių sąlygų neturinčioms grupėms, tokioms kaip žemos kvalifikacijos suaugusieji. Rekomendacijoje valstybės narės raginamos įdiegti NMS rezultatų patvirtinimo sistemą ne vėliau kaip iki 2018 metų ir sudaryti sąlygas vertinti ir tvirtinti asmenų žinias, gebėjimus, kompetencijas ir suteikti visą arba prireikus dalinę kvalifikaciją. Pabrėžiama, kad tokia patvirtinimo sistema būtų itin naudinga palankių sąlygų neturinčioms grupėms, įskaitant bedarbius ir asmenis, kuriems kyla nedarbo rizika.

⁽⁶⁾ Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių vyriausybių atstovų išvadų dėl bendrų Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų nustatymo ir patvirtinimo principų projektas. 9600/04. EDUC 118, SOC 253.

⁽⁷⁾ 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacija dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo, OL C 398/1, 2012 12 22.

4.5.1. Dabartinė NMS rezultatų patvirtinimo praktika Europoje

Naudojant Europos profesinio mokymo plėtros centro (*Cedefop*) patirtį, Europos Komisijai pavesta pateikti ataskaitą apie NMS rezultatų patvirtinimo situaciją ir Europos šalyse atlikti reguliarius tyrimus, siekiant atnaujinti Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo aprašą ⁽⁸⁾.

Aprašo atnaujinimas 2010 metais (GHK, *Cedefop*, European Commission, 2010) parodė, kad NMS rezultatų patvirtinimo praktika skirtingose Europos valstybėse labai skyrėsi. Keliose valstybėse (Prancūzijoje, Nyderlanduose, Portugalijoje, Suomijoje ir Norvegijoje) NMS rezultatų patvirtinimo sistemos ne tik pradėtos taikyti, bet ir įgyvendintos visuose ar daugumoje mokymosi sektorių ir jose aktyviai dalyvaujama. Vis dėlto 2010 metais daugumoje Europos valstybių NMS rezultatų patvirtinimo sistemų plėtra buvo vangė. Tai gali reikšti, kad bendras dalyvavimas NMS rezultatų patvirtinimo procese buvo menkas (pvz., Bulgarijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Kipre, Latvijoje, Vengrijoje, Maltoje, Lenkijoje ir Turkijoje) arba rezultatų patvirtinimo sistema įtvirtinta ir joje aktyviai dalyvaujama tik viename sektoriuje.

Naujausioje Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo aprašo versijoje (European Commission, *Cedefop*, ICF International, 2014) bandoma atsižvelgti į apribojimus, kuriuos lemia anksčiau naudotas grupavimas, ir išplėtojimo lygis analizuojamas taikant 2012 metų rekomendacijoje dėl NMS rezultatų patvirtinimo nustatytus principus ⁽⁹⁾. Nors aprašas parodo daugiausia bendras tendencijas, turint galvoje valstybių, kuriose šios sistemos išplėtos iki tam tikro lygio pagal kiekvieną principą, skaičių, daroma tokia išvada apie dabartinę situaciją atskirose valstybėse:

Kipras, Vokietija, Graikija, Lietuva, Slovakija ir Turkija patenka tarp valstybių, kuriose, pasak nacionalinių ekspertų, reikia skubiai imtis veiksmų, kad būtų įgyvendinta daugiau principų. Suomija, Italija, Liuksemburgas, Lenkija ir Portugalija pateko tarp valstybių, kuriose daug principų tinkamai įgyvendinti. Tokiose valstybėse kaip Belgija (Flandrija ir Valonija), Estija, Airija, Nyderlandai, Norvegija, Švedija, Šveicarija ir Jungtinė Karalystė (Velsas) sistemos gerai išplėtos naudojamų rodiklių atžvilgiu (European Commission, *Cedefop*, ICF International, 2014, p. 15).

Vertinant rezultatų patvirtinimą kaip paramos palankių sąlygų neturinčioms grupėms (į kurias patenka žemos kvalifikacijos suaugusieji) priemonę, 2014 metų Europos aprašas rodo, kad tik kelių valstybių nacionalinėse ar regioninėse NMS rezultatų patvirtinimo strategijose ar politikoje šioms grupėms tebeikiamas prioritetas. Šiai Euridikės ataskaitai itin aktualu tai, kad, 2014 metų valstybių ataskaitos duomenimis, daugiau dėmesio skiriama žemos kvalifikacijos suaugusiųjų, o ne jaunų mokyklos nebaigusių asmenų NMS rezultatų patvirtinimui.

Nagrinėjant, kaip NMS rezultatų patvirtinimas susijęs su kitomis pastangomis suteikti lankstesnių mokymosi galimybių, 2014 metų aprašo versija rodo, kad nuo 2010 metų valstybių, kurios nurodo, jog susiejo NMS rezultatų patvirtinimą su kreditų sistemomis, skaičius gerokai išaugo. Todėl asmenys turi galimybių gauti kreditų už neformalųjį ir formalųjį mokymąsi ir juos panaudoti keldami kvalifikaciją. Vis dėlto ankstesnėse ataskaitose (2010 metų versija) kelios valstybės (pvz., Švedija, Islandija ir Norvegija) nurodė, kad kartais praktikoje sunku sutrumpinti mokymosi trajektorijas naudojant NMS

⁽⁸⁾ Pirma versija parengta 2004 metais, vėliau ji atnaujinta 2005, 2008, 2010 ir 2014 metais.

⁽⁹⁾ Informavimas, patarimai ir rekomendacijos apie pranašumus, galimybes ir procedūras; lengvai prieinamos rekomendacijos ir konsultacijos; susiejimas su NKS ir atitiktis EKS; atitiktis sutartiems standartams, prilygintiems formaliojo švietimo programose įgytoms kvalifikacijoms; skaidrios kokybės užtikrinimo (QA) priemonės, atitinkančios veikiančias QA sistemas, kuriomis skatinamas patikimas ir pagrįstas vertinimas; programų, skirtų visų sektorių darbuotojų profesinei kompetencijai tobulinti, vykdymas; sinergijos tarp patvirtinimo ir kreditų sistemų (ECTS ir ECVET) užtikrinimas; didelė tikimybė, kad palankių sąlygų neturinčioms grupėms patvirtinimas bus naudingas; galimybė bedarbiams atlikti gebėjimų auditą per 6 mėnesius po to, kai nustatomas jo poreikis; ES skaidrumo priemonių, pvz., „Europass“ sistemos ir Jaunimo paso, naudojimo skatinimas (išsamesnę informaciją žr. European Commission, *Cedefop*, ICF International, 2014).

rezultatų patvirtinimą. Pavyzdžiui, Islandijos, kurioje galima patvirtinti ankstesnio mokymosi rezultatus ir gebėjimus suaugusiųjų vidurinio ugdymo sistemoje, Europos aprašo 2010 metų ataskaitoje nurodoma, kad tai daroma retai, nes sunku pritaikyti kursus individualiems besimokančiųjų poreikiams.

Apskritai, 2014 metų versijos duomenimis, tam tikrose srityse, tokiose kaip strategijos, teisinės sistemos, suinteresuotųjų šalių įtraukimas, susiejimas su kvalifikacijų sistemomis ir dalyvavimas, padaryta didelė pažanga. Kita vertus, reali pažanga buvo gerokai lėtesnė ir tebėra niekaip neužbaigiamų užduočių, pradedant prieinamumo gerinimu, informuotumo apie NMS rezultatų pripažinimą didinimu ir baigiant nuoseklių, visapusiškų patvirtinimo sistemų sukūrimu. Vis dar neišspręstos finansinio tvarumo, personalo profesionalumo didinimo ir duomenų rinkimo problemos.

4.5.2. Duomenų apie NMS rezultatų patvirtinimo paslaugos naudotojus ir žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalyvavimą rinkimas

2014 metų Europos aprašo versijoje matoma nuosaiki dalyvavimo patvirtinimo procese pažanga nuo 2010 metų, nes dauguma valstybių nurodė, kad 2014 metais šios sistemos naudotojų skaičius išaugo. Tačiau 2014 metų valstybių ataskaitos taip pat rodo, kad nacionaliniu lygiu duomenys ne visada renkami sistemingai ir centralizuotai ir šį procesą būtų galima tobulinti, siekiant gauti daugiau duomenų apie NMS rezultatų patvirtinimo prieinamumą. Europoje duomenis renka įvairios organizacijos (nacionalinės ar regioninės valdžios institucijos, švietimo paslaugų teikėjai, gamybinis sektorius) ir kartais duomenys surenkami tik iš konkrečių sektorių ar projektų, nors kai kuriose valstybėse duomenys apie NMS rezultatų patvirtinimą renkami sistemingiau.

Teikdamos duomenis 2014 metų versijai, nė viena iš valstybių neatnaujino duomenų apie NMS rezultatų patvirtinimo procese suteiktų kvalifikacijų dalį. Vis dėlto tarp Euridikės surinktų duomenų yra pavyzdys, kuris šiuo metu, atrodytų, yra išimtis: Norvegijoje turima duomenų apie įvairių švietimo tipų kandidatų, kurių ankstesnio mokymosi rezultatai patvirtinti, dalį. Remiantis turimais duomenimis, 2011–2012 metais 12 % kandidatų į vidurinį išsilavinimą pateikė prašymus remdamiesi ankstesnio mokymosi rezultatų patvirtinimu (Lanke et al., 2013, p. 27), o 2013 metais kandidatų į aukštąjį profesinį išsilavinimą dalis sudarė 7 % (Kunnskapsdepartementet, 2014, p. 37). Vienas iš pagrindinių duomenų apie kandidatus, kurių NMS rezultatai patvirtinti, rinkimo būdų – Vox suaugusiųjų mokymosi statistinių duomenų bankas. Tačiau jame nėra daugelio valstybių statistinės informacijos apie platesnį NMS rezultatų patvirtinimo paslaugų poveikį ir tik kelios valstybės nurodo, jog ketina šią sritį įvertinti.

Atsižvelgiant į tai, kad vienas iš NMS rezultatų patvirtinimo sistemos plėtojimo politinių tikslų yra suteikti daugiau galimybių mokytis palankių sąlygų neturinčioms grupėms, svarbu ne tik vertinti bendras dalyvavimo NMS rezultatų patvirtinimo procese tendencijas, bet ir apibrėžti dalyvių tipus ir nustatyti, ar tokioms grupėms kaip žemos kvalifikacijos suaugusieji ši praktika naudinga. Kyla klausimas, ar duomenis, jeigu jų pavyks surinkti, bus galima išskaidyti pagal naudotojų požymius. Apskritai duomenys apie NMS rezultatų patvirtinimą, leidžiantys išsamiau išanalizuoti dalyvių požymius, tokius kaip ankstesnis jų išsilavinimas, amžius, statusas darbo rinkoje ar imigracinis statusas, renkami tik keliose valstybėse. Ir dar mažiau valstybių atlieka išsamią turimų duomenų analizę.

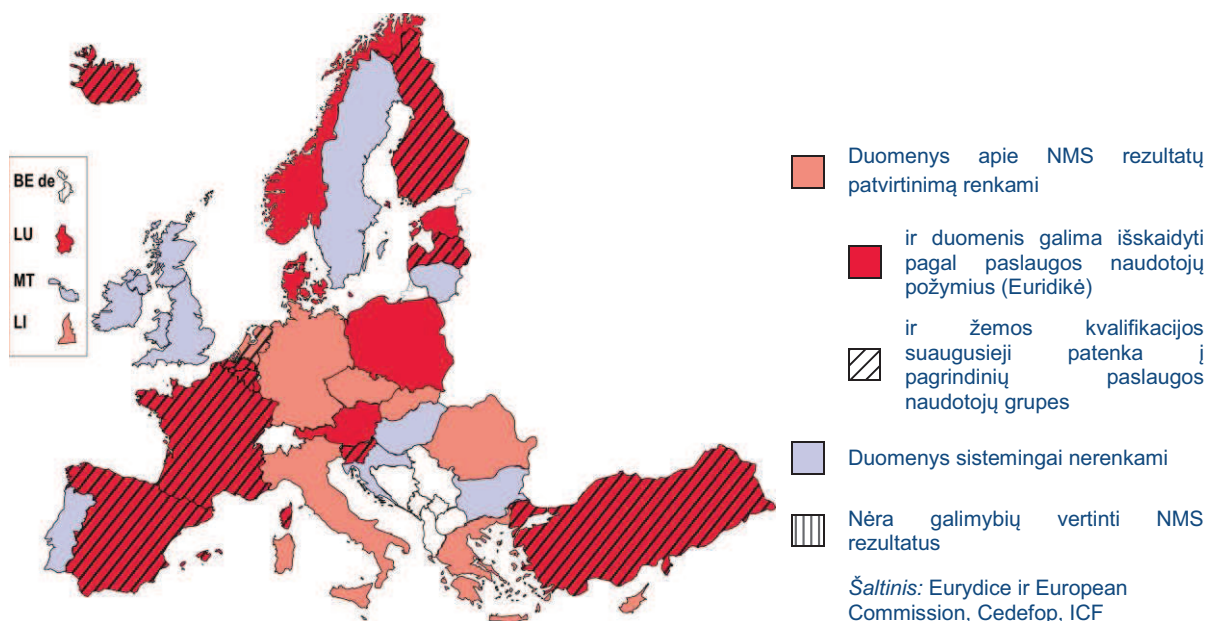
Belgijos prancūzakalbėje ir flamandų bendruomenėse ir Prancūzijoje galima rasti įdomių duomenų apie NMS rezultatų patvirtinimą analizės pavyzdžių. Belgijos prancūzakalbės bendruomenės Gebėjimų patvirtinimo konsorciumas skelbia metinę veiklos ataskaitą, įskaitant dalyvavimo NMS rezultatų patvirtinimo procese ir naudotojų profilio (lyties, statuso darbo rinkoje, išsilavinimo ir amžiaus) analizę. 2013 metų ataskaita rodo, kad pagrindiniai šių paslaugų naudotojai yra žemos kvalifikacijos suaugusieji, nes 39 % kandidatų daugią daugiausia įgiję pagrindinį išsilavinimą (Consortium de Validation des Compétences, 2013). Belgijos flamandų bendruomenėje Darbo ir

socialinės ekonomikos departamentas teikia metinę patirties įgijimo patvirtinimo ataskaitą, apimančią tokius kintamuosius kaip orientavimo veiklos, vertinimų ir išduotų pažymėjimų skaičius, kandidatų profilis (lytis, statusas darbo rinkoje, amžius, išsilavinimas, gyvenamoji vieta, įvairovės testas), taip pat pripažintų testavimo centrų profilis. 2013 metų ataskaitoje (Departement voor Werk en Sociale Economie, 2013), kurioje analizuojami 2012 metų duomenys, išsamiai nagrinėjamas kandidatų profilis, siekiant nustatyti, ar pasiekiamos teisės aktuose nustatytos tikslinės grupės. Prancūzijos darbo, užimtumo, profesinio mokymo ir socialinio dialogo ministerijos Statistikos departamentas (DARES) paskelbė 2012 metų duomenis (DARES, 2014), kurie rodo taikant NMS rezultatų patvirtinimą įgyto išsilavinimo lygmenį, siekiamas įgyti profesines kvalifikacijas ir kandidatų profilį (lytį, amžių ir statusą darbo rinkoje).

4.8 pav. pateikiama informacija iš dviejų duomenų šaltinių: Euridikės ir 2014 metų Europos aprašo. Remiantis 2014 metų aprašu, visose raudonai ar tamsiai raudonai pažymėtosiose valstybėse duomenys apie NMS rezultatų patvirtinimą renkami. Be to, Euridikės tinklas konkrečiai paklausė valstybių, ar jose renkama išsami informacija apie NMS rezultatų patvirtinimo proceso dalyvius ir ar tuos duomenis galima skaidyti pagal įvairius parametrus, įskaitant aukščiausią įgytą išsilavinimą, amžių, statusą darbo rinkoje ir imigracinį statusą. 2014 metų aprašo versijoje valstybės pateikė informaciją apie pagrindines NMS rezultatų patvirtinimo paslauga besinaudojančias grupes.

Paveikslėlyje pa valstybės, kuriose šios ataskaitos tikslinė grupė, t. y. žemos kvalifikacijos suaugusieji, patenka į pagrindinių NMS rezultatų patvirtinimo paslaugos naudotojų grupę. Taip yra mažiau nei dešimtyje valstybių. Nors šiame paveikslėlyje neparodyta, atkreiptinas dėmesys, jog, 2014 metų aprašo duomenimis, daugiau kaip pusė valstybių nurodo, kad jose yra tikslinių priemonių, nors tam tikrais atvejais jos taikomos tik konkrečioms projektams. Žemos kvalifikacijos suaugusieji dažnai patenka į tikslines grupes. Toks tikslinis politinis požiūris galiausiai gali padėti padidinti konkrečios tikslinės grupės dalyvavimą procese (taip pat reikėtų atsižvelgti ne tik į politinius veiksmus), tačiau jis gali likti ir deklaratyvus. Pavyzdžiui, atitinkamuose Rumunijos teisės aktuose prioritetą teikiamas palankių sąlygų neturintiems asmenims, bet atrodo, kad didžiausią kandidatų dalį sudaro aukštos kvalifikacijos besimokantys suaugusieji, nors realią situaciją atspindinčių duomenų sunku rasti, nes dalyvavimo duomenys nesuskaidyti.

4.8 pav. Duomenų apie neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatų patvirtinimą rinkimas, 2013–2014 metai

International, 2014.

Paiškinimai

Visose raudona (raudona ir tamsiai raudona) spalva pažymėtos valstybės duomenys apie NMS rezultatų patvirtinimą renkami. Tačiau paveikslėlyje neparodyta, kiek duomenų rinkimas visapusiškas. Skirtingose valstybėse duomenis gali rinkti skirtingi administraciniai lygmenys ar organizacijos (nacionalinės ar regioninės valdžios institucijos, švietimo paslaugų teikėjai, gamybiniai sektoriai).

Informaciją apie duomenų suskaidymą pagal naudotojų požymius rinko Euridikė, o informacija apie pagrindinių naudotojų grupes paimta iš 2014 metų Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo aprašo (European Commission, Cedefop, ICF International, 2014). Informacija apie tai, ar duomenys renkami, surinkta iš abiejų šaltinių.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Estija. Naudotojų požymių stebėseną vykdo mokyklos savo tikslams, todėl duomenys viešai neskelbiami. Tačiau kuriama Estijos švietimo informacijos sistemos (EHIS) platforma, kurioje ši statistinė informacija bus teikiama. Ji bus baigta iki 2015–2016 metų.

Portugalija. Šiuo metu kuriamas naujas kvalifikacijos ir profesinio mokymo centrų (CQEP) tinklas. Viena iš jam pavestų užduočių bus pakartotinai skatinti kompetencijų pripažinimą, patvirtinimą ir atestavimą (RVCC). Anksčiau kandidatams registruoti naudota kompiuterinė platforma, Integruotoji švietimo ir mokymo organizavimo valdymo sistema (SIGO), laikinai neveikia, todėl atitinkamų duomenų trūksta.

Kadangi 4.8 pav. daugiausiai dėmesio skiriama žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalyvavimui, nesiekama parodyti bendro dalyvavimo lygio ir NMS rezultatų patvirtinimo sistemų išplėtojimo lygmens konkrečiose valstybėse (žr. 4.5.1 dalį). Be to, nors duomenų turėjimas gali rodyti sistemingesnį požiūrį į NMS rezultatų patvirtinimą, ryšiai tarp duomenų rinkimo ir NMS išplėtojimo etapo – sudėtingesni, nes kai kuriose valstybėse, kuriose NMS rezultatų patvirtinimo sistema labai išplėtotą, duomenys sistemingai nerenkami (pvz., Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje).

Išvados

Šiame skyriuje išnagrinėti švietimo būdai ir organizaciniai dalykai, kurie galėtų pašalinti suaugusiųjų dalyvavimo švietimo ir mokymo programose kliūtis. Daugumoje valstybių tarp šių naudojant statistinius duomenis nustatytų kliūčių nurodomas laiko trūkumas, susijęs su pareigomis šeimoje, ir darbo grafikas, taip pat būtinųjų sąlygų (pvz., priėmimo reikalavimų) netenkinimas. Nors kuo aukštesnis suaugusiojo išsilavinimas, tuo sunkiau suderinti darbo grafiką, su pareigomis šeimoje susijusi laiko stoka turi panašų poveikį visiems suaugusiesiems.

Pripažįstama, kad nuotolinis mokymasis suteikia besimokantiejiems daugiau lankstumo ir padeda gerokai sutaupyti laiko. Valstybės finansuojamų nuotolinio mokymosi programų, skirtų suaugusiesiems Europoje, analizė rodo, kad jos yra visapusiškos ir įtvirtintos vos keliose valstybėse. Vis dėlto kai kuriose valstybėse nuotolinio mokymosi programos siūlomos plačiai, o absoliutus dalyvių skaičius patvirtina jų svarbą besimokantiems suaugusiesiems. Daugiausia dėmesio skiriant žemos kvalifikacijos suaugusiesiems, įdomu pažymėti Airijos atvejį – ten nuotolinį mokymąsi skatina Nacionalinė suaugusiųjų raštingumo agentūra (NALA), tiksliai sudaranti raštingumo ir pagrindinių gebėjimų sunkumų turintiems asmenims sąlygas mokytis. Keliose valstybėse veikia nemokami atvirieji mokymosi interneto portalai, o Ispanijos „Aula Mentor“ atvejis įdomus tuo, kad jame derinama virtualioji mokymosi aplinka ir fizinių mokymosi erdvių infrastruktūra, kurioje yra kompiuterių ir dirba repetitoriai. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad statistiniai duomenys apie nuotolinio mokymosi būdu besimokančių suaugusiųjų dalį nerodo jokių aiškių ryšių tarp nuotolinio mokymosi programų visapusiškumo bei įtvirtinimo ir dalyvavimo lygio. Dalyvavimas stebimas tik keliose valstybėse, o dar mažiau jų renkami išsami informacija apie dalyvius, todėl sunku įvertinti konkrečių grupių, tokių kaip žemos kvalifikacijos suaugusieji, dalyvavimo lygį.

Įrodyta, kad modulinį suaugusiųjų mokymosi programų vykdymas ir kreditais pagrįstų kvalifikacijų teikimas yra besimokančius suaugusiuosius galbūt motyvuojantis veiksnys, su galimybe

individualizuoti ir sutrumpinti mokymosi trajektorijas. Šiuo metu daugumoje Europos valstybių suaugusiems siūlomos bent kelios modulinės programos. Dalijimas į modulius kai kuriose valstybėse nėra naujiena, o daugelyje kitų šioje srityje pažanga imta daryti neseniai.

Politinėse rekomendacijose taip pat skatinama didinti kreditais pagrįstų kvalifikacijų teikimą, kad besimokantieji galėtų mokytis savo tempu. Ir nors šioje srityje dedama daug pastangų, pavyzdžiui, įgyvendinant ECVET, turima mažai informacijos apie suaugusiųjų dalyvavimą kreditus suteikiančiose programose ar įgyjant tokias kvalifikacijas. Apskritai maždaug pusė Europos valstybių nurodo, kad suaugusiems siūlomos bent kelios kreditus suteikiančios programos ar kvalifikacijos, o dviejose švietimo sistemose (Suomijoje ir Jungtinėje Karalystėje, tiksliau – Škotijoje) kreditai suteikiami praktiškai visoms kvalifikacijoms. Deja, žemesniuose švietimo lygmenyse kreditais pagrįstų kvalifikacijų mažiau, o pagrindinių gebėjimų lavinimo srityje jų beveik nėra. Todėl žemos kvalifikacijos suaugusieji gauna mažiausiai naudos iš šio tipo paramos.

Kadangi suaugusiųjų, ypač turinčių žemą kvalifikaciją, mokymosi kelias dažniausiai nelabai tiesus, analizėje taip pat daug dėmesio skiriama perėjimo iš pagrindinio į vidurinį ugdymo lygmenį ir iš vidurinio į aukštąjį reikalavimams. Apskritai Rytų ir Pietryčių Europos valstybėse suaugusieji turi mažiau variantų pereiti iš pagrindinio ugdymo lygmens į vidurinį nei Vakarų ir Šiaurės Europos valstybėse. Apskritai atrodytų, kad norint mokytis bendrojo vidurinio ugdymo programose dažniau reikia įgyti pagrindinį išsilavinimą, nei baigti šio lygmens profesines programas.

Panašiai valstybės pasiskirsto ir nagrinėjant aukštojo išsilavinimo įgijimo būdus. Vidurio ir Rytų Europos valstybėse norint siekti aukštojo mokslo dažniausiai sistemingai reikalaujama būti įgijus vidurinį išsilavinimą, o Vakarų ir Rytų Europos švietimo sistemos šiuo klausimu lankstesnės. Iš jų gauti statistiniai duomenys leidžia palyginti institucinę sandarą su studentų, į aukštąsias mokyklas įstojančių alternatyviais būdais, dalimi. Duomenys rodo, kad jeigu alternatyvūs būdai siūlomi, jie naudojami skirtingu lygiu, todėl reikia šią sritį išnagrinėti išsamiau ir nustatyti to priežastis, pavyzdžiui, ištirti universitetų atrankos politikas.

Paskutinė šiame skyriuje aptarta švietimo sistemos lankstumo didinimo priemonė – neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatų patvirtinimas – sukurta siekiant sudaryti sąlygas žemos kvalifikacijos besimokantiems ir didinti jų motyvaciją mokytis visą gyvenimą. Naujausia Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo aprašo versija (2014 m.) rodo, kad tam tikrose su NMS rezultatų patvirtinimu susijusiose srityse padaryta didelė pažanga, pvz., strategijos, teisinių sistemų, susiejimo su kreditų sistemomis srityse. Šiek tiek mažesnė pažanga susijusi su dalyvavimu. Tačiau taip pat nustatyta, kad tebėra sunkumų, tokių kaip prieinamumas, informuotumas ir NMS rezultatų patvirtinimas, finansinis tvarumas ir duomenų rinkimas. Be to, palankių sąlygų neturinčioms grupėms (įskaitant žemos kvalifikacijos suaugusiuosius) prioritetą teikiamas vos keliose valstybėse ir tik mažiau nei dešimtyje 2014 metų valstybių ataskaitų nurodoma, kad žemos kvalifikacijos suaugusieji patenka į pagrindinių NMS rezultatų patvirtinimo paslaugos naudotojų grupę. Žinoma, reikia tobulinti duomenų rinkimą, kad būtų galima gauti geresnių įrodymų apie NMS rezultatų patvirtinimo paslaugos naudojimą. Euridikės surinktuose duomenyse yra tik vienas pavyzdys, kai nurodoma naudojant NMS rezultatų patvirtinimo paslaugą suteiktą kvalifikacijų dalis (Norvegija), ir nustatyta, kad duomenys apie NMS rezultatų patvirtinimą, kuriuos galima suskaidyti pagal naudotojų profilius, renkami tik keliose kitose valstybėse. Daugumoje valstybių vis dar nėra statistinių duomenų apie platesnį NMS rezultatų patvirtinimo poveikį ir tik keliose valstybėse planuojama tokius vertinimus atlikti. Todėl šios šalys neturi galimybės išsiaiškinti, ar viena iš pagrindinių tikslinių grupių, t. y. žemos kvalifikacijos suaugusieji, gali visapusiškai pasinaudoti šios sistemos teikiama nauda.

Apskritai stebėseną ir vertinimą yra pagrindinė lankstumo (nuotolinis mokymasis, modulinės programos ir kreditais pagrįstos kvalifikacijos, sklandus perėjimas iš vieno švietimo lygmens į kitą ir NMS rezultatų patvirtinimas) didinimo praktikos silpnybė suaugusiųjų švietimo sistemose. Neturint patikimų ir sistemingai renkamų duomenų apie žemos kvalifikacijos suaugusiųjų dalyvavimą, sunku daryti išvadą, ar specialieji šios grupės poreikiai tenkinami, skatinti juos mokytis visą gyvenimą ir jų mokymąsi lengvinti.

5 SKYRIUS. INFORMAVIMO VEIKLA IR ORIENTAVIMO PASLAUGOS

Keliuose naujausiuose Europos politiniuose dokumentuose išryškinama informavimo veiklos ir orientavimo paslaugų svarba. 2008 metų Tarybos rezoliucijoje dėl geresnio orientavimo visą gyvenimą integravimo į mokymosi visą gyvenimą strategijas ⁽¹⁾ pabrėžiamas lengviau prieinamo visą gyvenimą trunkančio orientavimo paslaugų poreikis ir atkreipiamas dėmesys į didesnį paslaugų prieinamumą nepalankiausias sąlygas turinčioms grupėms. Be to, valstybės narės raginamos skatinti įgyti visą gyvenimą trunkančio karjeros valdymo gebėjimų ir tobulinti orientavimo paslaugų kokybę. Naujesnėje Rezoliucijoje dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės ⁽²⁾ raginama didinti žemos kvalifikacijos ir palankių sąlygų neturinčių suaugusiųjų dalyvavimą ir siūloma sutelkti dėmesį į jų pagrindinių gebėjimų lavinimą, pavyzdžiui, teikiant orientavimo paslaugas, patvirtinant neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatus ir sudarant sąlygas dalyvauti dar vienos galimybės mokytis iniciatyvose. Taip pat raginama didinti suaugusiųjų suvokimą, kad mokomasi visą gyvenimą ir jie turėtų reguliariai tai daryti, ypač tuomet, kai nedirba ar vyksta jų karjeros pokyčiai. Be to, vienas iš Komisijos komunikato „Švietimo persvarstymas: investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“ (European Commission, 2012b) prioritetų – mažinti žemos kvalifikacijos suaugusiųjų skaičių taikant įvairias priemones, tokias kaip centrų (vieno langelio principas), teikiančių įvairias paslaugas, pavyzdžiui, NMS rezultatų patvirtinimo ir profesinio orientavimo, ir siūlančių individualiems besimokantiems pritaikytas mokymosi trajektorijas, steigimas.

Remiantis pirmiau pateiktais politiniais prioritetais, šiame skyriuje siekiama išnagrinėti besimokantiems suaugusiesiems skirtą informavimo veiklą ir orientavimo paslaugas. Skyrius pradedamas nuo Europoje vykdomos informavimo veiklos analizės. Vėliau nagrinėjamos orientavimo paslaugos, ypač didelį dėmesį skiriančios valstybės finansuojamoms paslaugoms, kurias teikia ne valstybinės užimtumo tarnybos. Šioje dalyje taip pat aptariamos savipagalbos priemonės, nurodoma, ar veikia didelės elektroninės duomenų bazės, kuriose suaugusiesiems teikiama informacija apie mokymosi galimybes. Paskutinėje dalyje nagrinėjami vieno langelio principu veikiantys centrai, t. y. vietos, kuriose teikiamos įvairios mokymosi visą gyvenimą paslaugos, pritaikytos individualiems besimokantiems.

5.1. Suaugusiųjų mokymosi skatinimas didinant suvokimą ir informuotumą

Kalbant apie suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą naudos suvokimą, dažnai pakaitomis vartojami du terminai: suvokimo didinimas ir informavimas. Apskritai tiek suvokimo didinimas, tiek informavimas gali būti suprantami kaip veikla, skatinanti suaugusiųjų mokymąsi ir didinanti jų dalyvavimą siūlomose švietimo ir mokymo programose. Tačiau skirtinguose šaltiniuose teikiamos skirtingos šių terminų apibrėžtys. Pavyzdžiui, terminas „suvokimo didinimas“ kartais suprantamas plačiau – kaip veikla, kuria didinamas visų, t. y. besimokančiųjų, paslaugų teikėjų ir politikos formuotojų, informuotumas apie suaugusiųjų švietimo ir mokymo naudą. Tokios sampratos laikomasi naujausiame Europos vadove, kuriuo skatinamos didesnio suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi programose ir informuotumo iniciatyvos (European Commission, 2012c). Terminui „informavimas“ apibūdinti keliuose šaltiniuose naudojama Ward apibrėžtis (Ward, 1986, cituojama McGivney, 2001):

procesas, per kurį su žmonėmis, kurie paprastai nenaudoja suaugusiųjų švietimo paslaugų, susisiekiama neinstitucinėje aplinkoje ir jie pradeda dalyvauti veikloje, programose ir kursuose, atitinkančiuose jų aplinkybes ir poreikius, ir galiausiai kartu juos planuoja ir kontroliuoja (ten pat, p. 17–18).

⁽¹⁾ Tarybos rezoliucija dėl geresnio orientavimo visą gyvenimą integravimo į mokymosi visą gyvenimą strategijas, OL C 319/02, 2008 11 21.

⁽²⁾ Tarybos rezoliucija dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės, OL C 372/1, 2011 12 20.

Naujausiame žodynyje, sudarytame bendradarbiaujant su Europos institucijomis (NRDC, 2010a), informavimas apibrėžiamas kaip

įvairi veikla už formaliojo švietimo įstaigų ribų, skirta nesimokantiems asmenims nustatyti ir pritraukti, siekiant juos paskatinti užsiregistruoti į švietimo ir mokymo programas (ten pat, p. 58).

Pasak McGivney (2001), „[informavimo] sąvoką pradėta itin sieti su nepalankių sąlygų sąvoka – įvairių palankių sąlygų neturinčių asmenų informavimas. Dėl to šis žodis įgijo šiek tiek neigiamą atspalvį: pagalbos teikimas skurstantiems ir nepasiturintiems asmenims, darbas su prastai besimokančiais ar atsiliekančiais asmenimis“ (ten pat, p. 17). Kitaip tariant, informavimas dažniausiai suprantamas, kaip būdas pritraukti žmones, ypač tuos, kurių formaliojo švietimo patirtis menka, į mokymosi programas.

Kai kuriuose šaltiniuose nurodomi su informavimu susiję metodai ir požiūriai, padedantys geriau suprasti sąvoką. Europos politiniame dokumente „Suaugusiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimas: politika ir praktinės gairės“ (GHK, 2010) pabrėžiama, kad „siekiant informuoti žemos kvalifikacijos suaugusiuosius būtina transformuoti jų gyvenamąją ir darbinę aplinką į mokymosi vietas. [...] Geras informavimas apima tinklaveiką, partnerystės kūrimą, tarpininkavimą, galimybių mokytis pritaikymą besimokantiesiems ir laikotarpiui“ (ten pat, p. 12 ir 20). Tame pačiame šaltinyje teigiama, kad informavimą galima organizuoti naudojant bendruomenės ryšius, informavimo renginius, informacijos centrus, atvirųjų durų dienas, pokalbius, instruktavimą, viešąsias akcijas, reklamą žiniasklaidoje, suaugusiųjų mokymosi savaites, kontaktinius punktus bibliotekose ir t. t.

Apibūdindamas skirtingus požiūrius į informavimą, McGivney (2001) kalba apie keturis informavimo veiklos modelius. Tai satelitinis modelis (programų vykdymo centrų kūrimas bendruomenėse, ne pagrindinėse jų veiklos vietose), peripatetinis modelis (darbas įvairiose organizacijose, tokiose kaip bendruomenių centrai, ligoninės, kalėjimai ir pan.), nuotolinis modelis (ryšių su asmenimis ne institucinėje aplinkoje, pvz., gatvėje, užmezgimas) ir gyvenamosios vietos modelis (žmonių lankymas ar paslaugų teikimas jų namuose). Tuose pačiuose šaltiniuose pabrėžiama naujesnių metodų svarba, įskaitant informavimą mobiliaisiais telefonais, vietinį gebėjimų stiprinimą (t. y. vietinių žmonių mokymą būti mentorais) ir nuotolinio mokymosi paslaugas.

Be to, literatūroje pabrėžiama, kad svarbu ne tik didinti tikslinių asmenų, priklausančių nepakankamai atstovaujamoms grupėms, dalyvavimą šiuo metu teikiamų formų švietimo programose, bet ir sutelkti dėmesį į pažeidžiamas bendruomenes. Čia informavimas reiškia, kad naujas švietimo galimybes kuria palankių sąlygų neturinčių bendruomenių atstovai bendradarbiaudami su už informavimą atsakingais darbuotojais (McGivney, 1990 ir 2000). Tačiau štai kaip apibūdinama Jungtinės Karalystės situacija šio amžiaus pirmojo dešimtmečio pradžioje:

valstybinis finansavimas, skirtas esminiam pirmajam etapui, kuriame užmezgami ryšiai su naujomis bendruomenėmis, mažas. Informavimo veikla – bendravimas su žmonėmis bendruomenėje, jų pasitikėjimo užsitarnavimas, išklauskas ir išgirstų dalykų pavertimas konstruktyviais mokymosi atsakymais – vienas iš veiksmingiausių būdų pasiekti žmones, kurie mažiausiai dalyvauja formaliojo mokymosi programose (McGivney, 2000, cituojama McGivney 2006, p. 80–81). Tačiau kadangi tam reikia darbuotojų ir laiko, šiai veiklai nepakanka paramos ir išteklių (McGivney, 2006, p. 81).

Kaip nurodyta pirmiau, terminas „informavimas“ dažnai suprantamas kaip susisiekimas su žemos kvalifikacijos ar išsilavinimo suaugusiais naudojant įvairius būdus ir jų informavimas apie suaugusiųjų mokymosi naudą. Šiame skyriuje naudojama būtent ši informavimo sąvokos samprata. Tačiau čia taip pat vartojamas suvokimo didinimo terminas, ypač aptariant visiems būsimiems besimokantiesiems skirtas iniciatyvas. Vis dėlto prieš apžvelgiant Europos valstybėse vykdomą suvokimo didinimo ir informavimo veiklą, būtina išnagrinėti kontekstinius duomenis, kurie padės geriau suprasti jos svarbą.

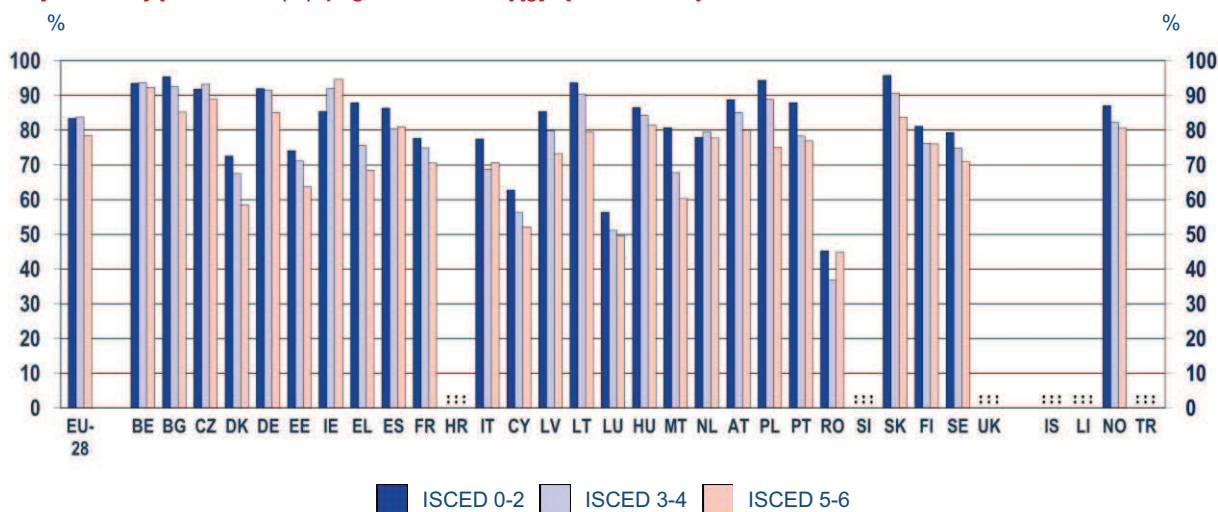
5.1.1. Kodėl informavimas svarbus

Suaugusiųjų švietimo tyrimo (SŠT) duomenys sudaro sąlygas aptarti suvokimo didinimo ir informavimo veiklą, siekiant didinti dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą programose. Šiuo požiūriu labai įdomūs du tyrimo elementai: pirma, duomenys, padedantys geriau suprasti priežastis, dėl kurių suaugusieji nedalyvauja mokymosi visą gyvenimą programose; antra, duomenys apie tai, kiek žmonių ieško informacijos apie mokymosi galimybes.

Atliekant SŠT, suaugusiųjų, kurie nedalyvavo švietimo ir mokymo programose likus 12 mėnesių iki tyrimo, paprašyta nurodyti nedalyvavimo priežastis. Vidutiniškai daugiau kaip 80 % programose nedalyvavusių asmenų ES valstybėse nurodė, kad jie tiesiog nenorėjo dalyvauti švietimo ar mokymo programose. Tai rodo, kad kol kas dažniausia nedalyvavimo priežastis – susidomėjimo stoka.

Analizuojant asmenų susidomėjimo stoką pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą (5.1 pav.), tarp skirtingų gyventojų grupių matoma labai mažai skirtumų. Vis dėlto praktiškai visose valstybėse (Airija – vienintelė išimtis) susidomėjimo stoka akivaizdesnė tarp suaugusiųjų, kurių išsilavinimas žemesnis nei aukštasis, palyginti su suaugusiais, kurie yra baigę aukštojo mokslo studijas. Šią informaciją reikėtų aiškinti kartu su dalyvavimo statistiniais duomenimis, rodančiais, kad mokymosi visą gyvenimą programose dažniausiai dalyvauja aukštąjį išsilavinimą įgiję suaugusieji (išsamesnė informacija pateikta 1 skyriaus 1.7 pav.). Žemesnio išsilavinimo suaugusieji, ypač neturintys vidurinio išsilavinimo, priešingai, patenka į grupę, pasižyminčią neaktyviu dalyvavimu mokymosi visą gyvenimą programose, ir, kaip matyti iš 5.1 pav., jų susidomėjimas dalyvavimu mokymosi visą gyvenimą programose šiek tiek mažesnis už aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų.

5.1 pav. Suaugusieji (25–64 metų amžiaus), kurie nedalyvavo švietimo ir mokymo programose ir nurodė, kad dalyvavimas jų nedomina (%), pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą, 2011 metai

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
ISCED 0–2	83,4	93,5	95,3	91,8	72,6	92	74,1	85,4	87,9	86,3	77,6	:	77,5	62,7	85,3	93,6	56,3
ISCED 3–4	83,8	93,7	92,5	93,2	67,4	91,6	71,1	92	75,7	80,4	74,9	:	68,8	56,4	79,8	90,4	51,2
ISCED 5–6	78,5	92,2	85,2	88,8	58,5	85,1	63,6	94,7	68,4	81	70,6	:	70,7	52,1	73,3	79,4	49,6
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
ISCED 0–2	86,4	80,7	77,9	88,7	94,4	87,9	45,2	:	95,7	81,1	79,3	:		:	:	87,1	:
ISCED 3–4	84,2	67,8	79,5	85	88,9	78,3	36,8	:	90,7	76,2	74,8	:		:	:	82,3	:
ISCED 5–6	81,4	60,3	77,7	80	75	76,9	44,8	:	83,7	76	70,8	:	:	:	80,5	:	

Šaltinis: Eurostatas (SIT). Internetinis duomenų kodas: *trng_aes_197* (duomenys gauti 2014 metų birželio mėnesį).

Paiškinimai

ES 28. apytiksliai.

Paveikslėlyje parodyti tik suaugusieji (25–64 metų amžiaus), kurie nedalyvavo švietimo ir mokymo programose likus 12 mėnesių iki tyrimo. Neatsižvelgiama į tai, kad dalyvavimo (ir nedalyvavimo) lygis įvairiose valstybėse skiriasi (išsamesnė informacija pateikta 1 skyriaus 1.6 pav.).

Pastaba dėl konkrečios valstybės

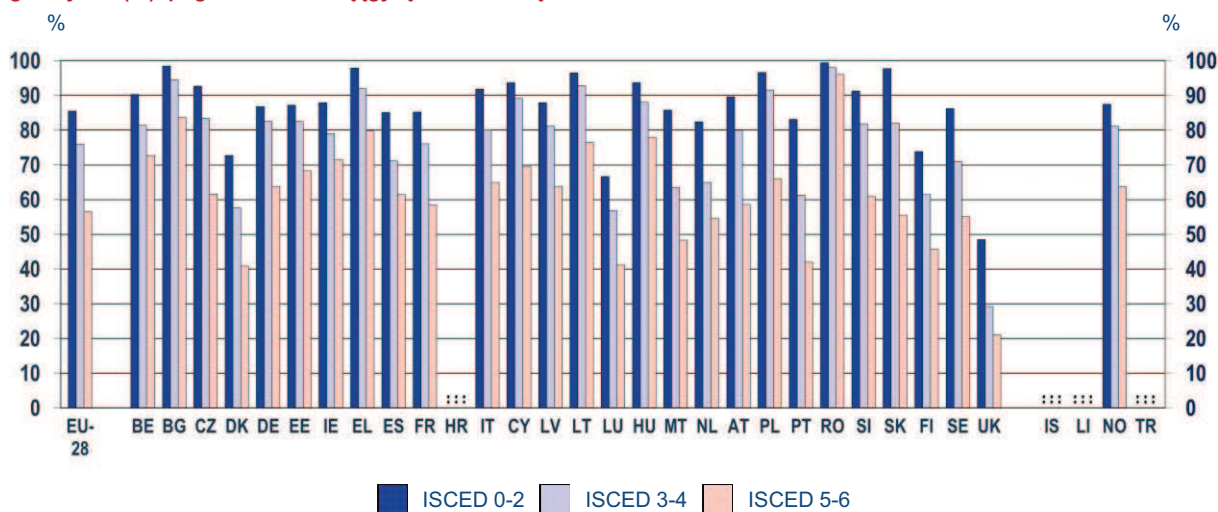
Rumunija: Mažas patikimumas.

Su susidomėjimu dalyvauti mokymosi visą gyvenimą programose glaudžiai susijęs klausimas, ar asmenys savarankiškai nagrinėja, kokių galimybių mokytis jie turi. Suaugusiųjų švietimo tyrime (SŠT) ši sritis analizuota užduodant klausimą, ar respondentai (t. y. mokymosi visą gyvenimą programose dalyvavę ir nedalyvavę asmenys) ieškojo informacijos apie mokymosi galimybes likus 12 mėnesių iki tyrimo.

Tyrimas parodė, kad visose ES valstybėse vidutiniškai ketvirtis žmonių (27 %) ieško informacijos apie mokymosi galimybes, o beveik trys ketvirčiai (73 %) – ne.

Vertinant asmenis, ieškančius informacijos apie mokymosi galimybes, pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą nustatyta didžiulių skirtumų (5.2 pav.). Tiesą sakant, visose Europos valstybėse žemesnį išsilavinimą turintys asmenys rečiau ieško informacijos apie mokymosi galimybes nei turintieji aukštesnį išsilavinimą. ES valstybėse vidutiniškai apie 86 % suaugusiųjų, kurių aukščiausias išsilavinimas – pagrindinis, neieško informacijos apie mokymosi galimybes, tas pats pasakytina apie maždaug 76 % vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų ir maždaug 57 % aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų.

5.2 pav. Suaugusieji (25–64 metų amžiaus), kurie likus 12 mėnesių iki tyrimo neieškojo informacijos apie mokymosi galimybes (%), pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą, 2011 metai

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
ISCED 0–2	85,5	90,3	98,4	92,6	72,7	86,7	87,1	87,9	97,8	85,1	85,2	:	91,9	93,7	87,9	96,5	66,6
ISCED 3–4	75,9	81,4	94,5	83,3	57,6	82,5	82,5	79,0	91,9	71,1	76,0	:	80,1	89,1	81,2	92,8	56,8
ISCED 5–6	56,5	72,7	83,7	61,5	40,8	63,8	68,3	71,5	79,8	61,4	58,4	:	65,0	69,5	63,8	76,5	41,2
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
ISCED 0–2	93,7	85,8	82,4	89,6	96,7	83,1	99,5	91,2	97,8	73,8	86,3	48,4		:	:	87,5	:
ISCED 3–4	88,0	63,5	64,9	80,0	91,6	61,3	98,0	81,8	81,9	61,5	71,0	29,1		:	:	81,2	:
ISCED 5–6	77,9	48,3	54,6	58,6	66,0	41,9	96,0	60,9	55,5	45,6	55,0	21,0		:	:	63,7	:

Šaltinis: Eurostatas (SŠT). Duomenis gavo ir apskaičiavo Eurostatas.

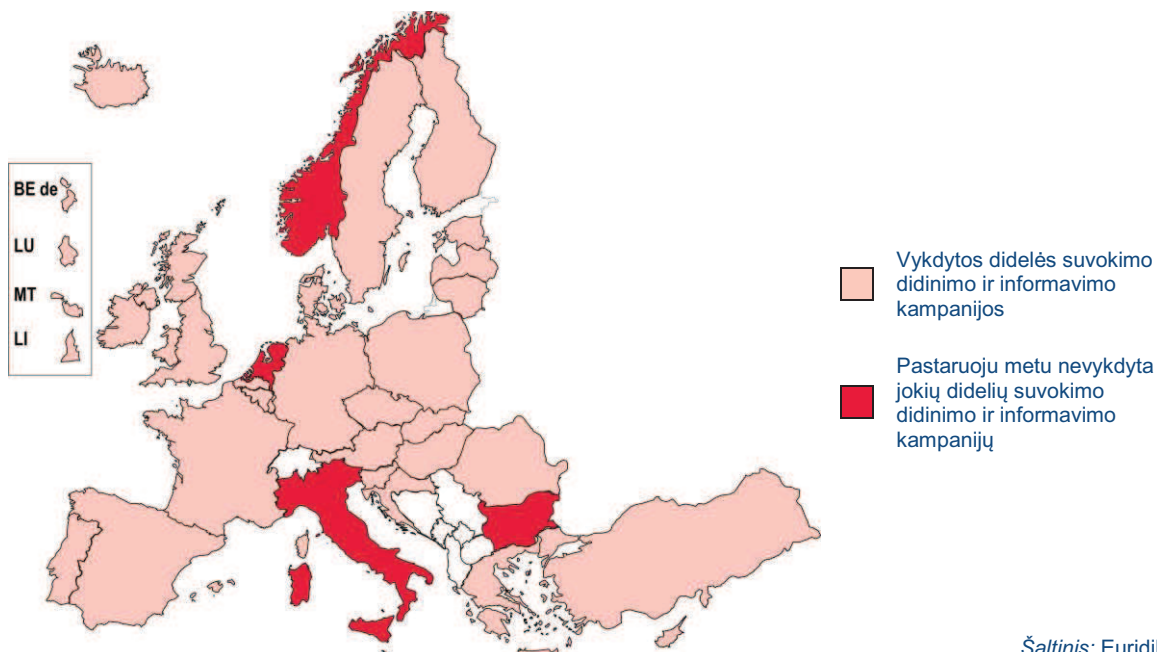
Paiškinimas

ES-28. apytiksliai.

Konkrečių valstybių duomenys rodo, kad daugiau kaip 90 % žemos kvalifikacijos asmenų dvylikoje valstybių (Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Graikijoje, Italijoje, Kipre, Lietuvoje, Vengrijoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje) neieško informacijos apie mokymosi galimybes. Visiškai kitokia situacija Jungtinėje Karalystėje (48 %), Liuksemburge (67 %), Danijoje (73 %) ir Suomijoje (74 %) – ten žemos kvalifikacijos suaugusieji šiek tiek aktyviau ieško informacijos apie mokymosi galimybes, palyginti su visomis kitomis Europos valstybėmis.

5.1.2. Suvokimo didinimas ir informavimo veikla Europoje

Susidomėjimo mokymusi visą gyvenimą stoka (5.1 pav.) ir neaktyvus savarankiškas mokymosi galimybių nagrinėjimas (5.2 pav.) rodo, jog reikia stengtis informuoti suaugusiuosius ir supažindinti juos su siūlomomis mokymosi galimybėmis arba sudaryti jiems sąlygas bendradarbiauti kuriant naujas konkrečioms jų poreikiams pritaikytas programas. Renkant Euridikės duomenis, valstybių paprašyta nurodyti iki trijų pagrindinių valstybės finansuojamų veiklos rūšių, skirtų suvokimui apie suaugusiųjų švietimą ir mokymą didinti, per pastaruosius penkerius metus, t. y. nuo 2009 iki 2014 metų. Renkant duomenis atsižvelgta į visiems suaugusiesiems ir konkrečioms grupėms skirtas veiklos rūšis. Kaip matyti iš 5.3 pav., praktiškai visos valstybės nurodo, kad tokia veikla jose vykdoma.

5.3 pav. Suaugusiesiems skirtos suvokimo didinimo ir informavimo kampanijos, 2009–2014 metai

Šaltinis: Euridikė.

Suvokimo didinimo ir informavimo veiklos formos ir metodai – įvairūs: nuo bendrojo pobūdžio nacionalinių kampanijų, skatinančių suaugusiuosius mokytis, iki konkrečių iniciatyvų, skirtų menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją turintiems suaugusiesiems. Nors šiai sričiai tiksliai įvertinti reikėtų atskiro tyrimo, tolesniuose poskyriuose siekiama nurodytas veiklos rūšis sugrupuoti ir atkreipti dėmesį į tam tikrus praktikos pavyzdžius.

Bendrojo pobūdžio suvokimo didinimo kampanijos

Vykdydamos suaugusiesiems skirtą veiklą, kelios valstybės surengė didelius vienkartinis renginius arba tam tikrą laiką trukusias kampanijas. Pavyzdžiui, 2011 metais Čekijoje vykdyta suvokimo didinimo kampanija „Plėskime požiūrį“, skirta bendrai suaugusiųjų švietimui skatinti kaip pagrindines komunikacijos priemones naudojant televiziją, radiją, spaudą ir kaičiąsias reklamas. 2008–2012 metais panašus projektas įgyvendintas Estijoje. Čia Suaugusiųjų švietimo asociacija (ANDRAS) vykdė programą „Suaugusiųjų švietimo populiarinimas“, kuri apėmė televizijos serialą, kelis žurnalo numerius ir radijo laidas. Nuo 2014 metų sausio mėnesio Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje) taip pat vykdoma reklaminė kampanija „Gebėjimai sėkmei“, kurioje atkreipiamas dėmesys į įvairias programas, iniciatyvas ir mokymosi visą gyvenimą galimybes. Kampanijoje pasitelkiamos įvairios žiniasklaidos priemonės, įskaitant televiziją, radiją, lauko reklamą ir skaitmeninę žiniasklaidą.

Be projektinių tam tikros trukmės kampanijų, daugelyje valstybių reguliariai organizuojami bendrojo pobūdžio suvokimo didinimo renginiai. Dažniausi reguliarios veiklos pavyzdžiai – suaugusiųjų švietimo (arba mokymosi visą gyvenimą) savaitės, nurodo Čekija, Danija, Estija, Kroatija, Suomija, Slovėnija ir Jungtinė Karalystė. Kai kuriose valstybėse šie renginiai organizuojami jau ilgą laiką. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) pirmoji besimokančių suaugusiųjų savaitė surengta 1991 metais ir ją toliau Anglijoje ir Velse organizuoja NIACE (Nacionalinis suaugusiųjų tęstinio švietimo institutas). Slovėnijoje panašus renginys pradėtas rengti 1996 metais, o Estijoje ir Suomijoje – 1998 metais. Įdomu tai, kad neseniai Slovėnijos mokymosi visą gyvenimą savaitė papildyta keliais naujais renginiais, pavadintais „Mokymosi paradas – besimokančių bendruomenių dienos“. Ši veikla vykdoma per mokymosi visą gyvenimą savaitę, ji yra vietinio pobūdžio ir joje dalyvauja daug partnerių. Tokioje veikloje dažniausiai bendradarbiauja iki 30 partnerių, kuriems vadovauja vietos suaugusiųjų švietimo

centras. Suomija taip pat nurodo, kad kasmetinę mokymosi visą gyvenimą ir orientavimo savaitę rengia daug partnerių. Čia į renginį įtraukiama daug centrinės valdžios įstaigų, įskaitant švietimo institucijas, įmonių ir socialinių partnerių atstovus. Nors kiekviena kampanija – unikalus renginys, turint galvoje jo temą ir įgyvendinimą, ji visada apima reklaminę veiklą visoje šalyje. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad kartais suaugusiųjų švietimo savaitės yra teminės, t. y. yra tikslinės, o ne bendrojo pobūdžio. Tokios savaitės rengiamos Danijoje. Čia per besimokančių suaugusiųjų savaites 2013 ir 2014 metais daugiausia dėmesio skirta menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turinčių suaugusiųjų programoms.

Valstybės praneša ne tik apie suaugusiųjų švietimo (ar mokymosi visą gyvenimą) savaites, bet ir kitas dideles reguliariai vykdomas suvokimo didinimo iniciatyvas. Pavyzdžiui, Slovėnijos suaugusiųjų švietimo institutas (SIAE) rengia kasmetinį renginį „Suaugusiųjų mokymosi ir žinių skatinimo apdovanojimai“, per kurį atkreipiamas dėmesys į asmenis, grupes ar institucijas, pasiekusias išskirtinių rezultatų mokymosi visą gyvenimą srityje. 1997–2013 metais institutas išdalijo beveik 200 apdovanojimų. Be to, nuo 2007 metų SIAE vadovauja dar vienai iniciatyvai pavadinimu „Geri pavyzdžiai traukia“, kurioje naudojamas tas pats mokymosi visą gyvenimą skatinimo principas, t. y. išskirtinės asmeninės istorijos.

Suvokimo didinimo kampanijos taip pat gali būti orientuotos į konkrečius suaugusiųjų švietimo ir mokymo sektoriaus segmentus. Tokia veikla gali būti vykdoma, kai centrinės valdžios institucijos pradeda teikti naujo tipo mokymosi visą gyvenimą programą. Taip yra Lenkijoje, kur 2011–2012 metais centrinės valdžios institucijos surengė žiniasklaidos kampaniją, kuria pristatė naujus mokymo kursus, sukurtus vykdant profesinio rengimo ir mokymo reformą. Panaši iniciatyva įgyvendinta Ispanijoje – ten neseniai surengta nacionalinė kampanija, kuria buvo reklamuojamos naujos galimybės įgyti nacionaliniu mastu pripažįstamos profesinės patirties. Kampanijos gali būti skiriamos ne tik naujoms programoms, bet ir konkrečioms suaugusiųjų švietimo segmentams ir didinti informuotumą apie ilgametes programas. Pavyzdžiui, Švedijos centrinės valdžios institucijos remia specialų kasmetinį renginį „Liaudies universiteto diena“, per kurį žmonės gali lankytis liaudies universitetuose ir gauti informacijos apie jų programas. Belgijos Briuselio regione taip pat pastaruosiu metu didintas informuotumas apie ilgametes sektorines programas, tačiau vykdyta tik vienkartinė suvokimo didinimo kampanija. Kampanija vyko 2014 metais institucijos *Bruxelles Formation*, kuri daugiausia dėmesio skiria darbo rinkos mokymo programoms, 20 metų sukakties proga. Joje naudota televizija, radijas, internetas ir socialinė žiniasklaida.

Konkrečioms gebėjimams, gyventojų grupėms ir suinteresuotosioms šalims skirtos kampanijos

Kai kurios kampanijos yra tikslinės, orientuotos į konkrečius gebėjimus, gyventojų grupes ar suinteresuotąsias šalis.

Į konkrečius gebėjimus orientuotoms kampanijoms priskirtina 2013 metais Liuksemburgo vykdyta nacionalinė kampanija, skirta keliems pagrindiniams gebėjimams, konkrečiai – raštingumo, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimams lavinti. Per kampaniją platinti atvirukai, paskelbtas nemokamas telefono numeris, kuriuo galima skambinti norint gauti patarimą ir informacijos apie siūlomus kursus, sukurta interneto svetainė, kurioje informacija teikiama tekstais, paveikslėliais ir garso įrašais.

Keliose valstybėse (pvz., Belgijos prancūzakalbėje ir flamandų bendruomenėse, Vokietijoje, Airijoje, Prancūzijoje, Kroatijoje, Austrijoje ir Turkijoje) įgyvendinamos konkrečiai raštingumui skirtos iniciatyvos. Belgijos flamandų bendruomenė organizuoja kasmetinę raštingumo savaitę ir 2014 metais sukūrė IKT platformą „Raštingumo didinimas“. Ši platforma – svarbiausia vieta visiems informacijos

apie raštingumą ar pagalbos ieškantiems asmenims. Austrija praneša apie funkcinio raštingumo sunkumų turintiems asmenims skirtą informavimo veiklą – plakatus viešose vietose ir reklamą vietos ar regioniniuose laikraščiuose, skatinančią raštingumo problemų turinčius žmones apsilankyti švietimo įstaigose ir pasinaudoti orientavimo paslaugomis, kad galėtų pagerinti savo situaciją. Nuo 2004 metų Jungtinėje Karalystėje (Škotijoje) vykdoma nacionalinė kampanija („Didysis plusas“), suaugusieji skatinami tobulinti skaitymo, rašymo ir skaičiavimo gebėjimus. Ji apima interneto svetainę, reklaminę veiklą ir pagalbos liniją. 2012 metais Vokietija įgyvendino kampaniją, skirtą plačiajai visuomenei informuoti funkcinio neraštingumo tema. 2013 metais kovą su neraštingumu Prancūzijos ministras pirmininkas paskelbė nacionaliniu tų metų prioritetu (*Grande cause nationale*). Vykdyta veikla apėmė žiniasklaidos (radijo, spaudos ir televizijos) kampaniją, skirtą informuotumui didinti ir įvairioms suinteresuotosioms šalims sutelkti. Airija pateikė daugiau tikslinės raštingumo didinimo veiklos pavyzdžių, kurie apima kelias televizijos ir reklamines kampanijas, skirtas informuotumui apie suaugusiųjų raštingumo lavinimo paslaugas ir suaugusiųjų neraštingumo problemą didinti. Daugeliu atvejų šią veiklą vykdė centrinės valdžios įstaiga (Nacionalinė suaugusiųjų raštingumo agentūra – NALA), kurios pagrindinė veiklos sritis – suaugusiųjų raštingumo didinimas.

Su raštingumo kampanijomis glaudžiai susijusios imigrantams skirtos vietinės kalbos mokymosi iniciatyvos. Įgyvendindama šias iniciatyvas 2014 metais Belgijos flamandų bendruomenė vykdė kampaniją, skatinančią olandų kalbos mokymąsi neformaliojo mokymosi aplinkoje.

Vykdomos ir su IKT naudojimo gebėjimais susijusios kampanijos. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje rengiamos kasmetinės skaitmeninės savaitės. Šis renginys, aktyviai reklamuojamas žiniasklaidoje, sudaro sąlygas suaugusiesiems nemokamai dalyvauti įvairioje vietinėje mokymosi veikloje, įskaitant skaitmeninių įrenginių, programinės įrangos ir interneto naudojimą. Be to, 2014 metais tame pačiame Belgijos regione vykdyta atskira kampanija, skirta interneto naudojimui tarp vyresnio amžiaus žmonių skatinti. Vengrijoje ir Jungtinėje Karalystėje taip pat surengtos kampanijos, kuriomis siekta lavinti suaugusiųjų skaitmeninius gebėjimus. Įdomu tai, kad abiem atvejais metodikoje laikytasi vietos gebėjimų stiprinimo principo, t. y. vietos žmonės mokyti būti mentorais. Konkrečiau tariant, per Jungtinės Karalystės kampaniją gerai išlavintus skaitmeninius gebėjimus turintys asmenys buvo skatinami padėti šeimai, draugams, kolegoms, klientams ar bendruomenės nariams lavintis pagrindinius interneto naudojimo gebėjimus. Įgyvendinant ES finansuojamą projektą Vengrijoje taip pat sukurtas 800 mentorių tinklas. Jie atsakingi už asmenų sutelkimą ir motyvavimą registruotis į ES finansuojamus IKT naudojimo ir užsienio kalbų kursus. Nuo 2012 metų gruodžio iki 2014 metų sausio mėnesio kursuose, remiamuose pagal šį projektą, pradėjo mokytis apie 100 000 žmonių.

Jeigu nuo pagrindiniams gebėjimams skirtų informavimo iniciatyvų pereitume prie kitų tipų tikslinių informavimo priemonių, pažymėtina, jog Islandija nurodo, kad nuo 2004 metų joje vykdoma nepakankamą kvalifikaciją turintiems žmonėms skirta kampanija. Ja siekiama nukreipti šiuos asmenis į įvairių tipų programas (t. y. švietimo programas ir ankstesnio mokymosi patvirtinimo procesą), kuriose jie gali kelti kvalifikaciją.

Be to, keliose valstybėse tiksliniai veiksmai skiriami bedarbiams – didinamas jų informuotumas apie mokymosi galimybes. Pavyzdžiui, 2013 metais Belgijos Briuselio regione vykdyta multimedijos kampanija, skirta jauniems bedarbiams – jų motyvacijai mokytis švietimo ar mokymo programoje didinti. Ji apėmė reklamas ant viešojo transporto priemonių ir didelio masto informacinių lankstinukų platinimą.

Tikslinės priemonės gali būti skirtos ne tik besimokantiesiems, bet ir kitoms suinteresuotosioms šalims. Belgija pateikė įdomų šios praktikos pavyzdį. Institucija *Bruxelles Formation*, daugiausiai dėmesio skirianti darbo neturinčių ir jo ieškančių asmenų švietimui ir mokymui, 2013 metais surengė

žiniasklaidos ir lauko reklamos kampaniją, skatinančią darbdavius samdyti šios įstaigos vykdomą programą baigusius žmones.

Suvokimo didinimo ir informavimo veiklos veiksmingumo matavimas

Išmatuoti suvokimo didinimo ir informavimo kampanijų veiksmingumą – sunki užduotis. Europos politiniame dokumente „Suaugusiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimas: politika ir praktikos gairės“ (GHK, 2010) nurodyta, kad „informavimo veiklos vertinimas – ne tik kiekybinės priemonės. Suprantama, kad informavimui reikia laiko, o rezultatai gali užtrukti ir iš esmės tai procesinis darbas“ (ten pat, p. 20). Iš tiesų renkant Euridikės duomenis dauguma valstybių nurodė, kad jos nevertina suvokimo didinimo ir informavimo veiklos poveikio konkrečių gyventojų grupių dalyvavimui švietimo ir mokymo programose.

Portugalija, patenkanti tarp valstybių, kuriose poveikis vertintas, nurodo, kad, nepaisant kampanijų, po kurių įgyvendinta Naujų galimybių iniciatyva (išsamesnės informacijos apie iniciatyvą žr. EACEA/Eurydice, 2011a, p. 28–29), pažeidžiamiausios grupės, ypač kvalifikacijos neturintys asmenys ir vyresnio amžiaus darbininkai, nevysiškai išnaudoja šios iniciatyvos teikiamas galimybes.

Kelios kitos valstybės ar jų regionai taip pat pateikė vertinimų rezultatus. Tačiau jie neapima poveikio konkrečioms gyventojų grupėms. Pavyzdžiui, Belgijos Briuselio regiono institucija *Bruxelles Formation*, neseniai įgyvendinusi įvairias suvokimo didinimo ir informavimo kampanijas (išsamesnė informacija pateikta pirmiau), pastebėjo, kad jos interneto svetainėje apsilankančių žmonių ir į mokymo programą užsirašančių asmenų skaičius išaugo. Kadangi institucija daugiausiai vykdo darbo rinkos programas, dauguma jos klientų – bedarbiai. Lenkija taip pat praneša, kad 2012 metais vykdyta kampanija, skirta Lenkijos profesinio ir tęstinio rengimo ir mokymo sistemos reformai skatinti, turėjo teigiamą poveikį (išsamesnė informacija pateikta pirmiau). Kampanijos rezultatas – sėkmingas pirmųjų dalyvių užsiregistravimas į naujų formų tęstinio profesinio rengimo ir mokymo programas.

Malta ir Islandija nepateikė vertinimo rezultatų, tačiau nurodo, kad jų centrinės valdžios institucijos renka duomenis, kuriais remiantis būtų galima atlikti poveikio vertinimą. Pavyzdžiui, Maltos mokymosi visą gyvenimą direktoratas atlieka valdžios institucijų programose dalyvaujančių asmenų tyrimus. Į tyrimus įtraukiami klausimai, kaip žmonės sužinojo apie pasirinktą švietimo veiklą. Vis dėlto duomenys nenaudojami galimam ryšiui tarp dalyvavimo programose ir informavimo iniciatyvų nagrinėti.

Atliekami ir bendresnio pobūdžio vertinimai. Jie dažniausiai susiję su reguliariai vykdoma suvokimo didinimo ir informavimo veikla. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje vertinama kiekviena pirmiau minėta kasmetinė kampanija, siekiant ateityje šiuos renginius tobulinti. Slovėnijoje, panašiai, vertinama kiekviena mokymosi visą gyvenimą savaitė (išsamesnė informacija pateikta pirmiau), siekiant tobulinti kitus renginius.

5.2. Suaugusiųjų dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą programose didinimas teikiant prieinamas ir visapusiškas orientavimo paslaugas ir savipagalbos priemones

Skatinant suaugusiuosius dalyvauti švietimo ir mokymo programose, gali būti svarbi ne tik informavimo veikla, bet ir orientavimo paslaugos. Jos gali padėti nustatyti mokymosi ir pažangos tikslus, rasti tinkamus švietimo ir mokymo variantus, suplanuoti tikslų siekimo kelią. Be to, „tinkama informacija, orientavimo ir konsultavimo paslaugos gali padėti sukurti prieinamą mokymosi aplinką, padėti mokytis bet kuriame amžiuje ir įvairoje aplinkoje ir suteikti piliečiams galių valdyti savo mokymąsi ir darbą“ (OECD, 2010, p. 86).

Europos visą gyvenimą trunkančio orientavimo politikos tinklo (ELGPN) ⁽³⁾ parengtame žodynyje pateikiamos rekomendacijos – pagalba asmenims priimant su švietimu, mokymu ir užimtumu susijusius sprendimus. Orientavimas gali apimti įvairiais būdais teikiamas paslaugas. Šiais laikais tradicines asmeninio orientavimo paslaugas dažnai papildo technologijos. Jos neatsiejamos nuo tokių sąvokų kaip elektroninis orientavimas, internetinis orientavimas, orientavimas žiniatinklyje ar orientavimas telefonu. Kai kurios iš šių paslaugų gali apimti įsivertinimo priemones, papildančias per tiesioginį susitikimą su orientavimo specialistu naudojamas priemones. Orientavimo procese taip pat gali būti pasitelkiami elektroniniai, laiškai, pokalbiai internetu, žinutėmis telefonu ir socialiniuose tinkluose. Tačiau naujausias *Cedefop* tyrimas parodė, jog „nepaisant lengvai prieinamos informacijos ir jos pertekliaus klientams kartais reikia profesionalų pagalbos, kad jie informaciją suprastų ir interpretuotų tinkamai“ (*Cedefop*, 2011, p. 61). Kitaip tariant, nors savipagalbos priemonės gali būti svarbios teikiant orientavimo paslaugas, jos nebūtinai tinka visiems ir turėtų būti papildomos struktūriškesniu asmeniniu kliento ir orientavimo specialisto bendravimu (ten pat).

Šią dalį, kurioje nagrinėjamos besimokantiems suaugusiesiems prieinamos orientavimo paslaugos, sudaro trys smulkesnės dalys. Pirmojoje pateikiama kontekstinė statistinė informacija apie tai, kaip Europos piliečiai naudoja orientavimo paslaugas. Antrojoje nagrinėjamos Europos valstybėse teikiamos valstybės finansuojamos orientavimo paslaugos, kurių viena iš tikslinių grupių – suaugusieji. Paskutinėje daugiausiai dėmesio skiriama savarankiško tyrimo priemonėms, ypač valstybės remiamoms duomenų bazėms, kuriose kaupiama informacija apie besimokantiems suaugusiesiems prieinamas mokymosi galimybes.

5.2.1. Kaip Europos piliečiai naudojami orientavimo paslaugomis

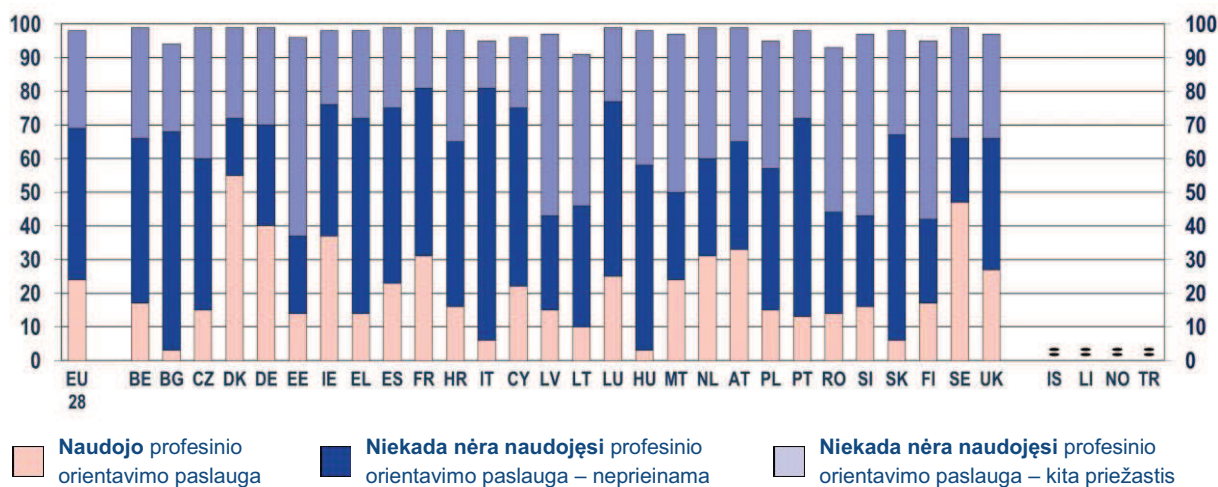
Naujausiame Eurobarometro tyrime (*European Commission*, 2014b) nagrinėta, kaip Europos piliečiai naudojami orientavimo paslaugomis, konkrečiai – profesinio orientavimo paslaugomis, t. y. paslaugomis, kurios dažniausiai apima švietimo ir mokymo orientavimo elementus.

Tyrime 15 metų ir vyresnių asmenų paprašyta nurodyti, ar jie kada nors naudojęsi profesinio orientavimo paslauga (5.4 pav.). Vidutiniškai ketvirtis ES valstybių respondentų į šį klausimą atsakė teigiamai. Tačiau tarp valstybių yra didelių skirtumų. Danija (55 %), Švedija (47 %), Vokietija (40 %) ir Airija (37 %) – šalys, kuriose profesinio orientavimo paslauga pasinaudojusių žmonių dalis didžiausia. Tačiau yra šalių, kuriose situacija priešinga ir profesinio orientavimo paslauga yra naudojėsi labai nedaug žmonių – tai Bulgarija (3 %), Vengrija (3 %), Italija ir Slovakija (abiejose 6 %).

Tyrime taip pat teirautasi, kokios priežastys (pavyzdžiui, prastas prieinamumas ar kitos) lėmė, kad asmenys niekada nėra naudojęsi profesinio orientavimo paslauga. Duomenys rodo, kad prastas prieinamumas – dažniausiai nurodyta priežastis Italijoje, Bulgarijoje, Slovakijoje, Portugalijoje ir Graikijoje.

⁽³⁾ ELGPN – tai ES valstybių narių bendradarbiavimo orientavimo politikos klausimais švietimo ir užimtumo sektoriuose tinklas. Jo parengtą žodyną rasite čia <http://www.elgpn.eu/glossary/glossary> (žiūrėta 2015-01-27).

5.4 pav. 15 metų amžiaus ir vyresni asmenys, naudojęsi profesinio orientavimo paslaugomis, 2014 metai

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
Naudojosi profesinio orientavimo paslauga	24	17	3	15	55	40	14	37	14	23	31	16	6	22	15	10	25
Niekada nėra naudojęsi – neprieinama	45	49	65	45	17	30	23	39	58	52	50	49	75	53	28	36	52
Niekada nėra naudojęsi – kita priežastis	29	33	26	39	27	29	59	22	26	24	18	33	14	21	54	45	22
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
Naudojosi profesinio orientavimo paslauga	3	24	31	33	15	13	14	16	6	17	47	27		:	:	:	:
Niekada nėra naudojęsi – neprieinama	55	26	29	32	42	59	30	27	61	25	19	39		:	:	:	:
Niekada nėra naudojęsi – kita priežastis	40	47	39	34	38	26	49	54	31	53	33	31		:	:	:	:

Šaltinis: Specialusis Eurobarometro tyrimas 417 (European Commission, 2014b).

Paiškinimai

Atliekant Eurobarometro tyrimą 417 (European Commission, 2014b), respondentų klausta (QB18 klausimas): „Ar kada nors esate naudojęsi profesinio orientavimo paslauga?“ Galimi atsakymai buvo tokie: „Taip“, „Ne, profesinio orientavimo paslauga niekada nebuvo prieinama“, „Ne, dėl kitos priežasties“, „Nežinau“.

Bendras respondentų skaičius: 27 998.

Atkreiptinas dėmesys, kad profesinio orientavimo paslaugos apima valstybinių institucijų (pvz., mokyklų, valstybinių užimtumo tarnybų – VUT) ar jų vardu ir privačių organizacijų teikiamas paslaugas ir kad respondentai iš skirtingų šalių profesinio orientavimo paslaugą gali suprasti skirtingai. Be to, duomenis reikėtų interpretuoti atsargiai dėl tyrimo metodikos ir palyginti mažos kiekvienos šalies imties. Priešingai nei kiti ataskaitoje pateikti duomenys, atsakymai apima skirtingus kelerių metų laikotarpius („visą gyvenimą“), atsižvelgiant į per 50 metų laikotarpį pasikeitusias galimybes ir požiūrius. Todėl duomenys nebūtinai rodo dabartinę orientavimo paslaugų situaciją ar suaugusiųjų norą šias paslaugas naudoti.

Tyrime taip pat pateikiama išsamesnė informacija apie respondentų požymius, ypač amžių, išsilavinimą ir profesinę kategoriją. Nors dėl tyrimo imties dydžio neįmanoma atlikti duomenų analizės pagal valstybes, galima išnagrinėti vidutines tendencijas visose ES valstybėse.

Amžiaus duomenys rodo, kad jauni žmonės ir jauni suaugusieji (15–24 metų amžiaus) dažniau naudoja profesinio orientavimo paslaugomis (36 %) nei vyresnio amžiaus kategorijoms priklausantys asmenys, konkrečiai 25–39 (31 %), 40–54 (27 %) metų ir vyresni nei 55 metų amžiaus asmenys (12 %). Iš dalies tai būtų galima paaiškinti pažangia profesinio orientavimo integracija į mokyklinį ugdymą⁽⁴⁾ ir aukštųjų mokyklų programas. Iš tiesų dauguma respondentų (61 %) nurodė, kad

⁽⁴⁾ Išsamesnės informacijos apie švietimą ir profesinį orientavimą mokyklose žr. šaltinio European Commission/EACEA/Eurydice/Cedefop, 2014, 5 skyriuje.

profesinio orientavimo paslauga naudojosi dar besimokydami. Be to, naudojęsi profesinio orientavimo paslauga nurodė 37 % respondentų studentų.

Analizuojant rezultatus pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą, akivaizdu, kad aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys profesinio orientavimo paslauga naudojo dažniau (33 %) nei asmenys, kurių aukščiausias išsilavinimas – pagrindinis (19 %). Respondentų, kurių aukščiausias išsilavinimas – vidurinis, grupėje matomas skirtumas tarp įgijusių bendrąjį išsilavinimą ir pasirinkusių profesinį rengimą ir mokymą (VET), antrajai kategorijai priklausantys asmenys dažniau naudojo profesinio orientavimo paslauga (atitinkamai 17 % ir 26 %).

Lyginant profesines kategorijas, vadovai profesinio orientavimo paslauga naudojo dažniau (34 %) nei kitų kategorijų darbuotojai, konkrečiai – kiti kvalifikuoti darbuotojai (29 %), fizinį darbą dirbantys darbininkai (27 %) ar savarankiškai dirbantys asmenys (19 %). Profesinio orientavimo paslauga yra naudojama 33 % bedarbių respondentų ir tik 19 % namų šeimininkių ar šeimininkų.

5.2.2. Orientavimo paslaugos Europos valstybėse

Renkant Euridikės duomenis valstybių paprašyta pateikti informaciją apie didelės apimties valstybės finansuojamas orientavimo paslaugas, kurių tikslinės grupės apėmė ir suaugusiuosius. Renkant duomenis klausta apie visiems suaugusiesiems prieinamas paslaugas ir konkrečioms suaugusiųjų grupėms skirtas paslaugas. Be to, centrinės valdžios institucijų prašyta pranešti, kaip jos vertina šių paslaugų poveikį konkrečių suaugusiųjų grupių, įskaitant žemos kvalifikacijos suaugusiuosius, vyresnio amžiaus darbuotojus ir bedarbius, dalyvavimui švietimo ir mokymo programose.

Valstybinių užimtumo tarnybų suaugusiesiems teikiamos orientavimo paslaugos

Daugumoje valstybių pagrindinės valstybės finansuojamas profesinio orientavimo paslaugas suaugusiesiems teikia valstybinės užimtumo tarnybos (VUT) (Sultana ir Watts, 2006). VUT dažniausiai atlieka keturias pagrindines funkcijas: tarpininkavimas ieškant darbo, informacijos apie darbo rinką teikimas, prisitaikymo prie darbo rinkos programų ir bedarbio pašalpų administravimas (Thuy, Hansen ir Price, 2001 cituojama Sultana ir Watts, 2006). Trečiasis elementas – prisitaikymo prie darbo rinkos programos – apima pagalbą ieškant darbo, švietimo ir mokymo ir tiesioginio darbo vietų kūrimo programas. Orientavimo paslaugos, kurios patenka į pagalbą ieškant darbo programų kategoriją, gali apimti individualią pagalbą (pvz., profesinio orientavimo ir konsultavimo programas), grupinę veiklą (pvz., darbo paieškos klubai ir seminarai) ir savipagalbos paslaugas (ten pat).

Nors daugumoje valstybių teoriškai VUT atviros visiems suaugusiesiems, realybėje jų teikiamos paslaugos, įskaitant orientavimo, dažnai apsiriboja neturinčiais darbo ir jo ieškančiais asmenimis. Tai ypač taikytina individualioms asmeninėms paslaugoms (Sultana ir Watts, 2006). Vadinasi, VUT teikiamos švietimo ir mokymo orientavimo paslaugos ir tolesnės švietimo ir mokymo programos daugiausia skirtos bedarbių integracijai ar pakartotinei integracijai į darbo rinką. Be to, VUT gali teikti sustiprintą orientavimo paramą konkrečioms bedarbių kategorijoms, įskaitant ilgalaikius bedarbius, moteris po vaiko priežiūros atostogų, neįgaliuosius, etnines mažumas, formaliųjų kvalifikacijų ar darbo patirties neturinčius jaunos asmenis ir pan. (Cedefop ir Sultana, 2004).

Nors VUT daugiausia dėmesio skiria darbo neturintiems ir jo ieškantiems asmenims, jos dažnai teikia priemones ir paramą, kuria gali naudotis plačioji visuomenė. Viskas tapo paprasčiau pradėjus teikti orientavimo paslaugas internetu ir sukūrus saviorientavimo ir įsivertinimo priemones. Iš tiesų Sultana ir Watts (2006) atkreipia dėmesį į aktyvų perėjimą prie savipagalbos paslaugų, ypač dideles valstybių investicijas į IKT ir programinės įrangos, kuri padeda susipažinti su informacija, susijusia su karjera,

darbo rinka, tolesniu švietimu ir mokymu bei orientavimu, taikant savipagalbos metodą. Jie pateikia tokius pavyzdžius:

Savęs pažinimo ir karjeros analizės paketų sukūrimas (pvz., Austrija, Belgijos VDAB, Estija, Airija, Lietuva), darbo paieškos internete galimybės (pvz., Estijoje, Airijoje) ir internetinė registracija, suteikianti galimybę įkelti gyvenimo aprašymą (pvz., Danija, Airija, Malta), ar internetinio asmeninių gebėjimų registro* sukūrimas (pvz., Liuksemburgas). Kai kurios VUT suteikia naudotojams galimybę kurti savo domenus, kad jie galėtų save geriau reklamuoti (pvz., Graikija, Nyderlandai). Kitas pavyzdys – skambučių centro technologijos, tarkim, nuo paprasčiausių nemokamų telefono skambučių prireikus informacijos (Belgijos VDAB, Suomija, Graikija, Vengrija, Airija, Italija, Norvegija, Lenkija, Slovėnija) iki visapusiškesnių nuotolinio konsultavimo paslaugų (pvz., Lenkijoje, Švedijoje) naudojimo (ten pat, p. 37).

Kiti renkant Euridikės duomenis gauti pavyzdžiai – iniciatyvos, kurias įgyvendina institucija *Bruxelles Formation* (Belgija, Briuselio regionas), teikianti dviejų tipų orientavimo paslaugas: vienomis gali naudotis visi suaugusieji per internetinę platformą (paslauga vadinama *Bruxelles Formation Carrefour*), kita (paslauga vadinama *Bruxelles Formation Tremplin*) skirta konkrečiai pažeidžiamiausiems bedarbiams. Valonijos (Belgija) institucija *Forem* teikia panašias paslaugas. Panašią sistemą Belgijos flamandų bendruomenėje yra sukūrusi ir institucija VDAB, teikianti panašias į *Bruxelles Formation* ir *Forem* paslaugas (taip pat žr. nuorodas į VDAB pirmiau pateiktoje citatoje).

Suaugusiesiems skirtos orientavimo paslaugos, kurias teikia ne valstybinės užimtumo tarnybos

Euridikės surinkti duomenys rodo, kad daugumoje Europos valstybių suaugusiesiems skirtų valstybės finansuojamų orientavimo paslaugų, kurias teikia ne valstybinės užimtumo tarnybos (VUT), nėra daug. Kitaip tariant, daugumoje valstybių struktūrinio orientavimo paslauga, kuria galėtų naudotis visi švietimo ir mokymo galimybėmis besidomintys suaugusieji, neteikiama. Vis dėlto susijusios praktikos pavyzdžių yra.

Kai kuriose valstybėse, kuriose teikiamos visiems suaugusiesiems prieinamos švietimo ir profesinio orientavimo paslaugos, teikiamos ir paslaugos, kuriose itin pabrėžiamas švietimo ir profesinis orientavimas. Pavyzdžiui, 2010 metais Danijoje sukurtas 13 profesinio orientavimo centrų, vadinamų VEU centrais (*Voksen- og EfterUddannelse*), tinklas, vieno langelio principu teikiantis švietimo ir mokymo paslaugas. Kartu su individualiu suaugusiųjų orientavimu šiuose centruose taip pat teikiamos konsultacinės paslaugos įmonėms (ypač – MVI) dėl tęstinio profesinio rengimo ir mokymo paslaugų. Slovėnijoje sukurtas 14 regioninių suaugusiųjų švietimo orientavimo centrų, veikiančių valstybinėse suaugusiųjų švietimo organizacijose, tinklas (*ljudska univerza*). Šie centrai turi du tikslus: siekia teikti švietimo orientavimo paslaugas suaugusiesiems ir gerinti tinklaveiką tarp suaugusiųjų švietimo ir orientavimo paslaugų teikėjų vietos lygiu. Norvegija sukūrė apskrityse veikiančių 36 karjeros centrų tinklą, kuriuose teikiamos nemokamos profesinio orientavimo paslaugos visiems 19 metų amžiaus ir vyresniems asmenims. Daugelis šių centrų bendradarbiauja su vietos įmonėmis ir dalyvauja organizuojant neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimą. 2013–2014 metais penki centrai dalyvavo imigrantų profesinio orientavimo modelio kūrimo projekte.

Prancūzija išplėtojo specialią neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatų patvirtinimo gairių sistemą. Ją sudaro vietų, kuriose teikiama informacija apie NMS rezultatų patvirtinimo sistemą, tinklas VAE (*validation des acquis de l'expérience*), sudarantis sąlygas žmonėms, kurie mokėsi iš patirties (t. y. profesinės ir neprofesinės patirties), patvirtinti savo žinias, gebėjimus ir kompetenciją, siekiant įgyti nacionaliniu lygiu pripažįstamą kvalifikaciją. Šio tinklo sukūrimas neatsiejamas nuo to, kad Prancūzijos centrinės valdžios institucijos daug dėmesio skiria NMS rezultatų patvirtinimo sistemos įgyvendinimui. Panaši situacija – Portugalijoje, kur naujų galimybių centrų (*Centros Novas Oportunidades*) tinklą neseniai pakeitė kvalifikacijų ir profesinio mokymo centrų (*Centros para a Qualificação e o Ensino Profissional* – CQEP) tinklas. Tačiau šie centrai teikia įvairesnes paslaugas

nei Prancūzijoje ir gali būti vadinami vieno langelio principu veikiančiais centrais (žr. 5.3 dalį). CQEP tinklui priklauso valstybinės mokyklos, profesinės mokyklos, mokymo centrai, įmonės, įmonių asociacijos ir vietos plėtros asociacijos.

Airija nuo praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio pabaigos įgyvendina orientavimo sistemą, pavadintą Suaugusiųjų švietimo orientavimo iniciatyva (AEGI). Sistema skirta įvairių suaugusiųjų švietimo programų, ypač teikiamų įgyvendinant tokias iniciatyvas kaip „Suaugusiųjų raštingumas“, „Bendruomenės švietimas“, „Atgal į švietimą“ (BTEI) ir „Profesinio mokymo galimybių sistema“ (VTOS), prieinamumui didinti. AEGI siekiama teikti orientavimo paslaugas, įskaitant individualų ir grupinį orientavimą, suaugusiesiems. Paslaugos apima asmeninį, švietimo ir profesinį orientavimą, etapus prieš priėmimą, priėmimą, mokymąsi ir prieš baigimą. AEGI sistemą finansuoja Švietimo ir gebėjimų departamentas per SOLAS, Tolesnio švietimo ir mokymo instituciją. Paslaugas teikia vietos švietimo ir mokymo valdybos (ETB). Nacionalinis švietimo orientavimo centras (NCGE), Švietimo ir gebėjimų departamento agentūra, koordinuoja AEGI plėtrą, remia ir moko orientavimo specialistus. Tarnybos veiklą vietos lygiu valdo ETB.

Orientavimo pagalba taip pat gali būti skirta prastai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintiems asmenims. Šio tipo paslaugos dažnos valstybėse, kuriose priimti rimti politiniai įsipareigojimai suaugusiųjų raštingumo ir pagrindinių gebėjimų srityje (išsamesnė informacija pateikiama 2 skyriuje). Pavyzdžiui, Austrija įsteigė specialią centrinės valdžios instituciją, teikiančią su pagrindiniais gebėjimais ir raštingumu susijusias orientavimo paslaugas (*Zentrale Beratungsstelle für Basisbildung und Alphabetisierung*). Vokietijoje pradėta teikti raštingumo problemų turintiems asmenims skirta orientavimo telefonu paslauga.

Be konkrečiai besimokantiems suaugusiesiems skirtų paslaugų, kai kuriose valstybėse orientavimo paslaugos teikiamos visiems, t. y. mokiniams, nuolatinių studijų studentams ir besimokantiems suaugusiesiems. Pavyzdžiui, Liuksemburge įsteigtas *Maison de l'orientation* vadinamas orientavimo centras, jungiantis kelias valstybines įvairių ministerijų įgaliotas orientavimo tarnybas. Belgijos vokiškai kalbančioje bendruomenėje už švietimą atsakingos ministerijos mokymų tarnyba (*Weiterbildungsdienst*) teikia individualias konsultacijas visiems, kurie nori gauti informacijos apie švietimo ir mokymo galimybes. Panašias orientavimo paslaugas teikia ir Čekijos profesinio orientavimo centras (*Centrum kariérového poradenství*), priklausantis Nacionaliniam švietimo institutui.

Teikiant visiems prieinamas orientavimo paslaugas gali būti naudojamos IKT priemonės. 2012 metais Jungtinė Karalystė (Anglija) įkūrė Nacionalinę karjeros tarnybą, kuri pakeitė „Kito žingsnio“ tarnybą ir buvo įsteigta jos pagrindu. Nacionalinė karjeros tarnyba teikia informaciją ir orientavimo paslaugas, susijusias su mokymusi, mokymu ir darbo galimybėmis, interneto svetainėje, elektroniniu paštu ir telefonu. Panašios paslaugos naudojant IKT teikiamos kitose Jungtinės Karalystės dalyse. Graikijoje taip pat sukurtas interaktyvus bet kokio amžiaus suaugusiesiems skirtas profesinio orientavimo portalas (e-stadiodromia.eoppep.gr), kuriame teikiamos karjeros vystymo paslaugos ir informacija apie judumą (pvz., skaitmeniniai karjeros testai, elektroninis konsultavimas ir pan.).

Galiausiai vykdomos įvairios regioninės ir vietinės iniciatyvos, susijusios su profesiniu orientavimu. Nors į šią ataskaitą jos neįtrauktos, kelios valstybės ar jų regionai, įskaitant Belgijos flamandų bendruomenę, Vokietiją ir Švediją, pabrėžė jų svarbą.

Orientavimo paslaugų poveikio vertinimas

Profesinio orientavimo paslaugos, kurių plėtrai naudojamas valstybinis finansavimas, dažniausiai stebimos ir vertinamos. Tačiau valstybės paprastai nevertina šių paslaugų poveikio suaugusiųjų dalyvavimui švietimo ir mokymo programose. Vertinimai labiau sutelkiami į kitus tikslus, ypač bedarbių integravimą į darbo rinką. Nors dėl Euridikės surinktų duomenų apimties nėra galimybės parodyti orientavimo paslaugų vertinimo visose Europos valstybėse rezultatus, kelis pavyzdžius pateikti galima.

Austrijos centrinės valdžios institucijos užsakė, kad tyrimų institutai įvertintų ESF programą ir panagrinėtų žemos kvalifikacijos suaugusiųjų ir suaugusiųjų imigrantų dalyvavimą programoje vykdytoje švietimo ir profesinio orientavimo veikloje. Rezultatai rodo, kad žemos kvalifikacijos suaugusieji (t. y. kurių aukščiausias išsilavinimas – pagrindinis) sudarė tik 15 % dalyvių, o imigrantai – 14 %. Taigi žemos kvalifikacijos asmenys ir imigrantai, palyginti su jų dalimi bendrame gyventojų skaičiuje, programoje atstovauti nepakankamai ⁽⁵⁾.

Vokietijoje vykdyti keli tyrimų projektai, skirti orientavimo paslaugų, kurias teikia valstybinės užimtumo tarnybos, siekdamos integruoti bedarbius į darbo rinką, poveikiui įvertinti. Viena iš šių projektų rezultatai (Boockmann, Osiander ir Stops, 2014) rodo, kad dažnas užimtumo tarnybos specialisto ir bedarbio bendravimas turi teigiamą poveikį nedarbo mažinimui.

Euridikės surinkti duomenys rodo, kad vertinant orientavimo paslaugas taikomi skirtingi metodai ir požiūriai. Pavyzdžiui, Slovėnija sukūrė IKT pagrįstą stebėsenos sistemą, skirtą klientų pasitenkinimui orientavimo paslaugomis, kurias teikia 14 regioninių suaugusiųjų švietimo orientavimo centrų, stebėti (išsamesnės informacijos apie šiuos centrus pateikta šioje ataskaitoje pirmiau). 2012 metais Norvegijos mokymosi visą gyvenimą agentūra (Vox) paskelbė suaugusiesiems skirto profesinio orientavimo poveikio vertinimo rezultatus (Vox, 2012). Vertinimo duomenys gauti iš dviejų tyrimų ir kokybinių pokalbių su suaugusiais profesinio orientavimo paslaugų naudotojais. Be to, Vox atlieka reguliarias gyventojų apklausas, kuriose dalyvauja 1 000 respondentų, apie profesinio orientavimo poreikius ir profesinio orientavimo aktualumą.

5.2.3. Internetinės duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie mokymosi galimybes

Suaugusieji gali naudotis ne tik asmeninėmis orientavimo paslaugomis, bet ir įvairiomis savipagalbos priemonėmis, padedančiomis jiems priimti su karjera ar švietimu susijusius sprendimus. Viena iš šių priemonių – elektroninės duomenų bazės (ar internetiniai kursų katalogai), kuriose kaupiama informacija apie mokymosi galimybes. Nors šios bazės nėra tinkamos visiems (pvz., Suaugusiųjų švietimo tyrimas rodo, kad dauguma suaugusiųjų, ypač žemos kvalifikacijos, savarankiškai nenagrinėja mokymosi galimybių, žr. 5.2 pav.), jos gali būti vertingas informacijos šaltinis informacijos apie mokymosi galimybes ieškantiems suaugusiesiems. Tiesą sakant, Suaugusiųjų švietimo tyrimas rodo, kad informacijos apie mokymosi galimybes suaugusieji dažniausiai ieško internete (61 %) ⁽⁶⁾. Dėl to renkant Euridikės duomenis buvo klausiama, ar naudojant valstybinę paramą valstybėse sukurtos išsamios elektroninės duomenų bazės, kuriose suaugusieji galėtų rasti informacijos apie mokymosi galimybes, įskaitant pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus ir vidutinio lygmens kvalifikacijas suteikiančias programas.

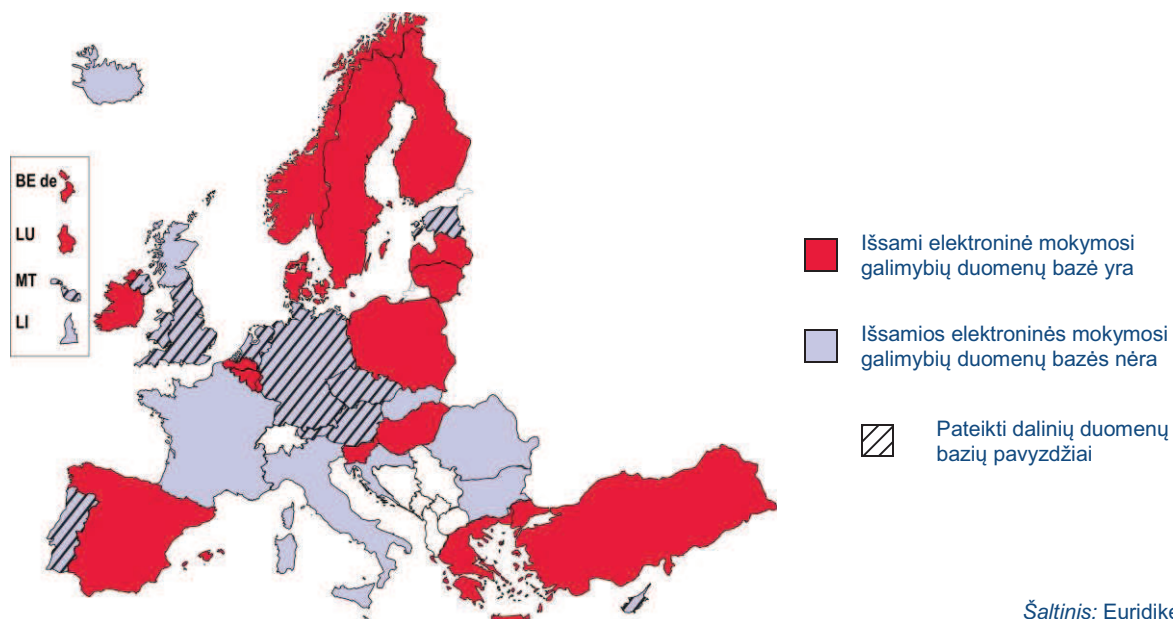
⁽⁵⁾ 2013 metais žemos kvalifikacijos asmenys sudarė 16,9 % visų Austrijos gyventojų (ES DJT), imigrantai – 19,4 % gyventojų (Statistik Austria, 2014a).

⁽⁶⁾ Darbdavys – dažniausiai antras informacijos šaltinis (30 %), po jo eina švietimo ir mokymo įstaigos (25 %). Su šeima, kaimynais ar kolegomis konsultuojasi maždaug kas penktas informacijos apie mokymosi galimybes ieškantis suaugusysis (21 %). Galiausiai žiniasklaidą (11 %), knygas (11 %) ir profesinio orientavimo paslaugų teikėjų paslaugas (10 %) naudoja savarankiškai galimybes nagrinėjantys asmenys, tačiau pastarieji šaltiniai rečiau lyginami su pirmiau minėtais šaltiniais. Išsamesnė informacija teikiama Eurostato interneto svetainėje, internetinis kodas: *trng_aes_187* (žiūrėta 2014-11-24).

Turimi duomenys (5.5 pav.) rodo, kad maždaug pusėje visų Europos valstybių sukurtos išsamios duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie mokymosi galimybes, įskaitant pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus ir vidutinio lygmens kvalifikacijas suteikiančias programas. Už jų plėtojimą dažniausiai atsakingos aukščiausio lygmens švietimo institucijos. Daugumoje valstybių, kurios nurodo turinčios išsamią duomenų bazę (Belgijos prancūzakalbėje bendruomenėje, Danijoje, Airijoje, Graikijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Suomijoje, Švedijoje, Norvegijoje ir Turkijoje), sukurtos ir duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie švietimo ir mokymo paslaugas, skirtas visoms amžiaus grupėms, t. y. jauniems ir suaugusiems asmenims. Be informacijos apie švietimo ir mokymo programas, šiose internetinėse platformose dažnai teikiama informacija apie profesinį orientavimą, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimą ir kitas su mokymusi visą gyvenimą susijusias paslaugas. Keliose valstybėse ar jų regionuose (Belgijos vokiškai kalbančioje ir flamandų bendruomenėse, Ispanijoje, Liuksemburge, Lenkijoje ir Slovėnijoje) sukurtos išsamios duomenų bazės, skirtos suaugusiųjų švietimo ir mokymo paslaugoms. Pavyzdžiui, Slovėnijos suaugusiųjų švietimo institutas (SIAE) sukūrė platformą, kurioje teikiama išsami informacija apie besimokančių suaugusiųjų formalųjį ir neformalųjį mokymąsi. 2013–2014 metais platforma apėmė daugiau kaip 200 paslaugų teikėjų ir 4 000 suaugusiųjų švietimo programų, daugiausiai vykdomų privačių organizacijų, vidurinių mokyklų ir suaugusiųjų švietimo centrų. Į platformą įtrauktos visos oficialiai pripažintos programos (t. y. Suaugusiųjų švietimo ekspertų tarybos patvirtintos programos).

Keliose valstybėse, neturinčiose išsamios mokymosi visą gyvenimą ar suaugusiųjų mokymosi duomenų bazės, sukurtos duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie žemos kvalifikacijos asmenų mokymosi galimybes. Pavyzdžiui, Vokietijos federalinė raštingumo asociacija sukūrė duomenų bazę, kurioje kaupiama informacija apie susijusias mokymosi galimybes raštingumo ir suaugusiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo srityje. Be to, veikia Vokietijos suaugusiųjų švietimo centrų asociacijos (DVV) elektroninio mokymosi portalas, kuriame taip pat galima ieškoti kursų. Į duomenų bazę įtraukti visi suaugusiųjų švietimo centrai, siūlantys raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus (apie 300 centrų), ir maždaug 30 kitų paslaugų teikėjų. Duomenys reguliariai atnaujinami. Be to, regioniniu lygiu informaciją apie raštingumo kursus teikia atitinkamų žemių raštingumo tinklai. Panaši situacija – Austrijoje, ten veikia centrinės pagrindinių gebėjimų ir raštingumo orientavimo ir konsultavimo institucijos duomenų bazė, finansuojama Švietimo ministerijos. Joje kaupiama informacija apie raštingumo kursus visoje šalyje, vokiečių kalbos, kaip antrosios kalbos, kursus ir pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą suteikiančius kursus. Taip pat veikia didelė duomenų bazė, kurioje kaupiama informacija apie valstybinių užimtumo tarnybų vykdomus kursus. Galiausiai kiekvienoje federalinėje žemėje veikia atskira duomenų bazė, kurioje kaupiama informacija apie suaugusiųjų švietimo kursus ir mokymosi visą gyvenimą programas regione. Informacijos apie pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus išsamumas šiose duomenų bazėse skiriasi.

5.5 pav. Išsamios elektroninės duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie mokymosi galimybes, įskaitant pagrindinių gebėjimų lavinimo programas ir vidutinio lygmens kvalifikaciją (ISCED 3–4) suteikiančias programas, 2013–2014 metai

Šaltinis: Euridikė.

Išsamių elektroninių duomenų bazių sąrašas:

BE fr	www.dorifor.be	LU	http://www.lifelong-learning.lu/Accueil/fr
BE de	http://www.weiterbildungsdatenbank.be/default.aspx	HU	http://www.eletpalya.munka.hu/
BE nl	http://www.wordwatjewil.be/	PL	http://www.doradztwozawodowe.koweziu.edu.pl/rynek-edukacji.html
DK	https://www.ug.dk/	SI	http://pregled.acs.si/
IE	http://www.qualifax.ie/	FI	http://opintopolku.fi/wp/fi/
EL	http://ploigos.eoppep.gr	SE	http://utbildningsinfo.se/
ES	http://aprendealolargodelavida.es/	NO	http://utdanning.no/
LV	http://www.niid.lv/	TR	http://www.hayatboyuogrenme.gov.tr/
LT	www.aikos.smm.lt		

Šaltinis: Euridikė.

Paiškinimas

Paveikslėlis pagrįstas atsakymais į šiuos klausimus: „Ar Jūsų valstybėje yra naudojant valstybės paramą sukurta išsami elektroninė duomenų bazė, kurioje suaugusieji gali rasti informacijos apie mokymosi galimybes, ypač programas iki ISCED 3/EQF 4 lygmens, įskaitant pagrindinių gebėjimų lavinimo programas?“ Valstybės, kurios į klausimą atsakė teigiamai, pažymėtos tamsiai raudona spalva, o jų nurodyta duomenų bazė įtraukta į po paveikslėliu pateiktą lentelę. Į klausimą neigiamai atsakiusios valstybės pažymėtos mėlynai. Kai kurios valstybės nurodė, kad jose veikia dalinės duomenų bazės. Šios valstybės pažymėtos įstrižomis linijomis. Jeigu valstybėje sukurta išsami elektroninė duomenų bazė, ji tarp papildomas dalines duomenų bazes turinčių valstybių šiame paveikslėlyje neparodyta.

Pastaba dėl konkrečios valstybės

Belgija (BE fr). Nors Belgijos prancūzakalbės bendruomenės nurodytos duomenų bazės turinį galima laikyti išsamiumi, dėl to, kad į ją įtrauktos įvairių tipų paslaugos, ji apima tik Briuselio regione teikiamas švietimo ir mokymo paslaugas.

5.3. Vieno langelio principas arba integruotas įvairių mokymosi visą gyvenimo paslaugų teikimas

Integruotas įvairių mokymosi visą gyvenimą paslaugų teikimas sulaukė didelio politikos formuotojų dėmesio. Kai ši tema aptariama politiniuose dokumentuose, paprastai vartojamas terminas „vieno langelio principas“, dažniausiai reiškiantis įvairių paslaugų teikimą vienoje vietoje. Tačiau specialiuose šaltiniuose šiam terminui gali būti priskirta konkreti reikšmė.

Analizuodama valstybių užimtumo tarnybų (VUT) teikiamas paslaugas, *Cedefop* vieno langelio principu veikiančius centrus apibrėžia kaip vietas, „kuriose klientai gali lengvai naudoti įvairias VUT paslaugas toje pačioje vietoje“ (*Cedefop* ir Sultana, 2004, p. 56). Taikant šią apibrėžtį tame pačiame šaltinyje išskirtos kelios valstybės ar jų regionai, kuriuose toje pačioje vietoje teikiamos įvairios valstybinės užimtumo paslaugos (pvz., Belgijos flamandų bendruomenė, Danija, Vokietija, Graikija, Ispanija, Kipras, Nyderlandai, Suomija, Jungtinė Karalystė ir Islandija).

Renkant Euridikės duomenis taikyta siauresnė vieno langelio principu veikiančių centrų sąvoka. Jie apibrėžiami kaip valstybės finansuojamų vietų tinklai, kuriuose integruojamos ir teikiamos trys mokymosi visą gyvenimą paslaugos: orientavimas, neformaliojo mokymosi ir savišvietos (NMS) rezultatų patvirtinimas, švietimo ir mokymo programų vykdymas.

Tyrimas rodo, kad šią apibrėžtį atitinkančių vietų yra tik keliose valstybėse. Portugalijoje vieno langelio principu veikiančių centrų sąvoka taikoma vietoms, vadinamoms kvalifikacijos ir profesinio mokymo centrais, kurie neseniai pakeitė anksčiau veikusius naujų galimybių centrus. Numatoma, kad, kaip ir ankstesniuose centruose, naujai sukurtame įstaigų tinkle bus teikiamos orientavimo, repetitorių ir neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo paslaugos. Islandijoje vieno langelio principo apibrėžtį atitinka 11 mokymosi visą gyvenimą centrų, kurie turi filialus daugumoje šalies miestų. Juose siūlomos orientavimo, patvirtinimo paslaugos, įvairios švietimo ir mokymo programos (išsamesnė informacija apie šiuose centruose vykdomas programas pateikta 3 skyriuje). Danija taip pat šiai grupei priskiriama iš dalies, nes nuo 2010 metų čia yra 13 VEU centrų, kurie turi veikti kaip vieno langelio principu pagrįsti priėmimo į suaugusiųjų švietimo ir mokymo programas centrai. Centruose teikiamos orientavimo paslaugos, susijusios su įvairių tipų mokymosi programomis, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimu, o žemos kvalifikacijos asmenims gali būti sudaromos individualizuotos švietimo trajektorijos. Tačiau VEU centrai tiesiogiai nerengia kursų ir neteikia NMS rezultatų patvirtinimo paslaugų. Įdomi praktika taikoma Belgijos prancūzakalbėse dalyse – ten kelios valstybinės institucijos, teikiančios orientavimo ir tęstinio profesinio rengimo ir mokymo paslaugas (įskaitant *Bruxelles Formation* ir *Forem*), susibūrė į institucijų konsorciumą NMS rezultatų patvirtinimo paslaugoms teikti.

Nors kai kurios valstybės pripažįsta, kad jose nėra vieno langelio principu veikiančių centrų tinklo, kuris atitinka renkant Euridikės duomenis naudotą apibrėžtį, jos pateikia susijusios praktikos pavyzdžių. Kai kurie jų apima bandomuosius projektus, skirtus vieno langelio principui išbandyti. Pavyzdžiui, nuo 2009 iki 2013 metų Čekijoje vykdytas nacionalinis projektas, skirtas vidurinėms mokykloms transformuoti į įvairias paslaugas teikiančius mokymosi visą gyvenimą centrus, įskaitant neformaliojo mokymosi programas, orientavimo ir ankstesnio mokymosi rezultatų patvirtinimo paslaugas. Kitas bandomasis projektas vykdytas 2013–2014 metais Slovėnijoje – 15 suaugusiųjų švietimo organizacijų, atrinktų surengus konkursą, dalyvavo suaugusiųjų esminių kompetencijų vertinimo procedūrų bandyme. Lenkija taip pat pranešė apie susijusias bandomąsias iniciatyvas, ypač projektus, skirtus orientavimo paslaugoms integruoti į tęstinio švietimo ir mokymo įstaigų veiklą. Latvijoje įgyvendinamos iniciatyvos, skirtos profesinio rengimo ir mokymo kompetencijų centrų tinklui sukurti, o tai reiškia, kad profesinį rengimą ir mokymą (VET) teikiančios įstaigos pradeda teikti kitas paslaugas, t. y. profesinio orientavimo ir neformaliojo švietimo sistemoje įgytos profesinės

kompetencijos patvirtinimo paslaugas. 2014 metais VET kompetencijų centro statusą įgijo 12 VET įstaigų.

Kelios kitos valstybės nurodo, kad jose nėra specialaus vieno langelio principu veikiančio įstaigų tinklo, tačiau atitinkamos švietimo įstaigos teikia įvairias mokymosi visą gyvenimą paslaugas, nors ir nebūtinai visas tas, kurias apima tyrimas. Pavyzdžiui, Liuksemburgas nurodo, kad visi ministerijos akredituoti suaugusiųjų bendrojo švietimo paslaugų teikėjai privalo ne tik vykdyti švietimo ir mokymo programas, bet ir teikti informaciją ir orientavimo paslaugas. Be to, toje pačioje valstybėje įvairios mokymosi visą gyvenimą paslaugos dažnai teikiamos tęstinio profesinio rengimo ir mokymo (CVET) srityje, ypač bedarbiams skirtose programose. Malta nurodo, kad Maltos menų mokslo ir technologijų kolegija (MCAST), t. y. įstaiga, kurioje suaugusieji gali mokytis įvairiuose formaliojo švietimo ir neformaliojo mokymosi kursuose, ne tik vykdo švietimo ir mokymo programas, bet ir teikia orientavimo paslaugas. Be to, ji iš dalies teikia išankstinio mokymosi, ypač išankstinio neformaliojo mokymosi, rezultatų patvirtinimo paslaugas. Tai dažniausiai tikrinama per pokalbį su besimokančiuoju. Airijoje kai kurie vietos suaugusiųjų švietimo centrai taiko integruotų paslaugų metodą, vertina besimokančiojo poreikius ir parengia individualų ugdymo planą. Priklausomai nuo nustatytų poreikių, į planą gali būti įtraukiamos centro vykdomos programos ir orientavimo paslaugos.

Šis tyrimas taip pat rodo, kad ateityje šioje srityje įvyks dar daugiau pokyčių. Austrija nurodo, kad vieno langelio principu veikiančių centrų tinklą bus galima įkurti tada, kai bus sukurta neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo sistema. Remiantis mokymosi visą gyvenimą strategija (Austrijos mokymosi visą gyvenimą strategija – LLL 2020), tai turėtų įvykti iki 2015 metų. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog visu pajėgumu veikianti patvirtinimo sistema nebūtinai reiškia, kad šalyje veikia įstaigų tinklas, kuris teikia integruotas mokymosi visą gyvenimą paslaugas. Pavyzdžiui, Prancūzijoje veikia stipri rezultatų patvirtinimo sistema, tačiau dar nesukurtas tinklas, kuris teiktų rezultatų patvirtinimo paslaugas kartu su orientavimo paslaugomis švietimo ir mokymo programomis. Vis dėlto tikimasi, kad tokių įstaigų tinklas bus sukurtas užbaigus šiuo metu vykdomą tęstinio profesinio rengimo ir mokymo (CVET) sistemos reformą.

Išvados

Šiame skyriuje nagrinėjama besimokantiems suaugusiesiems skirta informavimo veikla ir orientavimo paslaugos. Pradžioje aptariamas informavimas apie švietimą, vėliau analizuojamos informavimo aplinkybės. Suaugusiųjų švietimo tyrimo (SŠT) rezultatai rodo, kad dauguma švietimo ir mokymo programose nedalyvaujančių suaugusiųjų nerodo susidomėjimo dalyvavimu organizuotoje mokymosi veikloje. Praktškai visose valstybėse susidomėjimo stoka akivaizdesnė tarp žemesnį nei aukštąjį išsilavinimą turinčių suaugusiųjų negu tarp aukštojo mokslo studijas baigusių asmenų. Tai rodo, kad žemesnį išsilavinimą turintys asmenys ne tik rečiau dalyvauja švietimo ir mokymo programose aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys (kaip aptarta 1 skyriuje), bet ir jų susidomėjimas dalyvavimu organizuotame mokymesi šiek tiek mažesnis nei aukštesnį išsilavinimą turinčių suaugusiųjų. SŠT taip pat rodo, kad maždaug trys ketvirtadaliai ES suaugusiųjų neieško informacijos apie mokymosi galimybes. Visose Europos valstybėse žemesnį išsilavinimą turintys asmenys rečiau ieško informacijos apie mokymosi galimybes nei turintieji aukštesnį išsilavinimą.

Mažas susidomėjimas mokymusi visą gyvenimą ir neaktyvus individualūs mokymosi galimybių nagrinėjimas rodo, kad reikia veiksmų, kurie padėtų informuoti suaugusiuosius ir sudaryti jiems sąlygas bendradarbiauti kuriant naujas konkrečioms poreikiams pritaikytas programas. Centrinės valdžios institucijos, atrodo, supranta poreikį įsikišti. Euridikės surinkti duomenys rodo, kad pastaruoju metu beveik visose valstybėse vykdytos didelės suvokimo didinimo ir informavimo kampanijos. Tyrimas taip pat rodo, kad šios iniciatyvos įgyvendintos įvairiomis formomis ir taikant įvairius metodus. Jos apima bendrojo pobūdžio nacionalines kampanijas, kuriomis siekiama paskatinti suaugusiuosius mokytis, ir konkrečias iniciatyvas, skirtas menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintiems suaugusiesiems ar žemos kvalifikacijos asmenims informuoti. Tačiau daugumoje valstybių nevertinamas informavimo veiklos poveikis konkrečių grupių (ypač žemos kvalifikacijos asmenų) dalyvavimui švietimo ir mokymo programose. Išsamesni šios srities tyrimai galėtų padėti geriau suprasti taikomus informavimo veiklos vertinimo metodus ir būdus.

Orientavimo paslaugos taip pat svarbios skatinant suaugusiuosius dalyvauti švietimo ir mokymo programose. Turimi statistiniai duomenys rodo, kad maždaug ketvirtis 15 metų amžiaus ir vyresnių ES valstybių piliečių yra naudojęsi profesinio orientavimo paslaugomis, t. y. paslaugomis, kurios dažniausiai apima švietimo ir mokymo orientavimo elementus. Vis dėlto tarp valstybių yra didelių skirtumų. Kai kuriose jų profesinio orientavimo paslaugomis yra naudojęsi maždaug pusė visų 15 metų amžiaus ir vyresnių asmenų, kitose – mažiau kaip 10 % gyventojų. Keliose valstybėse pagrindinė priežastis, dėl kurios profesinio orientavimo paslaugos nenaudojamos – prastas prieinamumas. Be to, tam tikros gyventojų kategorijos, ypač jauni asmenys, aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys, aukštesnės kvalifikacijos profesijų atstovai ir bedarbiai, profesinio orientavimo paslaugomis naudojami dažniau nei kitos gyventojų grupės.

Darbo neturintys ir jo ieškantys asmenys dažniausiai yra pagrindiniai valstybės finansuojamų profesinio orientavimo paslaugų objektai. Tam tikros jų kategorijos, įskaitant ilgalaikius bedarbius, po vaiko priežiūros atostogų į darbo rinką grįžtančius asmenis, neįgaliuosius, etnines mažumas, formaliosios kvalifikacijos ir darbo patirties neturinčius jaunos asmenis, gali gauti papildomą paramą. Valstybinės užimtumo tarnybos (VUT) investavo į plačiai visuomenei skirtų priemonių kūrimą, ypač internetines orientavimo paslaugas, saviorientavimo ir įsivertinimo priemones. Valstybės finansuojamų orientavimo paslaugų, kurias teiktų ne VUT ir galėtų naudoti suaugusieji, daugumoje Europos valstybių teikiama mažai. Kitaip tariant, daugumoje valstybių neteikiama struktūrizuota orientavimo paslauga, kuria galėtų naudotis kiekvienas informacijos apie švietimo ir mokymo galimybes ieškantis suaugusysis. Vis dėlto nustatyti keli praktikos, sutelktos arba į švietimo orientavimą, arba kitą visą gyvenimą trunkantį orientavimą, pavyzdžiai, tokie kaip su neformaliojo mokymosi ir savišvietos

rezultatų pripažinimu susijęs orientavimas. Be to, kai kuriose valstybėse teikiamos konkrečiai su raštingumo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo sunkumais susiduriantiems suaugusiesiems skirtos orientavimo paslaugos. Šio tipo paslaugos itin ryškios valstybėse, kuriose prisiimti tvirti politiniai įsipareigojimai suaugusiųjų raštingumo srityje. Be konkrečiai besimokantiems suaugusiesiems skirtų paslaugų, teikiamos ir visiems žmonėms, t. y. mokiniams, jauniems asmenims ir suaugusiesiems, skirtos orientavimo paslaugos. Jos gali apimti asmenines paslaugas ar IKT pagrįstas orientavimo paslaugas, kurios teikiamos įvairiais būdais, įskaitant interneto svetaines, elektroninį paštą, telefoną ir t. t.

Profesinio orientavimo paslaugos, kurių plėtrai naudojamas valstybinis finansavimas, ypač VUT teikiamos paslaugos, dažniausiai stebimos ir vertinamos. Tačiau valstybės paprastai nevertina šių paslaugų poveikio suaugusiųjų dalyvavimui švietimo ir mokymo programose. Vietoje to vertinami kiti tikslai, ypač darbo neturinčių ir jo ieškančių asmenų integracija į darbo rinką.

Svarbus strategijų, kuriomis siekiama didinti paslaugų prieinamumą, elementas – internetinės duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie mokymosi visą gyvenimą galimybes. Suaugusiųjų švietimo tyrimas rodo, kad suaugusieji informacijos apie mokymosi galimybes dažnai ieško internete. Dvylikoje valstybių veikia išsamios internetinės duomenų bazės, kuriose suaugusieji gali rasti informacijos apie mokymosi galimybes, įskaitant pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus ir vidutinio lygmens kvalifikaciją suteikiančias programas. Kai kurias iš šių duomenų bazių gali naudoti visoms amžiaus grupėms, kitos skirtos specialiai besimokantiems suaugusiesiems. Kelios valstybės, kuriose nėra išsamios mokymosi visą gyvenimą ar suaugusiųjų mokymosi duomenų bazės, sukurtos duomenų bazės, kuriose kaupiama informacija apie mokymosi galimybes žemos kvalifikacijos asmenims, tačiau informacijos apie pagrindinių gebėjimų lavinimo kursus išsamumas jose skiriasi.

Galima kelti klausimą, kiek valstybės integruoja įvairias mokymosi visą gyvenimą paslaugas. Euridikės surinkti duomenys rodo, kad valstybės finansuojamų įstaigų, kurios teiktų trijų tipų mokymosi visą gyvenimą paslaugas – švietimo ir mokymo programas, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimą ir orientavimą, tinklų yra mažai. Tačiau keliose valstybėse vykdyti bandomieji projektai, kuriuose bandyti integruotieji mokymosi visą gyvenimą metodai.

6 SKYRIUS. TIKSLINIS FINANSAVIMAS

Suaugusiųjų švietimo ir mokymo finansavimas – itin sudėtinga sritis. Šiame skyriuje siekiama apibrėžti, kaip valstybės finansus būtų galima panaudoti remiant žemos kvalifikacijos suaugusiuosius ir kitas grupes, kurių gebėjimų ir kvalifikacijos trūkumas kelia didelį susirūpinimą. Skyriaus pradžioje įvertinami duomenys, siekiant išsiaiškinti, koku mastu švietimo ir mokymo veikloje norintiems dalyvauti suaugusiesiems trukdo finansiniai sunkumai. Po šios kontekstinės informacijos antroje dalyje pristatomos įvairios mokymosi visą gyvenimą finansavimo galimybės. Remiantis siūloma tipologija, trečioje dalyje nagrinėjama suaugusiųjų švietimui, ypač turintiems žemą kvalifikaciją ar neturintiems jokios kvalifikacijos suaugusiesiems, taip pat darbdaviams, suteikiantiems mokymosi galimybių šioms tikslinėms grupėms, teikiama valstybinė finansinė parama. Aptiriamos ir specifinės finansinės iniciatyvos, skirtos kitoms pažeidžiamoms grupėms, įskaitant asmenis, kurie grįžta į darbo rinką, kitakalbius ir vyresnio amžiaus darbuotojus.

6.1. Finansavimas – kliūtis mokytis visą gyvenimą

Kaip jau aptarta 4 skyriuje, pageidaujantys grįžti mokytis suaugusieji gali susidurti su daugeliu kliūčių ir sunkumų. Kaip rodo suaugusiųjų švietimo tyrimas (SŠT), jie dažnai turi rasti pusiausvyrą tarp švietimo ir mokymosi, pareigų šeimoje ir (arba) darbo grafiko. Kita kliūtis, jau aptarta 4 skyriuje, gali būti būtinųjų sąlygų neatitikimas, kai, pavyzdžiui, norint pradėti mokytis konkrečioje švietimo ar mokymo programoje trūksta būtinosios kvalifikacijos. Kliūčių sąrašė yra ir kita potenciali kliūtis – finansavimas, ją aptarsime šioje dalyje.

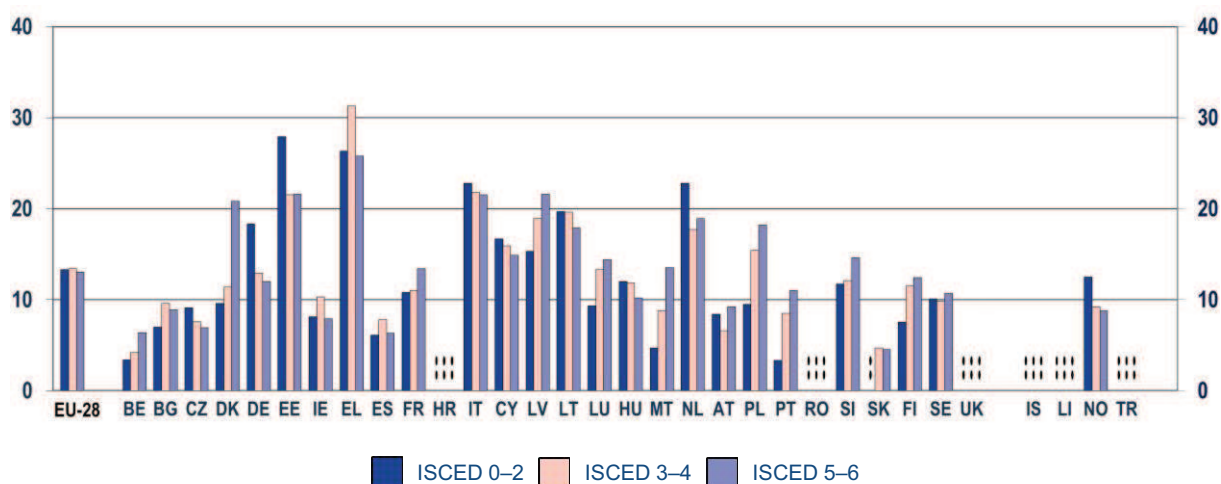
6.1 pav. vaizduojamas suaugusiųjų, teigusių, kad finansavimas jiems buvo kliūtis mokytis, santykis pagal aukščiausią išsilavinimo lygį. Konkrečiau tariant, čia nurodomi suaugusieji, kurie teigė, kad mokymas jiems buvo per brangus arba jie neįstengė už jį sumokėti. Žiūrint į ES vidurkį, duomenys rodo, kad svyravimai tarp išsilavinimo lygmenų yra nereikšmingi. Nepaisant išsilavinimo lygmens, finansavimo trūkumas kliudė mokytis vidutiniškai 13 % suaugusiųjų.

Tačiau vidutiniai duomenys neatskleidžia kai kurių esminių skirtumų tarp šalių. Kai kuriose šalyse, konkrečiai – Estijoje, Graikijoje ir Italijoje, finansavimas yra pagrindinė kliūtis visoms suaugusiųjų grupėms, nepriklausomai nuo jų anksčiau pasiekto išsilavinimo lygmens (20 % ar daugiau suaugusiųjų teigė, kad mokymas buvo per brangus arba jie neįstengė už jį sumokėti). Skirtingai nei šiose šalyse, Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Ispanijoje, Austrijoje ir Slovakijoje finansavimą kliūtimi laikė santykinai nedidelė suaugusiųjų dalis (iki 10 %).

Lyginant suaugusiuosius, turinčius pagrindinį išsilavinimą, su dauguma tų, kurie įgijo vidutinio lygmens kvalifikaciją (ISCED 3–4) ar aukštesnį išsilavinimo laipsnį (ISCED 5–6), galima pastebėti keletą įdomių skirtumų tarp šalių. Kai kuriose šalyse, konkrečiai – Vokietijoje, Estijoje, Nyderlanduose ir Norvegijoje, suaugusieji, turintys žemą kvalifikaciją (t. y. dažniausiai pagrindinį išsilavinimą, atitinkantį ISCED 0–2), yra labiau susirūpinę dėl švietimo ir mokymo prieinamumo, palyginti su suaugusiais, kurie turi aukštesnį išsilavinimą. Kita vertus, kai kurių kitų šalių aukštesnio išsilavinimo respondentai dažniau teigė, kad finansavimas yra didesnė kliūtis, palyginti su tais, kurių išsilavinimo lygis žemesnis. Pavyzdžiui, lyginant žmones, turinčius aukštesnį išsilavinimą (ISCED 5–6), su tais, kurie daugiausia įgiję pagrindinį išsilavinimą (ISCED 0–2), daug didesnė suaugusiųjų dalis pirmojoje grupėje teigė, kad finansavimas buvo kliūtis, palyginti su asmenimis iš antrosios grupės Maltoje (atitinkamai 13,5 % ir 4,7 %) ir Portugalijoje (atitinkamai 11 % ir 3,3 %), taip pat Danijoje (atitinkamai 20,8 % ir 9,6 %), Lenkijoje (atitinkamai 18,2 % ir 9,5 %) ir Belgijoje (atitinkamai 6,4 % ir 3,4 %).

Norint gerai suprasti pirmiau minėtus modelius, reikėtų atlikti išsamią kiekvienos šalies kontekstinę analizę. Analizuojant reikėtų apsvarstyti aspektų grupę, įskaitant populiacijos pragyvenimo standartą, mokestį už mokslą ir kitas mokymo išlaidas, susijusias su skirtingų kvalifikacijos lygių programomis. Tačiau tai šioje ataskaitoje neatsispindi.

6.1 pav. Suaugusieji (25–64 m. amžiaus), kurie teigė, kad mokymas buvo per brangus arba jie neįstengė už jį sumokėti (%), pagal pasiektą aukščiausią išsilavinimo lygį, 2011 metai

%	ES 28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU
ISCED 0–2	13,3	3,4	7,0	9,1	9,6	18,3	27,9	8,1	26,3	6,1	10,8	:	22,8	16,7	15,3	19,7	9,3
ISCED 3–4	13,4	4,2	9,6	7,6	11,4	12,9	21,5	10,3	31,3	7,8	11,0	:	21,8	15,9	18,9	19,6	13,3
ISCED 5–6	13,0	6,4	8,9	6,9	20,8	12,0	21,6	7,9	25,8	6,3	13,4	:	21,5	14,9	21,6	17,9	14,4
	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK		IS	LI	NO	TR
ISCED 0–2	12,0	4,7	22,8	8,4	9,5	3,3	:	11,7	:	7,5	10,1	:		:	:	12,5	:
ISCED 3–4	11,8	8,8	17,7	6,6	15,4	8,5	:	12,1	4,7	11,5	9,8	:		:	:	9,2	:
ISCED 5–6	10,2	13,5	18,9	9,2	18,2	11,0	:	14,6	4,5	12,4	10,7	:		:	:	8,8	:

Šaltinis: Eurostatas (SŠT). Internetinis duomenų kodas: *trng_aes_178* (duomenys gauti 2014 m. gruodžio mėn.).

Paaiškinimas

ES 28: apytiksliai.

SŠT respondentų buvo prašoma nurodyti visas kliūtis iš kelių pateiktų variantų. Finansavimas buvo vienas iš variantų. Visą kliūčių sąrašą ir jų santykinį svorį galima rasti 4 skyriuje esančio 4.1 pav. paaiškiniame.

Pastabos dėl konkrečių valstybių

Danija, Liuksemburgas, Suomija ir Norvegija: mažas patikimumas dėl ISCED 0–2.

Malta: mažas patikimumas dėl ISCED 3–4.

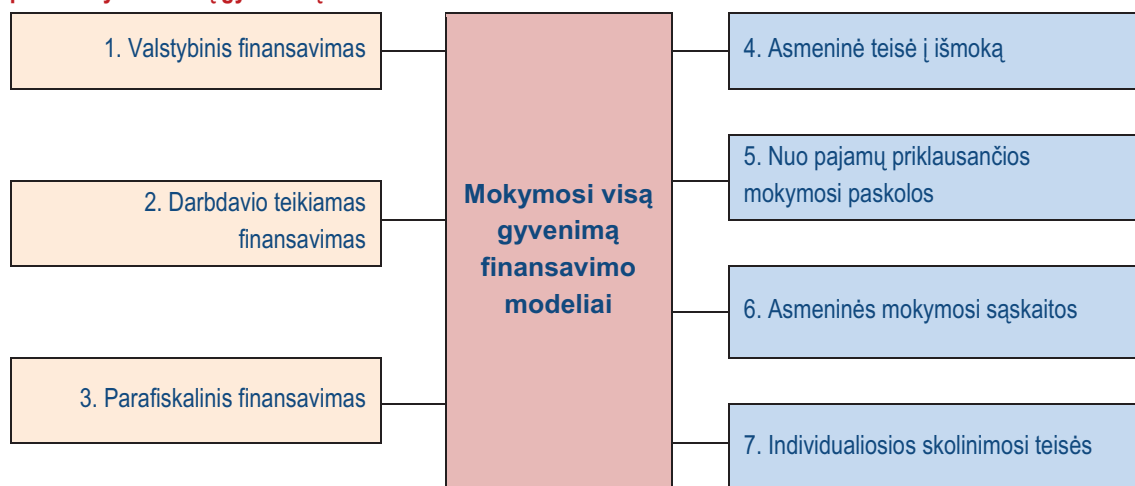
Rumunija: Euridikė neįtraukė duomenų dėl galimų patikimumo klausimų (daugiau informacijos žr. Cedefop, bus pristatyta vėliau).

6.2. Suaugusiųjų švietimo ir mokymo finansavimo ir bendro finansavimo priemonės

Kaip nurodoma ankstesnėje dalyje, finansavimas gali būti kliūtis pageidaujantiems mokytis suaugusiesiems. Siekiant sumažinti asmenims tenkančią finansinę naštą, galima pasinaudoti daugeliu mokesčio pasidalijimo priemonių. Šios dalies tikslas – pristatyti bendrą srities apžvalgą, kad būtų galima geriau nustatyti priemones, analizuojamas likusioje skyriaus dalyje.

Vienas iš būdų pažvelgti į šią temą yra pasinaudoti tipologija, kurią pasiūlė Schuetze (2007). Joje pateikiami septyni pagrindiniai mokymosi visą gyvenimą finansavimo ir bendro finansavimo modeliai.

6.2 pav. Mokymosi visą gyvenimą finansavimo modeliai

Šaltinis: Schuetze (2007), grafinis vaizdas – Euridikė.

Pirma, atsižvelgdamas į finansavimo šaltinį ir lėšų surinkimo mechanizmą Schuetze (ten pat) nurodo tris finansavimo modelius:

1. Valstybinis finansavimas. Šis modelis yra susijęs su formaliojo ir neformaliojo švietimo veiklą vykdančių organizacijų finansavimu. Tai gali būti valstybinės švietimo institucijos, taip pat privačios ne pelno ir pelno organizacijos, gaunančios valstybines subsidijas. Kadangi ištekliai organizacijoms, teikiančioms švietimo paslaugas, paskirstomi tiesiogiai, šis modelis dar vadinamas pasiūlos finansavimu.
2. Darbdavio teikiamas finansavimas. Šiuo atveju darbdavys finansuoja su darbu susijusį darbuotojų mokymą, įskaitant mokymą darbo vietoje ar dalyvavimą mokymo kursuose ne darbe.
3. Parafiskalinis finansavimas. Šis modelis susijęs su kolektyvinėmis lėšomis, kurias sudaro tik darbdavio lėšos arba ir darbdavio, ir darbuotojų lėšos, prie kurių dar gali prisidėti valstybinis finansavimas. Bendras lėšas paprastai administruoja savarankiškos viešosios įstaigos ir jomis finansuojamas darbu reikalingų gebėjimų tobulinimas.

Be to, Schuetze (ten pat) išskyrė keturis papildomus modelius, kuriuose besimokantysis traktuojamas kaip tiesioginis lėšų gavėjas. Jam (jai) įsipareigojus padengti dalį švietimo ir mokymo išlaidų, kita dalis išlaidų dengiama bendrai finansuojant iš viešųjų šaltinių.

4. Asmeninė teisė į išmoką. Šis modelis pagrįstas pagrindinėmis bendro finansavimo programomis, sudarytomis iš dotacijų, pašalpų ir mokymo kuponų, kuriais padengiama didžioji dalis mokymosi išlaidų. Tam tikrais atvejais gali būti dengiamos kitos mokymosi išlaidos (ne mokestis už mokslą), pvz., apgyvendinimo ar kelionių išlaidos. Išlaidų kompensavimas yra kita bendro finansavimo forma, priskiriama šiam modeliui, tačiau jis vykdomas pagal specialią tvarką. Nors asmeninė teisė į išmoką paprastai yra susijusi su individualiais besimokančiaisiais, darbdaviai taip pat gali gauti naudos iš tam tikrų šio bendro finansavimo sistemos savybių.
5. Nuo pajamų priklausančios mokymosi paskolos. Pagal šį bendro finansavimo modelį besimokantieji pradeda grąžinti pasiskolintus pinigus tik po to, kai baigia savo švietimo ar mokymo programas ir peržengia tam tikrą gaunamų pajamų slenkstį.

6. Asmeninės mokymosi sąskaitos. Naudodamiesi šiuo modeliu, besimokantieji sąskaitoje, kurią gali papildyti ir valdžios institucijos, kaupia mokymosi reikmėms skirtus pinigus.
7. Individualiosios skolinimosi teisės. Šis modelis susijęs su bendru finansavimu, kuris padengia ne tik su mokymusi, bet ir su darbu susijusias veiklos išlaidas, naudojantis sistema, kurioje besimokantysis turi teisę gauti pajamas ir socialinę apsaugą net ir nedirbdamas. Vienas iš individualiosios skolinimosi teisės pavyzdžių yra mokamos mokymosi atostogos.

Be anksčiau aprašytos mokymosi visą gyvenimą finansavimo ir bendro finansavimo modelių klasifikacijos, būta ir kitų finansavimo modelių skirstymo metodikų. Vieno universalaus metodo nėra, visi jie turi privalumų ir trūkumų.

6.3. Tikslinio finansavimo ir bendro finansavimo klasifikacija

6.3.1. Žemos kvalifikacijos suaugusiesiems ir kitoms specifinėms grupėms skirtų švietimo ir mokymo programų finansavimas. Bendras aptarimas

Viešojo finansavimo ar valstybinio finansavimo modelis (žr. 6.2 dalį) vaidina svarbų vaidmenį suteikiant mokymosi galimybių žemos kvalifikacijos suaugusiesiems ir kitoms grupėms, kurios susiduria su sunkumais dėl švietimo ir mokslo išlaidų mokėjimo. Euridikės surinkti duomenys rodo, kad visose šalyse valstybinės subsidijos teikiamos bent kai kurioms programoms, skirtoms suaugusiesiems, pageidaujantiems pagerinti savo raštingumą ar pagrindinius gebėjimus, arba tiems, kurie paliko švietimo sistemą turėdami žemą kvalifikaciją ar neturėdami jokios kvalifikacijos (atitinkamų viešai subsidijuojamų programų apžvalga pateikiama šios ataskaitos 3 skyriuje ir European Commission/EACEA/Eurydice, 2015). Kai kuriais atvejais programos vykdomos valstybinėse švietimo ir mokymo institucijose (pvz., mokyklose) ir joms teikiamos sisteminės valstybinės subsidijos. Kitais atvejais programas organizuoja patvirtinti paslaugų teikėjai (dažnai ne pelno organizacijos), kuriems taip pat sisteminiu būdu skiriamos valstybinės subsidijos (pvz., suaugusiųjų pagrindinio ugdymo centrai ir suaugusiųjų švietimo centrai Belgijos flamandų bendruomenėje). Kita galimybė įvairioms privačioms ne pelno ar pelno organizacijoms gauti valstybinį finansavimą – jei jos siūlo programas, atitinkančias konkrečius standartus ar kriterijus. Daugelyje šalių toks būdas įprastas siekiant gauti finansavimą kursams, susijusiems su aktyvios darbo rinkos politika (ADRP), įskaitant pagrindinių gebėjimų, pvz., IKT, raštingumo ar skaičiavimo gebėjimų, lavinimo kursus. Tačiau tokia tvarka įprasta ne tik ADRP srityje.

Naudojant vieną iš anksčiau išvardytų metodų, besimokantieji gali reikėti arba nereikėti prisidėti prie mokesčio už mokslą. Kaip nurodyta 35 sistemų aprašuose „Suaugusiųjų švietimas ir mokymas Europoje: programos, skatinančios pagrindinių gebėjimų lavinimą“ (European Commission/EACEA/Eurydice, 2015), raštingumo ugdymo ir pagrindinių gebėjimų lavinimo programose paprastai dalyviai gali mokytis nemokamai. Tas pats galioja programoms, kuriose įgyjama vidutinio lygmens kvalifikacija, ypač jei jos vykdomos valstybinėse institucijose. Tačiau kai kuriais atvejais besimokantieji gali reikėti mokėti. Skirtingų programų mokestis yra skirtingas, dažnai jis skiriasi ir pagal programos vykdytoją.

Atsižvelgiant į pirmiau išvardytus dalykus, faktas, kiek šalis tiesiogiai subsidijuoja suaugusiųjų švietimo programas ir jų vykdytojus, tikėtina, turi įtakos tam, kiek bus siūloma bendro finansavimo priemonių, aprašytų 6.2 dalyje. Kitaip tariant, šalis užtikrinančios pakankamą nemokamų programų (ar programų, kurios gauna nemažą valstybinį finansavimą), skaičių, gali skirti mažiau dėmesio bendro finansavimo priemonėms, darydamos prielaidą, kad besimokantieji ras tinkamą mokymosi programą, kurios nereikės finansuoti (arba reikės finansuoti tik iš dalies).

Nors būtų labai įdomu nustatyti tiesioginį santykį tarp esamų bendro finansavimo priemonių ir šalių siūlomų nemokamų suaugusiųjų švietimo ir mokymo programų skaičiaus, tam reikėtų nemažai investuoti į tyrimą, kuris nėra šios ataskaitos objektas. Be to, taip būtų ignoruojamas faktas, kad valstybės finansuojamos programos sudaro tik dalį visų rinkoje prieinamų švietimo ir mokymo galimybių. Iš tikrųjų suaugusieji, įskaitant tuos, kuriems trūksta pagrindinių gebėjimų ar kurie yra žemos kvalifikacijos arba išvis jos neturi, gali pageidauti lankyti programas, kurios nėra valstybės finansuojamos. Šiuo atveju bendro finansavimo priemonės gali padėti sumažinti besimokančiojo finansinę naštą.

Pripažįstant sistemingų valstybinių subsidijų svarbą paslaugų teikėjams ir programoms, skirtoms žemos kvalifikacijos žmonėms ir kitoms pažeidžiamoms grupėms, tolesnėse dalyse daugiau dėmesio skiriama finansavimo priemonėms, kurios taip pat suteikia daugiau mokymosi galimybių pažeidžiamiausios besimokančiųjų grupės. Konkrečiau, 6.3.2 dalyje nagrinėjamos anksčiau minėtos bendro finansavimo galimybės (žr. 6.2 dalį), būtent – asmeninė teisė į išmoką (t. y. dotacijas, mokymo kuponų ir studijų pašalpas), studentų paskolos ir mokamos mokymosi atostogos. Siekiama nustatyti bendro finansavimo priemones, kurių tikslas – siūlyti specifines skatinamąsias programas žemos kvalifikacijos suaugusiesiems ir kitoms pažeidžiamoms grupėms. 6.3.3 dalyje pažvelgiama į darbdavius – nagrinėjamos valstybinio bendro finansavimo programos, kurios paskatintų juos investuoti į savo darbuotojų mokymą. Čia pagrindinis dėmesys skiriamas finansinėms darbdavių programoms, skatinant investuoti į žemos kvalifikacijos darbuotojų ir kitų pažeidžiamų grupių gebėjimus ir kvalifikaciją.

6.3.2. Bendro finansavimo priemonės, skirtos žemos kvalifikacijos suaugusiesiems ir kitoms specifinėms grupėms

Visoje Europoje valstybinės institucijos yra sukūrusios įvairiausių finansinių programų, pagal kurias remiami į švietimo ir mokymo veiklą pageidaujantys grįžti suaugusieji. Šioje dalyje stengiamasi nustatyti, kuriose šalyse siūlomos bendro finansavimo programos, skirtos menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus, žemą kvalifikaciją turintiems arba neturintiems jokios kvalifikacijos suaugusiesiems. Analizei naudojami du šaltiniai: Euridikės šiai ataskaitai surinkti duomenys ir *Cedefop* suaugusiųjų mokymosi finansavimo duomenų bazė. Pastarojoje teikiama informacija apie išlaidų pasidalijimo programas ES valstybėse narėse, kai išlaidų pasidalijimo programa reiškia rinkimo ar paskirstymo mechanizmus, kuriais finansuojamas suaugusiųjų mokymasis ⁽¹⁾.

6.3 pav. parodyta, kad kiekvienoje šalyje yra bent kelios finansinės priemonės, kuriomis remiami pageidaujantys grįžti į formalųjį švietimą ir mokymą arba dalyvauti neformaliojo švietimo kursuose suaugusieji. Jos gali būti bendro pobūdžio – tai reiškia, kad žemos kvalifikacijos suaugusieji gali pasinaudoti teikiama finansine parama, tačiau jie nėra traktuojami kaip specifinės grupės, kurioms teikiama pirmenybė. Kitaip tariant, šiomis priemonėmis vienodai remiami visi švietimo ir mokymo programose dalyvaujantys suaugusieji. Pavyzdžiui, Prancūzijoje visiems darbuotojams, neskirstant tarp jų kvalifikacijos ar gebėjimų lygių, suteikiama asmeninė teisė į mokymą (*droit individuel à la formation*) ⁽²⁾. Kitas pavyzdys – Suomijos suaugusiųjų švietimo pašalpa (*Aikuiskoulutustukea*), suteikiama visiems pageidaujantiems mokytis ir įgyti pripažintą profesinį išsilavinimą ar mokymosi

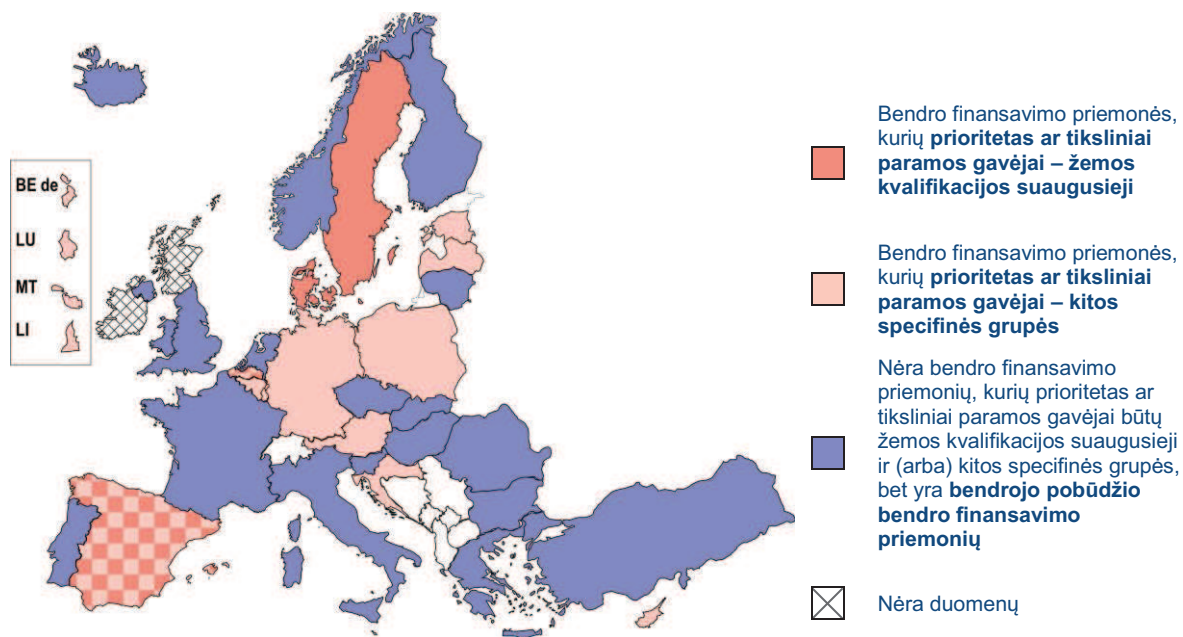
⁽¹⁾ Duomenų bazę galima rasti <http://www.Cedefop.europa.eu/FinancingAdultLearning/> (žiūrėta 2015-01-30). Joje teikiami duomenys apie visas valstybes nares, išskyrus Kroatiją. Tai 2010–2013 m. duomenys, juos planuojama atnaujinti 2015–2016 m. Daugelyje į duomenų bazę įtrauktų programų standartiškai numatomi išlaidų pasidalijimo procesai (tarp vyriausybių, bendrovių ir asmenų). Duomenų bazėje esančios programos skirtos 25 m. ir vyresniems suaugusiesiems, kurie yra vienintelė tikslinė grupė arba viena iš kitų tikslinių grupių. Programos, skirtos tik viešojo sektoriaus darbuotojams, neįtrauktos.

⁽²⁾ Nuo 2015 m. sausio 1 d. ją keičia asmeninė mokymo sąskaita (*compte personnel de formation*).

kvalifikaciją suaugusiesiems arba suaugusiesiems, norintiems dalyvauti bet kuriuose profesiniuose ar tęstiniuose mokymo kursuose, kuriuos valstybinės įstaigoms prižiūrint organizuoja Suomijos švietimo institucijos.

Keturioje šalyse ar šalių regionuose veikia nacionalinės ar centrinio lygmens finansinės programos, kurių tikslas – remti žemos kvalifikacijos suaugusiuosius, pageidaujantiems dalyvauti švietimo ir mokymo kursuose (žr. 6.3 pav.). Tai – Belgijos flamandų bendruomenė, Danija, Ispanija ir Švedija.

6.3 pav. Bendro finansavimo priemonės, kuriomis remiamas suaugusiųjų dalyvavimas švietimo ir mokymo veikloje, 2013–2014 metai

Šaltinis: Euridikė ir Cedefop.

Paiškinimas

Paveikslėlyje atskleidžiamos bendro finansavimo priemonės yra asmeninė teisė į išmokas (dotacijas, pašalpas ir mokymo kuponų), paskolos ir mokamos mokymosi atostogos. Tiesioginiai naudos gavėjai yra asmenys. Daugiau informacijos apie kiekvieną į šį paveikslėlį įtrauktą bendro finansavimo priemonę galima rasti 2 priedo 1 ir 2 lentelėse.

Sąvoka „žemos kvalifikacijos suaugusieji“ apibrėžta žodyne.

Sąvoka „kitos specifinės grupės“ reiškia darbo ieškančius bedarbius, kuriems šalies oficialioji kalba nėra gimtoji, ir (arba) vyresnio amžiaus darbuotojus (daugiau informacijos pateikiama 2 priedo 2 lentelėje).

Kategorijai „Bendro finansavimo priemonės, kurių prioritetas ar tiksliniai paramos gavėjai – žemos kvalifikacijos suaugusieji“ nepriskiriamos programos, kuriose žemos kvalifikacijos suaugusieji, priskiriami kitų specifinių grupių kategorijai (pvz., darbo ieškančios žemos kvalifikacijos bedarbiai), yra vienintelė tinkama grupė. Jie priskiriami kategorijai „Bendro finansavimo priemonės, kurių prioritetas ar tiksliniai paramos gavėjai – kitos specifinės grupės“.

Naudotas pirminis šaltinis – Euridikės duomenų rinkinys. Į Cedefop suaugusiųjų mokymosi finansavimo duomenų bazę buvo atsižvelgiama tik kaip į papildomą šaltinį. Jei duomenų apie bendro finansavimo priemonę nebuvo Euridikės nacionalinių padalinių duomenų bazėje, bet buvo Cedefop duomenų bazėje, į tokį pavyzdį atsižvelgta. Tačiau pažymėtina, kad Cedefop duomenų bazės laikotarpis yra 2010–2013 m. (o ne 2013–2014 m., kaip nurodyta Euridikės duomenų rinkinio paveikslėlio pavadinime).

Dažnai tikslinį bendrą finansavimą galima gauti tik konkrečiai švietimo ir mokymo veiklai. Pavyzdžiui, Danijoje VEU pašalpa skiriama specialiai suaugusiesiems, kurių aukščiausias išsilavinimo lygis yra pagrindinis ir kurie užsiregistruoja į suaugusiųjų profesinio rengimo ir tęstinio mokymo programas.

Asmeninės išmokos, tokios kaip dotacijos ir pašalpos, yra pati dažniausia besimokančiųjų tikslinio finansavimo paramos forma. Paprastai dotacijų ir pašalpų grąžinti nereikia, jei jos naudojamos vadovaujantis priemonės taisyklėmis. Individualios teisės į išmokas pavyzdys yra pašalpa, teikiama

Danijoje – SVU *Almen* dotacija. Ji skiriama bendrosioms švietimo reikmėms, bet taip pat gali būti naudojama siekiant kompensuoti prarastas pajamas ar darbo galimybes. Švedijoje veikia seniai sukurta dotacijų ir paskolų sistema visiems suaugusiesiems, kurie pageidauja grįžti į švietimo sistemą baigti mokymo kurso. Nors ši programa yra universali, pirmenybė teikiama besimokantiejiems bet kurioje ne aukštesnio nei vidurinio ugdymo lygmens programoje. Tokie asmenys gali gauti didesnę dotaciją, kuri gali padengti iki 73 % bendros sumos, kitiems besimokantiejiems padengiamas 31 % sumos. Likusi suma dengiama iš besimokančiojo pasirinkto tipo paskolos.

Šalia dotacijų ir pašalpų yra dar viena individuali teisė į išmokas – mokymo kuponai. Tai tam tikros piniginės vertės kuponai, skirti sumokėti už besimokančiojo pasirinktą kursą ir naudojami pagal labai griežtas sąlygas. Dažniausiai jie finansuojami bendrai: dalį mokymo kupono vertės (dažniausiai pusę ar daugiau) padengia valdžios institucijos ar darbdavys, kitą dalį – besimokantysis. Vienas iš pavyzdžių – Belgijos flamandų bendruomenė, kurioje flamandų vyriausybės subsidijuojamus mokymo kuponai (*Opleidingscheque*) gauna visi darbuotojai. Tačiau, priklausomai nuo asmens išsilavinimo lygio, kuponams taikomos skirtingos sąlygos: mokymo kuponai teikiami nemokamai visiems tiems, kurių aukščiausias išsilavinimo lygis yra pagrindinis, o kiti darbuotojai turi patys padengti dalį kupono sumos.

Lankant švietimo ir mokymo kursą atsiranda ir kitų išlaidų. Net jei programa nemokama, ją lankantiems asmenims tenka investuoti papildomai, pavyzdžiui, mokant transporto ar apgyvendinimo išlaidas, jei mokymas vyksta toliau nuo namų. Kai kurie besimokantieji taip pat gali patirti išlaidų dėl vaikų, pagyvenusių žmonių ar kitų priklausomų asmenų priežiūros. Turint omenyje, kad žemiausio lygio gebėjimus ir žemiausią kvalifikaciją turintys žmonės paprastai gauna mažas pajamas, į šiuos aspektus turi būti atsižvelgiama kuriant programas, skirtas finansiškai nepalankioje padėtyje esančių asmenų dalyvavimui švietimo ir mokymo veikloje remti.

Kitos dalyvavimo švietimo ir mokymo veikloje išlaidos yra susijusios su netenkančiu darbo užmokesčiu, jei besimokantysis turi darbą ir pageidauja dalyvauti švietimo programoje savo darbo valandomis. Šiuo atveju gali padėti mokamos mokymosi atostogos. Ši sritis įvertinta specifinėje *Cedefop* ataskaitoje (*Cedefop*, 2012a). Joje mokymosi atostogos aprašomos taip:

unikali reguliuojamoji priemonė, kuria įstatymais ir (arba) kolektyvinėmis sutartimis nustatomos sąlygos, kuriomis darbuotojams gali būti leidžiama nedirbti mokymosi tikslais <...> [Reikia atskirti] mokamas mokymosi atostogas, kai darbuotojas gauna visą arba dalį savo darbo užmokesčio, ir nemokamas mokymosi atostogas, kai darbo užmokestis mokymosi laikotarpiu nėra mokamas, bet darbuotojas turi teisę po to grįžti į savo darbo vietą (ten pat, p. 7).

Ataskaitoje pabrėžiama, kad ši finansavimo priemonė leidžia spręsti laiko problemą, kuri yra viena iš didžiausių kliūčių suaugusiesiems dalyvauti švietime ir mokyme. Žymint įvairiose valstybėse egzistuojančias mokymosi atostogų priemones, vienas iš pagrindinių aprašų ataskaitoje ir susijusioje duomenų bazėje yra tinkamumo kriterijai (žr. ankstesnę dalį). Taip galima nurodyti valstybes, kuriose mokymosi atostogos suteikiamos konkrečioms tikslinėms grupėms, ypač žemos kvalifikacijos suaugusiesiems.

Pirmiau minėto *Cedefop* tyrimo išvados kartu su duomenimis, gautais iš Euridikės nacionalinių padalinių, rodo, kad galimybę suaugusiesiems eiti mokymosi atostogų į savo reglamentus įtraukė visos valstybės, išskyrus Airiją ir Graikiją. Tačiau tik dviejose valstybėse – Danijoje ir Ispanijoje – žemos kvalifikacijos suaugusieji švietimo ir mokymo atostogomis gali pasinaudoti kaip prioritetinė grupė ir jiems suteikiama pirmenybė. Ispanijoje individualiame mokymo leidime (*permiso individual de formación*) žemos kvalifikacijos asmenys nurodomi kaip prioritetinė grupė, galinti lankyti oficialius mokymo užsiėmimus (daugiausiai 200 val. per metus), po kurių suteikiama oficiali kvalifikacija. Danijoje SVU *Almen* pašalpa skiriama darbuotojams, kurie traktuojami kaip anksti švietimą palikę asmenys (daugiau informacijos apie šią kategoriją rasite 2 priedo 1 lentelėje), ilgiausiai 40 savaičių

laikotarpiui. Galima teikti prašymą dėl pirmiau minėtos VEU pašalpos suteikimo mokymosi atostogoms. Šiuo atveju darbdavys gauna VEU pašalpą darbuotojo negautam darbo užmokesčiui padengti. Mokymosi atostogų išmokos mokamos arba su darbo užmokesčiu, arba su atitinkama suma iš valstybės finansuojamų pašalpų. Taip pat verta pažymėti, kad Danijoje ir Ispanijoje mokamų mokymosi atostogų išmoką darbuotojas gali gauti tik patvirtinus darbdaviui.

Šalia bendro finansavimo programų, skirtų žemos kvalifikacijos suaugusiesiems, kai kuriose šalyse įgyvendinamos finansinės iniciatyvos, skatinančios švietime ir mokyme dalyvauti kitas specifines grupes. Tai grindžiama prielaida, kad asmenims, priklausantiems šioms grupėms, ypač bedarbiams ir kitakalbiamis, gali kilti rizika būti atskirtiems nuo darbo rinkos ir galiausiai nuo visuomenės.

Kalbant apie bedarbius, pažymėtina, kad jie dažnai pasinaudoja valstybės parama kvalifikacijai atnaujinti ir naujiems gebėjimams įgyti. Šia parama siekiama didinti jų potencialą ieškant darbo ir iš naujo integruojantis į darbo rinką. Bedarbiai programose dalyvauja savanoriškai arba privalomai (Cedefop, 2013, p. 65). Jei atsisakoma dalyvauti privalomuose mokymo kursuose, mokama mažesnė nedarbo išmoka.

Kai kurios šalys taiko subsidijas siekdamas motyvuoti ir skatinti bedarbius tobulinti gebėjimus ir kvalifikaciją. Šiuo atveju nedarbo išmokos paprastai mokamos viso dydžio ar net padidintos (retais atvejais mažinamos). Be to, bedarbiai įgyja teisę gauti specifines dotacijas ir kai kuriais atvejais bendro finansavimo priemonėmis taip pat padengiamos kelionių, maitinimo ar kasdienės priklausomų asmenų priežiūros išlaidos. Tokia finansinė parama bedarbiams, skatinanti juos dalyvauti gebėjimų lavinimo kursuose, skiriama Belgijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Kroatijoje, Latvijoje, Liuksemburge, Maltoje, Lenkijoje ir Lichtenšteine.

Briuselio regione (Belgijoje) darbo ieškantys asmenys, kurie neturi vidurinio išsilavinimo, be nedarbo išmokos, dar gauna dotaciją. Suma yra vienas euras už mokymo valandą ir parama teikiama tiems, kurie užsiregistravę Briuselio užimtumo tarnyboje (*Actiris*) ir pasirašę mokymo sutartį su *Bruxelles Formation*. Belgijos flamandų bendruomenėje tie darbo ieškantys asmenys, kurie pagal individualaus profesinio mokymo įmonėje sutartis (*Individuele beroepsopleiding in de onderneming* – IBO) lanko profesinio mokymo kursus VDAB (t. y. flamandų viešojo užimtumo tarnyboje) ar VDAB partnerių institucijose, gali atitikti reikalavimus pašalpai kartu su bedarbio pašalpa, taip pat pašalpai, kuria padengiamos išlaidos už transportą ir vaiko priežiūrą, gauti. Antroji bendro finansavimo priemonė siūloma darbo ieškantiems asmenims, kurie samdomi ir mokomi pagal individualaus profesinio mokymo įmonėje sutartis. Darbo ieškantys asmenys toliau gauna savo bedarbio pašalpą ar socialinio draudimo išmokas arba, jei teisės į šias išmokas neturi, mokydamiesi gauna mokymo pašalpas arba kompensacijas. Be to, darbdavys jiems moka priedą už našumą ir transporto pašalpą tomis pačiomis sąlygomis kaip ir įmonės darbuotojams, kurie įgyvendina savo individualaus profesinio mokymo įmonėje sutartis.

Kiti bedarbių bendro finansavimo pavyzdžiai yra mokymo kuponai, teikiami Vokietijoje ir Latvijoje. Vokietijoje mokymo kuponai (*Bildungsgutschein*) išduodami, jei darbo ieškantis asmuo atitinka tam tikras sąlygas, priklausomai nuo situacijos darbo rinkoje ir reikiamos kvalifikacijos. Bedarbiai gali patys pasirinkti mokymo paslaugų teikėją, kuris atitiktų specifines kupono sąlygas, t. y. suteikiamos kvalifikacijos ar kitų rezultatų ir laiko atžvilgiu. Latvijoje mokymo programa bedarbiams ir darbo ieškantiems asmenims buvo įgyvendinama 2009–2013 m. Šioje programoje dalyvaujantys besimokantieji gavo mokymo kuponus už neformaliojo ugdymo ir mokymo kursų, kuriuose tobulino pagrindinius socialinius ir profesinius gebėjimus, lankymą. Be to, bedarbiai turėjo teisę gauti mėnesinę dotaciją, kuri daugiausia buvo teikiama du mėnesius kursų metu.

Liuksemburge bedarbiai mokymo kuponais gali sumokėti sumažintą mokestį už neformaliojo švietimo ir mokymo kursų lankymą. Kita specifinė grupė, kuri gali pasinaudoti tokiais mokymo kuponais, yra „asmenys, kuriems būtina pagalba“, jei juos tokiais pripažįsta imigracijos tarnyba (OLAI) arba savivaldybės socialinės tarnybos.

Kai kuriose šalyse bendro finansavimo programos taikomos vietos kalbos kursams, skirtiems kitakalbiams. Tokios programos yra Estijoje ir Austrijoje: dalis mokesčio už mokymą padengiama, jei besimokantysis dalyvauja kursuose siekdamas atitikti kalbos reikalavimus pilietybei gauti. Estijoje 2014 m. didžiausia suma siekė 384 EUR vienam dalyviui, jei jis laiko estų kalbos egzaminą ir atitinka kitus kriterijus. Austrijoje, jei atitinkamos specifinės sąlygos, valstybinės institucijos kompensuoja 50 % mokesčio už vokiečių kalbos, kaip antrosios kalbos, mokymą. Lichtenšteine vokiečių kalbos kursus lankantiems imigrantams suteikiama daugiausiai 12 penkerius metus galiojančių mokymo kuponų, kurių vertė – 200 Šveicarijos frankų (apie 165 EUR). Tai susiję su formaliu reikalavimu pasiekti kalbos vartojimo lygį norint gyventi ir gauti pilietybę, taikomu ne ES ir ne EEB piliečiams.

Be bendro finansavimo programos, skirtos specifinėms grupėms, kurios buvo minimos anksčiau ir pavaizduotos 6.3 pav., gali būti bendro finansavimo programų, skirtų kitoms specifinėms grupėms. Nors šios grupės ir su jomis susijusios priemonės paveikslėlyje nepavaizduotos, jos gali daryti reikšmingą įtaką teikiant daugiau mokymosi galimybių. Pavyzdžiui, Ispanijoje tam tikros bendro finansavimo programos skiriamos neįgaliems suaugusiems, bedarbėms moterims, lytinį smurtą patyrusiems asmenims, žmonėms, turintiems specialiųjų švietimo poreikių arba patiriantiems sunkumų įsidarbinant.

Be to, kartu su sisteminėmis nacionalinėmis bendro finansavimo priemonėmis, pasižyminčiomis ilgalaikiais finansavimo įsipareigojimais (t. y. priemonėmis, pavaizduotomis 6.3 pav.), gali būti naudojamos kitomis trumpalaikėmis bendro finansavimo programomis, pagal kurias gali būti teikiama tikslinė pagalba turintiems žemą kvalifikaciją ar neturintiems jokios kvalifikacijos žmonėms arba kitoms pažeidžiamoms grupėms. Dažnai šios programos sudaro dalį projektinių iniciatyvų, kurioms naudojamos Europos Sąjungos lėšos. Panašus pavyzdys yra Latvijoje – 2009 m. pradėtas įgyvendinti iš ESF lėšų bendrai finansuojamas projektas, iš kurio dengiama 70 % su darbu susijusių ir nesusijusių neformaliojo švietimo kursų dalyvių mokesčio už mokslą. Tam tikros grupės nuo mokesčio atleidžiamos, įskaitant vienišus tėvus, auginančius du vaikus, žmones, kuriems liko keleri metai iki pensijos, ir skurstančiuosius. Kipre įgyvendinamos dvi programos – „Bedarbių įsidarbinimo galimybių didinimas“ ir „Ekonomiškai neaktyvių moterų įsidarbinimo galimybių didinimas“ (2009–2015 m.), kurias finansuoja Europos socialinis fondas ir HRDA ir kuriomis siekiama padėti neaktyvioms moterims įsidarbinti didinant jų tinkamumą darbui. Siūlomos programos yra nemokamos, o dalyviams skiriamos savaitinės mokymo pašalpos. Kitas pavyzdys – ESF 2012–2015 m. lėšomis finansuojamas Vengrijos projektas „Aš vėl mokausi“ (*Újra tanulok*), kuriame skiriamos vienkartinės išmokos kursams lankyti. Projekto tikslinės grupės – įvairios pažeidžiamos grupės, įskaitant asmenis, neturinčius pagrindinio ar vidurinio išsilavinimo.

Galiausiai valstybės gali remti suaugusiųjų švietimo ir mokymo programas, skirtas žemos kvalifikacijos asmenims, skelbdamos viešuosius konkursus. Pavyzdžiui, Slovėnijoje dalyvaudami viešuosiuose konkursuose tarp 2011 ir 2013 m. žmonės, kurie įgijo vidurinį išsilavinimą, galėjo teikti prašymus dėl 90 % mokesčio už mokslą kompensavimo.

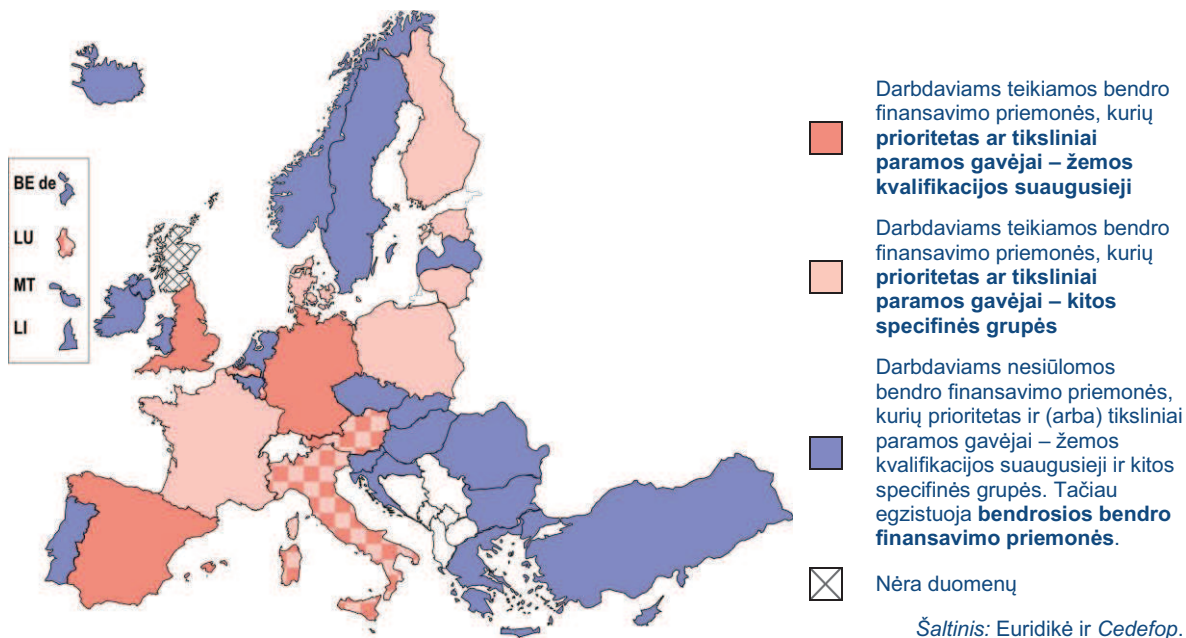
6.3.3. Bendro finansavimo priemonės, skirtos darbdaviams ir skatinančios žemos kvalifikacijos suaugusiuosius ir kitas specifines grupes dalyvauti švietimo bei mokymo veikloje

Įmonės skiria nemažą dalį finansinių išteklių, naudojamų mokymuisi visą gyvenimą. Didžioji darbuotojų mokymosi veiklos dalis vykdoma darbo vietoje arba yra susijusi su darbu ⁽³⁾. Visuomeninis bendras finansavimas yra svarbus svirtis didinant darbuotojų, kurie nėra pakankamai atstovaujami, dalyvavimą įmonės remiamoje mokymo veikloje. Darbdaviai gali gauti finansinę paramą už mokymo galimybių teikimą tiems darbuotojams, kurie paprastai nedalyvauja įmonės finansuojamoje veikloje.

Todėl šioje dalyje nagrinėjama, ar valdžios institucijos teikdamos bendro finansavimo priemones skatina ir remia bendroves teikti mokymosi galimybes žemą kvalifikaciją ar menkai išlavintus gebėjimus turintiems darbuotojams. Čia aptariama parama bendrovėms gali paskatinti darbuotojus dalyvauti tęstiniame profesiniame mokyme arba kurį laiką nedirbti, kol darbo metu dalyvaujama švietimo ir mokymo veikloje. Duomenys surinkti iš tų pačių ankstesnėje dalyje minimų dviejų šaltinių: Euridikės duomenų rinkinio ir *Cedefop* duomenų bazės apie suaugusiųjų mokymosi finansavimą (daugiau informacijos apie duomenų bazes pateikiama ankstesnėje dalyje).

6.4 pav. rodoma, kur Europoje įmonėms teikiamos finansinės priemonės, iš kurių finansuojamas darbuotojų dalyvavimas švietimo ir mokymo veikloje. Jame nurodoma, kad esamos programos dažnai siūlomos visiems darbuotojams, įskaitant žemos kvalifikacijos ar pagrindinių gebėjimų ir kompetencijų stokojančius darbuotojus. Tai reiškia, kad minėtosioms grupėms nėra teikiama jokia pirmenybė. Tokios bendrosios programos, t. y. programos, kuriose jokiems dalyviams neteikiama pirmenybė ar tikslinė parama, toliau tekste neaptariamos.

6.4 pav. Darbdavių bendro finansavimo priemonės, skatinančios suaugusiųjų dalyvavimą švietimo ir mokymo veikloje, 2013–2014 metai

Paiškinimas

Paveikslėlyje minimos bendro finansavimo priemonės yra dotacijos, pašalpos, mokymo kuponai ir subsidijos, skirtos mokamoms mokymosi atostogoms padengti. Tiesioginiai naudos gavėjai yra darbdaviai. Išsamesnės informacijos apie kiekvieną paveikslėlyje aptartą bendro finansavimo priemonę galima rasti 2 priedo 3 ir 4 lentelėse.

⁽³⁾ Daugiau informacijos – Eurostato svetainėje skelbiamame Suaugusiųjų švietimo tyrime, internetiniai kodai: *trng_aes_170* ir *trng_aes_190*.

Sąvoka „žemos kvalifikacijos suaugusieji“ apibrėžta žodyne.

Paveikslėlyje minima sąvoka „kitos specifinės grupės“ reiškia asmenis, kurie tam tikrą laiką nedalyvavo darbo rinkoje ir kuriuos moko darbdavys, gaunantis finansinę paramą, vyresnio amžiaus darbuotojus ir (arba) kitakalbiams (daugiau informacijos žr. 2 priedo 4 lentelėje).

Pirmosios dvi kategorijos (t. y. darbdaviams siūlomos bendro finansavimo priemonės, kurių prioritetas ar tiksliniai paramos gavėjai – žemos kvalifikacijos suaugusieji ir (arba) kitos specifinės grupės) neapima bendro finansavimo programų, potencialiai skirtų visiems įmonės darbuotojams (pvz., programos, galinčios būti skiriamos tokioms įmonėms, kurių darbuotojai rizikuoja netekti darbo dėl gamybos proceso pokyčių ir dėl to jiems reikia tolesnio mokymo).

Naudotas pirminis šaltinis – Euridikės duomenų rinkinys. Į *Cedefop* suaugusiųjų mokymosi finansavimo duomenų bazę buvo atsižvelgiama tik kaip į papildomą šaltinį. Jei duomenų apie bendro finansavimo priemonę nebuvo Euridikės nacionalinių padalinių duomenų bazėje, bet buvo *Cedefop* duomenų bazėje, į tokį pavyzdį atsižvelgta. Tačiau pažymėtina, kad *Cedefop* duomenų bazės laikotarpis yra 2010–2013 m. (o ne 2013–2014 m., kaip nurodyta Euridikės duomenų rinkinio paveikslėlio pavadinime).

Darbdavių bendro finansavimo programos, kurių tikslinė grupė – žemą kvalifikaciją ar menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintys darbuotojai, nacionaliniu lygiu vykdomos tik keliose šalyse. Liuksemburge ir Austrijoje darbdaviai gali gauti didesnę paramą, skirtą tikslinių grupių atstovams (t. y. jiems teikiama pirmenybė), o Belgijos flamandų bendruomenėje, Vokietijoje, Ispanijoje, Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) bendras finansavimas teikiamas tik tikslinėms grupėms.

Šios bendro finansavimo programos gali būti skirtingos. Dažniausiai tai – švietimo ir mokymo išlaidų kompensavimas. Pavyzdžiui, Austrijoje programa „Darbuotojų mokymo parama“ (*Qualifizierungsförderung für Beschäftigte*), iš kurios bendrai finansuojamas mokymas mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ), padengia mokesčio už mokslą išlaidas ir išorinių lektorių dienos įkainius. Vieną iš tikslinių šios finansavimo programos grupių sudaro moterys, turinčios žemą ar vidutinio lygio kvalifikaciją. Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje) vyriausybė padengia dalį besimokančiųjų mokymosi išlaidų, priklausomai nuo jų amžiaus: 50 %, jei besimokantysis yra 19–24 metų, ir iki 50 %, jei besimokantysis vyresnis nei 25 m.

Darbdaviai taip pat gali pasinaudoti mokesčio už mokslą mažinimu užregistruodami darbuotojus į mokymo kursus. Tai galioja Belgijos flamandų bendruomenėje, kur darbuotojas, vyresnis nei 18 m., bet neturintis vidurinio išsilavinimo, laikomas priskiriamu rizikos grupei. Todėl darbdaviams bendras finansavimas teikiamas, jei tokios kategorijos darbuotojai lanko VDAB profesinio mokymo programą, kurioje jie gerina su turimu darbu susijusius gebėjimus, taip pat įgyja gebėjimų, kurie gali būti plačiai pritaikomi ir kitose įmonėse ar darbo srityse.

Italijoje nacionaliniu lygiu įgyvendinant programą „Skubi intervencija padedant įsidarbinti“ įmonėms teikiami mokymosi kuponai, kai darbuotojai, turintys daugiausia tik pradinį išsilavinimą, įregistruojami į švietimo ir mokymo kursus. Vidutinė mokymo kupono vertė – 1 500 EUR (mažiausia suma – 500 EUR, o didžiausia – 5 000 EUR), išreikšta mokymosi valandų ekvivalentu. Mokymo kuponu galima padengti 80 % mokymosi išlaidų, o likusią 20 % sumą turi sumokėti darbdavys.

Kita darbdavių paramos forma – priedai prie darbuotojų atlyginimo. Tokia sistema galioja Vokietijoje, kur darbdaviai gauna pajamų subsidijas, jei darbuotojai išeina mokymosi atostogų norėdami pasiekti bent 4 Vokietijos kvalifikacinės sistemos lygį. Liuksemburge iš finansavimo programos, pagal kurią bendrai finansuojami įmonių mokymo planai, darbdaviai turi teisę gauti didžiausią dalį kompensuojamojo darbo užmokesčio išlaidų (35 %) už darbuotojus, kurie lanko švietimo ir mokymo kursus, jei jie neturi formaliosios kvalifikacijos (t. y. aukščiausias įgytas išsilavinimas yra vidurinis) ir įmonėje dirba trumpiau nei dešimt metų. Be to, pagal suaugusiųjų mokymosi programas darbdaviams sumokamas skirtumas tarp papildomos mokymo pašalpos, kuri suteikiama besimokantiejiems pirminio švietimo sistemoje, ir besimokančiajam suaugusiajam priklausančio minimalaus darbo užmokesčio.

Bendro finansavimo programa Ispanijoje – mokymo ir mokymosi sutarčių sistema, pradėta 2012 m. ir skirta 16–24 m. amžiaus asmenims, kurie neturi pagrindinės kvalifikacijos ar pripažintos profesinio mokymo kvalifikacijos. Pagal šią programą darbdaviai gali teikti prašymus dėl išskaitymų iš jų socialinio draudimo įmokų, taip pat dėl bendro mokymo paslaugų finansavimo ar net visiško finansavimo, jei prašymą teikia maža įmonė. Programa taikoma įvairiems mokymo modeliams: mokymui įmonės viduje, mokymui ne įmonės viduje ir bendram mokymui, kurį organizuoja švietimo ir mokymo paslaugų teikėjai. Mokslas visais atvejais visiems darbuotojams yra nemokamas.

Be šių arba greta minėtųjų bendro finansavimo programų, kai kurios šalys nurodė kitas specifines grupes, kurios laikomos rizikos grupėmis ir todėl jas reikia remti, kad dalyvautų švietimo ir mokymo veikloje. Pirmą, tai asmenys, kurie dėl įvairių priežasčių nedalyvavo darbo rinkoje, antra, vyresnio amžiaus darbuotojai (45 m. ir vyresni).

Pirmą bendro finansavimo pavyzdį (t. y. programas, skirtas darbdaviams, kurie teikia mokymosi galimybes žmonėms, nedalyvavusiems darbo rinkoje) galima rasti Belgijos flamandų bendruomenėje (pagal individualaus profesinio mokymo įmonėje sutartis), Danijoje, Estijoje, Prancūzijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Suomijoje (įskaitant ilgą laiką nedirbančius asmenis šioje šalyje). Kai kurios iš šių programų skirtos darbo ieškantiems bedarbiams. Tokiais atvejais darbo neturintiems asmenims dažnai ir toliau mokamos bedarbio pašalpos, o darbdavys, kuris teikia mokymo galimybes, dar gauna subsidijas. Tačiau kartais dalyvavimas švietimo ir mokymo veikloje nėra vienintelė sąlyga darbdaviui gauti bendrą valstybinį finansavimą. Pavyzdžiui, Lenkijoje profesinio rengimo ir mokymo sutartis leidžia darbdaviams gauti finansavimą mokymo išlaidoms padengti, taip pat priedą, jei jų įdarbinti bedarbiai išlaiko baigiamąjį profesinio rengimo ir mokymo, kuriame dalyvavo, egzaminą. Panašiai ir Estijoje – nedarbingumo draudimo sistema kompensuoja mokymosi išlaidas darbdaviams, jei po perkvalifikavimo laikotarpio jis pasiūlo darbuotojui, kuris nedalyvavo darbo rinkoje dėl medicininių priežasčių, naujas pareigas. Valstybinis bendras darbdavių finansavimas, skirtas žmonėms, kurie nedalyvavo darbo rinkoje, taip pat gali būti skiriamas tiems, kurie augino vaikus (pvz., profesinio mokymo sutartis Prancūzijoje – *période de professionnalisation*), arba, kaip nurodyta pirmiau minėtame pavyzdyje, tiems, kurie grįžta į darbą po ligos, dėl kurios negalėjo dirbti (pvz., Estijoje ir Suomijoje).

Kaip jau minėta, tam tikrose bendro finansavimo programose skiriamos specifinės subsidijos darbdaviams, kurie suteikia švietimo ir mokymo galimybių darbuotojams nuo 45 m. ir vyresniems. Tokios programos veikia Prancūzijoje (su sąlyga, kad darbuotojas turi 20 metų darbo patirtį ir dirba bent vienus metus), Italijoje (vyresnėms nei 40 metų moterims), Liuksemburge (asmenims, turintiems dešimties metų patirtį) ir Austrijoje.

Taip pat yra bendro finansavimo darbdavių skatinamųjų programų, kuriomis remiami valstybinės (-ių) kalbos (-ų) kursai kitakalbiams. Pavyzdžiui, Belgijos flamandų bendruomenėje VDAB darbdaviams siūlo bendro finansavimo programą, pagal kurią olandiškai nekalbantys darbuotojai gali mokytis kalbos darbo vietoje, o darbdaviai už tokį mokymą gauna finansinę paramą. Programa yra individualiai pritaikyta ir integruojama į darbuotojų darbo pareigas. Be to, pagal individualaus profesinio mokymo įmonėje sutartis darbuotojai gali dalyvauti kalbos kursuose, kuriuos nemokamai organizuoja VDAB.

Nors 6.4 pav. neparodyta, įvairios projektinės iniciatyvos taip pat vaidina svarbų vaidmenį skatinant darbdavius teikti švietimo ir mokymo galimybes savo darbuotojams, ypač tiems, kurie turi žemą kvalifikaciją arba neturi jokios kvalifikacijos. Pavyzdžiui, Norvegijoje veikia finansavimo programa, susijusi su programa, sukurta siekiant suteikti pagrindinių gebėjimų, būtent – pagrindinių gebėjimų darbe (*Basiskompetanse i arbeidslivet*). Pagal šią programą bendrovės gali teikti paraiškas dėl finansavimo pagrindinių gebėjimų lavinimo kursams savo darbuotojams rengti (daugiau informacijos apie programą galima rasti 3 skyriuje, 3.2.2 dalyje). Slovėnijoje valstybinės įstaigos reguliariai skelbia

viešuosius konkursus darbdaviams dėl darbuotojų švietimo ir mokymo bendro finansavimo. 2014 m. trečią kartą buvo paskelbtas penktasis kvietimas, skirtas vyresniems nei 50 metų darbuotojams, žemos kvalifikacijos moterims ir neįgaliesiems. Projektinėse iniciatyvose Europos Sąjungos finansavimas vaidina esminį vaidmenį. 2010–2013 m. Lietuvoje ESF bendrai finansuotu projektu „Smulkiųjų įmonių žmogiškųjų išteklių tobulinimas“ siekta gerinti smulkiųjų įmonių darbuotojų kvalifikaciją, žinias ir gebėjimus, kad jie galėtų geriau prisitaikyti prie įmonės poreikių ir darbo rinkos pokyčių. Darbuotojai, turintys pradinį arba pagrindinį išsilavinimą, buvo pagrindinės naudą iš projekto gavusios grupės.

Išvados

Šiame skyriuje buvo aptariamos valstybinio finansavimo intervencijos, suteikiančios žemos kvalifikacijos suaugusiesiems ir kitoms grupėms, kurioms trūksta gebėjimų ir kvalifikacijos, galimybę dalyvauti mokymosi visą gyvenimą veikloje. Skyriaus pradžioje buvo analizuojami Suaugusiųjų švietimo tyrimo duomenys ir parodyta, kad finansiniai sunkumai yra viena iš pagrindinių kliūčių, dėl ko suaugusieji negali dalyvauti mokymosi visą gyvenimą veikloje. Be to, keliose šalyse žemos kvalifikacijos suaugusiesiems (t. y. turintiems tik pagrindinį išsilavinimą) mokymosi išlaidų suma turėjo didesnę reikšmę nei tiems, kurie buvo įgiję aukštesnio lygio išsilavinimą.

Vėliau buvo nagrinėjamos bendro finansavimo programos, specialiai skirtos žemą kvalifikaciją ir menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintiems suaugusiesiems arba suteikiančios jiems pirmenybę prieš kitus besimokančiuosius.

Analizė parodė, kad, nors vienokių ar kitokių bendro finansavimo priemonių, kuriomis siekiama padėti suaugusiesiems grįžti į švietimo ir mokymo veiklą, yra visose valstybėse, tik kai kuriose iš jų tokios priemonės skirtos specialiai žemos kvalifikacijos suaugusiesiems arba tiems, kurie turi menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus (Belgijos flamandų bendruomenėje, Danijoje, Ispanijoje ir Švedijoje). Šios tikslinės bendro finansavimo priemonės daugiausiai yra specialios dotacijos ir pašalpos, taip pat mokymosi kuponai arba mokamos mokymosi atostogos.

Be bendro finansavimo priemonių žemos kvalifikacijos suaugusiesiems, yra ir tikslinių programų, skirtų kitoms rizikingomis laikomoms grupėms. Pavyzdžiui, kai kurios valstybės yra sukūrusios specifines finansines iniciatyvas, skirtas darbo ieškantiems bedarbiams, kad paskatintų juos dalyvauti švietimo ir mokymo veikloje (Belgija, Vokietija, Ispanija, Kroatija, Kipras, Latvija, Liuksemburgas, Malta, Lenkija ir Lichtenšteinas). Tai dažniausiai – mokymosi pašalpa, kurią darbo neturintis asmuo gauna kartu su bedarbio pašalpa. Keliose kitose šalyse (Estijoje, Austrijoje ir Lichtenšteine) yra sukurtos panašios iniciatyvos, skirtos kitakalbiams.

Bendro finansavimo programos taip pat dažnai siūlomos darbdaviams, kad jie galėtų pasiūlyti savo darbuotojams švietimo ir mokymo galimybių. Tačiau tik nedaugelyje šalių ši finansinė parama specialiai skirta žemą kvalifikaciją arba menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintiems darbuotojams (Belgijos flamandų bendruomenėje, Vokietijoje, Ispanijoje, Italijoje, Liuksemburge, Austrijoje ir Jungtinėje Karalystėje – Anglijoje). Dauguma šių tikslinių bendro finansavimo priemonių yra dotacijos ir mokymo kuponai, skirti mokymo išlaidoms padengti, atleidimas nuo socialinio draudimo įmokų arba subsidijuojamos pajamos, jei išeinama mokymosi atostogų.

Kai kuriose šalyse finansinė parama taip pat teikiama darbdaviams, kurie suteikia mokymo galimybių kitoms specifinėms grupėms, įskaitant žmones, kurie nedalyvavo darbo rinkoje (Belgijos flamandų bendruomenėje, Danijoje, Estijoje, Prancūzijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Suomijoje), vyresnio amžiaus darbuotojus (Prancūzijoje, Italijoje, Liuksemburge ir Austrijoje) ir asmenis, kurie darbo vietoje mokosi vietos kalbos (Belgijos flamandų bendruomenėje).

LITERATÜRA

Abraham, E. and Linde, A., 2011. Alphabetisierung/Grundbildung als Aufgabengebiet der Erwachsenenbildung. In R. Tippelt, A. von Hippel, eds. *Handbuch Erwachsenenbildung/Weiterbildung*. 5 ed. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, pp. 889-904.

Boockmann, B., Osiander, Ch. and Stops, M., 2014. Vermittlerstrategien und Arbeitsmarkterfolg: Evidenz aus kombinierten Prozess- und Befragungsdaten. *IAW-Diskussionspapiere*, 102. [pdf] Available at: http://www.iaw.edu/tl_files/dokumente/iaw_dp_102.pdf [Accessed 24 October 2014].

Brooks, G., 2011. *A tale of IALS's influence (or not) in the UK*. [pdf] Available at: http://www.centreforliteracy.qc.ca/sites/default/files/Brooks_England%20Country%20Story.pdf [Accessed 8 February 2015].

Carpentieri, J. et al., 2011. *Family literacy in Europe: using parental support initiatives to enhance early literacy development*. London: NRDC, Institute of Education.

Cedefop, 2008. *Terminology of European education and training policy. A selection of 100 key terms*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Cedefop, 2009. *European guidelines for validating non-formal and informal learning*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Cedefop, 2011. Lifelong guidance across Europe: reviewing policy progress and future prospects. *Working paper*, No 11. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop, 2012a. Training leave. Policies and practice in Europe. *Research Paper*, No 28. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop, 2012b. Permeable education and training systems: reducing barriers and increasing opportunity. *Briefing Note*. November 2012. [pdf] Available at: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/9072_en.pdf [Accessed 25 November 2014].

Cedefop, 2013. Return to work. Work-based learning and the reintegration of unemployed adults into the labour market. *Working paper*, No 21. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop, 2014. Monitoring ECVET implementation strategies in Europe in 2013. *Working paper*, No 22. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cedefop, forthcoming. *Job-related learning and vocational training in Europe: in-depth evidence from the European Adult Education Survey and the Continuing Vocational Training Survey*.

Cedefop and Sultana, R. G., 2004. Guidance policies in the knowledge society: trends, challenges and responses across Europe. A Cedefop synthesis report. *Cedefop Panorama series*; 85. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Consortium de Validation des Compétences, 2013. *Rapport d'activité du Consortium de Validation des Compétences 2013*. [pdf] Available at: <http://www.cvdc.be/sites/default/files/public/uploads/common/Rapport-activite-2013-%20validation-compences.pdf> [Accessed 16 December 2014].

DARES (Direction de l'animation de la recherche, des études et des statistiques) [Directorate for Research, Studies and Statistics (FR)], 2014. La VAE en 2012 dans les ministères certificateurs. *Dares Analyses*, No 002. Janvier 2014. [pdf] Available at: <http://travail-emploi.gouv.fr/IMG/pdf/2014-002.pdf> [Accessed 25 November 2014].

Departement voor Werk en Sociale Economie [Department of Work and Social Economy (BE)], 2013. *Jaarrapport ervaringsbewijs*. 1 januari 2013-31 december 2013 [Annual report on experiential evidence]. [pdf] Available at: http://www.werk.be/sites/default/files/jaarrapport_ervaringsbewijs_2013.pdf [Accessed 25 November 2014].

EACEA/Eurydice, 2011a. *Adults in Formal Education: Policies and Practice in Europe*. Brussels: EACEA/Eurydice.

EACEA/Eurydice, 2011b. *Modernisation of Higher Education in Europe 2011: Funding and the Social Dimension*. Brussels: EACEA/Eurydice.

European Commission, 2010. *Communication from the Commission. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. COM(2010) 2020 final. [pdf] Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF> [Accessed 25 November 2014].

European Commission, 2011a. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Tackling early school leaving: A key contribution to the Europe 2020 Agenda*. COM(2011) 18 final – Not published in the Official Journal. [pdf] Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0018:FIN:EN:PDF> [Accessed 25 November 2014].

European Commission, 2011b. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Supporting growth and jobs – an agenda for the modernisation of Europe's higher education systems*. COM(2011) 567 – Not published in the Official Journal. [pdf] Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0567&from=EN> [Accessed 25 November 2014].

European Commission, 2012a. *EU High Level Group of Experts on Literacy. Final Report, September 2012*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission, 2012b. *Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions*. COM(2012) 669 final. SWD(2012) 371-377 final.

European Commission, 2012c. *Strategies for improving participation in and awareness of adult learning. European Guide*. [pdf] Available at: <http://bookshop.europa.eu/en/strategies-for-improving-participation-in-and-awareness-of-adult-learning-pbNC3112514/> [Accessed 24 October 2014].

European Commission, 2013. *Developing the Adult Education Sector. Lot 3: Opening Higher Education to Adults. Contract EAC 2012-0074. Final Report*. Publications Office of the European Union.

European Commission, 2014a. *Education and Training Monitor 2014*. [pdf] Available at: http://ec.europa.eu/education/library/publications/monitor14_en.pdf [Accessed 30 January 2015].

European Commission, 2014b. European area of skills and qualifications. Report. *Special Eurobarometer 417*. [pdf] Available at: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_417_en.pdf [Accessed 24 October 2014].

European Commission, Cedefop, ICF International, 2014. *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2014. Final synthesis report*. [pdf] Available at: <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2014/87244.pdf> [Accessed 9 December 2014].

European Commission/EACEA/Eurydice, 2014a. *Modernisation of Higher Education in Europe: Access, Retention and Employability 2014. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission/EACEA/Eurydice, 2014b. *The Structure of the European Education Systems 2014/15: Schematic Diagrams*. [pdf] Available at: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/education_structures_EN.pdf [Accessed 21 January 2015].

European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. *Adult Education and Training in Europe: Programmes to Raise Achievement in Basic Skills. 35 system descriptions. Background document to the report Adult Education and Training in Europe: Widening Access to Learning Opportunities*. [pdf] Available at: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php [Accessed 10 February 2015].

European Commission/EACEA/Eurydice/Cedefop, 2014. *Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe: Strategies, Policies and Measures*. Eurydice and Cedefop Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commission/EACEA/Eurydice, Eurostat and Eurostudent, 2012. *The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurostat, 2006. *Classification of learning activities - Manual*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

GHK, 2010. *Basic skills provision for adults: policy and practice guidelines. Final report.* [pdf] Available at: <http://adultlearning.isfol.it/adult-learning/risorse/basic-skills-for-adults-rapporto-2011> [Accessed 24 October 2014].

GHK, Cedefop, European Commission, 2010. *2010 update of the European Inventory on Validation of Non-formal and Informal Learning – Final Report.* [pdf] Available at: <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2011/77643.pdf> [Accessed 25 November 2014].

Gury-Rosenblit, S., 2005. Distance education and 'e-learning': Not the same thing. *Higher Education*, 49, pp. 467-493.

Hamilton, M. and Merrifield, J., 1999. Adult Learning and Literacy in the United Kingdom. In J. Comings, B. Garner & C. Smith, eds. *Review of Adult Learning and Literacy*. San Francisco: Jossey-Bass, Vol. 1, pp. 243-303.

Heublein, U. et al., 2010. *Ursachen des Studienabbruchs in Bachelor-und in herkömmlichen Studiengängen. Ergebnisse einer bundesweiten Befragung von Exmatrikulierten des Studienjahres 2007/2008.* [pdf] Available at: http://www.dzhw.eu/pdf/pub_fh/fh-201002.pdf [Accessed 27 January 2015].

Ianke, P. et al., 2013. *Vox-speilet 3013. Voksnes deltakelse i opplæring.* Oslo: Vox.

ILO (International Labour Organisation), 2012. *International Standard Classification of Occupations: Structure, group definitions and correspondence tables. ISCO-08.* Vol. I. Geneva: ILO.

Inbar, D. and Sever, R., 1989. The Importance of Making Promises: An Analysis of Second-Chance Policies. *Comparative Education Review*, 33(2), pp. 232-242.

Jarvis, P., 2002. *International Dictionary of Adult and Continuing Education.* London: Kogan Page.

Jeantheau, J.-P., 2005. Assessing low levels of literacy: IVQ Survey 2004-2005 - Focus on the Agence Nationale de Lutte Contre L'Illettrisme (ANLCI) module. *Literacy and Numeracy Studies*, Vol. 14, n. 2, pp. 75-92.

Kunnskapsdepartementet [Norwegian Ministry of Education and Research], 2014. *Fagskoler 2013. Tilstandsrapport.* Oslo: Kunnskapsdepartementet.

McGivney, V., 1990. *Education's For Other People: Access to Education for Non-Participant Adults.* Leicester: NIACE.

McGivney, V., 2000. *Recovering outreach: concepts, issues and practices.* Leicester: NIACE.

McGivney, V., 2001. Outreach. *NIACE Briefing Sheet 17.* Leicester: NIACE.

McGivney, V., 2006. Attracting new groups into learning: Lessons from research in England. In: J. Chapman, P. Cartwright. & E. J. McGilp, eds. *Lifelong Learning, participation and equity.* Dordrecht: Springer, Vol. 5, pp. 79-91.

NALA (National Adult Literacy Agency (IE)), 2011. *A Literature Review of International Adult Literacy Policies*. [pdf] Available at: https://www.nala.ie/sites/default/files/publications/A%20Literature%20Review%20of%20International%20Adult%20Literacy%20Policies%20110311_1.pdf [Accessed 24 October 2014].

NRDC (National Research and Development Centre for Adult Literacy and Numeracy (UK)), 2010a. *Study on European Terminology in Adult Learning for a common language and common understanding and monitoring of the sector*. Call Number: EAC 11/2008. *European Adult Learning Glossary, Level 1*. London: NRDC, Institute of Education.

NRDC, 2010b. *Study on European Terminology in Adult Learning for a common language and common understanding and monitoring of the sector*. Call Number: EAC 11/2008. *European Adult Learning Glossary, Level 2*. London: NRDC, Institute of Education.

OCR, (n.d.) *Functional Skills. Functional Skills qualification in English at Entry 1, Entry 2, Entry 3. Scheme codes 09495, 09496, 09497. Centre Handbook*. [pdf] Available at: <http://www.ocr.org.uk/Images/80602-centre-handbook.pdf> [Accessed 24 October 2014].

OECD (Organisation of Economic Cooperation and Development), 2000. *Literacy in the Information Age. Final Report of the International Adult Literacy Survey*. Paris: OECD.

OECD, 2003. *Beyond Rhetoric: Adult learning Policies and Practices*. Paris: OECD.

OECD, 2010. *Education at a Glance 2010 OECD Indicators: OECD Indicators*. Paris: OECD.

OECD, 2013a. *OECD Skills Outlook 2013: First Results from the Survey of Adult Skills*. Paris: OECD.

OECD, 2013b. *The Survey of Adult Skills: Reader's Companion*. Paris: OECD.

Reder, S. and Bynner, J. eds., 2009. *Tracking adult literacy and numeracy: Findings from longitudinal research*. New York: Routledge.

Schreier, C. et al., 2010. *Inclusive Modules. Moving young people on. Handboek 2010*. Frankfurt am Main: Institute for Social Work and Social Education (ISS).

Schuetze, Hans G., 2007. Individual Learning Accounts and other models of financing lifelong learning. *International Journal of Lifelong Education*, 26 (1), pp. 5-23.

Scottish Government, 2014. *Adult Literacy and Numeracy*. [Online] Available at: <http://www.scotland.gov.uk/topics/education/life-long-learning/17551> [Accessed 18 November 2014].

Statistik Austria [Austrian Statistical Office], 2014a. *Bevölkerung mit Migrationshintergrund seit 2008*. [pdf] Available at: http://www.statistik.at/web_de/static/bevoelkerung_mit_migrationshintergrund_seit_2008_069443.pdf [Accessed 2 February 2015].

Statistik Austria, 2014b. *Schlüsselkompetenzen von Erwachsenen - Vertiefende Analysen der PIAAC-Erhebung 2011/12*. Wien: Statistik Austria.

Sultana R. and Watts, R., 2006. Career Guidance in Public Employment Services across Europe. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6 (1), Issue 1, pp. 29-46.

Thorn, W., 2009. *International Adult Literacy and Basic Skills Surveys in the OECD Region*. OECD Working Papers No. 26. [pdf] Available at: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5ksb2zx31xmx.pdf?expires=1422619113&id=id&accname=guest&checksum=533B11D74EDE6B43E1896EAAFE769A0> [Accessed 24 October 2014].

Thuy, P., Hansen, E. and Price, D., 2001. *The public employment service in a changing labour market*. Geneva: International Labour Organisation (ILO).

Titmus, C. J., 1996. Adult Education: Concepts and Principles. In: A. C. Tuijnman, ed. *The International Encyclopedia of Adult Education and Training*. Oxford: Pergamon Press, pp. 9-17.

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), 1972. *Learning to be: The world of education today and tomorrow*. Paris: UNESCO.

UNESCO-UIS (Institute for Statistics), 1996. International Standard Classification of Education (ISCED 1997). [pdf] Available at: <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/isced97-en.pdf> [Accessed 18 November 2014]

UNESCO, 2004. *The Plurality of Literacy and its implications for Policies and Programs*. [pdf] Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136246e.pdf> [Accessed 10 December 2014].

UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2010. *CONFINTEA VI. Belém Framework for Action. Harnessing the power and potential of adult learning and education for a viable future*. [pdf] Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001877/187789m.pdf> [Accessed 6 November 2014].

UNESCO-UIS, 2011. *International Standard Classification of Education. ISCED 2011*. [pdf] Available at: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf> [Accessed 14 February 2014].

UNESCO, 2013. *2nd Global Report on Adult Learning and Education. Rethinking Literacy*. [pdf] Available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002224/222407E.pdf> [Accessed 3 April 2014].

Unger, M. et al., 2009. *Frühe Studienabbrüche an Universitäten in Österreich. Endbericht. Studie im Auftrag des Bundesministeriums für Wissenschaft und Forschung BMWF*. [pdf] Available at: http://www.equi.at/dateien/Frueher_Studienabbruch_an_Un.pdf [Accessed 27 January 2015].

Vellos, R. and Vadeboncoeur, J., 2013. Alternative and second chance education. In: J. Ainsworth, ed. *Sociology of education: An a-to-z guide*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Vol. 1, pp. 36-40.

Vorhaus J. et al., 2011. *Review of research and evaluation on improving adult literacy and numeracy skills*. London: Department for Business, Innovation and Skills (BIS).

Vox [Norwegian Agency for Lifelong Learning], 2012. *Karriereveiledning viser vei! En analyse av brukeres opplevelse og utbytte av veiledningstilbudet ved et utvalg karrieresentre i Norge*. Oslo: Vox.

Ward, K. 1986. *Outreach in Practice: Some Examples of Community-based Projects*. REPLAN Review, DES.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Šio priedo lentelėje pateikiamas 2 skyriaus „Politiniai įsipareigojimai“ 2.1 paveikslėlyje nurodytų dokumentų sąrašas. Į sąrašą įtraukti dokumentai, kuriuos pateikė šalys, atsiliepdamos į prašymą:

Nurodykite ne daugiau kaip tris per pastaruosius penkerius metus (2009–2014) paskelbtus svarbius strateginės politikos dokumentus, kuriuose kalbama apie galimybę žemos kvalifikacijos ir (arba) menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintiems suaugusiems lavinti gebėjimus ir (arba) įgyti kvalifikaciją. Jei tokių dokumentų yra daugiau nei trys, išrinkite pačius svarbiausius. Jei yra konkrečių (atskirų) tam tikros srities strategijų (pvz., suaugusiųjų raštingumo didinimo strategija), įtraukite šiuos dokumentus į trijų pačių svarbiausių dokumentų sąrašą.

Lentelė suskirstyta į penkias skiltis. Pirmoje skiltyje pateiktas politikos dokumento kodas. Šie kodai nurodyti 2.1 pav. Antroje skiltyje nurodyti dokumento **paskelbimo metai**. Trečioje skiltyje pateiktas **strateginio dokumento pavadinimas** šalies valstybine kalba, lietuvių kalba ir **dokumento nuoroda** (žiūrėta 2015 m. sausio mėn.). Ketvirtoje skiltyje nurodyta, ar dokumentuose išvardytiems tikslams pasiekti skirtas tam tikras finansavimas. Šalies, t. y. nacionalinis, finansavimas žymimas **NF**, o **Europos finansavimas** – **EF**. Penktoje skiltyje nurodoma, ar dokumentuose minimi tikslai yra **vertinami**. Tikslai gali būti vertinami skirtingai: prieš dokumento įgyvendinimą, įgyvendinimo metu ir po įgyvendinimo (lentelėje nurodyta bet kuri vertinimo rūšis).

Kodas	Paskelbimo metai	Politikos dokumento pavadinimas šalies valstybine kalba Pavadinimas lietuvių kalba Politikos dokumento nuoroda	Finansavimas		Vertinimas
			NF	EF	
BEde1	2011	Teilprojekt 4 'Weiterentwicklung der Initiativen im Bereich des Lebenslangen Lernens' des Regionalen Entwicklungskonzepts der DG 'Ostbelgien Leben 2025' 4 paprojektis „Regioninės plėtros koncepcijos „Vokiškai kalbančios bendruomenės gyvenimas rytų Belgijoje 2025 m.“ mokymosi visą gyvenimą iniciatyvų tolesnė plėtra http://www.dglive.be/PortalData/2/Resources/downloads/staat_gesellschaft/rek-band3.pdf (p. 117)	x	x	x
BEde2	2010	Europäischer Sozialfonds 2007-2013 'Operationelles Programm der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens im Rahmen des Ziels 2', 'Regionale Wettbewerbsfähigkeit und Beschäftigung' Europos socialinio fondo 2007–2013 m. veiksmų programos „Belgijos vokiškai kalbanti bendruomenė“ 2 tikslas „Regionų konkurencingumas ir užimtumas“ http://www.dgeuropa.be/PortalData/38/Resources/dokumente/esf/ESF_OP_2007-2013.pdf	x	x	x
BEfr1	2014	Décret relatif à la formation alternée pour les demandeurs d'emploi et modifiant le décret du 18 juillet 1997 relatif à l'insertion de demandeurs d'emploi auprès d'employeurs qui organisent une formation permettant d'occuper un poste vacant Dekretas dėl darbo ieškančių asmenų gamybinės praktikos įmonėse, keičiantis 1997 m. liepos 18 d. dekretą dėl darbo ieškančių asmenų gamybinės praktikos atlikimo įmonėse, turinčiose laisvų darbo vietų https://wallex.wallonie.be/index.php?mod=voirdoc&script=wallex2&PAGEDYN=indexBelgiqueLex.html&MBID=2014201599	x		x
BEfr2	2013	Le plan bruxellois pour la Garantie Jeunes Briuselio jaunimo garantijų iniciatyvos veiksmų planas http://www.parlbruparl.irisnet.be/wp-content/uploads/2014/07/Accord-de-majorite-REG-FR.pdf	x	x	x
BEfr3	2011	L'Alliance «Emploi – Environnement» Alijansas „Užimtumas – aplinka“ http://www.parlbruparl.irisnet.be/wp-content/uploads/2014/07/Accord-de-majorite-REG-FR.pdf	x	x	x
BEen1	2012	Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen 2012-2016 2012–2016 m. strateginis raštingumo didinimo planas http://www.ond.vlaanderen.be/geletterdheid/plan/StrategischPlanGeletterdheidVerhogen2012-2016.pdf			x

Kodas	Paskelbimo metai	Politikos dokumento pavadinimas šalies valstybine kalba Pavadinimas lietuvių kalba Politikos dokumento nuoroda	Finansavimas		Vertinimas
			NF	EF	
BE12	2014 (¹)	Decreet betreffende het volwassenenonderwijs Parlamentinis aktas dėl suaugusiųjų švietimo http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13914	x		x
BE13	2012	Loopbaanakoord 2012-2013 2012–2013 m. susitarimas dėl karjeros http://www.serv.be/sites/default/files/documenten/LR-SERV-VESOC-2012-ansurfer_0.pdf			x
BG1	2014	Natzionalna strategia za Uchene prez tzelia jivot Nacionalinė mokymosi visą gyvenimą strategija http://lll.mon.bg/uploaded_files/strategy_LLL_2014_2020.pdf			x
BG2	2012	Natzionalna programa za razvitie Balgaria 2020 2020 m. Bulgarijos nacionalinė plėtros programa http://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=2928			x
BG3	2011	Natzionalna programa za reformi Balgaria 2020 2011–2015 m. nacionalinė reformų programa http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_bulgaria_en.pdf			x
CZ1	2014	Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 Čekijos Respublikos švietimo politikos strategija iki 2020 m. http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf			x
DK1	2014	Aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser Susitarimas dėl profesinio rengimo ir mokymo gerinimo ir patrauklumo didinimo http://uvm.dk/~media/UVM/Files/Udd/Erhverv/PDF14/140224%20endelig%20aftaletekst%2025%202%202014.ashx	x		x
DK2	2013	Aftaler om Vækstplan Vækstplan DK Susitarimai dėl augimo plano http://www.fm.dk/publikationer/2013/aftaler-om-vaekstplan-dk/~media/Publikationer/Imported/2013/Aftaler%20V%C3%A6kstplan%20DK/web_aftaler_om_vaekstplan_DK_pdfa.pdf	x		x
DE1	2012	Vereinbarung über eine gemeinsame nationale Strategie für Alphabetisierung und Grundbildung Erwachsener in Deutschland 2012-2016 Susitarimas dėl bendros nacionalinės raštingumo didinimo ir suaugusiųjų pagrindinių gebėjimų lavinimo Vokietijoje 2012–2016 m. strategijos http://www.bmbf.de/en/426.php			x
EE1	2009	Täiskasvanuhariduse arengukava aastateks 2009-2013 2009–2013 m. Estijos suaugusiųjų švietimo plėtros planas http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=10228	x	x	x
EE2	2014	Elukestva õppe strateegia 2020 2020 m. mokymosi visą gyvenimą strategija http://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2014/05/Lifelong-Learning.pdf	x	x	x
EE3	2011	Konkurentsikava 'Eesti 2020' Nacionalinė reformų programa „Estija 2020“ https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/en/government-office/growth-and-jobs/estonian-positions-on-eu-2020/National%20Reform%20Programme%20Estonia%202020.pdf	x	x	x

(¹) Aktas pirmą kartą priimtas 2007 m. Aktas galutinai priimtas nurodytų metų balandžio 14 d.

Kodas	Paskelbimo metai	Politikos dokumento pavadinimas šalies valstybine kalba Pavadinimas lietuvių kalba Politikos dokumento nuoroda	Finansavimas		Vertinimas
			NF	EF	
IE1	2014	Further Education and Training (FET) Strategy (2014-2019) Tollesnio švietimo ir mokymo strategija (2014–2019 m.) http://www.solas.ie/docs/FETStrategy2014-2019.pdf			
IE2	2013	Review of ALCES funded Adult Literacy Provision ALCES finansuojamos suaugusiųjų raštingumo priemonės apžvalga http://www.education.ie/en/Publications/Policy-Reports/Review-of-ALCES-funded-Adult-Literacy-Provision.pdf			
IE3	2011	Statement of Strategy 2011-2014 (Department of Education and Skills) 2011–2014 m. strategijos ataskaita (Švietimo ir gebėjimų lavinimo departamentas) http://www.education.ie/en/Publications/Corporate-Reports/Strategy-Statement/des_strategy_statement_2011_2014.pdf			
EL1	2013	Ethniko Programma Dia Viou Mathisis 2013-15 2013–2015 m. nacionalinė mokymosi visą gyvenimą programa http://www.gsae.edu.gr/images/publications/ETHNIKO_PROGRAMMA_2013-2015.pdf	x	x	x
EL2	2010	Nomos 3879/2010: Anaptixi tis Dia Viou Mathisis kai alles diataxeis Įstatymas Nr. 3879/2010: mokymosi visą gyvenimą ir kitų priemonių plėtra http://www.gsae.edu.gr/images/nomothesia/nomoi/Law-3879-LifeLongLearning.pdf			x
ES1	2011	Plan de acción para el aprendizaje permanente Mokymosi visą gyvenimą veiksmų planas https://sede.educacion.gob.es/publiventa/detalle.action?cod=14856	x	x	x
ES2	2012	Estrategia Española de Empleo 2012-2014 2012–2014 m. Ispanijos užimtumo strategija https://www.boe.es/boe/dias/2011/11/19/pdfs/BOE-A-2011-18146.pdf	x	x	x
ES3	2013	Plan Nacional de implantación de la Garantía Juvenil en España Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo Ispanijoje nacionalinis planas http://www.empleo.gob.es/es/garantiajuvenil/queesGJ.html	x	x	x
FR1	2009	La loi du 24 novembre 2009 relative à l'orientation et à la formation professionnelle tout au long de la vie Įstatymas dėl mokymosi visą gyvenimą gairių http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000021312490&categorieLien=id			
FR2	2011	Accord national interprofessionnel sur l'accès des jeunes aux formations en alternance et aux stages en entreprises Tarpsektorinis nacionalinis susitarimas dėl galimybės jaunimui atlikti gamybinę praktiką ir stažuotę http://www.emploi.gouv.fr/files/files/Acteurs/CNML/Actu%20une/pdf_ANI_jeunes_alternance_et_stages_2011-06-07.pdf			x
FR3	2014	Loi relative à la formation professionnelle, à l'emploi et à la démocratie sociale Profesinio mokymo, užimtumo ir socialinės demokratijos įstatymas http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000028683576			
HR1	2012	Stateški plan Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta 2013.-2015 2013–2015 m. Mokslo, švietimo ir sporto ministerijos strateginis planas http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=19105	x	x	x
HR2	2011	Strategija Vladinih programa za razdoblje 2012.-2014 2012–2014 m. Vyriausybės programų strategija http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=18603			x

Kodas	Paskelbimo metai	Politikos dokumento pavadinimas šalies valstybine kalba Pavadinimas lietuvių kalba Politikos dokumento nuoroda	Finansavimas		Vertinimas
			NF	EF	
IT1	2014	Programma nazionale di riforma (Documento di economia e finanza – DEF) Nacionalinių reformų programa (ekonominis ir finansinis dokumentas) http://www.dt.tesoro.it/en/analisi_programmazione_economico_finanziaria/documenti_programmatici/sezione3/def_assistenza.html	x	x	x
IT2	2013	Decreto del Presidente della Repubblica (DPR) n. 263/2012 Respublikos prezidento dekretas Nr. 263/2012 http://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:presidente.repubblica:decreto:2012-10-29;263			x
IT3	2013	Decreto Legislativo (D.Lgs.) n. 13/2013 Įstatymų galios dekretas Nr. 13/2013 http://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2013/02/15/13G00043/sg			x
CY1	2014	Ethniko Programma Dia Viou Mathisis 2014-2020 2014–2020 m. nacionalinė mokymosi visą gyvenimą strategija http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/\$file/National%20Lifelong%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf	x	x	x
CY2	2013	Ethniko Metarithmistiko Programma 2013 2013 m. Kipro nacionalinė reformų programa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija „Europa 2020“ http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/All/8077A9E8C5584E56C2257D270037E9E1/\$file/National%20Reform%20Programme%202013.pdf	x	x	x
CY3	2014	Ethniko Metarithmistiko Programma 2014 2014 m. Kipro nacionalinė reformų programa: pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija „Europa 2020“ http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/All/F0102E6523454FFCC2257D270038F1BD/\$file/National%20Reform%20Programme%202014.pdf	x	x	x
LV1	2012	Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam 2014–2020 m. Latvijos nacionalinis plėtros planas (NDP 2020) http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/NDP2020_English_Final.pdf	x	x	x
LV2	2014	Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam 2014–2020 m. švietimo plėtros gairės http://m.likumi.lv/doc.php?id=266406	x	x	x
LV3	2014	Nacionālā reformu programma Latvijos nacionalinė reformų programa dėl strategijos „Europa 2020“ įgyvendinimo http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_latvia_en.pdf	x	x	x
LT1	2013	Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463390&p_query=valstybin%EB%20%F0vietimo%202013%202022%20met%F8%20strategija&p_tr2=2	x	x	x
LT2	2010	Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=369659&b=http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370777			

Kodas	Paskelbimo metai	Politikos dokumento pavadinimas šalies valstybine kalba Pavadinimas lietuvių kalba Politikos dokumento nuoroda	Finansavimas		Vertinimas
			NF	EF	
LU1	2012	Livre blanc: Stratégie nationale du lifelong learning Baltoji knyga: mokymosi visą gyvenimą veiksmų planas http://www.men.public.lu/catalogue-publications/adultes/informations-generales-offre-cours/livre-blanc-lifelong-learning/131025-s3l-livreblanc.pdf	x	x	x
LU2	2014	Luxembourg 2020. Plan national pour une croissance intelligente, durable et inclusive. Programme national de réforme du Grand-Duché de Luxembourg dans le cadre du semestre européen 2014 Liuksemburgas 2020. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija. Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės 2014 m. Europos semestro nacionalinis reformų planas http://www.odc.public.lu/publications/pnr/index.html			x
HU1	2014	Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra 2014–2020 m. mokymosi visą gyvenimą politikos pagrindų strategija http://www.kormany.hu/download/7/fe/20000/Eg%C3%A9sz%C3%A9leten%C3%A1t%C3%A1tart%C3%B3%C3%A1tanul%C3%A1s.pdf#!DocumentBrowse	x	x	x
HU2	2011	Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia Nacionalinė romų integracijos strategija http://romagov.kormany.hu/hungarian-national-social-inclusion-strategy-deep-poverty-child-poverty-and-the-roma	x	x	x
MT1	2014	Framework for the Education Strategy for Malta 2014-2024 2014–2024 m. Maltos švietimo strategijos programa http://education.gov.mt/en/resources/Documents/Policy%20Documents%202014/BOOKLET%20ESM%202014-2024%20ENG%2019-02.pdf			x
MT2	2014	A Strategic Plan for the Prevention of Early School Leaving in Malta 2014 2014 m. Maltos mokyklos nebaigimo prevencijos strateginis planas http://education.gov.mt/en/resources/Documents/Policy%20Documents%202014/School%20Leaving%20in%20Malta%20June%202014.pdf	x	x	x
MT3	2014	National Literacy Strategy for All in Malta and Gozo 2014-2019 2014–2019 m. Maltos ir Gozo nacionalinė raštingumo strategija visiems http://education.gov.mt/en/Documents/Literacy/ENGLISH.pdf			
NL1	2011	Actieplan laaggeletterdheid 2012-2015 2012–2015 m. neraštingumo mažinimo veiksmų planas http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/volwassenenonderwijs/documenten-en-publicaties/richtlijnen/2011/09/08/bijlage-1-actieplan-laaggeletterdheid-2012-2015-geletterdheid-in-nederland.html	x		x
AT1	2011	Strategie zum lebensbegleitenden Lernen in Österreich – LLL 2020 Austrijos mokymosi visą gyvenimą strategija – LLL 2020 http://www.bmukk.gv.at/medienpool/20916/11/arbeitspapier_ebook_gross.pdf			x
AT2	2011	Initiative Erwachsenenbildung - Länder-Bund-Initiative zur Förderung grundlegender Bildungsabschlüsse für Erwachsene inklusive Basisbildung/Grundkompetenzen Suaugusiųjų švietimo iniciatyva https://www.initiative-erwachsenenbildung.at/ https://www.initiative-erwachsenenbildung.at/fileadmin/docs/PPD%202011_09_15_Letzfassung.pdf	x	x	x
PL1	2013	Perspektywa uczenia się przez całe życie Mokymosi visą gyvenimą perspektyva https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/uchwala-w-sprawie-przyjecia-dokumentu-strategicznego-perspektywa-uczenia.html	x	x	x

Kodas	Paskelbimo metai	Politikos dokumento pavadinimas šalies valstybine kalba Pavadinimas lietuvių kalba Politikos dokumento nuoroda	Finansavimas		Vertinimas
			NF	EF	
		http://www.men.gov.pl/index.php/uczenie-sie-przez-cale-zycie/770-perspektywa-uczenia-sie-przez-cale-zycie			
PL2	2014	Program Solidarność pokoleń. Działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+ Kartų solidarumo programa: vyresnių nei 50 m. žmonių ekonominio aktyvumo didinimo priemonės (atnaujinta) https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/program-solidarnosc-pokolen-dzialania-dla-zwiekszenia-aktywnosci-zawodowej.html http://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-szarzenie/program-solidarnosc-pokolen/	x	x	x
PL3	2014	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 2014–2020 m. vyriausybės vyresnio amžiaus žmonių socialinio aktyvumo programa http://www.mpips.gov.pl/seniorzyaktywne-szarzenie/rzadowy-program-asos/	x		x
PT1	2014	Portugal 2020 – Acordo de Parceria 2014-2020 „Portugalija 2020“ – 2014–2020 m. partnerystės susitarimas (sudarytas su Europos Komisija) http://www.portugal.gov.pt/media/1325391/20140131%20acordo%20parceria%20portugal%202020.pdf	x	x	x
PT2	2013	Estratégia de Fomento Industrial para o Crescimento e o Emprego 2014-2020 2014–2020 m. Nacionalinė pramonės strategija augimui skatinti ir užimtumui didinti http://www.qren.pt/np4/np4/?newsId=4042&fileName=RCM91_2013.pdf	x	x	
PT3	2014	Estratégia Europa 2020 - Ponto de Situação das Metas em Portugal, Abril de 2014 „Europos strategija 2020“ – dabartinė tikslų įgyvendinimo situacija Portugalijoje, 2014 m. balandžio mėn. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/nrp2014_portugal_pt.pdf	x	x	x
RO1	2011	Legea Educației Naționale, nr. 1/2011 – (Programul «A doua Șansă») Nacionalinis švietimo įstatymas Nr. 1/2011 (Dar vienos galimybės mokytis programa) http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage	x		x
SI1	2013	Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2013-2020 2013–2020 m. strateginis suaugusiųjų švietimo Slovėnijoje planas http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO97	x	x	x
SI2	2013	Strategija vključevanja priseljencev v izobraževanje odraslih Migrantų įtraukimo į suaugusiųjų švietimą strategija http://arhiv.acs.si/dokumenti/Strategija_vključevanja_priseljencev_v_IO.pdf			x
SI3	2011	Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012-2015 Aktyvaus užimtumo politikos priemonių įgyvendinimo rekomendacijos 2012–2015 m. laikotarpiu http://www.ess.gov.si/files/3286/Smernice_APZ_2012_2015.pdf	x	x	x
SK1	2010	Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a zmene a doplnení niektorých zákonov Įstatymas Nr. 568/2009 dėl mokymosi visą gyvenimą ir įstatymų pakeitimų ir papildymų, padarytų paskesnėmis nuostatomis https://www.minedu.sk/data/att/4125.pdf			
SK2	2011	Stratégia celoživotného vzdelávania 2011 2011 m. mokymosi visą gyvenimą strategija http://nuczv.sk/wp-content/uploads/strategia-celozivotneho-vzdelavania-2011.pdf			
FI1	2011	Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016 Kehittämissuunnitelma 2011–2016 m. švietimo ir mokslinių tyrimų plėtros planas http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm03.pdf			x

Kodas	Paskelbimo metai	Politikos dokumento pavadinimas šalies valstybine kalba Pavadinimas lietuvių kalba Politikos dokumento nuoroda	Finansavimas		Vertinimas
			NF	EF	
FI2	2011	Elinikäisen ohjauksen kehittämisen strategiset tavoitteet 2011 m. Suomijos švietimo ir kultūros ministerijos mokymosi visą gyvenimą gairių rengimo strateginiai tikslai http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/tr15.pdf?lang=fi			
FI3	2012	Nuorten aikuisten osaamishjelma Jaunų suaugusiųjų gebėjimų lavinimo programa http://www.nuorisotakuu.fi/en/youth_quarantee	x		x
SE		<i>Šalis pranešė, kad per nurodytą penkerių metų laikotarpį (2009–2014 m.) nebuvo priimta nė vieno šios srities politikos dokumento, kuriame būtų numatyta galimybė lavinti suaugusiųjų, turinčių menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, gebėjimus arba toliau gerinti šių žmonių kvalifikaciją. Todėl ši šalis nenurodė 2.1 paveikslėlyje. Pažymėtina, kad šalis paskelbė naują savivaldybių suaugusiųjų švietimo programą 2013 m. sausio mėn. Mokymo programoje, be kitų šios srities temų, kalbama apie pagrindinius gebėjimus ir pagrindines kompetencijas, bet suaugusieji, turintys menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus ar žemą kvalifikaciją, konkrečiai neminimi. Daugiau informacijos http://www.skolverket.se/publikationer?id=3238 (žiūrėta 2014-12-01).</i>			
UK-ENG1	2013	Rigour and Responsiveness in Skills Darbo rinkai tinkamų gebėjimų lavinimas https://www.gov.uk/government/publications/rigour-and-responsiveness-in-skills	x	x	
UK-ENG2	2011	New Challenges New Chances Nauji iššūkiai – naujos galimybės https://www.gov.uk/government/consultations/new-challenges-new-chances-next-steps-in-implementing-the-further-education-reform-programme	x	x	x
UK-ENG3	2010	Skills for Sustainable Growth: Strategy Document Tvarų augimą užtikrinančių gebėjimų lavinimas: strateginis dokumentas https://www.gov.uk/government/publications/skills-for-sustainable-growth-strategy-document	x	x	x
UK-WLS1	2014	Policy Statement on Skills Politinis pareiškimas dėl gebėjimų lavinimo http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/skillsandtraining/policy-statement-on-skills/?lang=en			
UK-WLS2	2010	Delivering Community Learning for Wales Velso bendruomenės mokymosi programos http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/learningproviders/communitylearning/deliveringlearning/?lang=en	x	x	x
UK-NIR1	2011	Success Through Skills: Transforming Futures Gebėjimai užtikrina sėkmę: pakeiskime ateitį http://www.delni.gov.uk/index/publications/pubs-successthroughskills/success-through-skills-transforming-futures.htm			x
UK-SCT1	2010	Adult Literacies in Scotland 2020 Strategic Guidance 2020 m. Škotijos suaugusiųjų raštingumo didinimo strateginės gairės http://www.scotland.gov.uk/Publications/2011/01/25121451/0			x
UK-SCT2	2012	Strategic Guidance for Community Planning Partnerships: Community Learning and Development (2012) Bendruomenės planavimo partnerystės strateginės gairės: bendruomenių mokymasis ir plėtra (2012 m.) http://www.scotland.gov.uk/Publications/2012/06/2208/0			x
UK-SCT3	2010	Literacy Action Plan: An Action Plan to Improve Literacy in Scotland Raštingumo veiksmų planas: raštingumo didinimo Škotijoje veiksmų planas			x

Kodas	Paskelbimo metai	Politikos dokumento pavadinimas šalies valstybine kalba Pavadinimas lietuvių kalba Politikos dokumento nuoroda	Finansavimas		Vertinimas
			NF	EF	
		http://www.scotland.gov.uk/Publications/2010/10/27084039/0			
IS1	2010	Lög um framhaldsfræðslu. 2010 nr. 27 31. mars Suaugusiųjų švietimo įstatymas Nr. 27/2010 http://eng.menntamalaraduneyti.is/media/MRN-PDF-Althjodlegt/Adult-Education-Act.pdf	x		x
IS2	2011	20/20 Sóknaráætlun Íslands; „Islandija 2020“ – Vyriausybės politinis pareiškimas dėl ekonomikos ir bendruomenės http://eng.forsaetisraduneyti.is/iceland2020/			x
LI1	2011	Bildungsstrategie 2020 und Massnahmenplan 2020 m. nacionalinė švietimo strategija ir veiksmų planas http://www.llv.li/files/sa/pdf-llv-sa-broschuere_bildungsstrategie_2020.pdf http://www.llv.li/files/sa/pdf-llv-sa-broschuere_bildungsstrategie_2020.pdf			
LI2	2010	Integrationskonzept Nacionalinė integracijos koncepcija http://www.integration.li/CFDOCS/cmsout/admin/index.cfm?GroupID=220&MandID=1&meID=156&	x		
NO1	2009	St. Meld. nr. 44 (2008–2009) Utdanningslinja Ataskaita Nr. 44 (2008–2009 m.) Norvegijos parlamentui. Švietimo strategija http://www.regjeringen.no/pages/2202348/PDFS/STM200820090044000DDDPDFS.pdf			
NO2	2012	Meld. St. 6 (2012–2013). En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap Ataskaita Nr. 6 (2012–2013 m.). Išsami integracijos politika. Įvairovė ir bendruomenė http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-6-20122013.html?id=705945			
NO3	2013	Meld.St.20 (2012–2013). På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen Ataskaita Nr. 20 (2012–2013 m.). Tinkamu keliu. Kokybė ir įvairovė valstybinėje mokykloje http://www.regjeringen.no/pages/38263383/PDFS/STM201220130020000DDDPDFS.pdf			
TR1	2013	10. Kalkınma Planı 10-asis plėtros planas http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/518/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf			x
TR2	2009	Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi Mokymosi visą gyvenimą strateginis dokumentas http://www.hayatboyuogrenme.gov.tr/images/yukleme/hbo_strateji.pdf			
TR3	2009	Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planı Švietimo ministerijos strateginis planas (2010–2014 m.) http://sgb.meb.gov.tr/Str_von_planlama_V2/MEBStratejikPlan.pdf			x

2 priedas

Ketrios šio priedo lentelės yra susijusios su 6 skyriaus 6.3 paveikslėliu (1 ir 2 lentelės) ir 6.4 paveikslėliu (3 ir 4 lentelės). Lentelėse pateikiama daugiau informacijos apie paveikslėliuose nurodytas bendro finansavimo priemones.

1 lentelė. Bendro finansavimo priemonės, kurių prioritetas ar tiksliniai paramos gavėjai – žemos kvalifikacijos suaugusieji ⁽²⁾, 2013–2014 metai

Šalis	Bendro finansavimo priemonės rūšis (jei yra, nurodyti pavadinimą)	Besimokančių suaugusiųjų apibūdinimas	Švietimas ir mokymas (rūšis ir programa)
Belgijos flamandų bendruomenė	Mokymo kuponai – <i>Opleidingscheque</i>	Darbuotojai, neturintys vidurinio išsilavinimo pažymėjimo (ISCED 3) – šiai grupei mokymo kuponai yra nemokami	Ne darbo vietoje vykstantys mokymo kursai, kuriuos rengia pripažintas mokymo paslaugų teikėjas
Danija	Dotacija ir mokamos mokymosi atostogos – VEU pašalpa	Suaugusieji, turintys ne žemesnį nei pagrindinį išsilavinimą (ISCED 2)	Į profesinį mokymą orientuotas suaugusiųjų švietimas ir tęstinis profesinis rengimas ir mokymas
	Dotacija ir mokamos mokymosi atostogos – SVU <i>Almen</i> bendrųjų švietimo reikmių pašalpa	Darbuotojai, kurie lankė mokyklą 8 ar mažiau metų ir papildomai baigė bet kokios trukmės profesinio mokymo kursus Darbuotojai, kurie lankė mokyklą ne mažiau kaip 10 metų ir papildomai baigė dvejų metų profesinio mokymo kursus Darbuotojai, kurie lankė mokyklą ne mažiau kaip 10 metų ir papildomai baigė bet kokios trukmės profesinio mokymo kursus, bet nedirbo pagal įgytą specialybę penkerius metus	Parengiamosios suaugusiųjų švietimo matematikos, skaitymo ir rašymo programos (FVU) Formalusis bendrasis švietimas iki vidurinio ugdymo lygmens (ISCED 3)
Ispanija	Mokamos mokymosi atostogos – individualaus mokymo leidimas (<i>Permiso individual de formación</i>)	Suaugusiesiems, neturintiems ISCED 2 ir 3 lygmens (pagrindinio ir vidurinio) išsilavinimo, teikiama pirmenybė	Oficialiai pripažinta švietimo ir mokymo programa, kurią baigus įgyjama oficiali kvalifikacija
Švedija	Dotacijos ir paskolos	Jaunesni nei 56 m. besimokantieji pagal ISCED 1–3 programas gali gauti didesnę dotacijos dalį – 73 % bendro paramos dydžio (kitiems besimokantiems ši dalis yra 31 %). Likusią dalį besimokantieji gali padengti iš paskolų	Bendrasis ir profesinis ISCED 1, 2 ir 3 lygmens švietimas ir mokymas

Šaltinis: Belgijos flamandų bendruomenės, Danijos ir Švedijos duomenis pateikė Euridikė, Ispanijos duomenis pateikė Cedefop (iš suaugusiųjų mokymo finansavimo duomenų bazės).

⁽²⁾ Sąvoka „žemos kvalifikacijos suaugusieji“ paaiškinta žodyne.

2 lentelė. Bendro finansavimo priemonės, kurių prioritetas ar tiksliniai paramos gavėjai – kitos specifinės grupės ⁽³⁾, 2013–2014 metai

Šalis	Bendro finansavimo priemonės rūšis (jei yra, nurodyti pavadinimą)	Besimokančių suaugusiųjų apibūdinimas
Belgijos flamandų bendruomenė	Išmoka išlaidoms, įskaitant transporto ir vaikų priežiūros išlaidas, kompensuoti	Darbo ieškantys asmenys, lankantys profesinio mokymo kursus, kuriuos rengia VDAB (flamandų viešojo užimtumo tarnyba) arba VDAB partneris pagal individualaus profesinio mokymo įmonėje sutartį (<i>Individuele beroepsopleiding in de onderneming</i> – IBO)
	Mokymosi išmoka ar kompensacija, besimokantiesiems įmonė skiria lėšų ir padengia transporto išlaidas. Darbdaviai gauna finansinę paramą	Darbo ieškantys asmenys, kurie mokosi pagal individualaus profesinio mokymo įmonėje sutartį (<i>Individuele beroepsopleiding in de onderneming</i> – IBO)
Belgijos prancūzakalbė bendruomenė ⁽⁴⁾	Didžiausia dotacija (1 euro už mokymo valandą priemonė)	Ieškantys darbo asmenys, neturintys vidurinio išsilavinimo pažymėjimo (ISCED 3), registruoti Briuselio užimtumo tarnyboje (<i>Actiris</i>) ir pasirašę mokymo sutartį su <i>Bruxelles Formation</i>
Belgijos vokiškai kalbanti bendruomenė	Mokesčio už mokymą (0,99 euro už mokymo valandą), įskaitant kelionės išlaidas, padengimas	Darbo ieškantys asmenys, kurie dalyvauja mokymo programose, rengiamose arba pripažintose Darbo tarnybos
Vokietija	Mokymo kuponas (<i>Bildungsgutschein</i>)	Ieškantys darbo asmenys, neatitinkantys specifinių darbo rinkos sąlygų ir kvalifikacijos reikalavimų
Estija	Mokesčio už parengiamuosius kursus Estijos pilietybei gauti ir kalbos egzaminui laikyti kompensavimas	Ne Estijos piliečiai, išlaikę Estijos kalbos egzaminą ir pilietybės egzaminą arba tik kalbos egzaminą; asmenys, kuriems kalbos egzaminus nurodė laikyti kalbos inspekcija; asmenys, kurie išlaikė estų kalbos egzaminą
Ispanija	Išmokos transporto, maisto ir apgyvendinimo išlaidoms padengti	Darbo ieškantys asmenys, dalyvaujantys mokymo projektuose pagal mokymo užimtumui didinti programas (nepriklausomai nuo išsilavinimo lygio)
	Dotacijos	Darbo ieškantys asmenys, dalyvaujantys individualizuotose mokymo programose
Kroatija	Minimalaus darbo užmokesčio dydžio pašalpa, įskaitant pensinio ir sveikatos draudimo įmokų bei transporto išlaidų padengimą (pagal iniciatyvą „Žinios atsiperka“)	Darbo ieškantys asmenys, dalyvaujantys pagrindinio ugdymo programose (ISCED 1 ir 2; <i>Osnovna škola za odrasle</i>) arba vidurinio ugdymo programose (ISCED 3), kuriomis siekiama išspręsti gebėjimų stokos problemą
Kipras	Savaitinė mokymo pašalpa	Darbo ieškantys asmenys, dalyvaujantys pagreitinato pirminio švietimo programose
Latvija	Mokymo kuponai ir papildoma mokymo dotacija	Darbo ieškantys asmenys, lankantys patvirtintus neformaliojo švietimo kursus, kuriuose lavinami pagrindiniai socialiniai ir profesiniai gebėjimai
Liuksemburgas	Suaugusiųjų neformaliojo švietimo programų kuponai	Tikslinės grupės: darbo ieškantys asmenys ir asmenys, kuriems Imigracijos tarnyba (OLAI) ar savivaldybių socialinės tarnybos rekomenduoja skirti paramą
Malta	Mokymo subsidijų programa	Darbo ieškantys asmenys
Austrija	Mokesčio už vokiečių kalbos kursus kompensavimas (50 %), jei egzaminas išlaikomas sėkmingai	Asmenys, kuriems reikia mokytis antros užsienio kalbos – vokiečių kalbos, kad išlaikytų Europos bendrųjų kalbų metmenų A2 lygio egzaminą Sėkmingai išlaikiusieji vokiečių kalbos A2 lygio egzaminą gauna iki 750 eurų kompensaciją, kuria gali atitinkamai padengti ne daugiau kaip 300 mokymo valandų išlaidas. Mokymosi išlaidos kompensuojamos tik tada, kai kursas rengia oficiali sertifikuota institucija ir kai egzaminas išlaikomas praėjus ne daugiau kaip 18 mėn. nuo atvykimo į šalį

⁽³⁾ Kategorijai „kitos specifinės grupės“ priklauso darbo ieškantys asmenys, kitakalbiai ir (arba) vyresnio amžiaus darbuotojai.

⁽⁴⁾ Briuselio regionas.

Šalis	Bendro finansavimo priemonės rūšis (jei yra, nurodyti pavadinimą)	Besimokančių suaugusiųjų apibūdinimas
Lenkija	Besimokantieji, neskaitant bedarbio pašalpos, gauna išmoką, kuri sudaro 20 % bedarbio pašalpos (iš viso 120 %); jiems kompensuojami egzaminų mokesčiai; dalinai kompensuojamos laispos nesuteikiančios podiplominės studijos; suteikiamos paskolos; kompensuojamos kelionės išlaidos; parūpinama apgyvendinimo vieta (jei kursai vyksta kitame mieste)	Darbo ieškantys asmenys, dalyvaujantys mokymo ar įdarbinimo programose pagal individualų veiklos planą, kaip numatyta įstatymuose
Lichtenšteinas	Mokesčių už mokymą ir išlaidų už kursus apmokėjimas	Darbo ieškantys asmenys, dalyvaujantys profesinio perkvalifikavimo ar reintegracijos programose
	Vokiečių kalbos kursų kuponai	Ne Europos Sąjungos ar Europos ekonominės bendrijos piliečiai, kurie turi išmokti vokiečių kalbą, kad jiems būtų suteikta teisė apsigyventi ir gauti pilietybę

Šaltinis: Belgijos, Vokietijos, Estijos, Ispanijos, Vengrijos, Kipro, Latvijos, Liuksemburgo, Maltos, Austrijos, Lenkijos ir Lichtenšteino duomenys iš Euridikės ataskaitos.

3 lentelė. Bendro finansavimo priemonės darbdaviams, siekiant paskatinti žemos kvalifikacijos darbuotojus ⁽⁵⁾ dalyvauti švietimo ir mokymo programose, 2013–2014 metai

Šalis	Bendro finansavimo priemonės rūšis (jei yra, nurodyti pavadinimą)	Besimokančių suaugusiųjų apibūdinimas
Belgijos flamandų bendruomenė	Mokesčių už mokymą, kuriuos moka darbdavys, sumažinimas	Darbuotojai, neturintys vidurinio išsilavinimo (ISCED 3), priskiriami darbuotojų, kurie gali netekti darbo, grupei, jei jie lanko VDAB profesinio mokymo programą
Vokietija	Darbdaviams skirtos subsidijos darbuotojų, esančių mokamose mokymo atostogose, darbo užmokesčio išlaidoms kompensuoti	Darbuotojai, išėję mokamų mokymo atostogų, kad įgytų 4 lygio kvalifikaciją pagal Vokietijos kvalifikacijų sandaros aprašą
Ispanija	Pagal mokymo ir mokymosi sutartį darbdaviams sumažinamos socialinio draudimo įmokos ir dalinai arba visiškai finansuojamos mokymo paslaugų išlaidos	16–24 m. asmenys, neturintys pagrindinės kvalifikacijos arba profesinės kvalifikacijos, pripažįstamos profesinio mokymo, skirto užimtumui didinti, sistemoje
Italija	Darbdaviams skirti kuponai, kuriais padengiama 80 % mokymo pagal skubių priemonių užimtumui didinti programą išlaidų	Darbuotojai, turintys ne mažesnę nei pagrindinį išsilavinimą (ISCED 1)
Liuksemburgas	Didžiausias darbo užmokesčio išlaidų kompensavimo darbdaviams tarifas (35 %)	Jokios formalios kvalifikacijos (prilygstančios pagrindiniam (ISCED 2) ar žemesniam išsilavinimui) neturintys darbuotojai, lankantys švietimo ir mokymo kursus ir išdirbę įmonėje mažiau nei 10 metų.
	Skirtumo tarp papildomo mokymo išmokos, skiriamos pameistriams, kurie mokosi pagal pirminio švietimo programas, ir minimalaus darbo užmokesčio kompensavimas	Suaugusieji, besimokantys pagal vidurinio ugdymo programas
Austrija	Mokesčių už mokymą pagal programas, skirtas mažoms ir vidutinėms įmonėms (<i>Qualifizierungsförderung für Beschäftigte</i>), kompensavimas ir išorės mokytojų, atvykstančių į įmonę mokyti, dienos išlaidų padengimas	Moterys, turinčios žemo ir vidutinio lygio kvalifikaciją
Jungtinė Karalystė – Anglija	Pameistrinio mokymo išlaidų padengimas (50 %, jei pameistrinio amžius 19–24 m., ir iki 50 %, jei pameistrinio amžius daugiau nei 25 m.)	Pameistrai

Šaltinis: Belgijos flamandų bendruomenės, Danijos, Ispanijos, Liuksemburgo ir Jungtinės Karalystės (Anglijos) duomenis pateikė Euridikė, Italijos ir Austrijos duomenis pateikė Cedefop (iš suaugusiųjų mokymo finansavimo duomenų bazės).

⁽⁵⁾ Sąvoka „žemos kvalifikacijos suaugusieji“, apimanti ir darbuotojus, pateikta žodyne.

4 lentelė. Bendro finansavimo priemonės darbdaviams, siekiant paskatinti suaugusiuosius, priklausančius kitoms specifinėms grupėms ⁽⁶⁾, dalyvauti švietimo ir mokymo programose, 2013–2014 metai

Šalis	Bendro finansavimo priemonės rūšis (jei yra, nurodyti pavadinimą)	Besimokančių suaugusiųjų apibūdinimas ⁽⁷⁾
Belgijos flamandų bendruomenė	Dotacija pagal individualaus profesinio mokymo įmonėje sutartį (<i>Individuele beroepsopleiding in de onderneming – IBO</i>)	Darbo ieškantys asmenys, samdomi ir mokomi pagal programą
	VDAB programa, pagal kurią darbdaviams kompensuojamos kalbos kursų darbo vietoje išlaidos	Nekalbantieji olandiškai
Danija	Dotacija	Darbo ieškantys asmenys
Estija	Dotacija	Asmenys, kurie nedirbo dėl ligos ir negalėjimo dirbti
Prancūzija	Dotacija pagal profesinio mokymo sutartis (<i>période de professionnalisation</i>)	Darbuotojai, sugrįžę į darbą po vaiko priežiūros atostogų
	Dotacija	Vyresni nei 45 m. darbuotojai, turintys dvidešimties metų darbo patirtį ir išdirbę įmonėje ne mažiau nei vienus metus
Italija	Darbdaviams skirti kuponai, kuriais padengiama 80 % mokymo pagal skubių priemonių užimtumui didinti programą išlaidų	Vyresnės nei 40 m. moterys
Lietuva	Dotacija	Darbo ieškantys asmenys
Liuksemburgas	Dotacija	Vyresni nei 45 m. darbuotojai, turintys dešimties metų darbo patirtį
Austrija	Dotacija	Vyresni nei 45 m. darbuotojai
Lenkija	Išmoka, skirta mokymo išlaidoms padengti, ir didžiausia dotacija	Darbo ieškantys asmenys, kurie išlaiko profesinio rengimo ir mokymo kursų, kuriuos lankė, baigiamąjį egzaminą
Suomija	Dotacija	Asmenys, kurie nedirbo dėl ligos ir negalėjimo dirbti, ilgalaikiai bedarbiai

Šaltinis: Belgijos flamandų bendruomenės, Danijos, Estijos, Prancūzijos, Lietuvos, Liuksemburgo, Austrijos, Lenkijos ir Suomijos duomenis pateikė Euridikė, Italijos duomenis pateikė Cedefop (iš suaugusiųjų mokymo finansavimo duomenų bazės).

⁽⁶⁾ Kategorijai „kitos specifinės grupės“ priklauso ilgą laiką nedirbę asmenys (pvz., darbo ieškantys asmenys arba asmenys, kurie sugrįžo į darbą po ilgo nebuvimo dėl vaiko priežiūros atostogų arba sveikatos sutrikimų), vyresnio amžiaus darbuotojai ir (arba) kitakalbiai.

⁽⁷⁾ Lentelėje vartojama sąvoka „darbo ieškantys asmenys“ skirta asmenims, kuriuos moko (ir galbūt samdo) darbdavys, gaunantis finansinę paramą, apibūdinti.

ŽODYNAS

Šalių kodai

ES / ES 28	Europos Sąjunga	HU	Vengrija
		MT	Malta
BE	Belgija	NL	Nyderlandai
BE fr	Belgijos prancūzakalbė bendruomenė	BAT	Austrija
BE de	Belgijos vokiškai kalbanti bendruomenė	PL	Lenkija
BE nl	Belgijos flamandų bendruomenė	PT	Portugalija
BG	Bulgarija	RO	Rumunija
CZ	Čekija	SI	Slovėnija
DK	Danija	SK	Slovakija
DE	Vokietija	FI	Suomija
EE	Estija	SE	Švedija
IE	Airija	UK	Jungtinė Karalystė
EL	Graikija	UK-ENG	Anglija
ES	Ispanija	UK-WLS	Velsas
FR	Prancūzija	UK-NIR	Šiaurės Airija
HR	Kroatija	UK-SCT	Škotija
IT	Italija	IS	Islandija
CY	Kipras	LI	Lichtenšteinas
LV	Latvija	MK*	Buvusi Jugoslavijos Respublika Makedonija
LT	Lietuva	NO	Norvegija
LU	Liuksemburgas	TR	Turkija

MK* ISO kodas 3166. Laikinas kodas, iš anksto nenustatantis galutinės šios šalies nomenklatūros, dėl kurios bus susitarta pasibaigus dabar Jungtinėse Tautose vykstančioms deryboms šiuo klausimu (http://www.iso.org/iso/country_codes/iso_3166_code_lists.htm).

Statistiniai kodai

:	Duomenų nėra	(–)	Netaikoma
---	--------------	-----	-----------

Sąvokos

Aktyvios darbo rinkos politika (ADRP). Priemonės, kuriomis siekiama padėti bedarbiams įsidarbinti, įskaitant įdarbinimo paslaugas, pašalpų administravimą ir darbo rinkos intervencines programas, pavyzdžiui, mokymo kursus ir darbo vietų kūrimą.

Aukščiausias švietimo lygmuo / aukščiausio lygmens institucijos. Žr. → Centrinis lygmuo / centrinio lygmens institucijos.

Bendro finansavimo priemonės (suaugusiųjų švietimo ir mokymo). Tai finansavimo programos, kai švietimo ir mokymo išlaidas padengia ne mažiau kaip dvi šalys (pavyzdžiui, besimokantieji, darbdaviai, valdžios institucijos). Bendro finansavimo priemonės paprastai sudaro išmokos, kuponai, paskolos ir subsidijos mokamoms mokymo atostogoms.

Besimokantys suaugusieji. Šioje ataskaitoje besimokantys suaugusieji yra vyresni nei 18 m. asmenys, nebaigę pirminio švietimo ir mokymo įstaigų. Jaunesni asmenys (16 m. ir vyresni) besimokančiais suaugusiais laikomi, jei gali dalyvauti mokymo programose, skirtose 18 m. ir vyresniems asmenims.

Brandaus amžiaus studentai ar mokiniai. Šioje ataskaitoje brandaus amžiaus studentai ar mokiniai – tai asmenys, kurie yra vyresnio amžiaus nei SCED klasifikatoriaus pirminio švietimo lygmenyse nurodyto amžiaus (žr. → Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius – ISCED).

Centrinis lygmuo / centrinio lygmens institucijos. Centrinis lygmuo yra aukščiausias švietimo lygmuo. Daugumoje šalių centrinis lygmuo sutampa su nacionaliniu (valstybiniu) lygmeniu. Kai kuriose šalyse už visus švietimo reikalus atsako regionai (bendruomenės, žemės ir t. t.). Belgijoje, Vokietijoje ir Jungtinėje Karalystėje skirtingos jurisdikcijos turi savo švietimo ministerijas.

Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąranga. Tai bendra atskaitos sistema, kuria galima naudotis nustatant įvairių bendrojo lavinimo, aukštojo mokslo arba profesinio rengimo ir mokymo kvalifikacijų sistemų ir jų lygmenų atitikmenis. Šia sistema siekiama padidinti piliečių kvalifikacijų, suteiktų laikantis įvairių valstybių narių tvarkos (pagal 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją ⁽¹⁾), skaidrumą, judumą ir perkeliamumą.

Formalusis mokymasis / švietimas. Kaip apibrėžta 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacijoje ⁽²⁾, formalusis mokymasis – tai „mokymasis, kuris vyksta organizuotoje ir struktūriškai apibrėžtoje aplinkoje, skirtoje specialiai mokymuisi, ir paprastai baigiasi kvalifikacijos suteikimu, dažniausiai išduodant sertifikatą ar diplomą“. Statistiniuose tyimuose (visų pirma Suaugusiųjų švietimo tyrime) formalusis švietimas – tai „mokyklose, kolegijose, universitetuose ir kitose formaliojo švietimo institucijose vykdomas švietimas, paprastai sudarantis nuoseklų vaikų ir suaugusiųjų švietimą, kuris paprastai prasideda žmogui sulaukus 5 m. ir tęsiasi, kol jam sueina 20–25 m.“ Kai kuriose šalyse aukštesnįjį išsilavinimą sudaro programos, pagal kurias besimokantieji dirba ne visą darbo dieną ir ne visą dieną mokosi formaliojo švietimo mokyklose ir universitetuose; šios programos vadinamos dualine sistema arba lygiaverčiais tų šalių žodžiais (Eurostat, 2006).

Informavimas. Tai įvairios ne formaliojo švietimo institucijose teikiamos paslaugos, skirtos nesimokantiems asmenims, kad paskatintų juos dalyvauti švietimo ir mokymo programose (NRDC, 2010a).

⁽¹⁾ 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo, OL 2008/C 111/01, 2008 5 6.

⁽²⁾ 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacija dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo, 2012/C 398/01, 2012 12 22.

Kvalifikacija. Tai „oficialus vertinimo ir patvirtinimo proceso rezultatas tuo atveju, kai kompetentinga įstaiga nustato, kad asmens mokymosi rezultatai atitinka nustatytus standartus“ ⁽³⁾.

Lankstusis mokymasis. Besimokančiųjų poreikius ir pageidavimus atitinkantis švietimas ir mokymas. Lankstusis mokymasis skatina mokymosi motyvaciją ir atkaklumą, nes besimokantieji gali mokytis taip, kaip jie nori, kur nori ir kada nori, ir tai labai svarbu tuo atveju, kai lankyti mokyklą ar mokymo centrą nėra galimybių, ypač asmenims, gyvenantiems kaimo vietovėse, labai užsiėmusiems asmenims ar asmenims, turintiems sveikatos problemų. Paprastai lankstusis mokymasis vyksta besimokantiems asmenims bendraujant su mokytoju per IKT, tačiau gali būti rengiami ir besimokančių asmenų fiziniai susitikimai su mokytoju (NRDC, 2010b).

Liberalusis (arba visuotinis) suaugusiųjų švietimas. Nėra bendros sąvokos „liberalusis suaugusiųjų švietimas“ apibrėžties. Ši sąvoka paprastai vartojama neformaliojo švietimo kursams, kuriuose galima tobulinti asmenybę, gilinti kultūrinės žinias, plėtoti intelektą, kūrybinius gebėjimus ir įgyti malonių patirčių, apibūdinti. Liberalusis (arba visuotinis) suaugusiųjų švietimas kartais laikomas rengimo profesinei karjerai priešingybe. Tačiau liberalųjį švietimą su profesiniu rengimu galima priešinti ne visada. Kai kuriose Europos šalyse (visų pirma Šiaurės šalyse, taip pat anglakalbėse šalyse, kuriose liberalusis švietimas vadinamas bendruomenės švietimu ar mokymusi), turinčiose stiprias liberaliojo suaugusiųjų švietimo tradicijas, baigus liberaliojo švietimo kursus suteikiamos pripažintos kvalifikacijos.

Menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintys suaugusieji. Šioje ataskaitoje ši sąvoka vartojama apibūdinant suaugusiuosius, kurie nėra įgiję pagrindinių gebėjimų (žr. → Pagrindiniai gebėjimai).

Modulinis mokymas. Švietimo ir mokymo programų sudarymas iš atskirų elementų, ugdymo turinio dalijimas į smulkesnes dalis.

Nacionalinė kvalifikacijų sąranga (sandara). Kaip apibrėžta 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijoje ⁽⁴⁾, nacionalinė kvalifikacijų sąranga – tai „kvalifikacijų klasifikavimo į nustatytus mokymosi pasiekimų lygmenis pagal tam tikrus kriterijus priemonė, kuria siekiama integruoti ir koordinuoti nacionalines kvalifikacijų posistemes ir pagerinti kvalifikacijų skaidrumą, prieinamumą, raidą ir kokybę atsižvelgiant į darbo rinką ir pilietinę visuomenę“.

Neformalusis mokymasis ar švietimas. Kaip apibrėžta 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacijoje ⁽⁵⁾, neformalusis mokymasis ar švietimas – tai „mokymasis, kuris vyksta kaip suplanuota veikla (nustatomi mokymosi tikslai ir mokymosi laikas), naudojantis tam tikra mokymosi pagalba (pavyzdžiui, besimokančio asmens ir mokytojo ryšys); tai gali būti programos, pagal kurias mokantis įgyjama darbo įgūdžių, suaugusiųjų raštingumo programos ar mokyklos nebaigusiems asmenims skirtos pagrindinio ugdymo programos; [...]“. Statistiniuose tyrimuose (konkrečiai – Suaugusiųjų švietimo tyrime) neformalusis ugdymas – tai „bet kokia organizuota ir ilgalaikė švietimo veikla, kuri apibrėžiama kitaip nei formalusis švietimas. Neformaliojo švietimo paslaugos gali būti teikiamos švietimo įstaigose arba kitose vietose įvairaus amžiaus žmonėms. Skirtingose šalyse neformaliojo švietimo programomis gali būti siekiama didinti suaugusiųjų raštingumą, teikti pagrindinio ugdymo paslaugas nesimokantiems vaikams, lavinti gyvenimo įgūdžius, darbo įgūdžius ir bendrąją

⁽³⁾ Ten pat.

⁽⁴⁾ 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sąrangos kūrimo, OL 2008/C 111/01, 2008 5 6.

⁽⁵⁾ 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacija dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo, 2012/C 398/01, 2012 12 22.

kultūrą. Neformaliojo švietimo programos nebūtinai yra nuoseklios ir gali būti skirtingos trukmės“ (Eurostat, 2006).

Nuotolinis mokymasis. Švietimo ir mokymo paslaugos, teikiamos nuotoliniu būdu, naudojant komunikacijos priemones: knygas, radiją, televiziją, telefoną, korespondenciją, kompiuterį ar vaizdo įrangą (Cedefop, 2008).

Orientavimas. Įvairi veikla, kuria siekiama padėti asmenims apsispręsti, kur mokytis, kokią profesiją pasirinkti, ar priimti asmeninius sprendimus ir juos įgyvendinti prieš įsiliejant arba įsiliejus į darbo rinką (Cedefop, 2008).

Pagrindiniai gebėjimai / pagrindinių gebėjimų lavinimas (suaugusiųjų švietimas ir mokymas). Nepaisant pastangų sukurti bendrą Europos terminiją, ankstesnėje ir naujausioje mokslinėje literatūroje dar kartą pabrėžiama, kad nėra tarptautinio susitarimo dėl sąvokos „pagrindiniai gebėjimai“ (angl. *basic skills*) ir susijusių sąvokų, kuriuose vartojamas žodis „gebėjimai“ (angl. *skills*) (pavyzdžiui, pagrindiniai gebėjimai – *key skills*, pamatiniai gebėjimai – *foundational skills* ir kt.). Cedefop (2008, p. 37) pagrindinius gebėjimus apibrėžia taip: gebėjimai, kurių reikia gyvenant dabartinėje visuomenėje, pavyzdžiui, klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo ir skaičiavimo gebėjimai. Be šių gebėjimų, minėtame šaltinyje kalbama apie naujuosius pagrindinius gebėjimus – tai „informacinių ir ryšio technologijų (IRT) naudojimo gebėjimai, užsienio kalbos, socialiniai, organizaciniai ir bendravimo gebėjimai, technologijų kultūra, verslumas“ (ten pat, p. 132). Pagrindiniai gebėjimai ir naujieji pagrindiniai gebėjimai kartu vadinami esminiais gebėjimais (angl. *key skills*) (ten pat, p. 101).

Šioje ataskaitoje pagrindiniai gebėjimai (arba pagrindinių gebėjimų lavinimas ar programos) reiškia raštingumo, skaičiavimo ir IKT naudojimo gebėjimus (įskaitant kitus gebėjimus arba jų neįskaitant).

Patvirtinimas (neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų). Kaip apibrėžta 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacijoje ⁽⁶⁾, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimas – tai procesas, per kurį įgaliotoji įstaiga patvirtina, kad asmens mokymosi rezultatai atitinka nustatytus standartus, ir kurį sudaro šie keturi etapai: 1) asmens neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų NUSTATYMAS; 2) asmens neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų DOKUMENTAVIMAS; 3) asmens neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų VERTINIMAS; 4) asmens neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų vertinimo SERTIFIKAVIMAS suteikiant kvalifikaciją.

Pažeidžiamos grupės. Tai menkai išlavintus pagrindinius gebėjimus turintys suaugusieji, žemos kvalifikacijos darbuotojai, kvalifikacijos neturintys jauni žmonės, marginalizuotos grupės, imigrantai ir vyresnio amžiaus darbuotojai.

Pirminis švietimas. Tai formalusis švietimas, dažniausiai skirtas jauniems žmonėms prieš pirmą kartą įsiliejant į darbo rinką (UNESCO-UIS, 2011).

Plataus masto programos ar projektai. Tai programos ar projektai, kurie yra vykdomi visoje šalyje arba didelėje geografinėje vietovėje ir neskirti tam tikrai institucijai ar nedidelei geografinėi vietai. Tai ilgalaikės švietimo sistemos programos ar projektai, kuriems išteklių planuojami keleriems metams iš eilės (skirtingai nei iniciatyvos, kurioms skiriamas trumpalaikis finansavimas vieniems ar dviems metams).

Raštingumas. Nors nėra bendro sutarimo dėl sąvokos „raštingumas“, ji paprastai reiškia gebėjimą skaityti ir rašyti (pavyzdžiui, kaip teigiama NRDC, 2010a). Pagal 1978 m. UNESCO pasiūlytą apibrėžtį, asmuo laikomas raštingu, jei „jis gali dalyvauti visoje veikloje, kurioje būtini raštingumo gebėjimai, kad grupė ar bendruomenė, kuriai asmuo priklauso, galėtų veiksmingai veikti ir kad asmens gebėjimas

⁽⁶⁾ Ten pat.

skaityti, rašyti ir skaičiuoti padėtų tam asmeniui ir bendruomenei vystytis“ (UNESCO, 2013, p. 20). UNESCO apibrėžė raštingumą kaip „gebėjimą atpažinti, suprasti, interpretuoti, kurti, išreikšti mintis, skaičiuoti, naudoti spausdintinę ir rašytinę įvairaus turinio medžiagą. Raštingumas – tai mokymosi tęstinumas, suteikiantis žmonėms galimybę įgyvendinti savo tikslus, gilinti žinias, pritaikyti gebėjimus ir visapusiškai dalyvauti bendruomenės ir platesnės visuomenės gyvenime“ (suformuluota 2003 m. birželio mėn. vykusiame tarptautiniame ekspertų susitikime, UNESCO, 2004, p. 13).

Savišvieta. Kaip apibrėžta 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacijoje ⁽⁷⁾, savišvieta – tai „mokymasis iš kasdieninės veiklos darbe, šeimoje ar laisvalaikio; toks mokymasis nėra organizuotas ir sistemingas – nenustatyti tikslai, laikas ar mokymosi pagalba; žvelgiant iš besimokančio asmens perspektyvos, savišvieta vyksta neturint mokymosi ketinimų; savišvietos, kaip mokymosi būdo, rezultatai – gyvenant ir dirbant įgyjami gebėjimai, darbe įgyti projektų valdymo gebėjimai ar IKT įgūdžiai, kitoje šalyje išmokta kalba ir įgytos žinios apie kitas kultūras, ne darbo vietoje įgyti IKT įgūdžiai, taip pat gebėjimai, įgyti vykdant savanorišką ar kultūrinę veiklą, sportuojant, dirbant su jaunimu ar namie (pavyzdžiui, prižiūrint vaiką)“. Statistiniuose tyrimuose (konkrečiai – Suaugusiųjų švietimo tyrime) savišvieta – tai „savanoriškas, bet mažiau organizuotas ir mažiau struktūriškas mokymasis [...]; savišvieta gali būti, pavyzdžiui, mokymosi užsiėmimai (veikla) šeimoje, darbo vietoje ir kasdieniame žmogaus gyvenime, kai asmuo mokosi pats, yra mokomas šeimos narių arba mokosi socialinėje aplinkoje“ (Eurostat, 2006).

Strategija. Tai racionalių ar regionų valdžios institucijų parengtas planas ar metodika, kuria siekiama bendrų tikslų.

Suaugusiųjų švietimas. Suaugusiųjų, baigusių pirminio švietimo ir profesinio ir (arba) kitokio mokymo programas, bendrasis ugdymas ar profesinis rengimas, siekiant:

- į pagrindinio švietimo programas įtraukti tuos dalykus, kuriais suaugusieji ypač domisi (tokie dalykai galėtų būti dėstomi, pavyzdžiui, atvirose universitetuose);
- teikti kompensuojamojo mokymosi paslaugas, kad suaugusieji lavintų pagrindinius gebėjimus (pavyzdžiui, raštingumo, skaičiavimo), kurių neįgijo anksčiau, pirminio švietimo ar mokymo etape;
- suteikti galimybę įgyti kvalifikacijas, kurios dėl tam tikrų priežasčių nebuvo įgytos pirminio švietimo ar mokymo etape;
- įgyti, gerinti ir plėtoti tam tikros srities žinias, gebėjimus ir kompetencijas: tęstinis švietimas ir mokymas (Cedefop, 2008).

Švietimo programa. Tai išsamus švietimo veiklos ar komunikacijos rinkinys arba seka, parengta ir vykdoma taip, kad per tam tikrą laikotarpį būtų pasiekti iš anksto nustatyti mokymo tikslai ar įvykdytos tam tikros mokymo užduotys. Mokymo tikslai – tai žinių, gebėjimų ir kompetencijų gerinimas asmeniniais, visuomeniniais ir (arba) užimtumo tikslais. Mokymo tikslai paprastai susiję su pasirengimu aukštesnės pakopos studijoms ir (arba) specialybei ar amatui arba specialybių ar amatų grupei, bet gali būti susiję su asmeniniu tobulėjimu ir laisvalaikio veikla (UNESCO-UIS, 2011).

Tarptautiniai suaugusiųjų įgūdžių tyrimai. Tai trys tarptautiniai suaugusiųjų įgūdžių tyrimai – Suaugusiųjų gebėjimų tyrimas (PIAAC), Suaugusiųjų raštingumo ir gyvenimo gebėjimų tyrimas (ALL) ir Tarptautinis suaugusiųjų raštingumo tyrimas (IALS).

⁽⁷⁾ Ten pat.

Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius (ISCED). Šiame dokumente švietimo lygmenys atitinka tarptautinio standartizuoto švietimo klasifikatoriaus lygmenis. ISCED sudarytas, kad būtų lengviau palyginti šalių švietimo statistinius duomenis ir rodiklius, vadovaujantis vienodomis ir tarptautiniu mastu suderintomis sąvokomis. ISCED apima visą vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų organizuoto ir ilgalaikio mokymosi veiklą, įskaitant specialiųjų mokymosi poreikių turinčius asmenis, nesvarbu, kokia institucija ar organizacija teikia mokymo paslaugas ir kokia yra mokymosi forma.

Klasifikatoriuje ISCED 97 (UNESCO-UIS, 1996), kuriuo vadovaujamasi šiame dokumente, mokymo programos skirstomos į 7 lygmenis:

ISCED 0: ikimokyklinis ugdymas

Ikimokyklinis ugdymas – tai pirminis organizuoto mokymo etapas. Ikimokyklinis ugdymas vykdomas mokyklose arba centruose ir yra skirtas vaikams, sulaukusiems 3 m. amžiaus.

ISCED 1: pradinis ugdymas

Tai 5–7 m. vaikų privalomojo ugdymo etapas, paprastai trunkantis 4–6 metus.

ISCED 2: pagrindinis ugdymas

Šiame ugdymo etape toliau vykdomos pagrindinės pradinio ugdymo programos, tačiau didesnis dėmesys skiriamas atskiriems dalykams. Paprastai šio etapo pabaiga sutampa su privalomojo ugdymo pabaiga.

ISCED 3: vidurinis ugdymas

Šis ugdymo etapas paprastai prasideda užbaigus privalomojo ugdymo etapą. Šiame lygmenyje dažniausiai ugdomi jaunuoliai nuo 15–16 m. Jie turi būti baigę privalomojo ugdymo programas, tačiau dažnai reikalaujama, kad būtų įgiję ir būtiniausias kvalifikacijas. Šiame lygmenyje paprastai daugiau dėmesio skiriama atskiriems dalykams, palyginti su ISCED 2 lygmeniu. Šis ugdymo etapas dažniausiai trunka nuo 2 iki 5 metų.

ISCED 4: pavidurinis aukštojo išsilavinimo nesuteikiantis ugdymas

Šio lygmens programos sudarytos iš vidurinio ugdymo ir aukštojo mokslo dalykų. Jos skirtos asmenų, baigusių ISCED 3 lygmens ugdymo etapą, žinioms pagilinti. Šio ugdymo etapo programomis besimokantieji parengiami ISCED 5 lygmens studijoms arba darbo rinkai.

ISCED 5: aukštasis (tretinis) mokymas (pirmas etapas)

Į šio etapo ugdymo programas prarastai priimami asmenys, sėkmingai užbaigę ISCED 3 ir 4 lygmenų etapus. Šį ugdymo etapą sudaro akademinio pobūdžio programos (A tipo), kurios iš esmės yra teorinės, ir į profesinę veiklą orientuotos programos (B tipo), kurios paprastai trunka trumpiau nei A tipo programos ir rengia absolventus darbo rinkai.

ISCED 6: aukštasis (tretinis) mokymas (antras etapas)

Užbaigus šio lygmens aukštojo mokslo programas suteikiamas aukštesniojo lygio mokslinis laipsnis (daktaro).

ISCED nustatomi ne tik jaunų žmonių švietimo, kuris šiame dokumente apibūdinamas kaip pirminis švietimas, bet ir tęstinio (suaugusiųjų) švietimo ir mokymosi lygmenys. Nacionalinės statistikos tarnybos, pateikdamos duomenis apie suaugusiųjų švietimą ir mokymo programas, turi pateikti duomenis apie programas, kurios pagal savo ugdymo turinį panašios į programas, priskiriamas

įvairiems ISCED lygmenims. Konkrečiau, suaugusiesiems skirtos programos dažniausiai apibūdinamos taip:

- dalykų turinys panašus į pirminio ugdymo programų turinį
arba
- užbaigus pagrindines programas įgyjamos panašios kvalifikacijos, kurias suteikia pirminio ugdymo programos.

Todėl suaugusiųjų švietimo programos šiame dokumente klasifikuojamos pagal ISCED klasifikatorių.

ISCED klasifikatorius buvo iš esmės persvarstytas 2011 m. Šiuo metu diegiamas naujas klasifikatorius (ISCED 2011). Jame vartojamos sąvokos patikslintos ir papildytos, kad geriau atspindėtų įvairių šalių švietimo aspektus. ISCED 2011 klasifikatoriuje naudojama nauja švietimo programų ir įgyto išsilavinimo kodavimo sistema (daugiau informacijos žr. UNESCO-UIS, 2011).

Tęstinis švietimas ir mokymas. Švietimas ir mokymas užbaigus pirminio švietimo ir mokymo etapą arba pradėjus dirbti, kad asmenys galėtų:

- pagerinti ir plėtoti žinias ir (arba) gebėjimus;
- įgyti naujų gebėjimų, reikalingų siekiant eiti aukštesnes pareigas, arba persikvalifikuoti;
- toliau kelti profesinę kvalifikaciją ir tobulinti savo asmenybę (Cedefop, 2008).

Vidutinio lygmens kvalifikacijos. Tai ISCED 3 ir 4 lygmens kvalifikacijos (daugiau žr. → Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius (ISCED)).

Vieno langelio principas. Tai plataus spektro paslaugų teikimas vienoje vietoje. Kalbant apie suaugusiųjų mokymąsi, šios paslaugos reiškia įvairias mokymosi visą gyvenimą paslaugas, pavyzdžiui, profesinio orientavimo, neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo ir asmeniniams poreikiams pritaikyto mokymosi.

Žemos kvalifikacijos suaugusieji / suaugusieji, turintys žemą kvalifikaciją. Tai asmenys, baigę ne aukštesnio nei ISCED 0, 1 ir 2 lygmens programas ar įgiję šio lygmens kvalifikacijas (žr. → Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius (ISCED)).

**ŠVIETIMO, GARSO IR VAIZDO BEI KULTŪROS
VYKDOMOSIOS ĮSTAIGOS**

ŠVIETIMO IR JAUNIMO POLITIKOS ANALIZĖS SKYRIUS

Avenue du Bourget 1 (BOU2)
B-1049 Brussels
(<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>)

Vykdomasis redaktorius

Arlette Delhaxhe

Autoriai

Daniela Kocanova (koordinavimas),
Ania Bourgeois, Ana Sofia de Almeida Coutinho,
padedant Anna Mc Namee ir Anne Gaudry-Lachet

Išorės ekspertai

Günter Hefler ir Jörg Markowitsch (padėjo sukurti koncepciją ir atlikti teminius tyrimus)

Cedefop ir Eurostatas

Patrycja Lipinska (pateikė duomenis iš *Cedefop* suaugusiųjų mokymo finansavimo duomenų bazės),
Elodie Cayotte ir Philippe Lombardo (pateikė reikiamus Eurostato duomenis ir atliko skaičiavimus)

Maketavimas ir grafika

Patrice Brel

Leidybos koordinatorius

Gisèle De Lel

EURIDIKĖS NACIONALINIAI SKYRIAI

AUSTRIJA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung und Frauen
Abt. IA/1b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Skyriaus indėlis: Mario Steiner (išorės ekspertas)

BELGIJA

Unité Eurydice de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/008
1080 Bruxelles
Skyriaus indėlis: bendra atsakomybė; Belgijos prancūzakalbės bendruomenės ekspertai (švietimas) ir regionų ekspertai (mokymas)
Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming/
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Skyriaus indėlis: koordinatorius Eline De Ridder;
• Švietimo ir mokymo departamento ekspertai: Tine Swaenepoel, Andy Thoelen, Katlijn Schroyens, Liesbet Vermandere, Isabelle Goudeseune, Anton Derks, Debby Peeters
• Darbo ir socialinės ekonomikos departamento ekspertas: Isabel Van Wiele
• VDAB (Flamandų užimtumo paslaugų ir profesinio mokymo agentūros) ekspertas: Els Van de Walle
• EPOS (Nacionalinės agentūros, atsakingos už programos „Erasmus+“ įgyvendinimą Flandrijoje) ekspertas: Renilde Reynders
• SYNTRA (Flandrijos verslumo mokymo agentūros) ekspertas: Annelies Goethals
• Integracijos skyriaus (Flandrijos vyriausybės administracinės paslaugos) ekspertas: Piet De Glas
Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Autonome Hochschule in der DG
Monschauer Strasse 57
4700 Eupen
Skyriaus indėlis: Stéphanie Nix

BOSNIJA IR HERCEGOVINA

Civilinių reikalų ministerija
Švietimo departamentas
B&H 1
71000 Sarajevo

BULGARIJA

Euridikės skyrius
Žmogiškųjų išteklių vystymo centras
Švietimo tyrimų ir planavimo skyrius
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Skyriaus indėlis: Lachezar Afrikanov ir Krasimira Dimitrova

KROATIJA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Donje Svetice 38
10000 Zagreb
Skyriaus indėlis: Duje Bonacci

KIPRAS

Euridikės skyrius
Švietimo ir kultūros ministerija
Kimonos ir Thoukydidou
1434 Nicosia
Skyriaus indėlis: Christiana Haperi (Švietimo ir kultūros ministerija); ekspertas: prof. Mary Koutselini (Kipro Universitetas)

ČEKIJA

Euridikės skyrius
Tarptautinio bendradarbiavimo švietimo srityje centras
Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praha 1
Skyriaus indėlis: Jana Halamová;
ekspertas: Jan Brůha

DANIJA

Euridikės skyrius
Auštojo mokslo agentūra
Bredgade 43
1260 København N
Skyriaus indėlis: bendra atsakomybė kartu su Danijos švietimo ministerija

ESTIJA

Euridikės skyrius
Analizės departamentas
Švietimo ir mokslo tyrimų ministerija
Munga 18
50088 Tartu
Skyriaus indėlis: Kersti Kaldma (koordinavimas);
ekspertas: Švietimo ir tyrimų ministerija

SUOMIJA

Euridikės skyrius
Suomijos nacionalinė švietimo taryba
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Skyriaus indėlis: Aapo Koukku

BUVUSI JUGOSLAVIJOS RESPUBLIKA MAKEDONIJA

Nacionalinė Europos švietimo programų ir judumo agentūra
Porta Bunjakovec 2A-1
1000 Skopje

PRANCŪZIJA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Skyriaus indėlis: Carole Tuchszirer (centro „d'Etudes de l'Emploi“ socialinis ekonomistas)

VOKIETIJA

Eurydice-Informationsstelle des Bundes

Vokietijos švietimo ir mokslinių tyrimų ministerijos ES biuras
EU, PT-DLR
Rosa-Luxemburg-Str.2
10178 Berlin

Skyriaus indėlis: Hannah Gebel;
ekspertai: Thomas Bartelt (Federalinė švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija), Nicole Lederle (Švietimo tyrimų skyrius, integracija, lyčių tyrimai, PT-DLR)

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der Kultusministerkonferenz
Graurheindorfer Straße 157
53117 Bonn
Skyriaus indėlis: Thomas Eckhardt ir Brigitte Lohmar

GRAIKIJA

Euridikės skyrius
Švietimo ir religijos reikalų ministerija
Europos Sąjungos reikalų direktoratas
37 Andrea Papandreu Str. (Office 2172)
15180 Maroussi (Attiki)
Skyriaus indėlis: Magda Trantallidi, Anastasia Kotsira ir Nicole Apostolopoulou.

VENGRIJA

Euridikės nacionalinis skyrius
Vengrijos švietimo tyrimų ir plėtros institutas
Szalay u. 10-14
1055 Budapest
Skyriaus indėlis: Mártonfi György (ekspertas) ir Olasz Krisztina (koordinavimas)

ISLANDIJA

Euridikės skyrius
Švietimo tyrimų institutas
Borgartúni 7a
105 Reykjavik
Skyriaus indėlis: bendra atsakomybė

AIRIJA

Euridikės skyrius
Švietimo ir gebėjimų departamentas
Tarptautinis skyrius
Marlborough Street
Dublin 1
Skyriaus indėlis: Phil O Flaherty, Marian Carr ir Tom Slevin (Švietimo ir gebėjimų departamentas); Clare Condon (SOLAS); Andrina Wafer (Airijos kokybės ir kvalifikacijų agentūra); Brian Mc Cormack, Shay Conway (Socialinės apsaugos departamentas)

ITALIJA

Unità italiana di Eurydice

Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e Ricerca Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Firenze
Skyriaus indėlis: Erika Bartolini, Erica Cimò;
ekspertai: Luca Tucci (*Dirigente, Dipartimento dell'Istruzione, Direzione Generale per gli ordinamenti scolastici e la valutazione del sistema nazionale di istruzione, Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca - MIUR*), Enrica Tais, Sebastian Amelio (*Dirigenti scolastici, Dipartimento dell'Istruzione, Direzione Generale per gli ordinamenti scolastici e la valutazione del sistema nazionale di istruzione, Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca - MIUR*), Donatella Rangoni (*Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e Ricerca Educativa, INDIRE*).

LATVIJA

Euridikės skyrius
Valstybinė švietimo plėtros agentūra
Valņu street 3
1050 Riga
Skyriaus indėlis: bendra atsakomybė; Švietimo ir mokslo ministerijos ekspertai: Karīna Brikmane ir Jeļena Muhina; Valstybinės švietimo plėtros agentūros ekspertai: Didzis Poreiters (Nacionalinės mokymosi galimybių duomenų bazės vadovas) ir Ilze Astrīda Jansone, *Euroguidance* Latvia

LICHTENŠTEINAS

Informationsstelle Eurydice
Schulamts des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz
Skyriaus indėlis: Schulamt Fürstentum Liechtenstein

LIETUVA

Euridikės skyrius
Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra
Didlaukio 82
08303 Vilnius
Skyriaus indėlis: bendra skyriaus ir išorės eksperto Sauliaus Samulevičiaus atsakomybė

LIUKSEMBURGAS

Unité nationale d'Eurydice
ANEFOR ASBL
58, boulevard Grande-Duchesse Charlotte
1330 Luxembourg
Skyriaus indėlis: Chantal Fandel (MENJE Luxembourg); Kathleen Lapie (Liuksemburgo nacionalinis Euridikės skyrius)

MALTA

Euridikės skyrius
Tyrimų ir plėtros departamentas
Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija
Great Siege Rd.
Floriana VLT 2000
Skyriaus indėlis: bendra skyriaus atsakomybė; Maria Brown ir Louise Gafà

JUODKALNIJA

Euridikės skyrius
Rimski trg bb

81000 Podgorica

NYDERLANDAI

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Etage 4 – Kamer 08.022
Rijnstraat 50
2500 BJ Den Haag
Skyriaus indėlis: Caroline Liberton, Hans Hindriks ir Amnon Owéd (bendra atsakomybė)

NORVEGIJA

Euridikės skyrius
Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija
ALK-avd., Kunnskapsdepartementet
Kirkegata 18
P.O. Box 8119 Dep.
0032 Oslo
Skyriaus indėlis: bendra atsakomybė

LENKIJA

Euridikės skyrius
Švietimo sistemos plėtros fondas
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Skyriaus indėlis: [Magdalena Górowska-Fells](#)
[bendradarbiaujant su Nacionaline švietimo ministerija](#)

PORTUGALIJA

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação e Ciência
Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência (DGEEC)
Av. 24 de Julho, 134
1399-054 Lisboa
Skyriaus indėlis: [Isabel Almeida](#);
[ekspertai: Elsa Caldeira; Francisca Simões; Raquel Oliveira](#)

RUMUNIJA

Euridikės skyrius
Nacionalinė bendruomenės programų agentūra švietimo ir profesinio mokymo srityje
Universitatea Politehnică București
Biblioteca Centrală
Splaiul Independenței, nr. 313
Sector 6
060042 București
Skyriaus indėlis: Veronica – Gabriela Chirea; kartu su ekspertais: Maria Țoia (Rumunijos suaugusiųjų švietimo institutas (IREA)); Ciprian Fartușnic, Magda Balica (Mokslo švietimo institutas); Eugenia Popescu (Nacionalinė švietimo ministerija); prof. Gheorghe Bunescu (Tirgovištės Valachijos universitetas)

SERBIJA

Euridikės skyrius
Foundation Tempus
Resavska 29
11000 Belgrade

SLOVAKIJA

Euridikės skyrius
Slovakijos tarptautinio bendradarbiavimo akademinė asociacija
Svoradova 1
811 03 Bratislava
Skyriaus indėlis: bendra atsakomybė

SLOVĖNIJA

Euridikės skyrius
Švietimo, mokslo ir sporto ministerija
Švietimo plėtros tarnyba
Masarykova 16
1000 Ljubljana
Skyriaus indėlis: Katja Dovžak, Barbara Kresal Sterniša ir Tanja Taštanoska (Švietimo, mokslo ir sporto ministerija) kartu su išorės ekspertais iš Slovėnijos suaugusiųjų švietimo instituto, Darbo, šeimos, socialinių reikalų ir lygių galimybių ministerijos ir Slovėnijos žmoniškųjų išteklių plėtros ir stipendijų fondo.

ISPANIJA

Eurydice España-REDIE
Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa (CNIIE)
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
c/General Oraa 55
28006 Madrid
Skyriaus indėlis: Flora Gil Traver, Mercedes Lucio-Villegas de la Cuadra; išorės ekspertai: Fátima Rodríguez Gómez, Ángel Ariza Cobos

ŠVEDIJA

Euridikės skyrius
Universitets- och högskolerådet/The Swedish Council for Higher Education
Universitets- och högskolerådet
Box 45093
104 30 Stockholm
Skyriaus indėlis: bendra atsakomybė

TURKIJA

Euridikės skyrius
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Skyriaus indėlis: [Osman Yıldırım Uğur](#), [Dilek Güleçyüz](#), [Hatice Nihan Erdal](#);
[konsultantas: Paşa Tevfik Cephe](#)

JUNG TINĖ KARALYSTĖ

Anglijos, Velso, ir Šiaurės Airijos Euridikės skyrius
Informacijos ir analizės centras
Nacionalinis švietimo tyrimo fondas (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire, SL1 2DQ
Skyriaus indėlis: Sigrid Boyd

Euridikės skyrius
c/o Intelligence Unit
Švietimo tyrimo paslaugos
Škotijos vyriausybė
Area 2D South, Mail point 28
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Skyriaus indėlis: bendra atsakomybė;
ekspertas: Stuart King (vyriausias tyrimo pareigūnas; užimtumo, gebėjimų ir mokymosi visą gyvenimą tyrimas; Škotijos vyriausybė)

Remiantis išsamia politikos ir duomenų, susijusių su atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarke analize, šios Eurydice ataskaitos tikslas yra skatinti šalis dalintis savo šalies politika ir praktika. Ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama priemonėms, skirtoms užtikrinti, kad labiausiai pažeidžiamos besimokančių suaugusiųjų grupės, ypač su žemais pagrindiniais įgūdžiais arba menkos kvalifikacijos, turėtų tinkamą galimybę susipažinti su mokymosi visą gyvenimą galimybėmis. Šėšiuose ataskaitos skyriuose pateikiami pagrindiniai statistiniai duomenys apie suaugusiųjų švietimą ir mokymą, nacionalinės politikos įsipareigojimus suaugusiųjų mokymuisi, pagrindines programų rūšis, mokymosi lankstumo ir progresavimo būdus, informavimo iniciatyvas ir orientavimo paslaugas, taip pat tikslią finansinę paramą. Ataskaitoje daugiausia remiamasi informacija, surinkta Eurydice tinklo 2014 metais ir ji apima 35 nacionalines švietimo sistemas, esančias 32 Europos šalyse (visos ES valstybės narės, taip pat Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Turkija). Kartu su Eurydice tinklo surinkta informacija, ataskaita taip pat nagrinėja mokslinių tyrimų ir statistinius duomenis iš tarptautinių tyrimų.

Eurydice tinklo uždavinys yra suprasti ir paaiškinti, kaip yra organizuotos ir kaip veikia skirtingos Europos švietimo sistemos. Tinklas teikia nacionalinių švietimo sistemų aprašymus, lyginamąsias studijas konkrečiomis temomis, parengtas remiantis tam tikrais rodikliais ir statistika. Visi Eurydice leidiniai yra nemokami ir patalpinti Eurydice svetainėje, užsakius juos taip pat galima įsigyti atspausdintus. Savo darbu Eurydice siekia ugdyti savitarpio supratimą, bendradarbiavimą, pasitikėjimą ir judumą Europos ir tarptautiniu lygmeniu. Tinklą sudaro nacionaliniai skyriai, įsikūrę Europoje, kuriuos koordinuoja ES Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji agentūra. Daugiau Informacijos apie Eurydice <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.

